

Аутономна Покрајина Војводина
ПОКРАЈИНСКИ ОМБУДСМАН
Vajdaság Autonóm Tartomány
TARTOMÁNYI OMBUDSMAN
Autónomna Pokrajina Vojvodina
POKRAJINSKÝ OMBUDSMAN

Autonomna Pokrajina Vojvodina
POKRAJINSKI OMBUDSMAN
Provincia Autonomă Voivodina
OMBUDSMANUL PROVINCIAL
Автономна Покрајина Војводина
ПОКРАЇНСКИ ОМБУДСМАН

ИЗВЕШТАЈ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА ЗА 2012. ГОДИНУ

УВОД	7
УВОДНА РЕЧ	7
ОПШТА НАДЛЕЖНОСТ	13
ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ	13
Утврђивање својства осигураника	13
Једном пољопривредник – заувек пољопривредник	14
Ко може бити осигураник на основу обављања пољопривредне делатности	16
Приоритетни основ осигурања	17
Обрачун доприноса наплаћених принудним путем од послодавца	18
Рачунање стажа осигурања за наставнике	18
Дуготрајни поступци	19
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА И ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРАЊЕ	20
СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	25
Притужбе на рад стручних радника центара за социјални рад	26
Остваривање права на додатак за помоћ и негу другог лица	27
Притужбе грађана корисника услуга социјалне заштите због нерешених стамбених проблема	27
Примери притужби поводом поднетих захтева за новчану социјалну помоћ	28
Пример притужбе због „ћутања администрације”	30
ЗАПОШЉАВАЊЕ И РАДНИ ОДНОСИ	30
НЕДОУМИЦЕ У ВЕЗИ С ПОЛАГАЊЕМ СТРУЧНОГ ИСПИТА	32
ВИСОКОШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ	34
ПОСТУПАЊЕ МАТИЧАРА	35
ПОРЕСКОПРАВНИ ОДНОСИ	36
Поштовање начела управног поступка	37
Начело пружања помоћи странци	37
Начело ефикасности	38
Начело правноснажности решења	38
Начело саслушања странке	38
Начело временског важења прописа	39
Достављање решења о утврђивању пореза странци и правне последице незаконитог достављања ...	39
Доприноси за обавезно социјално осигурање	41
Застарелост утврђивања и наплате пореске обавезе.....	41
Уверења организационих јединица Пореске управе	42
Дуготрајни поступци пред првостепеним органом	43
Погрешно упутство о правном средству	44
Грешке у поступку	44
СЛУЖБЕ РЕПУБЛИЧКОГ ГЕОДЕТСКОГ ЗАВОДА	45
ОБЛАСТ УРБАНИЗМА И ГРАЂЕВИНАРСТВА	46
Примери за рад грађевинске инспекције	47
Пример притужбе на рад градске управе за урбанизам	48
Легализација објеката саграђених без грађевинске, односно употребне дозволе	49
Рад другостепених органа по изјављеним жалбама на решења	51
ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	52
Бука	52
Санитарни надзор	53
Држање домаћих животиња.....	54

ОБАВЉАЊЕ ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА	55
Права на услуге из делатности од општег интереса	55
Положај привредног друштва којем је поверено обављање комуналне делатности	56
Притужбе због неизвршења услуга, односно обима и квалитета пружене услуге	56
Могућност искључивања са система даљинског грејања	58
Начин утврђивања потрошне воде и одређивање цене комуналне услуге	60
Повреда имовинских права	60
Картице за паркирање возила особа са инвалидитетом	61
Енергетске делатности	62
Обавеза плаћања радиотелевизијске претплате	63
Застарелост потраживања	64
Наплата накнада за комуналне услуге	64
ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ.....	65
Посебна заштита малолетника лишених слободе.....	65
Представке особа које се налазе на издржавању казне затвора	66
Да ли је задржавање лица било основано: пресудиће Европски суд за људска права	66
УЧЕШЋЕ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА У РАДУ НАЦИОНАЛНОГ ПРЕВЕНТИВНОГ МЕХАНИЗМА.....	68
Посете домовима за старе	68
Дом за старе и пензионере Мол	69
Геронтолошки центар „Бечеј”	70
Геронтолошки центар „Нови Сад” – Дом за пензионере и стара лица Футог	70
Дом за старе и пензионере Апатин у Апатину	70
Дом за лица ометена у менталном развоју „Otthon”, Стара Моравица.....	71
Специјална психијатријска болница „Свети Врачеви” Нови Кнежевац.....	71
„Земља живих”, организована заједница за одвикавање од болести зависности под старатељством манастира Ковиљ.....	72
Центар за социјални рад у Параћину – Домско одељење за женска лица теже и тешко ометена у развоју „Света Петка” у Извору	73
Полицијске станице	74
Казнено-поправни завод у Сремској Митровици	75
ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА.....	78
ИСТРАЖИВАЊА У 2012. ГОДИНИ	78
Две године примене Закона о националним саветима националних мањина	78
Истраживање „Војвођански ученици о дискриминацији”	80
ОБЛАСТ КУЛТУРЕ	83
Примери представки.....	84
ОБЛАСТ ОБРАЗОВАЊА	86
Примери представки.....	86
ОБЛАСТ СЛУЖБЕНЕ УПОТРЕБЕ ЈЕЗИКА И ПИСАМА.....	87
Примери представки.....	87
ОПШТА ПИТАЊА У ВЕЗИ С РАДОМ НАЦИОНАЛНИХ САВЕТА	90
Примери представки.....	90
ЗАСТУПЉЕНОСТ ПРИПАДНИКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА, ОРГАНИЗАЦИЈАМА, СЛУЖБАМА, ДИРЕКЦИЈИ И ФОНДОВИМА	91
ПРАВА ДЕТЕТА.....	93
ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ	94
Предшколско образовање	95
Основна школа	96
Тимови за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања	96

Просветни инспектори.....	97
Промена смена.....	98
Средња школа.....	98
Насиље.....	98
Недовољни капацитети и неусловни објекти.....	99
Поступци против наставника (ванредни лекарски преглед).....	99
Доступност образовања.....	100
Огледна одељења.....	100
Деца са сметњама у развоју.....	101
Персонални и педагошки асистент.....	101
Насиље.....	102
СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА.....	102
Корективни надзор.....	105
Хранитељство.....	106
Домови за децу.....	107
Пребивалиште.....	107
Право на додатак за помоћ и негу другог лица и увећани додатак за помоћ и негу другог лица.....	109
Бесплатна правна помоћ.....	109
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА ДЕЦЕ.....	110
МЕДИЈИ И ПРАВА ДЕТЕТА.....	113
ИЗВЕШТАЈ О РЕЗУЛТАТИМА ИСТРАЖИВАЊА У ОБЛАСТИ ДИГИТАЛНОГ НАСИЉА... 114	
Пројекат „Превенција економске експлоатације деце југоисточне Европе – Експлоатација деце на интернету”.....	114
РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА.....	115
УВОД.....	115
ОПШТИ ПОКАЗАТЕЉИ (СТРУКТУРА ПРЕДСТАВКИ).....	116
НАСИЉЕ НАД ЖЕНАМА И У ПОРОДИЦИ.....	118
Подаци о насиљу.....	119
Жене убијене у породичном насиљу.....	120
Закључци.....	121
Насиље у породици – примери представки.....	122
ПОРОДИЦА И ПОРОДИЧНИ ОДНОСИ.....	123
Исплата накнаде за прво дете, близанце, тројке и четворке.....	124
Пример обраћања.....	125
ТРУДНИЦЕ И ПОРОДИЉЕ.....	126
ПРАВА ЛГБТ ОСОБА.....	127
Пример представке.....	127
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА.....	128
Пример поступања по сопственој иницијативи – превентивни гинеколошки прегледи.....	129
ЗАПОШЉАВАЊЕ ЖЕНА И ДИСКРИМИНАЦИЈА НА ТРЖИШТУ РАДА.....	130
Примери представки.....	130
ОБРАЗОВАЊЕ.....	132
Материјална подршка локалних самоуправа.....	133
Пример представке.....	134
УЧЕШЋЕ ЖЕНА У ОДЛУЧИВАЊУ.....	134

ПРИМЕНА ЗАКОНА О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА И ПОКРАЈИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА	135
Примена Закона о равноправности полова у јединицама локалне самоуправе	135
Примена принципа равноправности полова у покрајинским органима	136
Примена Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова	137
Извештаји покрајинских секретаријата о спровођењу Закључка Владе АП Војводине о увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и активности	139
Закључци	140
АКТИВНОСТИ НА ПОДСТИЦАЊУ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА	141
Пројекат „Покрајински омбудсман ближи грађанкама и грађанима”	141
Кампања „16 дана активизма против насиља у породици”	143
Медијација – пут ка разумевању и толеранцији	143
ПРЕГЛЕД ПРЕДСТАВКИ – СТАТИСТИКА	145
СТРУКТУРА ОРГАНА НА КОЈЕ СЕ ГРАЂАНИ ЖАЛЕ	147
ТЕРИТОРИЈАЛНА СТРУКТУРА	150
ОБЛАСТИ	151
Општа надлежност	152
Заштита права националних мањина	153
Заштита права детета	153
Равноправност полова	154
ОКОНЧАЊЕ ПРЕДМЕТА	155
ПРЕПОРУКЕ, ПРЕДЛОЗИ И МИШЉЕЊА	156
МЕДИЈСКА ПРИСУТНОСТ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА	157
РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ	158
1. ДЕО – Објаве о активностима Покрајинског омбудсмана	158
а. Број објављених саопштења према областима рада	158
б. Учешће покрајинског омбудсмана и заменика/заменица омбудсмана на радним састанцима	158
в. Учешће на конференцијама, конференцијама за штампу и округлим столовима	159
г. Рад на терену и посете	159
д. Учешће на семинарима, трибинама, обукама и предавањима	160
Укупна активност институције Покрајинског омбудсмана према областима рада	160
2. ДЕО - евиденција датих изјава, интервјуа и гостовања	162
3. ДЕО - Прес клипинг (изводи из медија)	163
СТАТИСТИКА МЕДИЈСКИХ АКТИВНОСТИ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА У 2012. ГОДИНИ	164
Заступљеност Покрајинског омбудсмана у медијима током 2012. године	164
Најзаступљеније теме у 2012. по областима рада Покрајинског омбудсмана	164
Редовна тематска гостовања у електронским медијима	164
Запослени задужени за односе са јавношћу	164
Штампани материјал и публикације	165
Истраживања	165
Доступност институције на друштвеним мрежама	166
ВЕБ-САЈТ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА	166
ФИНАНСИРАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА	168
СРЕДСТВА ИЗ БУЏЕТА	168
СРЕДСТВА ИЗ ОСТАЛИХ ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА	169

Извор финансирања 06 00 – Донације од међународних организација.....	169
Извор финансирања 08 00 – Добровољни трансфери од физичких и правних лица	169
Извор финансирања 15 00 – Неутрошена средства донација из ранијих година.....	169

УВОД

УВОДНА РЕЧ

Покрајински омбудсман
Анико Мушкиња Хајнрих

Заштита права грађана Аутономне Покрајине Војводине од повреда због непоштовања Устава, потврђених међународних уговора, закона и других прописа, основни је задатак Покрајинског омбудсмана, посебно заштита од незаконитог и неправилног рада органа управе и организација и привредних друштава која врше јавна овлашћења. Грађани имају право на управу која је сервис грађана, а не инструмент власти. Органи управе треба да су транспарентни, доступни и ефикасни, уз максимално уважавање достојанства личности.

Покрајинском скупштинском одлуком о Покрајинском омбудсману¹ прописана је обавеза Покрајинског омбудсмана да једном годишње, најкасније до краја марта календарске године, Скупштини АП Војводине поднесе извештај о својим активностима у претходној години са оценом стања људских права и правне сигурности у Покрајини. Извештај Покрајинског омбудсмана се на захтев покрајинског омбудсмана ставља на дневни ред седнице Скупштине АП Војводине када се о извештају расправља, али се о њему не гласа, односно не одлучује.

Највећи део Извештаја Покрајинског омбудсмана односи се на податке о броју, врсти и структури представки, односно формираних предмета, као и информације о упућеним препорукама за отклањање неправилности уочених током поступка. У посебним поглављима приказана је пракса Покрајинског омбудсмана и предочени примери и исходи покренутих поступака. Извештај не садржи податке о броју обраћања грађана и грађанки путем телефона и друштвених мрежа, као и податке о броју посета институцији када се они непосредно обраћају омбудсману, заменицима или сарадницима. Извештај не садржи ни податке о броју обраћања приликом теренских обилазака градова, општина и насељених места, када су грађани у прилици да разговарају са представницима Покрајинског омбудсмана, да на записник изјављују притужбе, постављају питања и да траже савете. Ови подаци не могу егзактно да се прате и мере, због чега нису обухваћени Извештајем.

Извештај садржи и информације о раду Покрајинског омбудсмана као институције. То су подаци о активностима покрајинског омбудсмана и заменика и заменица у претходној години, о утрошеним финансијским средствима, о броју и кадровској структури запослених, о систематизацији и организацији послова, о односима са јавношћу, о активностима на повећању видљивости институције и др. Већина информација налази се и у Информатору о раду Покрајинског омбудсмана који се може пронаћи на званичном веб сајту Покрајинског омбудсмана.

С обзиром на надлежности ове институције и карактер већине притужби, као и ранијих година, тако и ове, тешко је дати општу оцену стања људских права, посебно стања у областима права националних мањина, равноправности полова и права детета. На основу представки може се ценити рад органа управе и оних организација и јавних служби које врше управна и јавна овлашћења у наведеним областима, што је само један сегмент у целокупној оцени стања људских права у једном друштву. Свеобухватна оцена стања

¹ „Службени лист АПВ”, бр. 23/2002, 5/2004, 16/2005 и 18/2009 – промена назива акта.

људских права је веома сложен задатак и поред анализе рада органа управе, изискује обраду великог броја различитих показатеља.

Током 2012. године Покрајински омбудсман је, као и ранијих година, примао и испитивао представке и притужбе грађана који су указивали на кршење људских права и неправилан рад органа управе. Након спроведеног поступка, уколико представка није одбачена или одбијена, упућивао је органима управе мишљења и препоруке за отклањање неправилности, односно последица неправилног рада и кршења људских права, давао правне савете грађанима, обавештавао надлежне органе и ширу јавност о кршењу људских права. Покрајински омбудсман је организовао и учествовао у организацији и припремама саветовања о остваривању и поштовању људских права, прикупљао информације о примени закона и других прописа у области људских права и вршио истраживања у разним сегментима друштвеног живота. Појединости о садржају сваког истраживања (*Војвођански ученици о дискриминацији*, *Две године националних света - II део*, *Спречавање и заштита деце од злостављања и занемаривања у основним школама у АП Војводини*, *Насиље над женама у породици и Примена посебног протокола Министарства здравља Републике Србије за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу*) налазе се у поглављима овог извештаја која се односе на појединачне области рада Покрајинског омбудсмана, а могу се пронаћи и на веб сајту институције.

Број представки, односно укупно 1.248 формираних предмета у 2012. години, приближно је исти броју у претходном извештајном периоду. Као један од разлога непромењеног броја представки у односу на претходну годину, може да се наведе и чињеница да је 2012. била изборна година обележена живим предизборним, изборним, па и постизборним активностима, због чега је пажња грађана била усмерена на ове активности, а мање на проблеме са органима управе. На број поднетих представки, одразило се и то што су током 2012. године престале са радом канцеларије Покрајинског омбудсмана у Суботици и Панчеву.² Покрајински омбудсман није за сада попунио упражњена радна места, иако су она и даље систематизована. Потребно је напоменути добру сарадњу са локалним заштитницима грађана у поменутиим градовима.

У поређењу са 2011. годином, ове године одбачено је мање представки што говори о томе да су грађани у већем броју препознали случајеве када је Покрајински омбудсман надлежан да поступа. Од укупно 396 подносилаца чије су представке одбачене, 227 грађана је у складу са чланом 25 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском омбудсману добило правни савет о томе у ком поступку и пред којим органом може да оствари заштиту својих права. Показало се да је веома изражен недостатак ефикасних служби за пружање правне помоћи грађанима. Ове службе и даље функционишу у малом броју јединица локалне самоуправе и не задовољавају све веће потребе грађана да им се помогне у приступу правди.

Најчешћи разлог за одбацивање представке, као и ранијих година, јесте недостатак надлежности Покрајинског омбудсмана да поступа. И даље је евидентан велики број притужби на рад правосудних и истражних органа, упркос перманентном указивању на њихову независност што подразумева искључивање било какве вансудске контроле њиховог рада. Међу осталим разлозима, најбројнији су случајеви када околности и докази у представци нису указивали на могућу повреду људских права, када нису исцрпљена сва расположива правна средства, односно поступци по правним лековима су у моменту подношења представке били у току, када су представке биле непотпуне, а на захтев

² Запосленој у канцеларији Покрајинског омбудсмана у граду Панчево престао је радни однос због стицања права на инвалидску пензију, а запосленом у канцеларији Покрајинског омбудсмана у граду Суботица права и обавезе из радног односа мирују због именованја на јавну функцију.

Покрајинског омбудсмана нису допуњене, или се радило о поновљеним представкама без приложених нових доказа. Знатан је број представки из којих се није могао утврдити орган на чији се рад притужба односи.

И током 2012. године се показало да, не само грађани у својству подносилаца притужби не познају надлежности и поступак рада Покрајинског омбудсмана, него веома често ни запослени у органима управе чији рад ова институција надзире, нису упознати са надлежностима, не познају поступак, а немају знања о томе какав све може да буде исход поступка који Покрајински омбудсман започиње упућивањем захтева надлежном органу управе да се изјасни о наводима из представке грађана. Дешава се да органи управе захтев Покрајинског омбудсмана упућен органу управе да се изјасни о наводима из представке називају и третирају као „поднесак”, а врло често, органи уместо изјашњења достављају одговор позивајући се на Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја³. У таквим случајевима, на захтев Покрајинског омбудсмана одговара лице задужено за поступање по овом закону, а не руководилац као одговорно лице за потписивање изјашњења.

За разлику од 2011. године када се највећи број притужби односио на рад републичких органа, у 2012. години највећи је био број притужби на рад органа управе локалног нивоа. У јединицама локалне самоуправе, као и ранијих година, закон се најчешће кршио у областима урбанизма и градитељства, инспекцијских органа, матичарских служби и општинских/градских пореских органа. Притужбе су се односиле и на рад центара за социјални рад, школа, дечијих вртића, историјских архива, здравствених установа итд.

Значајан број представки односио се на рад јавних предузећа и привредних друштава која нису регистрована као јавна предузећа, а обављају делатност од општег интереса и по том основу имају исти положај као јавна предузећа.

На другом месту по броју поднетих представки налазе се организационе јединице републичких органа које се налазе на територији Аутономне Покрајине Војводине. То су филијале Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, Републичког фонда за здравствено осигурање, Националне службе за запошљавање, Пореске управе, службе Републичког геодетског завода, полицијске управе, школске управе, итд.

Знатан је број представки на рад високошколских установа. Притужбе се упућују због недовољне транспарентности у раду ових установа, због неправилности приликом уписа, полагања пријемних испита, утврђивања школарина, израде и доделе диплома, различитих звања која се стичу на новосадском универзитету у односу на београдски, итд.

Најмањи број притужби и у 2012. години односио се на рад покрајинских органа, и то мањи него у 2011. години. Притужбе су се односиле на рад Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију, и то највише на рад овог секретаријата у својству другостепеног органа у поступцима решавања по жалбама на решења центара за социјални рад. Било је притужби на рад Покрајинског секретаријата за културу и јавно информисање, Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице, Покрајинског секретаријата за привреду, запошљавање и равноправност полова, Покрајинског секретаријата за науку и технолошки развој и Покрајинског секретаријата за пољопривреду, шумарство и водопривреду. Евидентан је и један број притужби на рад институција и организација чији је оснивач АП Војводина, међу којима се истичу установе у области здравствене заштите.

Током 2012. године органима управе упућено је 64 мишљења и препорука. Када говоримо о извршавању *препорука* и прихватању *мишљења* Покрајинског омбудсмана, може се рећи да

³ „Службени гласник РС”, бр. 120/2004, 54/2007, 104/2009 и 36/2010

је стање задовољавајуће, јер је од укупно 64 упућене препоруке као и претходне године, близу 60 извршено што је у оквирима европског просека.

Из искуства Покрајинског омбудсмана произлази да су разлози неправилног и незаконитог рада органа управе и кршења права грађана разнолики. У највећем броју случајева не ради се о кршењу права грађана намерним и свесним поступањем супротно прописима. Разлози неправилног рада леже најчешће у непознавању прописа, пре свега, процесних, али и материјалних, у недовољној стручности или лошој организацији рада, и др. Наравно, има и случајева када се ради о бахатости запослених у органима управе, који не показују ни најмање поштовања достојанства грађана и грађанки који им се обраћају.

Покрајински омбудсман је анализом рада органа управе дошао до закључка да је добра управа оно што недостаје и у Аутономној Покрајини Војводини. Без обзира на чињеницу да Република Србија још увек није усвојила кодекс добре управе, Закон о општем управном поступку који прописује основна начела управног поступка, био би довољан гарант добре управе, уколико би у органима управе ова начела била поштована.

Подсетимо, Законом о општем управном поступку, прописана су основна начела и то: начело законитости, начело заштите права грађана и заштите јавног интереса, начело ефикасности, начело истине, начело саслушања странке, начело оцене доказа, начело самосталности у решавању, начело двостепености у решавању (право на жалбу), начело економичности поступка, начело пружања помоћи странци и начело употребе језика и писма у поступку

Уочено је да у великом броју случајева органи управе не поштују **начело саслушања странке**. Грађанима и грађанкама се не обезбеђује учешће у својству странке у поступку у којем се решава о њиховим правима или обавезама, није омогућено да се изјасне о чињеницама и околностима које су од значаја за доношење решења. Ова појава је карактеристична за рад великог броја органа управе, а нарочито Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, Републичког фонда за здравствено осигурање и Националне службе за запошљавање. Непоштовање овог начела уједно доводи у питање и поштовање **начела истине** према којем се све чињенице и околности које су од значаја за доношење законитог и правилног решења у поступку морају утврдити правилно и потпуно. Евидентно је да се у раду великог броја органа управе не поштује **начело двостепености** у решавању (право на жалбу). У управним стварима у којима је орган законом овлашћен да решава по слободној оцени, често изостаје давање могућности за изјављивање правног лека, а грађанин се о донетој одлуци обавештава у виду писма, без доношења појединачног управног акта. Покрајинском омбудсману се врло често грађани и грађанке обраћају молбом да се појасни нека законска одредба, право, односно обавеза, да се да савет или да омбудсман одговори на постављено питање. Показало се да у раду органа управе грађанима често није обезбеђена формалноправна могућност за изјављивање приговора, јер органи управе и они којима је поверено вршење јавних овлашћења сматрају да се на њих не односи обавеза поштовања начела двостепености. Тако, грађани не знају коме да се обрате ако је службеница иза шалтера нељубазна, шта им је чинити кад инспектор одбија да пријаву узме у записник, шта када грађанин не добија повратну информацију по поднетој пријави или по поднетом захтеву за издавање потврде, уверења или другог документа. Грађани су у недоумици и када су незадовољни рачунима за (не)извршене комуналне услуге и не знају у којој форми да „приговарају”, као што немају знања ни о томе како да се понашају када не добију повратну информацију у вези са приговором. Непоштовање **начела економичности** поступка карактеристично је за рад органа управе и то на свим нивоима. Органи управе не поштују обавезу вођења поступка без одуговлачења и са што мање трошкова за странку и друге учеснике у поступку, као и да је међусобна сарадња органа управе и размена информација законска обавеза. Не поштује се ни **начело пружања помоћи странци**, односно обавеза органа који води поступак да се стара да незнање и неукост странке и других учесника у поступку не буду на штету права која им по закону припадају.

Непоштовање начела и законске обавезе **употребе језика и писма у поступку**, разлог је притужби на рад органа управе у представкама припадника националних мањина. Грађани у својим представкама указују на појаву да се на подручјима на којима је, у складу са законом, у службеној употреби и језик одређене националне мањине, поступци се не воде и на језику и уз употребу писма те националне мањине. Крши се и **начело самосталности у решавању** које подразумева да орган води поступак и доноси решење самостално, у оквиру овлашћења утврђеног законом, односно другим прописом, и да овлашћено службено лице самостално утврђује чињенице и околности и на основу утврђених чињеница и околности примењује прописе у конкретном случају. Органи управе се у појединачним актима позивају на необјављена *интерна упутства* непосредно виших органа или на необавезујућа *мишљења* министарстава, покрајинских секретаријата или других органа.

Начела општег управног поступка требало би доследно да се поштују не само у раду државних органа, органа АП Војводине и јединица локалне самоуправе, него у раду свих органа који воде поступак, међу које спадају привредна друштва и друге организације којима је законом поверено вршење јавних овлашћења. Покрајински омбудсман ће се у наредном периоду посебно ангажовати на стварању такве праксе у раду органа управе и других државних органа, као и привредних друштава и других организација којима је законом поверено вршење јавних овлашћења која ће подразумевати поступање у складу са набројаним начелима општег управног поступка.

Поред питања односа органа управе према грађанима, неопходно је са неколико речи осврнути се и на сарадњу ових органа са Покрајинским омбудсманом.

У складу са Покрајинском скупштинском одлуком о Покрајинском омбудсману, у поступању по представи у циљу потпунијег утврђивања чињеничног стања, омбудсман може позивати на разговор и узимати усмене или писмене изјаве и додатна објашњења од свих лица запослених у органима управе. Лице које је омбудсман позвао на разговор или да би дао писмену изјаву, дужно је да се одазове позиву. Омбудсман има право да тражи од органа управе све податке и обавештења, као и непосредан увид у списе, документацију и збирке података којима ови органи располажу, укључујући државну, службену, пословну и професионалну тајну. Омбудсман може тражити копије одговарајућих докумената који су од важности за истрагу и има слободан приступ свим просторијама у којима се обављају послови органа управе, а у било које време и без посебне најаве може посетити све здравствене установе у којима се врши обавезно психијатријско лечење. Ако органи управе не поступи у складу са обавезама из Одлуке омбудсман ће о томе обавестити непосредно виши орган, општинско/градско веће односно Владу и Скупштину Аутономне Покрајине Војводина. Поред наведеног, Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском омбудсману садржи казнене одредбе за прекршаје органа управе у случајевима неизвршавања наведених обавеза.

Уколико Покрајински омбудсман нађе да је у раду органа управе било незаконитости и неправилности, органу управе упућује мишљење, предлог или препоруку о начину отклањања неправилности. Мишљење, предлог и препорука немају наредбодавни карактер, њима се само указује органу управе да своја овлашћења врши на другачији, правилнији начин, у складу са законом. Због тога се каже да омбудсман делује снагом ауторитета. Ако орган управе не поступи у складу са мишљењем, предлогом или препоруком омбудсмана или не обавести омбудсмана о предузетим мерама у циљу отклањања повреде, омбудсман има могућност да о томе обавести органе који надзиру рад ових органа управе, а ако надлежни органи ни након тога не предузму мере, омбудсман о томе обавештава општинско/градско веће односно Владу Аутономне Покрајине Војводине и општинску/градску, односно покрајинску скупштину. Покрајински омбудсман може да обавести и јавност путем средстава јавног информисања.

За 2012. годину, као и за раније године, карактеристично је да су у знатном броју случајева, повреде права грађана од стране органа управе отклоњене већ током саме истраге, што и јесте сврха постојања ове институције: да укаже на неправилност која треба да буде отклоњена. Рокови у којима су органи били обавезни да се изјасне о наводима из представки већином су поштовани, а прекорачени су у малом броју случајева. То указује на повећану одговорност према Покрајинском омбудсману, што је потврда јачања угледа и ауторитета ове институције.

Сарадња Покрајинског омбудсмана и органа управе је задовољавајућа. Није било случајева подношења захтева за вођење прекршајног поступка због непоштовања обавеза из Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском омбудсману. Има случајева опструкције и избегавања обавеза, али се, након ургенција, сарадња између Покрајинског омбудсмана и органа управе, ипак, успостави, што је предуслов успешног решавања евентуалних пропуста, отклањања неправилности или незаконитог рада органа управе који доводе до кршења људских права грађана и грађанки.

ОПШТА НАДЛЕЖНОСТ

ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ

Покрајински омбудсман поступао је по већем броју притужби у погледу рада Покрајинског фонда за пензијско и инвалидско осигурање и филијала Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање на територији АП Војводине (у даљем тексту: Фонд ПИО). Током истрага, појавила су се спорна питања у вези с применом одредби Закона о пензијском и инвалидском осигурању.⁴

Покрајински омбудсман је током поступака указао Фонду ПИО на уочене неправилности и неодговарајућу примену Закона о пензијском и инвалидском осигурању. Такође, упутио је допис Министарству рада, запошљавања и социјалне политике и затражио достављање мишљења⁵ у погледу примене појединих одредби Закона о пензијском и инвалидском осигурању, које ће бити цитирано у вези с конкретним питањима.

УТВРЂИВАЊЕ СВОЈСТВА ОСИГУРАНИКА

Законом о пензијском и инвалидском осигурању прописано је⁶ да се својство осигураника стиче даном почетка, а престаје даном престанка запослења, обављања самосталне или пољопривредне делатности, односно обављања уговорених послова и да се својство осигураника утврђује на основу пријаве, односно одјаве осигурања. Фонд ПИО ће покренути поступак за утврђивање својства осигураника⁷ и када, приликом контроле или на други начин, утврди да пријава на осигурање није поднесена за лице које има право на пензијско и инвалидско осигурање. У таквим случајевима Фонд ПИО доноси писмено решење о утврђивању својства осигураника. Обвезник подношења пријаве дужан је да поднесе пријаву на осигурање, на основу решења којим је утврђено својство осигураника. Изузетно, Фонд ПИО сачињава пријаву на осигурање када је не може поднети обвезник подношења пријаве.

У Мишљењу⁸ министарства наводи се следеће:

„...мора се имати у виду да је првенствени циљ наведене норме [члана 137 Закона] да се омогући осигуранику и фонду заштита од несавесних послодаваца, односно послодаваца који избегавају да поднесу пријаву на осигурање и да уплаћују доприносе за запослене. Стога, иста одредба омогућава осигуранику и фонду да поднесу захтев за утврђивање својства осигураника, а након тога и пријаве на осигурање, када је оно неспорно, али у формално-правном смислу, обвезник подношења пријаве исту није поднео у законском року.

Покрајински омбудсман је у раду по представкама уочио да Фонд ПИО уводи осигуранике у осигурање по основу пољопривреде, без претходно спроведеног поступка и доношења решења у писаној форми и често се сачињава пријава на осигурање, без обавештавања осигураника. Странкама је таквим поступком ускраћено

⁴ „Службени гласник РС”, бр. 34/2003, 64/2004 – одлука УСРС, 84/2004 – др. закон, 85/2005, 101/2005 – др. закон, 63/2006 – одлука УСРС, 5/2009, 107/2009, 101/2010 и 93/2012.

⁵ Мишљење Министарства рада, запошљавања и социјалне политике бр. 011-00-00488/2012-07 од 13.08.2012. године.

⁶ Члан 14 Закона о пензијском и инвалидском осигурању.

⁷ Члан 137 Закона о пензијском и инвалидском осигурању.

⁸ Мишљење Министарства рада, запошљавања и социјалне политике бр. 011-00-00488/2012-07 од 13.08.2012. године.

право да учествују у поступку, да се изјасне о чињеницама и околностима које су од значаја за доношење решења, права на правни лек и евентуалну судску заштиту. Оне нису упознате са основом подношења пријава на осигурање, нити са образложењем Фонда ПИО и занемарене су законске одредбе којима је регулисан поступак стицања својства осигураника.”

Став Покрајинског омбудсмана јесте да осигурање пољопривредника може бити отпочето од дана који је наведен у пријави на осигурање коју је поднео осигураник, односно од дана који је утврђен коначним решењем Фонда ПИО, на основу којег се пријава подноси – било од стране осигураника, било од Фонда ПИО.

Подноситељка представке из Новог Сада поднела је захтев за утврђивање права на старосну пензију 15.09.2011. године, који је одбијен због тога што нису испуњени законски услови. У поступку на основу овог захтева, Фонд ПИО је утврдио да подносиатељка представке од 2003. године испуњава услове да буде осигурана на основу обављања пољопривредне делатности и да је била дужна да уплаћује доприносе. Међутим, радна књижица у делу пољопривредног осигурања закључена је 10.07.2003. године. Фонд ПИО је навео да је шифра основа престанка осигурања, која је том приликом унета, нелогична, те да не постоји ниједан доказ који може бити основ престанка осигурања. Фонд ПИО поднео је пријаву на осигурање, са датумом 05.12.2011. године као датумом подношења пријаве, а као датум стицања својства осигураника наведен је 05.03.1994. године. Покрајински омбудсман је Фонду ПИО током поступка указивао на то да се својство осигураника-пољопривредника може утврдити у случају да је поднета пријава на осигурање или по службеној дужности, уколико је пре тога својство осигураника утврђено решењем Фонда ПИО, које се доставља странци. У конкретном случају, Фонд ПИО је пријаву на осигурање поднео без претходно донетог решења у смислу члана 137 Закона о пензијском и инвалидском осигурању, а у недостатку решења странци је ускраћено право на правни лек.

Дирекција Покрајинског фонда у жалбеном поступку поништила је својство осигураника на основу пољопривредне делатности подносиатељке представке за период од 11.07.2003. године до 13.03.2012. године. У образложењу решења позвао се на одредбу закона којом је прописано да пољопривредници који, до дана ступања на снагу овог закона, нису стекли својство осигураника, у складу са Законом, а немају навршених педесет (мушкарац), односно четрдесет пет (жена) година живота, обавезно су осигурани према овом закону, од дана његовог ступања на снагу:

„... с обзиром на то што је М.К. дана 01.10.2011. године имала навршених 58 година живота, није било основа да се именованој пријавом на осигурање утврди својство осигураника, те сепоништава својство осигураника и бришу унети подаци о трајању осигурања из базе података матичне евиденције.”

Наведени пример уједно представља увод за следећи наслов, с обзиром на то што се у пракси често појављују случајеви ретроактивног утврђивања својства осигураника на основу обављања пољопривредне делатности, искључиво на основу чињенице да је особа некада раније била осигурана на основу обављања пољопривредне делатности.

ЈЕДНОМ ПОЉОПРИВРЕДНИК – ЗАУВЕК ПОЉОПРИВРЕДНИК

Током поступања по представкама, уочено је да Фонд ПИО утврђује својство осигураника-пољопривредника за странке које су раније биле осигуране на основу обављања пољопривредне делатности, без обзира на то који период је протекао од престанка осигурања на основу обављања пољопривредне делатности, трајање осигурања и величину пољопривредног земљишта и чињенице да ли се особа бави пољопривредном делатношћу. Као правни основ поновног увођења у осигурање пољопривредника, наводи се члан 68 Закона о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању, којим је прописано да пољопривредници који су до дана почетка примене тог закона стекли својство

осигураника у складу с тим законом, обавезно су осигурани и према овом закону од дана његовог ступања на снагу.

Покрајински омбудсман у допису упућеном министарству навео је да сматра да ова одредба не представља правни основ да се – по извршеној провери ранијих осигураника-пољопривредника – сви они поново, ретроактивно, често без сазнања о томе и без утврђивања да ли се баве пољопривредом или не, укључе у осигурање пољопривредника, искључиво због тога што су током свог радног века били осигурани на основу бављења пољопривредом. Другим речима, одредба се примењује на осигуранике који су на дан ступања на снагу Закона о изменама и допунама били осигурани по основу пољопривреде, а не на сва лица која су пре ступања на снагу Закона о изменама и допунама била осигурана по том основу. Приликом поновног увођења у осигурање особа које су раније биле осигуране на основу обављања пољопривредне делатности, потребно је ценити испуњеност законских услова у сваком конкретном случају.

Министарство у свом мишљењу навело је следеће:

„Дакле, у складу са одредбама чланом 3 и 68 Закон о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању, од 1. јануара 2011. године, обавезно су осигурани као осигураници пољопривредници, ако нису корисници пензије, ако нису на школовању у радном односу или не обављају самосталну делатност. Пошто је, када је у питању пријава на осигурање од стране фонда по основу обављања пољопривредне делатности и по том основу стицања својства осигураника пољопривредника уочено различито поступање фонда, при чему се својство осигураника пољопривредника утврђује ретроактивно и по више година уназад, често без утврђивања релевантних чињеница, ово министарство је путем одговора на конкретне представке и мишљења достављена фонду, указало да је потребно ценити сваки конкретни случај, имајући у виду да је чињеница суштинског бављења пољопривредном делатношћу и по том основу остваривање прихода битнија од чињенице формалног власништва земље или заједничког живота у пољопривредном домаћинству, или породичном пољопривредном газдинству. Притом, неспорно је да је фонд дужан да утврди све чињенице које су релевантне за стицање својства обавезно осигураног лица по основу обављања пољопривредне делатности.”

У вези са овим питањем следи пример из праксе Покрајинског омбудсмана:

Подноситељка представке је 11.07.2011. године поднела захтев за остваривање права на старосну пензију. Међутим, током поступка, Филијала Нови Сад утврдила је да је она била обавезна да се осигура као пољопривредница. Наиме, она поседује 0,06 хектара њиве и 0,09 хектара баште и била је осигурана као чланица пољопривредног газдинства од 01.01.1986. до 23.11.1986. године. Потребно је нагласити да површина земље коју подносиатељка представке поседује јесте мања од оне која представља законску претпоставку постојања пољопривредног домаћинства и да подносиатељка представке не обавља сточарску, повртарску или виноградарску производњу, узгој рибе, гајење печурака, пужева, пчела, нити други узгој или гајење.

Решење о утврђивању права на старосну пензију није донето у законском року, те је подносиатељка представке ретроактивно, без доношења посебног решења и постојања захтева, укључена у пољопривредно осигурање за период од 29.12.2005. до 31.12.2009. године зато што је тада била незапослена, односно није имала осигурање по другом, приоритетном основу. Привременим решењем о утврђивању права на старосну пензију од 25.04.2012. године уједно је утврђено да ће се обустављати 1/3 њене пензије док се не намире неуплаћени доприноси за осигурање од 29.12.2005. до 31.12.2009. Дуг је износио 210.676,29 динара који се увећава за износ законске затезне камате до дана измирења утврђене обавезе.

По жалби подносиатељке представке, поменуто привремено решење је укинато и у другостепеном решењу је наведено да ће се пензија исплаћивати у најнижем износу до

доношења новог решења. Дирекција Покрајинског фонда за пензијско и инвалидско осигурање у образложењу решења навела је следеће:

„Значи, при утврђивању својства осигураника по основу бављења пољопривредном делатношћу у смислу наведеног члана 68 Закона потребно је ценити чињеницу суштинског бављења пољопривредном делатношћу и по том основу остваривање прихода а не само постојање обрадивог земљишта и власништва, тако да имајући у виду опште околности привређивања првостепени орган ће убудуће осигуранике који су стекли својство осигураника пољопривредника увести у осигурање од 01.01.2011. године ако су млађи од педесет (мушкарац), односно четрдесет пет (жена) година живота и испуњавају услове из члана 13 Закона о пензијском и инвалидском осигурању.”

Приликом поступања по представкама, Покрајински омбудсман надлежним филијалама Фонда ПИО, поред свог становишта скреће пажњу и на цитирани став надлежног министарства.

КО МОЖЕ БИТИ ОСИГУРАНИК НА ОСНОВУ ОБАВЉАЊА ПОЉОПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ

Сходно члану 13 Закона о пензијском и инвалидском осигурању, осигураници-пољопривредници јесу лица која се баве пољопривредном делатношћу као носиоци пољопривредног домаћинства, чланови пољопривредног домаћинства, носиоци породичног пољопривредног газдинства, чланови породичног пољопривредног газдинства или чланови мешовитог домаћинства, ако нису корисници пензије или нису на школовању. Пољопривредним домаћинством, породичним пољопривредним газдинством, односно мешовитим домаћинством, сматра се заједница живота, привређивања и трошења прихода, без обзира на сродство између његових чланова, на пољопривредном домаћинству, односно газдинству с најмање 0,5 хектара пољопривредног земљишта, односно с мање од 0,5 хектара пољопривредног земљишта, другог земљишта или грађевинске целине на којем се обавља сточарска, повртарска или виноградарска производња, узгој рибе, гајење печурака, пужева, пчела и други узгој или гајење. У допису упућеном министарству, Покрајински омбудсман указао је на то да су чланом 13 поменутог закона постављена три кумулативна услова да би се једно лице могло сматрати осигураником-пољопривредником: 1) да се бави пољопривредном делатношћу; 2) да то чини у својству носиоца пољопривредног домаћинства, члана пољопривредног домаћинства, носиоца породичног пољопривредног газдинства, члана породичног пољопривредног газдинства или члана мешовитог домаћинства; 3) да није корисник пензије, нити је на школовању.

Имајући у виду цитирану норму, став Покрајинског омбудсмана јесте испуњење законске претпоставке по којој се одређено лице сматра носиоцем или чланом пољопривредног домаћинства због тога што је власник или живи у домаћинству с власником најмање 0,5 хектара пољопривредног земљишта, недовољно за стицање својства осигураника-пољопривредника, већ је неопходно да се оно заиста бави пољопривредном делатношћу.

Став Покрајинског омбудсмана потврђен је и раније цитираним мишљењем министарства и Дирекције Покрајинског фонда за пензијско и инвалидско осигурање.

ПРИОРИТЕТНИ ОСНОВ ОСИГУРАЊА

Законом о пензијском и инвалидском осигурању⁹ прописано је да ако лице истовремено испуњава услове за осигурање по више основа (запослени; лица која самостално обављају делатности; пољопривредници), основ осигурања одређује се на тај начин што постојање основа осигурања по претходној тачки искључује основ осигурања из наредне тачке.

С обзиром на то што су лица која обављају рад ван радног односа, то јест привремене и повремене послове, у Закону о пензијском и инвалидском осигурању разврстана у категорију осигураника-запослених, у следећем примеру поставило се питање приоритетног основа осигурања.

Подноситељку представке ангажовала је Пољопривредна служба „Пољопривредна станица” ДОО Нови Сад на пословима асистента пољопривредног саветодавца. Уз представку, приложила је доказ о уплаћеним доприносима за период од 01.01.2011. до 01.02.2012. године по основу уговора о привременим и повременим пословима. Упркос томе, ПИО Фонд – Филијала Нови Сад има став да с обзиром на то што је од 13.06.1990. до 30.04.2002. године била осигурана на основу обављања пољопривредне делатности, након чега је обављала самосталну делатност, по престанку обављања самосталне делатности испуњени су услови да се поново укључи у обавезно осигурање по основу пољопривредне делатности, чак и за период за који је била осигурана по основу привремених и повремених послова.

Сходно ставу Фонда ПИО – Филијале Нови Сад, осигурање на основу пољопривредне делатности за подносиатељку представку би се утврђивало и за период када је била осигурана по основу привремених и повремених послова. Упркос томе што је чланом 11. став 1. тачка 9) Закона о пензијском и инвалидском осигурању прописано да осигураници запослени јесу лица која у складу са законом обављају привремене и повремене послове ако нису осигурани по другом основу, а подносиатељка представке у време обављања привремених и повремених послова није била осигурана по другом основу. Тачније, није поднела пријаву на осигурање, нити јој је у то време пријава поднета на основу решења Фонда које би било донето на основу члана 137 став 5 Закона о пензијском и инвалидском осигурању.

Имајући у виду наведено, Покрајински омбудсман указао је Фонду ПИО – Филијале Нови Сад да би осигурање запослених по основу привремених и повремених послова, односно самосталних делатности (по основу уговорног односа) требало да буде приоритетно у односу на осигурање по основу обављања пољопривредне делатности, а у сваком случају искључује ретроактивно утврђивање осигурања на основу пољопривреде за исти период.

Министарство је у вези са овим питањем заузело следећи став:

„Одредбом става 2 члана 10 прописано је да ако лице истовременом испуњава услове за осигурање по више основа из става 1 овог члана, основ осигурања одређује се на тај начин што постојање основа осигурања по претходној тачки искључује основ

⁹ Члан 10 Закона о пензијском и инвалидском осигурању:

„Обавезно осигурана лица (у даљем тексту: осигураници), у смислу овог закона, јесу:

- 1) запослени (у даљем тексту: осигураник запослени);
- 2) лица која самостално обављају делатност (у даљем тексту: осигураник самосталних делатности);
- 3) пољопривредници (у даљем тексту: осигураник пољопривредник).

Ако лице истовремено испуњава услове за осигурање по више основа из става 1. овог члана, основ осигурања одређује се на тај начин што постојање основа осигурања по претходној тачки искључује основ осигурања из наредне тачке.

Обавезе за плаћање доприноса по основу осигурања утврђују се у складу са овим законом.”

осигурања из наредне тачке. Дакле, циљ наведене норме јесте да се принцип приоритетног осигурања примени када је то у конкретном случају недвосмислено и оправдано. Наиме, ако је, примера ради, осигураник у пољопривредном осигурању свих дванаест месеци, а на основу обављања уговорених послова само тридесет дана у току године, није сврсисходно да му се мења својство осигураника пољопривредника, већ му се оно одређује као приоритетно осигурање. Међутим, наведено не значи да је својство осигураника пољопривредника приоритетно у односу на својство осигураника запосленог, односно осигураника самосталних делатности. Дакле, када осигураник испуњава услове за осигурање по више основа, па је потребно применом одредбе става 2 овог члана одредити приоритетно осигурање, неопходно је сваки конкретни случај засебно ценити, односно проценити сврсисходност промене основа осигурања и са аспекта осигураника, како се исто не би мењало и када је то потпуно несврхисходно као што је у наведеном примеру.”

ОБРАЧУН ДОПРИНОСА НАПЛАЋЕНИХ ПРИНУДНИМ ПУТЕМ ОД ПОСЛОДАВЦА

У поглављу које је посвећено порескоправним односима указано је на то да Пореска управа у пореском поступку утврђује и наплаћује доприносе за обавезно социјално осигурање, сходно члану 65 Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање¹⁰. У једном случају поставило се питање да ли су доприноси наплаћени за више запослених од послодаваца по извршеној контроли Пореске управе, обрачунати и евидентирани код сваког од запослених. Другим речима, након што је послодавац уплатио доприносе по налогу Пореске управе за запослене, да ли се у Фонду ПИО аутоматски исправљају подаци појединих запослених у погледу уплаћених доприноса.

У таквим случајевима, потребно је да запослени поднесе захтев Фонду ПИО за промену података о заради на основу извршене контроле Пореске управе, да би се доприноси обрачунали за поједине осигуранике и тај податак евидентирао у матичној евиденцији.

РАЧУНАЊЕ СТАЖА ОСИГУРАЊА ЗА НАСТАВНИКЕ

Покрајинском омбудсману обратила се наставница која је ранијих година била запослена с непуним радним временом у школи. Законом о пензијском и инвалидском осигурању прописано¹¹ је да се у стаж осигурања рачуна време проведено на раду односно у осигурању, у ефективном трајању. То подразумева да се стаж осигурања утврђује према календарском времену проведеном у радном односу. За запослене који заснују радни однос с непуним радним временом, утврђује се најнижа основица доприноса, уколико је њихова зарада која се исплаћује за непуно радно време мања од најниже основице. Захваљујући томе, запосленом који је засновао радни однос с непуним радним временом, биће обрачунат стаж осигурања дванаест месеци, без обзира на број сати дневног рада током трајања радног односа.

Послодавци често погрешно попуњавају одговарајуће податке у радној књижици запослених с непуним радним временом. На пример, у пракси се појављују случајеви да је наставнику који је запослен са 50% норме током календарске године, уписан стаж осигурања шест месеци у радну књижицу с пуним радним временом, уместо дванаест месеци с нижом основицом доприноса.

¹⁰ „Службени гласник РС”, бр. 84/2004, 61/2005, 62/2006, 5/2009, 52/2011, 101/2011, 7/2012 – усклађени дин. изн. и 8/2013 – усклађени дин. изн.

¹¹ Члан 47 Закона о пензијском и инвалидском осигурању.

Подноситељка представке, сходно члану 142¹² Закона о пензијском и инвалидском осигурању, поднела је захтев Фонду ПИО за издавање уверења и решења о подацима унесеним у матичну евиденцију о осигурању, пензијском стажу, зарадама, накнадама зараде односно основицама осигурања, уговореним и другим накнадама, као и висини уплаћених доприноса, унетим у матичну евиденцију. Током трајања поступка пред Покрајинским омбудсманом, Фонд ПИО донео је решење и исправљен је погрешно евидентирани стаж осигурања подносиољке представке.

ДУГОТРАЈНИ ПОСТУПЦИ

Остваривање права из пензијског и инвалидског осигурања у случајевима када је стаж осигурања делимично остварен у државама које су биле у саставу СФРЈ као републике, уређено је билатералним уговорима. Филијале Фонда ПИО на основу билатералних уговора о социјалном осигурању, захтевају достављање података о стажу осигурања од надлежних органа и организација поменутих држава у поступцима по захтевима за остваривање права на старосну пензију.

Известан број представки односио се на дуготрајне поступке пред Фондом ПИО по захтевима за остваривање права на старосну пензију осигураника који су део стажа осигурања остварили у државама које су биле у саставу СФРЈ као републике. Често по службеном захтеву који се упућује од стране наших филијала, а према билатералним споразумима који су потписани. У тим ситуацијама, Покрајински омбудсман, захваљујући регионалној сарадњи омбудсмана, службеним путем затражио је од омбудсмана тих земаља покретање поступака против надлежних организација у поменутих државама. Захваљујући заједничком ангажовању три институције омбудсмана, захтев за остваривање права на пензију у случају који следи, успешно је решен.

Подносилац представке поднео је захтев за остваривање права на старосну пензију у Филијали Фонда ПИО у Кикинди, а Покрајинском омбудсману обратио се због дуготрајног поступка прикупљања података о стажу осигурања који је остварио у Словенији и Босни и Херцеговини.

Покрајински омбудсман је током поступка утврдио да је Фонд ПИО упутио службене захтеве надлежним организацијама у Републици Словенији и Босни и Херцеговини, по којима није поступљено, те се обратио Заштитнику људских права Републике Словеније (*Varuh človekovih pravic*) и Институцији омбудсмана/омбудсмана Босне и Херцеговине. Обе институције покренуле су поступак у односу на организације надлежне за пензијско и инвалидско осигурање, о чему су обавестили Покрајинског омбудсмана. Тражени подаци су убрзо прослеђени Фонду ПИО и подносилац представке је остварио право на пензијско и инвалидско осигурање.

Непоштовање рокова прописаних Законом о општем управном поступку посебно је уочено у поступцима решавања о захтевима за инвалидску пензију, због сложености поступка вештачења радне способности. Законом о општем управном поступку прописано¹³ је да се

¹² „Фонд је дужан је да осигуранику, на његов захтев, изда уверење о подацима унесеним у матичну евиденцију о осигураницима.

Уверење из става 1. овог члана има својство јавне исправе.

Осигураник има право да захтева да фонд донесе решење о подацима о осигурању, пензијском стажу, зарадама, накнадама зараде, односно основицама осигурања, односно уговореним накнадама и другим накнадама и висини уплаћених доприноса, унетим у матичну евиденцију.

Фонд је дужан да решење из става 3. овог члана донесе у року од 15 дана од дана пријема захтева.”

¹³ Члан 208 став 1 Закона о општем управном поступку.

решење у поступцима по захтеву странке доставља странци – у року од једног месеца уколико није потребно спровођење посебног испитног поступка, а у супротном – у року од два месеца. Решење по жалби странци се доставља најдоцније у року од два месеца од дана предаје жалбе.¹⁴ Уколико би Фонд ПИО прекорачио ове рокове, Покрајински омбудсман је упућивањем мишљења указивао на учињену неправилност – недоношење одлуке у законом прописаном року, као и непоштовање одредаба Закона о пензијском и инвалидском осигурању и Закона о општем управном поступку које не оправдава сложеност поступка вештачења радне способности. Подносиатељка представке из Бачке Паланке Покрајинском омбудсману обратила се у септембру 2012. године, јер Дирекција Покрајинског фонда ПИО није одлучила о њеној жалби, поднетој 06. јуна 2012. године. По пријему изјашњења, Покрајински омбудсман у мишљењу Дирекцији Покрајинског фонда указао је на непоступање у року одређеном одредбама закона којим се уређује општи управни поступак, те да је потребно, без одлагања, одлучити о изјављеној жалби и донети решење у складу са Законом о пензијском и инвалидском осигурању и Законом о општем управном поступку.

Подноситељка представке обавестила је Покрајинског омбудсмана да јој је достављено другостепено решење.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА И ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРАЊЕ

Покрајински омбудсман је у 2012. години разматрао, водио истрагу, те је по утврђеној повреди права предузимао одговарајуће мере у педесетак случајева из области здравствене заштите и здравственог осигурања. Овај број реално је и већи, имајући у виду и друге случајеве који се односе на заштиту физичког и психичког здравља, а у којима је Покрајински омбудсман оценио да се претежна повреда права и интерес заштите односи на права детета, националних мањина, односно права на основу родне равноправности.

Један број предмета односи се на случајеве отежаног приступа и укључивања у систем обавезног здравственог осигурања. У годишњим извештајима за 2010. и 2011. годину, Покрајински омбудсман указао је на проблем утврђивања здравственог осигурања по основу незапослености. Тај проблем био је једнако приметан и у 2012. години. Незапосленим лицима која на основу својине на земљишту остварују катастарски приход, без обзира на износ катастарског прихода и величину земљишта, ФРЗО утврђује својство осигураника-пољопривредника. Покрајински омбудсман, у више наврата, указивао је ФРЗО да је приликом оцењивања испуњености критеријума за утврђивање својства осигураника на основу пољопривреде, неопходно применити Правилник о месечном износу прихода као цензусу за стицање својства осигураног лица¹⁵, али ФРЗО тај пропис и даље не примењује.

Поводом овог питања, Покрајински омбудсман је у октобру 2012. упутио допис Министарству здравља, где је указао на судску праксу Управног суда којим се потврђује став Покрајинског омбудсмана и затражио мишљење у погледу примене члана 17 и члана 22 Закона о здравственом осигурању. Министарство здравља није одговорило на допис и није доставило мишљење у вези са овим питањем.

Будући да Пореска управа у пореском поступку утврђује и наплаћује доприносе на име обавезног социјалног осигурања, знатан је и број притужби због неправилности у раду организационих јединица Пореске управе, а које као последицу имају отежан, односно онемогућен приступ систему здравствене заштите.

¹⁴ Члан 237 став 1 Закона о општем управном поступку.

¹⁵ „Службени гласник РС”, бр. 112/2006, 5/2009

Подносилац представке, предузетник, није могао да буде подвргнут хируршком захвату јер Пореска управа није спровела поступак утврђивања обавезе на име пореза и доприноса, иако је у законском року поднео одговарајуће пријаве и у више наврата се обраћао Пореској управи молбом да се донесе решење о задужењу и обавезама на име доприноса за социјално осигурање, истичући да су уплаћени доприноси предуслов за остваривање права на здравствено осигурање и заштиту.

Покрајински омбудсман се обратио надлежној организационој јединици Пореске управе, указујући на законом прописане рокове и ова је одмах по пријему дописа донела решење о утврђивању обавеза на име доприноса. Тиме је неправилност отклоњена, а уплатом доспелих обавеза на име доприноса, стекли су се услови за остваривање права на здравствену заштиту.

Неизмирени доприноси на име здравственог осигурања представљају препреку за остваривање права на здравствено осигурање:

Покрајинском омбудсману представком се обратило лице са статусом самосталног уметника, које доприносе уплаћује на основу Одлуке Града Новог Сада и Закона о култури. Подносилац представке навео је да не може да оствари право на здравствено осигурање, упркос томе што испуњава услове из поменуте одлуке, због тога што Републички фонд за здравствено осигурање захтева достављање уверења Пореске управе о плаћеним доприносима за 2012. годину, које Пореска управа одбија да изда због постојања дуга подносиоца представке из ранијег периода.

Пореској управи упућено је мишљење да је одбијање издавања уверења о измиреним доприносима за 2012. годину противно прописима, те да је неопходно да Пореска управа из своје службене евиденције изда уверење о оним чињеницама и подацима које је подносилац навео у свом захтеву, при чему нема сметњи да у уверењу буде назначена и информација о постојању дуга за друге периоде. Пореска управа је поступила сходно мишљењу Покрајинског омбудсмана и издала уверење с траженим подацима, међутим, РФЗО је одбио да овери здравствену књижицу подносиоца представке, без обзира на чињеницу да су доприноси за текући период измирени. У поступку се позвао на Правилник о исправи о здравственом осигурању и посебној исправи за коришћење здравствене заштите¹⁶, којим је у члану 16к прописано да за осигурана лица за која допринос за обавезно здравствено осигурање није редовно измириван до 9. августа 2011. године, здравствена књижица, потврда, односно картица овераваће се под условом да је обвезник уплате доприноса започео са измиривањем доприноса за обавезно здравствено осигурање и наставио са њиховим редовним и континуираним измиривањем.

Покрајински омбудсман је РФЗО указао на то да нема сметњи да се овери здравствена књижица, имајући у виду да се заостали доприноси наплаћују по пореском поступку, који је брз и ефикасан, и да је ускраћивање права на здравствено осигурање због дуга из ранијег периода уколико су доприноси за текући период измирени, неосновано. РФЗО је, међутим, задржао описану праксу, позивајући се управо на Правилник о исправи о здравственом осигурању и посебној исправи за коришћење здравствене заштите.

Ускраћивање права на информације у вези с правима из обавезног здравственог осигурања и начином и поступком остваривања ових права, било је предмет поступања на основу притужбе која се уједно односила и на рад и понашање здравствених радника и сарадника (лекара, медицинских сестара, техничара, административног особља и заштитника пацијентових права).

¹⁶ „Службени гласник РС”, бр. 68/2006...81/2012 – испр.

Подноситељка представке обратила се Покрајинском омбудсману, сматрајући да је њеном сину ускраћено право као осигуранику-пацијенту да лечење (рехабилитацију) настави у одговарајућој здравственој установи на терет средстава обавезног здравственог осигурања, а одговорним за то сматра изабраног лекара и лекаре здравствене установе секундарног нивоа у којој се он стационарно лечио.

На основу изјашњења здравствених установа на чији рад се притужба односила, те надлежне организационе јединице Републичког фонда за здравствено осигурање, Покрајински омбудсман утврдио је да није било неправилности у раду, те да је поступљено у складу с подзаконским прописима који ближе уређују поступак и начин остваривања права из обавезног здравственог осигурања. Како се осигураник стационарно лечио, лекари специјалисти здравствене установе у којој се налазио били су овлашћени да упуте предлог за упућивање на продужену рехабилитацију, што су и учинили, те је надлежна лекарска комисија организације за здравствено осигурање донела оцену о испуњености услова за упућивање на продужену рехабилитацију, на коју је осигураник имао право приговора другостепеном органу.

Међутим, Покрајински омбудсман утврдио је неправилност у раду заштитника пацијентових права здравствене установе примарног нивоа здравствене заштите (дома здравља), јер подносиоца приговора није правилно обавестио о условима и поступку остваривања права из здравственог осигурања, те је дао погрешну квалификацију одговарајуће здравствене установе у којој се обавља продужена рехабилитација и изнео произвољну оцену о основу одбијања предлога за упућивање, која није у сагласности с прописима и образложењем које садржи оцена лекарске комисије која је омбудсману достављена.

Предмет једног броја притужби Покрајинском омбудсману била је и недовољна доступност права из здравственог осигурања и необезбеђивање одговарајућег нивоа, односно обима здравствене заштите.

На пример, грађанин се обратио представком у којој је изразио незадовољство због недоступности примарне здравствене заштите у месту Шатринци, јер у амбуланти у овом месту лекар опште праксе ординира свега три пута недељно по два сата, а у време коришћења годишњих одмора дешава се да лекара нема и током више недеља. Такође, присуство медицинске сестре обезбеђено је само када и присуство лекара, па су мештани приморани да и због најмање интервенције, попут примања инјекција или превијања рана, путују у Ириг.

Након достављеног изјашњења Дома здравља у Иригу, пошто је Покрајински омбудсман изразио разумевање за постојеће околности (недовољан број лекара на располагању, недостатак финансијских средстава) које представљају објективни ограничавајући фактор у погледу побољшања обима и квалитета здравствене заштите грађана Шатринаца, као и других места на територији Општине Ириг, имајући у виду да је право на здравствену заштиту једно од основних људских права, да је њена доступност од круцијалне важности за квалитет живота човека, као и једно од основних начела на коме почива Закон о здравственој заштити, Дому здравља у Иригу упутио препоруку да је потребно учинити додатне напоре да се доступност примарне здравствене заштите у Шатринцима побољша променом организације рада Дома здравља, како би се обезбедило да медицинска сестра у подручној амбуланти у Шатринцима сваког радног дана ради одређени број сати. Покрајински омбудсман сматра да би овако било постигнуто компромисно решење – Дом здравља Ириг не би запошљавао нове лекаре, а рад медицинске сестре допринео би побољшању квалитета примарне здравствене заштите мештана Шатринаца.

У извештајном периоду појавило се спорно питање у погледу остваривања права на здравствену заштиту у вези са издавањем упута за обављање додатних анализа у дому здравља.

Крајем 2012. године, Покрајински омбудсман, поступајући по сопственој иницијативи, на основу сазнања из више извора о могућој повреди права на здравствену заштиту, тражењем изјашњења, покренуо је поступак контроле законитости, целисходности и ефикасности поступања Дома здравља Нови Сад и Клиничког центра Војводине. Покрајински омбудсман је дошао до сазнања да изабрани лекари у Дому здравља Нови Сад пацијентима којима је претходно утврђена дијагноза не дају упуте за обављање додатних анализа у дому здравља, потребне за контролни преглед, иако су те анализе предвиђене номенклатуром услуга на примарном нивоу, него пацијенте упућују на лекара специјалисту из здравствене установе секундарног, односно терцијалног нивоа који је дијагнозу поставио и који треба да обави контролни преглед. С друге стране, лекари специјалисти Клиничког центра Војводине интерним упутима шаљу пацијенте на додатна испитивања искључиво пре и с циљем успостављања дијагнозе, док пацијенте којима је постављена дијагноза упућују на изабране лекаре који треба да издају упуте за анализе потребне за контролни преглед. Описаним различитим поступањем с пацијентима постоји реална могућност да дође до ускраћивања и повреде права на здравствену заштиту. По формирању овог предмета, Покрајински омбудсман је примио и неколико појединачних представки грађана који су указали на овај проблем. Поступак је у току.

У области здравствене заштите, у 2012. години показало се да је и даље проблематична исплата накнада због привремене спречености за рад за период дужи од тридесет дана. Грађани су се обраћали Покрајинском омбудсману притужбама на рад Фонда за здравствено осигурање због непоштовања законског рока за пренос одговарајућег износа средстава на посебан рачун послодавца. Законом о здравственом осигурању прописано је да накнаду зараде за случајеве привремене спречености за рад запослених, за првих тридесет дана спречености за рад – обезбеђује послодавац из својих средстава, а од тридесет првог дана – матична филијала Републичког фонда за здравствено осигурање. У оба случаја исплату обавља послодавац. Када је реч о накнади зараде која се обезбеђује из средстава обавезног здравственог осигурања за привремену спреченост у трајању дужем од тридесет дана, послодавац обрачунава накнаде зараде, те обрачун доставља матичној филијали која утврђује право на накнаду зараде и висину накнаде и најкасније у року од тридесет дана од дана пријема обрачуна – преноси одговарајући износ средстава на посебан рачун послодавца.

Ускраћивање законом предвиђених накнада болеснима, које доводи до ограничавања њихових могућности лечења, а посредно и до угрожавања њихове егзистенције у време када нису способни да раде, представља озбиљно угрожавање права на здравствену заштиту.

У оквиру основних надлежности да прати примену међународних стандарда из области људских права и прикупља информације о примени закона и других прописа из области људских права, Покрајински омбудсман бавио се и истраживањем стања здравствене заштите у Републици Србији, односно АП Војводини, остваривањем пацијентових права у установама из области здравства у АП Војводини, а учествовао је и у јавној расправи о Радној верзији нацрта закона о заштити права пацијената.

Здравствена заштита у Републици Србији, па и у АП Војводини налази се на дну европске лествице. Европском парламенту, у мају 2012. године, представљени су подаци Европског здравственог потрошачког индекса, односно извештај о стању здравствених система европских земаља у 2012. години, а према којима се наша земља у погледу стања у области здравствене заштите налази на поражавајућем последњем месту.

Овај извештај оцењује стање у пет области здравственог система у тридесет четири европске земље: права пацијената и њихово информисање, доступност здравствених услуга и време чекања на њих, резултате лечења, односно стопу излечења од најчешћих болести и стања, обим и врсту услуга здравствене превенције и терапију лековима. Република Србија је оцењена са 451 бод од могућих 1.000 бодова, што је ставља на последње место међу земљама

обухваћеним овим извештајем. Резултати у појединачним оцењиваним категоријама указују на то да Република Србија у свакој од њих има негативну оцену у више од половине појединачних параметара, а најгори резултати односе се на степен излечења од данас најучесталијих болести и стања, као и на приступ здравственог система терапији лековима.

Имајући у виду да је једна од пет области обухваћених овим европским истраживањем била и област права пацијената и њихово информисање, Покрајински омбудсман, током 2012. године у више наврата, подсећао је јавност на истраживање под називом „Заштитници пацијентових права у здравственим установама на територији Аутономне Покрајине Војводине” које је обављено и објављено 2011. године. Циљ истраживања био је да се упознавањем са активностима, искуствима и проблемима у раду заштитника пацијентових права стекне увид у њихов рад и дају препоруке надлежним државним органима и другим релевантним субјектима, како би се унапредио и ојачао положај заштитника пацијентових права. Резултати овог истраживања, заједно с препорукама за превазилажење проблема, са општим препорукама и предлозима правила понашања, као и другим активностима за унапређивање рада и поступања заштитника пацијентових права, упућени су Министарству здравља, Покрајинском секретаријату за здравство, социјалну политику и демографију, регионалним струковним удружењима медицинских радника – Лекарској комори Војводине и Комори медицинских сестара и здравствених техничара, као и једном броју здравствених установа. Позиву Покрајинског омбудсмана да извештај размотре и да дају своје предлоге мера и активности, није се одазвао ниједан од поменутих надлежних органа и удружења.

Здравствена заштита сврстава се у најзначајније области заштите људских права, будући да је у непосредној вези с квалитетом живота грађана, те да са собом повлачи остваривање читавог низа других права. Решавање проблема у овој области стога има приоритетан значај, а Покрајински омбудсман овим поводом поново је позвао све релевантне друштвене субјекте на свим нивоима, од локалног до републичког, да у складу са својим ингеренцијама допринесу подизању степена заштите и унапређивања права на здравствену заштиту – као једног од основних људских права.

Покрајински омбудсман учествовао је у јавној расправи о радној верзији нацрта закона о заштити права пацијената и закона о заштити особа с менталним сметњама, одржаној 28. новембра 2012. године у Скупштини АП Војводине.

Учествујући у расправи, омбудсманка Анико Мушкиња-Хајнрих истакла је замерку што је у радној верзији нацрта закона о заштити права пацијената, без обзира на сам назив будућег закона, од укупно педесет чланова само шест посвећено самом поступку заштите пацијентових права, те да већина одредаба представља само набројана права пацијената. Недовољно су разрађене надлежности и овлашћења како заштитника пацијентових права, тако и савета за здравље као сталног радног тела у јединици локалне самоуправе.

Када је реч о заштитнику пацијентових права, нејасно је да ли је у питању орган, или запослено лице у општинској, односно градској управи. Указала је и на недостатак одредби којима би се уредило питање надлежности савета за здравље као сталног радног тела, које би, поред осталог, требало да штити права пацијената. У нашем законодавству нејасно је уређено све у погледу категорије сталних, односно повремених радних тела – како се бирају, које надлежности и овлашћења могу да имају, како раде, како доносе одлуке и које мере могу да предузимају. Подсетила је и на то да се, поред основних недоумица у вези с карактером радних тела скупштине, као проблем јавља ситуација када она треба да буду заједничка за више јединица локалне самоуправе. Не могу бити занемарене ни тешкоће организационе, финансијске и техничке природе, које могу да наступе уколико се организује заштитник пацијентових права у оквиру јединица локалне самоуправе.

Напоследку, подсетила је да Закон о локалној самоуправи ову надлежност не прописује, а да слични органи попут локалних заштитника грађана и службе за правну помоћ постоје у веома мало јединица локалних самоуправа, те да због финансијских тешкоћа раде у врло

тешким условима. Чињеница је да су јединице локалних самоуправа сиромашне, те би обавезе које произлазе из будућег закона додатно теретиле ионако недовољне буџете.

Поводом одржане расправе, Покрајински омбудсман упутио је допис Министарству здравља, у којем је навео да подржава сваку активност усмерену ка заштити и унапређивању људских права, о чијем старању омбудсман превасходно води рачуна, те да сматра да на основу сопственог искуства може допринети активностима Министарства здравља у започетом раду на нормативном уређењу права на здравствену заштиту, као и успостављању одговарајућег механизма којим ће се обезбедити ефикасно остварење и заштита утврђених права. Покрајински омбудсман, након одржане јавне расправе, поново је доставио Министарству здравља примерак извештаја о спроведеном истраживању о заштитницима пацијентових права.

Уважавањем препорука и предлога правила понашања и других активности за унапређивање рада и поступања заштитника пацијентових права предложених на основу истраживања, допринело би се унапређивању институције заштитника пацијентових права. Приликом уобличавања коначне верзије нацрта закона, било би неопходно узети у обзир изложене показатеље вишегодишње праксе заштитника пацијентових права, а пре свега проблеме с којима се суочавају у раду, уочене недостатке у важећој правној регулативи и механизму остваривања заштите права.

| СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Током 2012. године, Покрајински омбудсман поступао је по близу седамдесет поднетих притужби у којима су се грађани жалили на рад центара за социјални рад – указујући на конкретне пропусте у раду, или у којима су се само жалили на ситуацију у којој су се нашли односно на услове живота, а Покрајински омбудсман је проценио да је надлежни центар за социјални рад имао пропуста у раду. Део ове области обрађује се у поглављу које је посвећено заштити права детета, будући да су многе представке из области социјалне заштите у вези и с правима детета. Такође, део притужби на рад центара за социјални рад и остваривање права из социјалне заштите односе се на поступање у случајевима насиља у породици и насиља према женама, које је посебно обрађено у делу посвећеном равноправности полова.

Притужбе упућене Покрајинском омбудсману у извештајном периоду односиле су се на следећа питања: право на новчану социјалну помоћ, односно једнократну новчану помоћ и неблаговремено решавање по захтевима ове врсте; поступање стручних радника центара у судским поступцима када се одлучује о поверавању деце и одлучивању о вршењу родитељског права; неадекватно реаговање у случајевима насиља у породици; спорост у одлучивању по захтевима за додатак за помоћ и негу, односно увећаног додатка за помоћ и негу другог лица; одлучивања у вези с породичним смештајем – хранитељством, на питања у погледу стамбених проблема лица која остварују права из области социјалне заштите и на коришћење услуга социјалне заштите.

У многим случајевима показало се да, када је реч о поштовању прописа, центри за социјални рад нису имали пропуста у раду, али није мало случајева у којима се потврдило да запослени у центрима показују висок степен нељубазности и непоштовања основних начела у области остваривања права на социјалну заштиту, као што је начело поштовања достојанства грађана, те подносиоци представки имају осећај да је било пропуста у раду на њихову штету и да им није пружена адекватна услуга. Током поступања Покрајинског омбудсмана, уочено је различито поступање центара за социјални рад у обављању основне делатности, чији је циљ пружање помоћи и оснаживање за самосталан и продуктиван живот у друштву појединаца и породица, као и спречавање настајања и отклањање последица социјалне искључености. За

неке центре карактеристично је максимално залагање, док понеки својим обавезама приступају непрофесионално и површно.

Нема много поступака који су окончани мишљењем Покрајинског омбудсмана да је центар за социјални рад поступао супротно закону, као и препоруком на који начин да се неправилност или последица неправилности уклони. Међутим, знатан је број оних случајева, у којима је покретање поступка пред Покрајинским омбудсманом допринело решавању проблема у погледу социјалне заштите подносилаца представки. Као прво, након обраћања центру за социјални рад захтевом да се достави изјашњење о наводима из представке, сарадници из Стручне службе Покрајинског омбудсмана започињу сарадњу са стручним радницима центара – међусобним информисањем, давањем савета и идеја за решавање проблема. Ови контакти настављају се и након окончања поступка. Оно на шта су запослени у институцији Покрајинског омбудсмана посебно поносни јесте чињеница да се развија и један посебан однос између сарадника у Стручној служби Покрајинског омбудсмана и подносилаца представки, нарочито са жртвама породичног насиља. Та сарадња траје не само током поступка, већ и по његовом окончању, што значи да су сарадници Покрајинског омбудсмана увек доступни овим грађанима и грађанкама да им упуте савет или реч разумевања. На тај начин поред центара за социјални рад, Покрајински омбудсман, такође даје свој допринос у оснаживању жртава насиља, како би се оне што пре укључиле у редовне токове живота. Област насиља у породици детаљно је обрађена у поглављу родне равноправности.

Важно је истаћи да Покрајински омбудсман поступа и по представкама лица лишених пословне способности, будући да се на основу својих овлашћења стара и о заштити и унапређивању људских права и слобода сваког лица.

ПРИТУЖБЕ НА РАД СТРУЧНИХ РАДНИКА ЦЕНТАРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД

Брат душевно оболеле особе, који живи у иностранству, поднео је притужбу на рад центра за социјални рад, јер је након смрти мајке, с којом је брат живео, центар за социјални рад брата сместио у установу за душевно оболела лица и ништа није предузео када је из дома отпуштен. Након тога, брат је смештен у установу у другом граду, али и одатле је отпуштен и остављен испред куће, сам, без надзора. Особа, коју је центар задужио да се стара о њему, одбила је да се даље стара, јер центар не плаћа накнаду за ту услугу. Центар за социјални рад је у већем делу потврдио наводе подносиоца представке и указао на законске обавезе у вези са смештајем душевно оболелих лица, истичући да је неопходно у одговарајућем поступку брата лишити пословне способности, јер ће се тек тада стећи услови за смештај овог лица у одговарајућу установу, о трошку државе.

Покрајински омбудсман нашао је да у раду центра није било пропуста, већ да је реч о непознавању прописа од стране подносиоца представке, те је поступак обустављен, а подносиоцу дат правни савет.

Подносилац представке жалио се на нестручан и непрофесионалан рад стручних радника у центру за социјални рад. Тврдио је да је социјална радница неовлашћено упала у стан његове мајке и наредила да она буде смештена у прихватилиште, а стан је желела да у име центра запечати, иако са мајком живе два малолетна детета подносиоца представке. Подносилац представке је разведен, бивша супруга живи у другом, мањем месту, а деца похађају школу у месту где живи бака. Покрајински омбудсман затражио је изјашњење и информацију о досадашњем поступању центра у раду са овом породицом из аспекта породичноправне заштите и информацију о мерама које ће се убудуће предузети.

Након добијеног изјашњења, Покрајински омбудсман је центру за социјални рад упутио препоруку да се обави теренска посета, процени стање и поступи у складу с надлежностима, како у погледу мајке подносиоца представке, тако и у вези с његовом

децом, која су, како је у изјашњењу центра наведено, живела заједно с баком у врло нехигијенским условима. Центар за социјални рад обавестио је Покрајинског омбудсмана да је мајка подносиоца представке у међувремену преминула, да у стану нико не борави, али да центар има информацију да деца живе с мајком у другом месту, а у школу свакодневно путују и добре су ученице. Поступак по притужби је обустављен.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА НА ДОДАТАК ЗА ПОМОЋ И НЕГУ ДРУГОГ ЛИЦА

Право на додатак за помоћ и негу другог лица, као право из области социјалне заштите, остварује се преко центра за социјални рад. Ово право доступно је само особама које не могу да га остваре на основу пензијског и инвалидског осигурања, односно, које нису осигураници Фонда ПИО или корисници пензије. Грађани који су осигураници или корисници пензије, право на новчану накнаду за помоћ и негу другог лица, као право из пензијског и инвалидског осигурања, остварују у Фонду ПИО.

Подноситељка представке обратила се Покрајинском омбудсману због тога што, ни након истека периода од више месеци од подношења захтева за признање права на додатак за помоћ и негу за њену мајку, о њеном захтеву није одлучено, иако је био уредно комплетиран и мада је упутила писмену ургенцију, али без успеха. Центар за социјални рад обавестио је Покрајинског омбудсмана да је решење о захтеву благовремено донето, али због грешке у куцању кућног броја, оно није уручено, па ће се достава поново покушати. Иако је очигледно да је неуручена пошиљка чекала неколико месеци на уручење због погрешно означеног кућног броја, уз констатацију да је дошло до пропуста јер нису поштоване одредбе Закона о општем управном поступку о достављању, поступак је обустављен, будући да је последица неправилног поступања отклоњена. Подносиатељка је о свему дописом обавештена.

Покрајинском омбудсману представком се обратио грађанин незадовољан решењем којим је одбијен захтев за признавање права на додатак за помоћ и негу другог лица. Подносилац је сматрао да је у поступку вештачења и доношења налаза и мишљења било пропуста. Будући да је наведено решење донето 2010. године, те је коначно и извршено, јер није изјављена жалба, Покрајински омбудсман није имао основа за поступање, али је у складу са својим овлашћењима подносиоцу представке дао савет, да, будући да је по новом захтеву покренут нови поступак, у овом поступку истиче све оно с чиме се није сложио у првобитном поступку, те да уколико буде незадовољан решењем, користи право на изјављивање жалбе.

ПРИТУЖБЕ ГРАЂАНА КОРИСНИКА УСЛУГА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ЗБОГ НЕРЕШЕНИХ СТАМБЕНИХ ПРОБЛЕМА

Подносилац представке жалио се на рад општинске управе и центра за социјални рад. Поднео је захтев за доделу већег стана од оног којег његова породица – као социјално угрожена – користи, сматрајући да стан од 39,70 квадрата не задовољава потребе петочлане породице. Ни након две и по године није добио одговор. Покрајински омбудсман затражио је изјашњење од надлежног одељења општинске управе и центра за социјални рад. Центар за социјални рад се изјаснио да не располаже становима, да расподелу обавља општинска управа, односно општина и да подносилац представке има право да конкурише, будући да је прималац социјалне помоћи. У изјашњењу општинске управе наводи се да је био расписан конкурс за решавање стамбених потреба лица у стању социјалне потребе, али је због накнадно уочених неправилности поништен. Подносилац представке пријавио се на поништени конкурс и након рангирања био је на осмом месту листе. Пријављени на конкурс нису били писмено обавештавани о поништавању, већ путем телефона. У изјашњењу је наведено да је именована нова комисија и да се очекује расписивање новог конкурса. Поступак је

обуостављен, уз препоруку општинској управи да приликом расписивања конкурса води рачуна, између осталог, и о обавези благовременог информисања учесника о свему у вези с конкурсом, у писменој форми с поуком о правном средству.

Три грађанина обратила су се притужбом на рад општинских органа и центра за социјални рад, због тога што све три породице станују у објекту без основних услова за живот, без струје, воде и канализације. Након обраћања Покрајинског омбудсмана, центар за социјални рад изјаснио се да је захтев, будући да је реч о објекту које је власништво општине, упућен надлежном органу општинске управе, како би се решило питање прикључивања на електроенергетски систем. Поступак је још увек у току, а Покрајински омбудсман, у зависности од садржаја изјашњења, поступаће у складу с надлежностима.

Подноситељка притужбе, као самохрана мајка болесног детета, жалила се на центар за социјални рад који није предузео никакве мере ради спречавања њиховог принудног исељења из куће у вези с којом се води судски поступак, иако су она и њена ћерка кориснице права на социјалну помоћ. Покрајински омбудсман обратио се центру за социјални рад да се изјасни о наводима из представке, истовремено постављајући питање постоји ли могућност да се реши стамбено питање подносиољке представке. Центар за социјални рад у изјашњењу је истакао да су и подносиољка и њена ћерка већ дуже време кориснице права на новчану помоћ и то у увећаном износу, те да је подносиољка представке упућена на надлежни орган градске управе, будући да центар није у могућности да реши стамбени проблем мајке и ћерке. У допису центра за социјални рад стоји и да ће „убудуће у складу са овлашћењима излазити у сусрет, пратити ситуацију и помагати овој породици, како би њеним члановима олакшао решавање стамбених и егзистенцијалних проблема”. Подносиољка представке обавештена је о горенаведеном, а поступак је обуостављен, будући да је центар за социјални рад предузео радње у оквирима својих надлежности.

Заједно с једним бројем суграђана, Покрајинском омбудсману обратила се особа која је душевни болесник, а живи у стану у власништву Фонда ПИО, из којег треба да буде исељена на основу судске пресуде. Сматрају да се у судском поступку адвокат кога је ангажовао центар за социјални рад није довољно залагао, и због тога је донета пресуда на основу које ће је принудно иселити. У изјашњењу центра за социјални рад се истиче да је реч о особи која је, као трајно неспособна за рад, остваривала право на материјално обезбеђење породице, али је у међувремену стекла право на породичну пензију, да је стан власништво Фонда ПИО и да постоји правоснажна и извршна пресуда на основу које се мора иселити. Центар је прибавио извештај о здравственом стању подносиољке представке, у којем је наведено да је она способна за самостално функционисање у време када је у психичкој ремисији болести. Центар за социјални рад је у контакту и са сродницима подносиољке, те јој је саветовано да живи с једним од браће, или да закупи стан. Покрајински омбудсман обуоставио је поступак, јер није надлежан да надзире рад правосудних органа, односно поступак принудног исељења, а стекао је и уверење да центар за социјални рад прати овај случај.

Заштитник грађана Републике Србије обавестио је Покрајинског омбудсмана о притужби грађанке, која је инвалид I категорије, живи у трошној бараци из које на основу судске пресуде треба да се исели и има обавезу да плати трошкове због изгубљене парнице, а издржава своја два незапослена пунолетна детета. Након обраћања центру за социјални рад, Покрајински омбудсман је обавештен да је подносиољка добила упутство за остваривање права на једнократну новчану помоћ и могућност збрињавања у некој од установа социјалне заштите, будући да је инвалид I категорије и корисница инвалидске пензије. Подносиољка представке обавештена је о обустави поступка.

ПРИМЕРИ ПРИТУЖБИ ПОВОДОМ ПОДНЕТИХ ЗАХТЕВА ЗА НОВЧАНУ СОЦИЈАЛНУ ПОМОЋ

Подносилац представке се жалио на општинску управу и центар за социјални рад у вези с решавањем његовог захтева за тражену једнократну новчану социјалну помоћ

од 15.000,00 динара за измирење дуга за електричну енергију која је искључена, дуга за утрошену воду, чија је испорука такође обустављена и за куповину лекова. Ни након истека једног месеца од подношења захтева, није добио одговор. У изјашњењу центра за социјални рад је наведено да је центар позитивно оценио захтев, али је с обзиром на висину тражене помоћи био обавезан да прибави сагласност надлежног органа општинске управе, те да је у периоду након обраћања Покрајинског омбудсмана наведена сагласност достављена и једнократна интервентна помоћ исплаћена. Поступак је обустављен, јер је неправилност (нерешавање о захтеву у законском року) отклоњена.

У следећем примеру, подносиатељка представке је истакла да је корисница инвалидске пензије од свега 1.065,00 динара, те да нема могућности да набавља лекове, а да нема довољно средстава ни за прикупљање потребних докумената неопходних уз захтев за новчану социјалну помоћ. У изјашњењу, центар за социјални рад обавестио је Покрајинског омбудсмана да, с обзиром на статус инвалидског пензионера, именована има могућност да оствари право и на смештај у установи социјалне заштите, а што се тиче висине пензије она ће бити коригована, када и надлежни фондови две бивше републике СФРЈ у којима је подносиатељка била у радном односу, донесу решење. Поступак је обустављен, а подносиатељка представке писмено обавештена о прибављеним информацијама и поучена о радњама које треба да предузме.

У трећем примеру, подносилац представке био је корисник права на новчану социјалну помоћ, поднео је захтев за обнову права, али центар за социјални рад није решио о његовом захтеву. Подносилац представке жалио се и на стручну радницу, тврдећи да је она учинила пропуст, али да је без обзира на притужбе директору, она и даље била задужена за поступање по овом захтеву. На захтев Покрајинског омбудсмана, центар за социјални рад доставио је изјашњење у коме је наведено да је подносилац притужбе био корисник права на новчану помоћ у ограниченом периоду од девет месеци, јер је већина чланова породице радно способна. Центар за социјални рад у изјашњењу указао је и на то да нису тачни наводи подносиоца представке да је означеног дана поднео захтев за обнову социјалне помоћи, што је проверено у деловоднику, а тада није ни било законских могућности за то, јер је тај датум падао у период примања помоћи. Центар је обавестио Покрајинског омбудсмана да је подносилац представке истеком три месеца, поднео нови захтев, који је у поступку решавања. Поступак је обустављен, а подносилац представке обавештен о садржини изјашњења.”

Подносилац представке у следећем примеру жалио се на рад центра за социјални рад, коме су се он и супруга обраћали у више наврата захтевом за новчану социјалну помоћ, али ни о једном захтеву није решено. Навео је такође да су запослени у центру били нељубазни, говорили му да се запосли, иако је слабог здравственог стања и да „пошаље своју децу негде да раде”. Центар за социјални рад у свом изјашњењу истакао је да се подносилац притужбе ниједном није обраћао центру. Обраћала се ћерка подносиоца и у три наврата остварила право на једнократну новчану помоћ и то у износу од 2.000,00, 3.000,00 и 5.000,00 динара. Центар за социјални рад нема могућности да овој породици исплати више новчаних помоћи, посебно наглашавајући да породица има четири радно способна члана. Поступак је обустављен, а подносилац представке поучен да може и у своје име да се обрати за новчану помоћ и ако не буде задовољан донетом одлуком, има право жалбе надлежном покрајинском секретаријату. Такође је саветован да због нарушеног здравственог стања покрене и поступак за остваривање права на инвалидску пензију.

Покрајинском омбудсману обратило се лице на издржавању затворске казне, молбом да му Покрајински омбудсман помогне око остваривања права на примање новчане социјалне помоћи, јер нема средстава ни за основна средства хигијене, а има стару мајку која такође живи од социјалне помоћи. Након обраћања омбудсмана центру за социјални рад, добијена је повратна информација да је захтев овог лица за добијање једнократне новчане помоћи уврштен међу остале захтеве, те да му је помоћ одобрена. Подносилац представке је обавештен о наведеном.

ПРИМЕР ПРИТУЖБЕ ЗБОГ „ЋУТАЊА АДМИНИСТРАЦИЈЕ”

Грађанка је поднела представку Покрајинском омбудсману због понашања запослених у центру за социјални рад, тврдећи да је њихов однос према социјално угроженим лицима непрофесионалан и понижавајући и да запослени отежавају остваривања права на социјалну заштиту. Тврди да је као самохрана мајка пре годину дана поднела захтев за остваривање права на новчану социјалну помоћ, а сада се од ње тражи да поново достави документацију јер је предмет, како су јој у центру за социјални рад рекли, био „затурен”, па приложени докази више не важе. Центар за социјални рад је у изјашњењу објаснио да се документа нису „затурила”, већ се радило о новом захтеву, друге врсте, уз који су се морали приложити други докази, јер они који су приложени уз претходни захтев нису били одговарајући. Након што је поступила по захтеву да достави одређена документа, захтевано право јој је признато. Поступак је обустављен, јер је неправилност отклоњена, али је Покрајински омбудсман указао центру за социјални рад на обавезу свих запослених да поступају ефикасно, правовремено и савесно, те да се према грађанима опходе поштујући њихово достојанство, имајући у виду да је реч о категорији грађана који најчешће живе под врло тешким условима, па им је социјална заштита неопходна.

ЗАПОШЉАВАЊЕ И РАДНИ ОДНОСИ

Протекле године Покрајински омбудсман поступао је по притужбама грађана и грађанки на рад Националне службе за запошљавање (у даљем тексту: НСЗ). Проблеми с којима су се сусретали односе се на поступак увођења у евиденцију незапослених лица, као и на остваривање права незапослених, пре свега у делу спровођења мера активне политике запошљавања.

Приметан је проблем у вези с вођењем евиденције незапослених лица, односно праксе НСЗ да због кашњења у јављању брише особу са евиденције, без обзира на разлоге кашњења. Законом о запошљавању и осигурању за случај незапослености предвиђено је да, ако постоји оправдани разлог за нејављање, незапослени је дужан да се лично јави и обавести НСЗ одмах по престанку тог разлога, те се може сматрати да се у том случају лице одмах поново уводи у евиденцију. Последица брисања јесте да лице не може да се уведе у евиденцију пре истека рока од шест месеци од брисања, с обзиром на то што је чланом 89 Закона прописано да уколико је лице које тражи запослење брисано са евиденције, тек по истеку шест месеци од дана престанка вођења евиденције, има право да се поново уведе у евиденцију НСЗ. Подносиоце представки који истичу да се из оправданих разлога нису на време јавили НСЗ Покрајински омбудсман упућује да се јаве у филијалу НСЗ, а служби скреће пажњу да цени разлоге нејављања и има у виду законске обавезе.

Након обраћања Покрајинског омбудсмана, НСЗ је позитивно решавала овакве случајеве.

НСЗ спроводи мере активне политике запошљавања, као што су програми доквалификације, преквалификације, додатног образовања, стручне праксе, субвенционисања запошљавања и самозапошљавања. Проблеми на које су грађани и грађанке указали односе се на финансирање програма који се спроводе, пре свега на исплате новчане помоћи лицима која су укључена у програм стручне праксе, због успореног трансфера средстава за реализацију мера запошљавања, односно недостатка средстава у буџету Републике Србије. Покрајински омбудсман сматра да је потребно да се НСЗ и надлежно министарство одреде и редовно трансферишу и уплаћују средства за ове намене, како би се у потпуности остварили циљеви програма, а све имајући у виду положај незапослених особа и подстицај укључивањем у програме и запошљавањем. Покрајински омбудсман у оваквим случајевима указује НСЗ да треба редовно и тачно да информише кориснике и кориснице услуга о начинима и могућностима остваривања права на основу незапослености, док учеснике програма

запошљавања и samozapoшљавања треба посебно да обавештава о роковима и препрекама у испуњавању обавеза НСЗ као уговорне стране.

Притужбе на поступке реализације програма samozapoшљавања биле су честе и ове године, те је Покрајински омбудсман филијалама указивао на пропусте који настају у поступку раскида уговора због неизвршавања уговорне обавезе од стране корисника. Последица неиспуњавања уговорних обавеза јесте враћање нереализованог дела субвенције, а у току поступка утврђено је да НСЗ, приликом склапања уговора о поравнању, камату рачуна током трајања уговора о поравнању на цео износ нереализованог дела. Филијали Сомбор упућено је мишљење да поступа незаконито и указано је на обавезу спречавања незаконитог поступања убудуће. Филијала је неправилно поступала у поступку обрачуна камате за нереализовани део субвенције за samozapoшљавање. У мишљењу је наведено: „Приликом закључивања уговора о поравнању са корисницима средстава који нису испунили уговорне обавезе поводом доделе субвенције, потребно је затезну камату обрачунавати на остатак дуга. Приликом обрачуна камате од наступања доцње дужника до дана истека уговора о поравнању, потребно је имати у виду доспелост и измирење сваке месечне рате, те стварни преостали дуг, односно умањење истог за износ плаћене рате.” Филијала Сомбор није се изјаснила на упућено мишљење. Подсећамо да је Покрајински омбудсман 2011. године упутио мишљење и препоруку Покрајинском секретаријату за привреду, запошљавање и равноправност полова (тада Покрајинском секретаријату за рад, запошљавање и равноправност полова) поводом испитивања поступања НСЗ и поменутог покрајинског секретаријата приликом спровођења конкурса за доделу субвенције за подстицање регистрације пољопривредног газдинства од стране незапослених лица с територије АП Војводине и уговарања доделе субвенција с незапосленим лицима. Покрајински омбудсман је у мишљењу указао на то да члан 8 Уговора о додели субвенције за подстицање регистрације пољопривредног газдинства од стране незапослених лица с територије АП Војводине који гласи: „Уколико корисник средстава не испуни обавезе утврђене у члану 6 овог уговора, у обавези је да врати износ добијених подстицајних средстава за период нереализоване обавезе, увећан за законску затезну камату за период од дана почетка рада до дана повраћаја средстава” није у складу с прописима, пре свега Законом о облигационим односима. У препоруци је наведено да је потребно да се предузму мере ради отклањања последица оваквог начина рада, а да се будући уговори закључују у складу с прописима, што значи да се и евентуално раскидање уговора и утврђивање износа средстава који је корисник средстава дужан да врати обрачунава у складу са овом препоруком и прописима.

Већи број притужби грађана и грађанки се односио на поступак увођења у евиденцију лица које тражи запослење када су у питању запослени чији је радни однос фактички престао, али не поседују акт о престанку радног односа нити им је послодавац вратио радну књижицу. Покрајинска служба за запошљавање доставила је информацију о условима и потребној документацији при пријави на евиденцију, у којој је посебна пажња посвећена специфичним ситуацијама, из чега се види да служба има у виду стварну ситуацију на тржишту рада и положај у којем се налази велики број запослених. У посебним ситуацијама, када послодавац није вратио радну књижицу бившем запосленом или није уписао радни стаж у радној књижици, ради доказивања престанка радног односа може се приложити следећа документација: акт о престанку радног односа, решење о престанку обављања самосталне делатности, извештаји/записници надлежних инспекцијских и других органа о статусу послодавца, извештај о престанку социјалног осигурања. Уз наведену документацију, потребно је доставити решење Фонда ПИО о престанку својства осигураника, донето у посебном поступку, на захтев странке. Препознавањем специфичних ситуација, институције спроводе своје надлежности поштујући људска права свих грађана и грађанки. Међутим, у појединачним случајевима долази до кршења наведених правила, те је Покрајински омбудсман, поступајући по представци, упутио мишљење и препоруку Националној служби за запошљавање, Испостава Жабаљ. У мишљењу је указано на посебне ситуације и начине

доказивања престанка радног односа, док је у препоруци напоменуто да је подносиоца представке потребно увести у евиденцију лица које траже запослење. Филијала Жабалъ је поступила по препоруци.

Иако Покрајински омбудсман грађане који се налазе у сличним ситуацијама упућује на који начин могу да остваре своје право, у појединачним случајевима институције не поступају на исти начин. Тако је Фонд за пензијско и инвалидско осигурање, Филијала Нови Сад, на пример, донео решење о престанку својства осигураника, док Филијала Сремска Митровица то није учинила зато што се послодавац у Агенцији за привредне регистре води као активно лице иако је власник преминуо. Током поступка, Покрајински омбудсман је Филијали Сремска Митровица доставио сву расположиву документацију из које се могло закључити да је радни однос странке престао и када се то десило, то јест из које су се могле утврдити одлучне чињенице. Поступак по представци која се односи на рад Филијале Сремска Митровица је у току.

Многи грађани и грађанке обраћали су се Покрајинском омбудсману због тога што не могу да нађу запослење, што је одраз целокупне друштвене и економске ситуације, отпуштања (према подацима Републичког завода за статистику, у АП Војводини је у 2012. години за око 17.000 мање запослених него 2011), односно све чешће праксе послодавца да након истека уговора о раду на одређено време престаје и радни однос. Практика закључивања уговора о раду на одређено време веома је честа у јавном и приватном сектору и неретко се овај институт користи супротно његовој стварној сврси и намени, па запослени раде више година на одређено време, притом обављајући исту врсту послова. Такође, приметни су проблеми у остваривању права на пензију јер послодавац није уплатио доприносе за обавезно социјално осигурање. Грађани/ке упућени су на надлежне институције, пре свега НСЗ, инспекцију рада и Пореску управу.

Такође, повећан је број притужби у којима се наводе неправилности у раду установа, институција и приватних послодавца када је у питању поштовање забране дискриминације и спречавања злостављања на раду. Покрајински омбудсман грађанима указује на законске одредбе и права која имају: да је инспекција рада надлежна за надзор над применом прописа у области рада, те да је питање злостављања на раду уређено Законом о спречавању злостављања на раду. Поступак спречавања злостављања на раду (мобинга) води се код послодавца, али и пред судом, а инспекција рада проверава испуњеност обавеза послодавца у смислу стварања услова за заштиту лица које трпе злостављање.

Запослени најчешће истичу да се осећају дискриминисаним на основу политичке припадности, синдикалног организовања, пола и година живота. Законом о забрани дискриминације је основана институција Повереника за заштиту равноправности и регулисана и судска заштита, и Покрајински омбудсман у великом броју случајева грађане упућује на ову институцију.

Запошљавање особа са инвалидитетом и испуњавање обавеза по Закону о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом није баш често. Истраживање Покрајинског омбудсмана о запошљавању особа са инвалидитетом у органима управе, између осталог, показало је да је један од разлога незапошљавања ових лица, који општинске управе наводе, Закон о одређивању максималног броја запослених у локалној администрацији.

НЕДОУМИЦЕ У ВЕЗИ С ПОЛАГАЊЕМ СТРУЧНОГ ИСПИТА

Недоумице у вези са обавезом полагања стручног испита запослених у установама или органима управе настају јер закон, којим је обавеза полагања стручног испита прописана за будуће запослене, не регулише положај оних запослених који су радни однос засновали пре ступања на снагу тог закона. По ступању на снагу Закона о основама система образовања,

питање обавезе полагања стручног испита за наставнике разрешено је мишљењем Министарства просвете. Након ступања на снагу Закона о библиотечкој делатности, Покрајински омбудсман, у вези са обавезом полагања стручног испита за библиотекарe, упутио је мишљење Библиотеци „Јожеф Атила” у Кањижи, руководећи се управо примером из области образовања. У наставку следе оба примера.

Законом о основама система образовања 2009. године прописано је да када се образовно-васпитни рад остварује на језику националне мањине, лице мора да има доказ и о знању језика на коме се остварује образовно васпитни рад, те да се испуњеност тог услова доказује приликом пријема у радни однос и проверава током рада. Законом о основама система образовања није прописано да ли су и запослени, који су у време ступања на снагу тог закона већ засновали радни однос, дужни да пруже доказ о знању језика на коме се остварује образовно-васпитни рад, а Министарство просвете је о том питању заузело следећи став¹⁷:

„У вези са питањем од ког датума се примењују одредбе члана 120 став 2 и 3 и члана 121 став 6 и 7 Закона о основама система образовања и васпитања¹⁸, истичемо да се наведене одредбе примењују од дана ступања на снагу Закона, тј. од 11.09.2009. године, што значи да се не могу примењивати на наставнике на које се односи ваше питање [*који су засновали радни однос пре ступања на снагу Закона*], с тим што напомињемо да су ти наставници морали испуњавати све услове који су били одређени прописима који су били на снази у време када су засновали радни однос.”

У извештајном периоду, Покрајинском омбудсману представком се обратила дипломирана професорка – библиотекарка, запослена у Библиотеци „Јожеф Атила” у Кањижи, а у вези са обавезом полагања стручног испита. Приликом заснивања радног односа на неодређено време 2001. године, није јој наложена обавеза полагања стручног испита, јер је имала више од 25 година пензијског стажа, на основу чега је Закон о библиотечкој делатности¹⁹ прописао ослобођење од обавезе полагања стручног испита. У два мандата је изабрана на функцију директора и у два наврата именована за в.д. директора библиотеке, и тада такође није била у обавези полагања стручног испита, с обзиром на то што Законом о библиотечкој делатности није била прописана обавеза полагања стручног испита за директоре, нити је то прописано Законом о библиотечко-информационој делатности. У марту 2012. године уручено јој је решење директора Библиотеке „Јожеф Атила” Кањижа, којим јој је наложено полагање стручног испита у року од годину дана од дана пријема поменутог решења.

Законом о библиотечко-информационој делатности²⁰ који је престао да важи било је прописано да запосленом на стручним пословима с високим и вишим образовањем који у року од три године рада у библиотеци не положи стручни испит престаје радни однос у библиотеци даном истека тог рока. Истим законом није, међутим, уређено питање постојања обавезе полагања стручног испита за запослене који су радни однос у библиотеци засновали пре ступања на снагу тог закона. Законом о библиотечкој делатности који је престао да важи, било је прописано да „лица која су до дана ступања на снагу тог закона обављала послове у библиотечкој делатности дуже од 15 година или друге послове најмање 25 година, као и лица која су стекла академски назив магистра или научни степен доктора наука из библиотечке делатности, могу обављати послове у библиотечкој делатности без положеног стручног испита. Подносиатељка представке није полагала стручни испит, јер је по раније важећем закону била ослобођена те обавезе. Нови закон, међутим, не садржи одредбе о ослобађању од полагања испита, нити о томе да ли су запослени, који су пре ступања

¹⁷ Мишљење бр. 011-00-216/2010-07 од 16.07.2010. године.

¹⁸ „Службени гласник РС”, бр. 72/09

¹⁹ „Службени гласник РС”, бр. 34/94 и 101/2005

²⁰ „Службени гласник РС”, бр. 52/11

на снагу тог новог закона засновали радни однос, у обавези да полагају стручни испит. Покрајински омбудсман Библиотеци „Јожеф Атила” у Кањижи крајем октобра 2012. године упутио је следећу препоруку:

„Потребно је да директор Библиотеке „Јожеф Атила” без одлагања стави ван снаге решење бр. 00-40/12 од 19.03.2012. године, којим је подносиоцима представке наложено полагање стручног испита у року од годину дана од пријема решења, те да пре доношења новог решења прибави мишљење надлежног министарства – Министарства културе и информисања у вези са обавезом полагања стручног испита за запослене који су радни однос засновали пре ступања на снагу Закона.”

По пријему препоруке, библиотека је одмах упутила захтев за давање мишљења Министарству културе и информисања, које јој до краја извештајног периода није достављено.

ВИСОКОШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

Притужбе студената и студенткиња у највећем броју односиле су се на остваривање права на упис на мастер академске студије и докторске студије. Најчешћи проблем јесте неадекватна размена информација између факултета и студената о условима, процедури, потребној документацији због чега студенти сматрају да су доведени у заблуду. Покрајински омбудсман препоручује факултетима Универзитета у Новом Саду да информације студентима и будућим студентима и студенткињама шаље на различите начине, користећи све методе комуникације, али да се иста врста информација добија и од запослених у службама факултета.

Покрајински омбудсман је и ове године примио неколико притужби које се односе на финансирање студија на терет буџета, студената који се школују на факултетима Универзитета у Новом Саду. Током истраге је установљено да проблем настаје када факултети за одобрена буџетска места не добију уплату од стране надлежног министарства што доводи до тога да студенти сами морају да сnose трошкове школовања иако су се стекли услови да студирају на терет буџета. Како би студенти и студенткиње остварили права која су им гарантована приликом уписа неопходно је да институције врше расподелу и трансфер буџетских средстава у складу с надлежностима и обавезама.

Други проблем који се односи на финансирање студената представља финансирање из буџета Републике Србије на високим струковним школама. Приметна је неусаглашеност у ставовима покрајинског органа надлежног за високо образовање и републичког министарства. Наиме, секретаријат наводи да се финансирање врши на основу Уредбе Владе Републике Србије о мерилима за утврђивање висине трошкова студија на вишим школама чији је оснивач Република²¹ која није усклађена са Законом о високом образовању и Правилником о стандардима и поступку за акредитацију високошколских установа и студијских програма, док министарство сматра да надлежни орган АП Војводине доноси одлуку којом утврђује број студената који се одређене школске године могу уписати у прву годину одређене врсте и нивоа студија, односно и оних који се уписују и на академске основне, мастер, специјалистичке и докторске студије, као и основне и специјалистичке струковне студије. Иако се наводи да се студирање остварује под једнаком условима, резултат пасивности органа управе јесу незадовољни студенти који не могу у потпуности да остваре право на школовање. Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој упутио је Министарству просвете, науке и технолошког развоја иницијативу за доношење

²¹ „Службени гласник РС”, бр. 10/95 и 100/2004

подзаконског акта који уређује нормативе и стандарде рада високошколских установа чији је оснивач Република Србија, као и материјална средства за њихово остваривање.

Многи студенти и студенткиње обратили су се Покрајинском омбудсману наводима да имају тешкоће приликом запошљавања због тога што се звање које су стекли на новосадском универзитету не налази у правилнику Министарства просвете и науке (то је посебан проблем приликом запошљавања у просвети). Министар просвете и науке формирао је радну групу за израду правилника којима ће бити прописана врста стручне спреме васпитача, наставника и стручних сарадника у образовно-васпитним установама од предшколског до средњег нивоа образовања и васпитања. Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице мишљења је да су одређени стручни називи који се стичу завршетком акредитованих студијских програма неусаглашени с постојећим правилницима. Наиме, правилницима о врсти стручне спреме наставника и стручних сарадника прописано да наставу и друге облике образовно-васпитног рада у предметној настави може да изводи лице с високом стручном спремом, на пример за музичку културу су то, између осталих, и дипломирани музичар и дипломирани музички педагог. Правилником о листи стручних, академских и научних назива прописано је да у области музичке уметности, назив за завршене основне студије са 180 ЕСПБ јесте музички уметник или композитор, а са 240 ЕСПБ назив је дипломирани музички уметник или дипломирани композитор.

Покрајински омбудсман је надлежном министарству скренуо пажњу на важност целовитог решавања ситуације и усаглашавања правилника са стварним стањем, као и усаглашавање правилника међусобно.

ПОСТУПАЊЕ МАТИЧАРА

Иако је материја матичних књига уређена већим бројем закона и подзаконских аката, и у 2012. години много је представки упућених Покрајинском омбудсману с притужбама на рад матичарских служби. Притужбе су различите од случаја до случаја, а њихова садржина указује на то да су грађани о својим правима у вези с матичним евиденцијама недовољно информисани, али и да запослени у матичарским службама често произвољно тумаче прописе и поступају супротно закону. Непознавање прописа основни је узрок неправилног рада ових служби.

Покрајинском омбудсману обратио се грађанин, отац новорођеног детета, притужбом на рад матичарске службе која је одбила да име детета поред уписа на српском језику ћириличким писмом упише и на француском, будући да је супруга, мајка детета држављанка Француске. Неправилност је отклоњена, након што је Покрајински омбудсман матичарској служби указао на обавезу да у конкретном случају, поред Закона о матичним књигама, поступа и у складу са одредбом Породичног закона којом је прописано да родитељи имају право да захтевају да се име детета упише у матичну књигу рођених и на матерњем језику и писмом једног или оба родитеља.

Други грађанин обратио се Покрајинском омбудсману због тога што у поступцима прибављања личних докумената није прихваћен извод из матичне књиге издат на обрасцу једне од бивших југословенских држава, због тога што не садржи потпис и печат органа који га је издао. Покрајински омбудсман је матичарској служби указао на одредбе Конвенције о укидању обавезе легализације страних јавних исправа, те је неправилност отклоњена.

Омбудсману се обратила и мајка новорођеног детета притужбом на рад матичарске службе јер је, супротно њеној и изјави њеног ванбрачног партнера, као отац детета у матичну књигу рођених уписан њен бивши супруг. Као разлог уписа на овај начин, матичар је навео чињеницу да мајка детета није променила своја лична документа, те се и даље користи презименом бившег супруга. Матичарска служба поступила је супротно одредби Закона о матичним књигама којом је прописано да се у матичне књиге уписују подаци о чињеницама

које су пријављене, односно подаци садржани у акту надлежног органа или установе, и да се чињенице и подаци који се уписују у матичне књиге утврђују пре уписа, у складу са законом којим се уређује општи управни поступак.

Након обраћања Покрајинског омбудсмана матичарској служби на основу представке, исправљена је грешка у матичној евиденцији матичарске службе у једној општини, која се огледала у томе што није био истоветан упис у првом и другом (рачунарском) примерку матичне књиге умрлих.

Покрајинском омбудсману обратио се осуђени коме, због пропуста надлежног матичара, није омогућено да у затвору да изјаву о признању очинства по члану 308 Породичног закона који прописује да ако мајка именује мушкарца кога сматра оцем детета, матичар је дужан да позове тог мушкарца да у року од тридесет дана да изјаву о признању очинства. Након поступања Покрајинског омбудсмана, осуђени је матичару надлежном за подручје казнено-поправног завода дао изјаву о признању очинства која је прослеђена матичарској служби надлежној за одговарајући упис.

Посебну групу притужби представљају притужбе припадника националних мањинских заједница, које се подносе најчешће због непоштовања прописа који уређују област службене употребе језика и писама. Те примере ћемо обрадити у поглављу које је посвећено правима националних мањинских заједница.

Једна притужба односила се на рад организационе јединице МУП-а, која је у поступку по захтеву за издавање личне карте одбила да прихвати извод из матичне књиге рођених и уверење о држављанству који су прибављени без плаћања административне таксе.

Како је реч о лицима, потенцијалним корисницима услуга у области социјалне заштите, с обзиром на то што та лица поменута права не могу да остваре уколико не поседују личне исправе, Покрајински омбудсман је Министарству унутрашњих послова, Управи за управне послове у Београду, упутио мишљење у којем је указао на то да изводи из матичних књига и уверења прибављена од стране центара за социјални по службеној дужности, у складу са чланом 19 став 1 тачка 1 Закона о републичким административним таксама²², за рад у поступцима издавања личних исправа треба да буду прихваћени.

Центри за социјални рад компетентни су да процене у којим случајевима је оправдано или неопходно прибављање документације по службеној дужности. Министарство унутрашњих послова је у кратком року доставило обавештење којим је потврдило став Покрајинског омбудсмана и обавестило Полицијску управу у Зрењанину о будућем правилном поступању и обавези прихватања и оних извода који су прибављени без плаћене републичке административне таксе.

ПОРЕСКОПРАВНИ ОДНОСИ

У извештајном периоду, грађани су се Покрајинском омбудсману обраћали притужбама на рад организационих јединица Пореске управе и локалних пореских органа због незадовољства пореским поступком (на пример: прекорачење законом прописаних рокова за одлучивање, недостављање или неуредно достављање решења о утврђивању пореза), али и због одлука пореских органа (на пример: установљавање дуга по основу доприноса за обавезно социјално осигурање, одлуке донете на основу погрешних података).

²² „Службени гласник РС”, бр. 43/2003, 70/2011

Локални порески органи, почев од 2009. године, надлежни су за утврђивање, контролу и наплату пореза на имовину и локалних комуналних такси и накнада, док су утврђивање, контрола и наплата других врста пореза надлежности филијала Пореске управе.

У поступцима који су пред Покрајинским омбудсманом вођени током 2012. године поводом притужби на рад организационих јединица Пореске управе и локалних пореских органа, установљене неправилности или грешке у већини случајева отклоњене су током трајања поступака пред Покрајинским омбудсманом. У случајевима упућених препорука или мишљења, порески органи су у три од четири случаја уважили став Покрајинског омбудсмана.

ПОШТОВАЊЕ НАЧЕЛА УПРАВНОГ ПОСТУПКА

Порески поступак пред организационим јединицама Пореске управе и локалним пореским органима спроводи се на основу Закона о пореском поступку и пореској администрацији.

Законом о пореском поступку и пореској администрацији прописано је да се порески поступак спроводи по начелима и у складу са одредбама закона којим се уређује општи управни поступак уколико Законом о пореском поступку и пореској администрацији није друкчије прописано. Током поступања по представкама, поред проблема који су подносиоци представки навели, Покрајински омбудсман посебну пажњу посветио је вођењу пореског поступка. Пореским органима често је указано на неопходност примене основних начела општег управног и пореског поступка, којима су одређени срж и основна обележја пореског поступка и уједно представљају принципе добре управе. Поштовање основних начела током трајања пореског поступка јесте задатак пореских органа. Повреда начела може осујетити цео поступак.

Покрајински омбудсман је уверења да сагледавање читавог поступка кроз призму основних начела, омогућава лакше уочавање евентуалних неправилности или грешака у поступку, како за службенике, тако и за странке. У наставку извештаја биће речи о основним начелима на која је Покрајински омбудсман најчешће указивао у поступцима, независно од конкретног проблема из притужбе, а након тога ће бити обрађена питања која су најзанимљивија или најактуелнија имајући у виду представке поднете у извештајном периоду.

Значај поштовања основних начела управног поступка једнак је у свим управно-правним поступцима, а поштовање тих начела предуслов је добре управе којој свака демократска заједница тежи.

Начело пружања помоћи странци

Ово начело прописано је чланом 15 Закона о општем управном поступку и подразумева дужност органа који води поступак да се стара да незнање и неукост странке и других учесника у поступку не буду на штету права која им по закону припадају. Наведено начело општег управног поступка посебно је регулисано и прецизирано Законом о пореском поступку и пореској администрацији, којим је у члану 24 загарантовано право неуке странке да од Пореске управе бесплатно добије информације о пореским прописима из којих произлази његова пореска обавеза, а ако је неук да добије и основну правну помоћ, што омогућује да пријави и плати порез и обрачуна и плати споредна пореска давања, у складу с прописима. У вези с применом начела пружања помоћи страни, Покрајински омбудсман је у мишљењу упућеном Пореској управи Филијали Панчево указао на следеће:

„Упркос томе што порески обвезник, као неука странка, у поступку није имао примедби на записник о канцеларијској контроли, Пореска управа је дужна по службеној дужности да води рачуна о правилима обрачуна камате, те да отпише неправилно обрачунату камату на пореске обавезе утврђене решењем, које није уручено.”

Начело ефикасности

Органи који воде поступак, односно решавају у управним стварима, дужни су да обезбеде успешно и квалитетно остваривање и заштиту права и правних интереса физичких лица, правних лица или других странака (члан 7 ЗУП-а).

Покрајински омбудсман је на ово начело указао у мишљењу поводом представке, поднете због тога што је Пореска управа одбила да изда уверење о подацима о којима води евиденцију, а које је подносиоцу представке било потребно за остваривање права пред РФЗО. У поглављу о здравственом осигурању случај је наведен као пример представке. Пореска управа је издала тражено уверење странци поштујући упућено мишљење Покрајинског омбудсмана. У том поступку, међутим, указано је уједно и на неопходност сарадње поменути два органа, а с циљем успешног и квалитетног остваривања права странке и остваривања размене података који су органима неопходни у поступку, без додатног ангажовања странке и тражења уверења:

„Потребно је да органи управе податке из евиденција других органа који су неопходни за решавање о одређеном праву странке прибављају по службеној дужности, сходно члану 75а Закона о државној управи. У погледу остваривања права лица са статусом самосталних уметника на здравствено осигурање, потребно је да Пореска управа Филијала Нови Сад 2 податке о измиреним доприносима за здравствено осигурање, сходно начелу ефикасности управног поступка, по службеној дужности проследи Републичком фонду за здравствено осигурање Филијали за Јужнобачки округ, ради омогућавања оверавања здравствених књижица за лица са статусом самосталних уметника.”

Начело правноснажности решења

Решење против кога се не може изјавити жалба нити покренути управни спор (правноснажно решење), а којим је странка стекла одређена права, односно којим су странци одређене неке обавезе може се поништити, укинути или изменити само у случајевима који су предвиђени законом (члан 13 ЗУП-а).

Крајем 2011. и почетком 2012. године, неколико грађана обратило се Покрајинском омбудсману притужбом на рад органа управе који, упркос чињеници да су већ раније примили решење о утврђивању пореза за 2011. годину, поново достављају решење са истим предметом и за исти период. У поступку по притужби на рад организационих јединица Пореске управе, Покрајински омбудсман је током поступка сазнао да је на основу података ЈКП „Информатика” грађанима достављено 37.000 решења о утврђеном порезу на имовину, те да је могуће да је неко и дуplo опорезован, јер је могло доћи до грешака. Покрајински омбудсман је том приликом указао на начело правноснажности решења и на то да се накнадно и грешком донета решења морају огласити ништавним:

„Имајући у виду начело правноснажности решења које је прописано Законом о општем управном поступку, решење Градске пореске управе Нови Сад против кога се не може изјавити жалба нити покренути управни спор (правноснажно решење), а којим су странци одређене неке обавезе може се поништити, укинути или изменити само у случајевима који су предвиђени законом. Уколико Градска пореска управа установи да је донела одлуку у ствари у којој је раније решавала, потребно је да по службеној дужности предузме мере у циљу спречавања наступања штетних последица таквог акта или проузроковања непотребних трошкова (примера ради, таксе на жалбу) за странку.”

Начело саслушања странке

Пре доношења решења странци се мора омогућити да се изјасни о чињеницама и околностима које су значајне за доношење решења (члан 9 ЗУП-а).

На неопходност примене овог начела Покрајински омбудсман указао је управо у вези с претходним примером, када су решења о порезу на имовину донета на основу података ЈКП „Информатика”, без учешћа странке у поступку:

„Сходно Закону о порезима на имовину, порез на имовину се утврђује на основу података из пореске пријаве и других података којим орган надлежан за утврђивање, наплату и контролу пореза располаже, а од значаја су за утврђивање пореске обавезе. Правилником о начину утврђивања основице пореза на имовину на права на непокретностима су ближе уређени елементи потребни за одређивање висине пореза на имовину, који се без учешћа странке не могу утврдити. Природа самог поступка и елемената на основу којих се порез на имовину утврђује налажу да се поступак спроведе уз учешће странке.”

Начело временског важења прописа

Ово начело подразумева да се пореска обавеза утврђује на основу прописа који су били на снази у време њеног настанка (члан 5 Закона о пореском поступку и пореској администрацији).

Изложен пример односи се на примену начела временског важења пореских прописа и, у вези са тим, на застарелост наплате пореске обавезе. Подносиатељка представке обратила се Покрајинском омбудсману због тога што другостепени порески орган није одлучио по њеној жалби на решење о принудној наплати, иако је законски рок за одлучивање већ истекао. У жалби је указала на застарелост потраживања чија је принудна наплата била у току. У поступку пореска обавеза чија је принудна наплата била у току, настала је 2006. године. Будући да по Закону о пореском поступку и пореској администрацији који је тада био на снази, није постојао прекид застарелости наплате пореске обавезе, рок застарелости није могао бити прекинут (на пример слањем опомене пореског органа), због чега је истеком рока од пет година од настанка пореске обавезе наступила застарелост наплате пореза. Покрајински омбудсман указао је другостепеном органу – Регионалном центру Нови Сад Пореске управе на неопходност хитног решавања по жалби подносиатељке представке и на начело временског важења пореских прописа:

„Приликом решавања о жалби молимо да посебно узмете у обзир да је пореска обавеза утврђена 2006. године, те да тада важећи Закон о пореском поступку и пореској администрацији није садржао одредбу 114 д (прекид рока застарелости) која је унета у текст Закона изменама које су ступиле на снагу 08.07.2008. године. Сходно томе, сматрамо да није дошло до прекида рока застарелости права Пореске управе на наплату пореза, чак ни у случају да су се стекли услови уредног достављања опомене. Сматрамо да је истеком пет година од првог дана наредне године од године у којој је утврђен порез, дакле истеком 2011. године, наступила застарелост наплате пореске обавезе.”

Подноситељка представке обавестила је Покрајинског омбудсмана да је Регионални центар Нови Сад Пореске управе, по интервенцији Покрајинског омбудсмана, прихватио њену жалбу, обустављен је поступак принудне наплате пореза, а погрешно наплаћена средства су јој, на њен захтев, враћена.

ДОСТАВЉАЊЕ РЕШЕЊА О УТВРЂИВАЊУ ПОРЕЗА СТРАНЦИ И ПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ НЕЗАКОНИТОГ ДОСТАВЉАЊА

Покрајински омбудсман је током 2012. године примио неколико представки грађана који су навели да су решења Градске пореске управе о утврђивању пореза на имовину затекли у поштанском сандучету уз уклоњену повратницу, тј. да није извршена лична достава, нити је она покушана. Покрајински омбудсман у Мишљењу од 01.16.2012. године, Градској пореској

управи Новог Сада указао је на неопходност правилног достављања пореских управних аката:

„Решење о порезу на имовину представља порески управни акт, којим Пореска управа решава о појединачним правима и обавезама пореског дужника из порескоправног односа. Закон о пореском поступку и пореској администрацији регулише достављање пореских аката, али не и достављање пореских управних аката. Имајући у виду да је Законом о пореском поступку и пореској администрацији прописано да се порески поступак спроводи по начелима и у складу са одредбама закона којим се уређује општи управни поступак уколико Законом о пореском поступку и пореској администрацији није друкчије прописано, достављање пореских управних аката је потребно спровести по правилима личног достављања, која су прописана Законом о општем управном поступку.”

Градска пореска управа је обавестила Покрајинског омбудсмана да је Служба за заједничке послове Града Новог Сада закључила уговор са ЈП ПТТ „Србија” којим је регулисан посебан начин уручења пореских решења с повратницом, а којим се давалац услуга – ЈП ПТТ „Србија” обавезује да ће пореска решења уручивати на законом прописан начин и да ће у одређеном року доставити потписане повратнице као и неуручена пореска решења с наведеним разлогом неуручења. Покрајински омбудсман је Градској пореској управи Нови Сад указао на то да чињеница што је закључила уговор о достављању са ЈП ПТТ „Србија” не ослобађа је одговорности од непрописног достављања, с обзиром на то што непрописно достављена решења не производе правно дејство за странке у поступку.

Достављање пореских управних акта представља веома значајну процесну радњу у поступку, која повлачи низ правних последица. Од датума достављања рачуна се рок за подношење жалбе против решења, као и доспелост обавезе. Министарство финансија Пореска управа Сектор за контролу на захтев Покрајинског омбудсмана доставило је своје Мишљење бр. 011-00008/2012-18 од 26.06.2012. године, у којем се, између осталог, објашњавају и правне последице доспелости пореске обавезе:

„Доспелост представља својство пореског дуга да му је наступио рок за намирење. Истеком дана доспелости порески обвезник пада у дужничку доцњу. Правне последице доспелости су течење рокова за обрачун камате, слање опомене за плаћање пореза, почетак поступка принудне наплате пореза, доношење решења о установљавању залогa.”

Покрајински омбудсман ЈП ПТТ-у „Србија” такође је указао на потребу да се запослени који обављају посао достављања, информичу о уоченим неправилностима у достављању на територији града Новог Сада и о озбиљним правним последицама које због тога могу настати, а с циљем да се упознају и поступају по правилима достављања аката државних органа. Директор РЈ Поштанског саобраћаја обавестио је Покрајинског омбудсмана о томе да је за време уручења пореских решења појачана спољна контрола достављања на терену, да је организована додатна едукација поштарa, као и да се током контроле примаоци позивају телефонским путем ради провере да ли је покушано уручење регистрованих пошиљки на адреси становања или је извештај о приспећу пошиљке убачен у поштанско сандуче, без покушаја уручења.

Најбољи показатељ да је Мишљење Покрајинског омбудсмана прихваћено како од стране Градске пореске управе, тако и од стране ЈП ПТТ „Србија” и да су предузете ефикасне мере ради отклањања неправилности уочених током достављања јесте што крајем 2012. године, током периода када су достављана решења Градске пореске управе Нови Сад о порезу на имовину за 2012. годину, ни једна представка Покрајинском омбудсману није поднета због неправилног достављања, односно затеченог решења у поштанском сандучету.

Следећи пример показује да решење о утврђивању пореза или локалних комуналних такси не може да произведе правно дејство, без одговарајућег достављања.

Покрајинском омбудсману се представком обратио оснивач привредног друштва наводећи да му нису достављена решења о утврђивању обавезе плаћања локалне комуналне таксе на истакнуту фирму за 2009. и 2010. годину на пословном простору у Новом Саду. Упркос томе, усмено је обавештен у Градској пореској управи Нови Сад да му је утврђен порески дуг по поменутом основу за 2009. и 2010. годину. Подносилац представке истиче да се обавеза плаћања локалне комуналне таксе на истакнуту фирму његовом привредном друштву укидала ранијих година, као и 2011. године, и то другостепеним решењем по жалби, јер назив фирме није истакнут на пословним просторијама подносиоца представке. С обзиром на то да није примио решења о утврђивању обавезе за 2009. и 2010. годину, није био у прилици да против истих уложи жалбу. Градска пореска управа је уз прво изјашњење Покрајинском омбудсману приложила електронске доставнице. На поновљени захтев Покрајинског омбудсмана у другом изјашњењу је наведено да у списима предмета не постоје докази о уредној достави наведених решења, сходно томе су она достављена подносиоцу представке по обраћању Покрајинском омбудсману, те је рок за жалбу почео да тече од дана достављања решења Покрајинском омбудсману.

Притужби на рад органа у погледу уручивања писмена, било је и у вези са утврђивањем и наплатом доприноса. Поступајући по притужби, Покрајински омбудсман је указао Филијали Суботица Пореске управе на неуредно достављање или недостављање решења, због којег решење није постало коначно и извршно, а у питању је утврђивање и наплата доприноса.

ДОПРИНОСИ ЗА ОБАВЕЗНО СОЦИЈАЛНО ОСИГУРАЊЕ

Утврђивање и наплата доприноса за обавезно социјално осигурање, сходно члану 65 Закона о доприносима, врши се у пореском поступку. У члану 58 Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање прописано је да за лица која обављају самосталну делатност, обавезу доприноса решењем утврђује Пореска управа. Следећи пример односи се на овлашћење и обавезу Пореске управе да решењем утврди обавезу плаћања доприноса за самосталне предузетнике, као и на последице недостављања решења пореском обвезнику.

Подносилац представке је обавештен од стране Пореске управе Филијале Суботица, да је на његовој картици исказан дуг по основу доприноса за социјално осигурање и у износу од 180.000,000 динара. Подносилац представке, по престанку обављања самосталне делатности – 2004. године, није имао евидентиран дуг на основу пореза и доприноса код Пореске управе, Филијала Суботица. Том приликом, исказана је претплата на рачуну, коју је предвидео за савнање коначних задужења за 2004. годину. Решење Пореске управе о коначном задужењу за доприносе за пензијско и инвалидско осигурање за 2004. годину није му уручено, а достављање тог решења је предуслов за доспелост обавеза и обрачун камате. Пре обраћања Покрајинском омбудсману, подносилац представке је без успеха Пореској управи указивао на поменути недостатак у поступку који је вођен пре седам година и незаконити обрачуна камата.

Након што је Покрајински омбудсман затражио изјашњење Филијале Суботица, подносилац представке је позван да учествује у канцеларијској контроли и уручено му је решење о коначном задужењу за доприносе за период од 01.01.2004. до 23.12.2004. године, противзаконито обрачуната камата је отписана и стање на картицама пореског обвезника је исправљено.

ЗАСТАРЕЛОСТ УТВРЂИВАЊА И НАПЛАТЕ ПОРЕСКЕ ОБАВЕЗЕ

Законом о пореском поступку у члану 114 прописано је да могућност Пореске управе на утврђивање и наплату пореза и споредних пореских давања застарева за пет година од дана када је застарелост почела да тече. Изузетак од правила представљају само доприноси за обавезно социјално осигурање, чије утврђивање и наплата не застаревају. О роковима

застарелости потребно је да порески обвезник води рачуна и поднесе захтев за отпис застарелог дуга.

Подноситељка представке, по пријему обавештења о стању дуга крајем 2011. године, обратила се Пореској управи Филијали Нови Сад и затражила информацију о основу утврђивања дуга по основу пореза на пренос апсолутних права. Она је 2004. године продала непокретност, а уговором о купопродаји купац се обавезао да плати порез на пренос апсолутних права. Међутим, Законом о порезима на имовну утврђено је да је порески обвезник пореза на пренос апсолутних права – продавац и у случају да купац не изврши своју обавезу, поступак наплате покреће се против продавца.

Подноситељка представке је 2011. године, по сазнању за неизмирену пореску обавезу, увидом у списе предмета указала Филијали Нови Сад 2 на то да јој решење, које се налази у списима предмета није достављено, те је поднела захтев за отпис застарелог дуга.

Средином 2012. године поднела је представку Покрајинском омбудсману због тога што о томе захтеву није одлучено. Филијала Нови Сад је у изјашњењу навела следеће:

„С обзиром на чињеницу да не постоји доказ о уручењу решења пореском обвезнику, сматра се да оно није ни донето. У том смислу, захтев пореског обвезника за утврђење застарелости наплате пореза је поступајући орган преформулисао у захтев за утврђивање застарелости утврђивања пореза на пренос апсолутних права.

Захтев странке и допис Покрајинског омбудсмана допринели су да се предмет исправно дефинише и покрене његово решавање...”

Поступак по представци је обустављен, јер је неправилност током поступка отклоњена.

УВЕРЕЊА ОРГАНИЗАЦИОНИХ ЈЕДИНИЦА ПОРЕСКЕ УПРАВЕ

У смислу члана 161 и 162 Закона о општем управном поступку органи издају уверења, односно друге исправе (сертификате, потврде и др.) о чињеницама о којима воде службену евиденцију, сагласно подацима из службене евиденције. Уверење има својство јавне исправе. Уверења и друге исправе о чињеницама о којима се води службена евиденција издају се странци на усмени захтев по правилу истог дана када је странка затражила издавање уверења или друге исправе, а најдоцније у року од петнаест дана. Ако орган одбије захтев за издавање уверења, односно друге исправе о чињеницама о којима води службену евиденцију, дужан је да о томе донесе посебно решење.

Упутством за поступање Пореске управе у поступку издавања уверења бр. 43-1229/2010-18 од 02.07.2010. под насловом 4. „Решавање по захтевима” предвиђено је да се захтев за издавање пореског уверења, по правилу, подноси у писменој форми. У случају да запослени који обрађује захтев за издавање пореског уверења утврди да порески обвезник има дуг на појединим или свим рачунима јавних прихода о којима пореска управа води службену евиденцију, запослени је дужан да изда пореско уверење по захтеву пореског обвезника у коме ће навести износ стања дуга по појединим уплатним рачунима.

Подносилац представке обратио се Покрајинском омбудсману због тога што није могао да оствари право на здравствено осигурање као самостални уметник, јер је Републички фонд за здравствено осигурање Филијала за Јужнобачки округ захтевала достављање уверења Пореске управе о плаћеним доприносима за 2012. годину, које је Пореска управа Филијала Нови Сад одбила да изда позивајући се на постојање дуга подносиоца представке из ранијег периода. У изјашњењу Филијале Нови Сад било је наведено, у складу са Упутством за поступање Пореске управе у поступку издавања уверења, да не издаје уверења о делимично измиреним обавезама, односно да у конкретном случају не издаје уверење о измиреним доприносима за 2012. годину, уколико постоји дуг из ранијих година.

Покрајински омбудсман је Филијали Нови Сад Пореске управе упутио следеће мишљење:

„Пореска управа Филијала Нови Сад неправилно поступа када због постојања дуга из ранијих година не издаје уверење о измиреним доприносима за 2012. годину. Потребно је да Пореска управа приликом поступања по захтеву за издавање уверења, изда уверење о чињеницама и подацима о којима води службену евиденцију, на основу података из сопствене службене евиденције у складу са захтевом странке, а податак о постојању дуга се наводи у самом уверењу.”

Пореска управа је уважила мишљење Покрајинског омбудсмана и издала је тражено уверење.

У другом примеру, подносиоцу представке, осигуранику на основу бављења пољопривредном делатношћу, било је потребно уверење Пореске управе о измиреним јавним приходима ради овере здравствене књижице. У усменом разговору са запосленима у Пореској управи добио је информацију да ће уверење бити издато у року од 15 дана. Покрајинском омбудсману је у телефонском разговору са службеним лицем Филијале објашњено да подносилац представке није нагласио да му је уверење потребно хитно ради остваривања права из обавезног социјалног осигурања, јер би му у том случају било одмах издато.

Подносиоцу представке је након интервенције Покрајинског омбудсмана заиста издато уверење. Упркос томе, Покрајински омбудсман је обавестио Филијалу Сомбор о томе да је у конкретном случају констатовано да није извршила законске обавезе потпуно и благовремено.

ДУГОТРАЈНИ ПОСТУПЦИ ПРЕД ПРВОСТЕПЕНИМ ОРГАНОМ

Подноситељка представке се Покрајинском омбудсману обратила с притужбом на рад филијале Пореске управе зог тога што је њена уплата на име доприноса погрешно прокњижена на другог члана ортачког друштва. Пореској управи је указала на грешку у марту 2012. године, али у октобру, приликом подношења представке Покрајинском омбудсману, о захтеву за прекњижавање још није било одлучено.

По обраћању Покрајинског омбудсмана, филијала Пореске управе је решење којим је захтев усвојен доставила подносиатељки представке. Како су тиме неправилности отклоњене током истраге, поступак пред Покрајинским омбудсманом је обустављен.

У следећем примеру подносиатељка представке истакла да је Пореској управи Филијали Нови Сад, у мају 2012, поднела захтев за прекњижавање преplate по основу једног пореза на другу пореску обавезу утврђену од стране Пореске управе. До октобра 2012. године, до обраћања Покрајинском омбудсману, о њеном захтеву још није било решено. У међувремену, од подносиатељке представке затражена је допуна документације – основни подаци о привредном друштву, који су доступни на интернет страници Агенције за привредне регистре.

Покрајински омбудсман је филијали указао на то да поднесак странке упућен Пореској управи по својој природи представља захтев за коришћење више или погрешно уплаћеног пореза за намирење доспелих обавеза по другом основу, који је Пореска управа, сходно члану 10 став 3 Закона о пореском поступку и пореској администрацији, дужна да реши без одлагања, а најкасније у року од петнаест дана од пријема захтева.

У вези са затраженом допуном захтева од подносиатељке представке, Покрајински омбудсман је указао на неопходност примене члана 75а Закона о државној управи, односно, да је потребно да органи управе, податке из евиденција других органа који су неопходни за решавање о одређеном праву странке прибављају по службеној дужности и да недостављање таквих података од стране странке није разлог за одбачај захтева.

Подноситељки представке су, по обраћању Покрајинском омбудсману, у кратком року уручена решења на основу којих је спроведена корекција констатованих неправилности.

ПОГРЕШНО УПУТСТВО О ПРАВНОМ СРЕДСТВУ

У извештајном периоду, више представки поднето је Покрајинском омбудсману поводом дуготрајних поступака по жалби на решења и порезу на имовину за 2009. годину, које су поднете Регионалном центру Нови Сад. Регионални центар Нови Сад у изјашњењу Покрајинском омбудсману навео је да су предмети у којима су поднете жалбе на решења о утврђивању пореза и локалних комуналних такси, које сходно Закону о финансирању локалне самоуправе утврђује, наплаћује и контролише јединица локалне самоуправе, прослеђени првостепеном органу – локалним пореским органима. Пореска управа – Регионални центар Нови Сад није надлежна за решавања по таквим жалбама, а на то је указивао Уставни суд у својој пракси. Убудуће, о таквим жалбама одлучују општинска и градска већа.

Подносиоци жалби, међутим, нису обавештени да се другостепени поступак не води код органа којем је жалба поднета. Покретање евентуално управног спора против другостепеног органа због ћутања администрације, такође би могло довести до компликација и додатних трошкова.

Примера ради, подносилац представке је 12.07.2011 године, према упутству о правном средству из решења Градске пореске управе о утврђивању пореза на имовину за 2009. годину, уложио жалбу Регионалном центру Нови Сад Пореске управе. Дана 29.08.2012. године се подносилац представке телефоном интересовао о предмету, те је према наводима из представке, од стране службеника Регионалног центра Нови Сад усмено обавештен да тај орган није надлежан за решавање по његовој жалби, те да је предмет дана 14.10.2011. године враћен првостепеном органу.

Покрајински омбудсман је Регионалном центру Нови Сад скрену пажњу на то да када је у решењу дато погрешно упутство о правном средству, странка која поступи по погрешном упутству не може због тога трпети штетне последице. Сходно томе, неопходно је да и странке – подносиоци жалби – буду обавештене о томе да је њихова жалба, поднета сходно упутству о правном средству, прослеђена другом органу. Чланом 56 Закона о општем управном поступку прописано је да када орган поштом добије поднесак за чији пријем није надлежан, а несумњиво је који је орган надлежан за пријем, послаће поднесак без одлагања надлежном органу и о томе ће обавестити странку. Сходном применом поменуте одредбе, приликом враћања предмета првостепеном органу Регионални центар Нови Сад био би дужан да обавести странку о томе да је жалба с предметом враћена првостепеном органу, који ће исту проследити надлежном другостепеном органу. Обавештавањем странака о овом потезу, такође би се отклонила недоумица око органа управе који би био тужени орган у евентуалном управном спору због ћутања управе.

Покрајински омбудсман очекује изјашњење Регионалног центра Нови Сад у овом предмету.

ГРЕШКЕ У ПОСТУПКУ

Градска пореска управа Нови Сад је у 2012. години по обраћању Покрајинског омбудсмана, већ током поступака отклонила неправилности у раду.

У једном случају подносиљка представке навела је да је 2008. године добила решење о порезу на имовину за стан који никада није био у њеном власништву. У жалби на решење је то истакла, као и да за други стан, за који је 2009. године поднела пореску пријаву, порез није утврђен. Почетком јула 2012. године затекла је решење

Градске пореске управе о утврђивању пореза на имовину у поштанском сандучету којим се поново теретила за порез на имовину за стан који није у њеном власништву. Поднела је жалбу на поменуто решење и захтев за отпис дуга, али другостепено решење јој није достављено.

Градска пореска управа у изјашњењу Покрајинском омбудсману навела је да је дана 01.10.2012. донето решење којим се подносиоци представке отписује обавеза у погледу пореза на имовину за стан који није у њеном власништву, те да су донета решења о утврђивању пореза на имовину за период од 2009. до 2012. године за стан за који је поднела пореску пријаву.

Подносиоци представке, путем Градске пореске управе, као првостепеног органа, поднела је жалбу на решење о утврђивању пореза на имовину за 2012. годину, због износа утврђене пореске обавезе. Према наводима подносиоци представке, износ њене пореске обавезе јесте виши од пореске обавезе њеног супруга, иако је кућа њихова заједничка својина и пореске обавезе по основу те имовине супружници једнако деле. Покрајински омбудсман у допису Градској пореској управи истакао је да су подносиоци представке и њен супруг били обвезници пореза на имовину за исту непокретност у 2011. и у 2010. години, те обоје подлежу примени члана 6 (с5) Закона о изменама и допунама Закона о порезима на имовну²³ сходно којем се пореска обавеза подносиоци представке у 2012. години не може утврдити у већем износу од припадајуће обавезе за 2011. годину.

Градска пореска управа је у кратком року ставила ван снаге спорно решење и донела ново решење о порезу на имовину на име подносиоци представке.

СЛУЖБЕ РЕПУБЛИЧКОГ ГЕОДЕТСКОГ ЗАВОДА

Као и претходних година, Покрајинском омбудсману обраћали су се грађани и грађанке с притужбама на рад организационих јединица Републичког геодетског завода. У највећем броју, притужбе се односе на рад Службе за катастар непокретности Нови Сад јер се, по поднетим захтевима за упис у катастар непокретности не решава у законском, а у неким случајевима – ни у разумном року.

Као разлоге због којих долази до пропуста у раду и одступања од законом прописаних рокова за поступање по управним предметима, Служба за катастар непокретности Нови Сад наводи бројне нерешене предмете и недовољан број запослених.

Према начелу уписа катастра непокретности, својина и друга стварна права на непокретностима стичу се, преносе и ограничавају уписом у катастар непокретности, а престају – брисањем уписа. У случајевима одређеним законом, својина и друга стварна права на непокретностима могу се стећи и пре уписа у катастар непокретности, а уписом производе правна дејства према трећим лицима.

Према начелу поуздања катастра непокретности, подаци о непокретностима уписани у катастар непокретности јесу истинити и поуздани и нико не може сносити штетне последице због тог поуздања.

Имајући у виду начело уписа, нерешавање по захтевима у законом прописаном року доводи до правне несигурности грађана и грађанки.

Ради остваривања начела поуздања, а имајући у виду значај катастра непокретности, као основног и јавног регистра о непокретностима и стварним правима на њима, потребно је да Служба за катастар непокретности Нови Сад учини максималан напор да обезбеди пуну и

²³ „Службени гласник РС”, бр. 78/2011

правилну примену прописа, те да отклони организационе, кадровске и друге сметње које отежавају рад органа.

Након покренутих поступака по представкама, у највећем броју случајева неправилност у раду органа управе отклоњена је у току истраге Покрајинског омбудсмана. У наставку ћемо изложити два примера поступања Покрајинског омбудсмана у тим случајевима.

1. Покрајинском омбудсману представком се обратила З.С. из Новог Сада, у којој износи притужбу на рад Службе за катастар непокретности Нови Сад Републичког геодетског завода, јер о њеном захтеву за упис права својине на стану није решено након скоро годину дана од подношења захтева.

Након обраћања Покрајинског омбудсмана Служба за катастар непокретности Нови Сад је у кратком временском периоду донела решење по захтеву подносиоца представке.

2. Покрајинском омбудсману представком се обратио Б.М. из Новог Сада у којој се жали на рад Службе за катастар непокретности Нови Сад, јер није решено по његовом захтеву за спајање парцела који је поднео 2011. године. Истакнуто је да је неопходно да се хитно реши његов захтев, јер му је Градска управа за урбанизам и стамбене послове одредила рок за допуну документације, те да последица може бити одбацивање његовог захтева за легализацију.

Покрајински омбудсман се обратио Служби за катастар непокретности Нови Сад са захтевом да се изјасни о наводима представке. У достављеном изјашњењу наведено је да је предмет подносиоца представке узет у рад, али да се није могао решити због постојања раније поднетог захтева о којем је решено, те да ће се по коначности тог решења, поступити по његовом захтеву.

Након поновног обраћања, Служба за катастар непокретности известила је Покрајинског омбудсмана да је по захтеву подносиоца представке донето решење и да је оно достављено странкама.

ОБЛАСТ УРБАНИЗМА И ГРАЂЕВИНАРСТВА

Покрајинском омбудсману, као и протеклих година, обратио се велики број грађана с притужбама на рад грађевинских инспекција јединица локалне самоуправе. Притужбе грађана односиле су се на непоступање грађевинских инспекција по поднетим пријавама, као и необавештавање подносилаца пријава о предузетим мерама. Као највећи проблем у овој области, истиче се неефикасност приликом спровођења административног извршења решења донетих у поступку инспекцијског надзора. Уочено је да надлежни инспекцијски органи не доносе закључке о дозволи извршења, односно да их не доносе у року одређеном Законом о општем управном поступку. Посебно забрињава и број случајева у којима су предузете радње и управни акти донети у складу са одредбама Закона о општем управном поступку и Закона о планирању и изградњи, али поступци принудног извршења нису спроведени у складу са закључком о дозволи извршења. Као основни разлог за неизвршење решења, надлежни органи најчешће наводе непланирање финансијских средстава у буџетима јединица локалне самоуправе за ову намену. Неизвршење решења донетих у поступцима инспекцијског надзора грађевинских инспектора по мишљењу Покрајинског омбудсмана доводи у неравноправан положај грађане, може довести и до повреде Уставом загарантованог права на имовину, услед чега грађани неретко заштиту својих права покушавају да остваре пред Уставним судом и Европским судом за људска права у Стразбуру. Након спроведених поступака по представкама, Покрајински омбудсман упућивао је надлежним органима препоруке да отклоне утврђене неправилности у раду.

ПРИМЕРИ ЗА РАД ГРАЂЕВИНСКЕ ИНСПЕКЦИЈЕ

1. Покрајинском омбудсману представком се обратио М.П. из Сомбора, у којој се жали на рад грађевинске инспекције Градске управе Сомбора, јер решење којим је суседу наложено уклањање незаконито изграђене надстрешнице није извршено.

Увидом у приложену документацију утврђено је да је решење достављено инвеститору 19. новембра 2009. године, а да закључак о дозволи његовог извршења није донет до подношења представке. Захтев инвеститора за издавање решења о одобрењу изградње помоћног објекта – надстрешнице одбијен је решењем надлежног органа градске управе.

Покрајински омбудсман упутио је захтев Одељењу инспекције и комуналне полиције Градске управе Сомбор да се изјасни о разлозима због којих решење није извршено. У изјашњењу се наводи да решење о уклањању неће бити принудним путем извршено све док се у градској управи не формира посебна организациона јединица за извршење решења о уклањању објекта.

Након спроведене истраге Покрајински омбудсман је надлежном органу упутио препоруку да грађевински инспектор без одлагања донесе закључак о дозволи извршења решења којим је наложено уклањање бесправно дограђеног дела објекта и да се, уколико извршеник не изврши наложене радње, спроведе административно извршење принудним путем.

Како орган није доставио обавештење о предузетим мерама, Покрајински омбудсман је у складу са чланом 34 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском омбудсману о томе обавестио градско веће као орган који врши надзор над радом градске управе.

Након тога Покрајинском омбудсману је достављено обавештење грађевинског инспектора да је донет закључак о дозволи извршења решења, те да ће се уколико извршеник не поступи по закључку извршење спровести принудним путем, како је то одређено донетим закључком.

2. Покрајинском омбудсману обратила се М.Т. из Новог Сада с притужбом на рад грађевинске инспекције Општинске управе Жабаљ због неспровођења принудног извршења решења којим се суседима налаже да уклоне забатни зид бесправно изграђен на делу њеног делимично урушеног објекта у складу с донетим закључком о дозволи извршења.

Покрајински омбудсман упутио је захтев Служби за инспекцијске послове да достави изјашњење о наводима из представке.

У изјашњењу наводи се да је решење донето 26. јуна 2010. године, а закључак о дозволи извршења решења 19. октобра 2010. године. Како извршеници нису извршили наложене радње, грађевински инспектор је 3. децембра 2010. године упутио захтев начелнику Општинске управе да га обавести о могућностима обезбеђења средстава за спровођење извршења принудним путем, те је 25. маја 2011. године обавештен да Одлуком о буџету општине Жабаљ нису планирана средства за ту или сличне намене.

Након завршетка истраге Покрајински омбудсман упутио је препоруку:

Председнику општине Жабаљ да у складу са Одлуком о ребалансу буџета општине Жабаљ за 2012. годину донесе одлуку о употреби текуће буџетске резерве за спровођење извршења наведеног решења принудним путем;

Служби за инспекцијске послове Општинске управе Жабаљ да након доношења одлуке о употреби текуће буџетске резерве, без одлагања спроведе извршење решења принудним путем; да се приликом припреме и доношења одлуке о буџету Општине Жабаљ као остали расходи планирају и средства за намену: трошкови спровођења административног извршења решења донетих у управном поступку.

3. Покрајинском омбудсману, дана 25.10.2012. године, путем представке обратила се Б. Љ. из Кикинде, која се жали на рад Грађевинске инспекције Одељења за привреду општине Нова Црња.

Подноситељка притужбе истиче да наведени орган јединице локалне самоуправе након доношења решења од 21.02.2012. године, којим је М. Г. и В. Д. из Нове Црње, наређено да уклоне објекат за смештај крава изграђен на парцелама број 2891 и 2892 обе у Катастарској општини Српска Црња, а које ни протеклом рока од шездесет дана од дана пријема решења није извршио инвеститор, није у складу са својим овлашћењем предузео мере из своје надлежности ради спровођења донетог решења.

Након пријема изјашњења од стране Одељења за привреду општине Нова Црња утврђено је да је орган јединице локалне самоуправе правилно и у оквиру своје надлежности донео закључак о дозволи извршења од 29.05.2012. године, којим је инвеститорима наложено да са парцела број 2891 и 2892 Катастарске општине Српска Црња уклоне нелегално саграђен објекат за смештај крава, уз назнаку да ће се исто спровести принудним путем – путем другог лица, а на трошак извршеника. На питање Покрајинског омбудсмана због чега није извршено решење, стигао је очекивани одговор – Буџетом нису обезбеђена средства за ову намену. Како је накнадним преиспитивањем утврђено да су Одлуком о Буџету за 2013. године предвиђена средства за иселење и рушење бесправно подигнутих објеката, упућен је захтев да се у најскоријем року спроведу донета решења.

4. Покрајинском омбудсману дана 15.08.2012. године, путем представке обратио се К.А. из Вршца, који се жалио на рад Грађевинске инспекције Општинске управе Вршац. Подносилац представке није могао због самовоље станара стамбене зграде у којој живи да уђе у тавански простор, који јесте заједничка просторија свих станара, како би поправио кров и тиме спречио настанак веће опасности по живот и здравље својих укућана. Грађевинска инспекција решењем од 29.09.2010. године наложила је корисницима зграде да, без одлагања, а најкасније у року од 48 часова од пријема решења изведу радове хитне интервенције на крову стамбене зграде у Улици Ж.З. у Вршцу. Како решење није извршено, инспекција је 14.12.2010 донела закључак о дозволи извршења решења хитних интервенција, принудним путем о трошку извршеника, али по истом није поступила. Након обраћања Покрајинског омбудсмана начелнику Општинске управе Вршац и указивања на неправилност у раду поводом овог проблема, Општинска управа је као један од корисника предметне зграде организовала извођење радова на отклањању опасности од дотрајалих кровних елемената и на тај начин отклонила све неправилности у свом раду.

ПРИМЕР ПРИТУЖБЕ НА РАД ГРАДСКЕ УПРАВЕ ЗА УРБАНИЗАМ

Покрајински омбудсман примио је представку М.Н. из Сремске Митровице, у којој се жали на рад Градске управе за урбанизам и стамбено-комуналне послове града Сремске Митровице. Наводи да је купила стан у поткровљу стамбене зграде у Сремској Митровици, а на основу главног пројекта реконструкције таванског простора у стамбени. Даље наводи да су на основу потврде о етажној својини, коју је издала ова градска управа, у катастру непокретности уписане нетачне површине станова у реконструисаном делу – поткровљу објекта, односно да се уписане површине станова знатно разликују од нето површина станова наведених у главном пројекту. Због овог проблема обраћала се начелнику градске управе, али ништа није предузето.

Покрајински омбудсман тражио је од Градске управе за урбанизам и стамбено-комуналне послове изјашњење о наводима представке. У изјашњењу се, између осталог, наводи да је поступајући по захтеву инвеститора за издавање потврде о етажној својини за етажирање реконструисаног таванског простора у стамбени у предметном стамбено-пословном објекту грађевинска инспекторка, пре издавања потврде од стране градске управе, извршила преглед на лицу места, о чему је састављен записник, и констатовала да је реконструкцијом добијено шест станова, те

да стање приказано на приложеним скицама одговара стању на терену. У изјашњењу се истиче да је потврда о етажирању издата на основу наведеног записника грађевинске инспекторке и увида у етажну скицу, коју је израдио биро за пројектовање, а оверио одговорни пројектант. Имајући у виду наведено, Покрајински омбудсман упутио је нови захтев градској управи да се изјасни који је правни основ за издавање предметне потврде о етажирању, као и да достави фотокопију исте. Увидом у приложену документацију утврђено је да је Градска управа за урбанизам и стамбено-комуналне послове потврду о етажирању издала на основу Закона о својини на деловима зграда²⁴ за који је Одлуком Савезног уставног суда ИУ број 23/95 од 3. јула 1996. године²⁵ утврђено да није сагласан са Уставом Савезне Републике Југославије и Законом о основним својинско-правним односима, чиме је овај закон престао да важи. Како је потврда о етажирању донета на основу закона који у време доношења исте није био на снази, Покрајински омбудсман је утврдио да је учињена неправилност у раду органа управе.

Након завршетка истраге, Покрајински омбудсман упутио је Градској управи за урбанизам и стамбено-комуналне послове препоруку:

- да у што краћем року по службеној дужности огласи ништавном предметну потврду о етажирању;
- да питање нацрта посебних делова зграде реши у складу с позитивно правним прописима;
- да обавести Републички геодетски завод, Службу за катастар непокретности Сремска Митровица о оглашавању ништавним потврде о етажирању, како би Служба за катастар непокретности предузела мере из оквира својих надлежности будући да су посебни делови зграде, који су настали реконструкцијом таванског простора у стамбени, уписани у катастар непокретности на основу наведене потврде.

Како орган управе ни након упућене препоруке није отклонио неправилност у раду, Покрајински омбудсман је у складу са чланом 34 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском омбудсману о томе обавестио градско веће, као орган који врши надзор над радом градске управе.

Градско веће града Сремске Митровице известило је Покрајинског омбудсмана да је донето решење којим се поништава спорна потврда и налаже градској управи да спроведе и остале радње садржане у препоруци.

ЛЕГАЛИЗАЦИЈА ОБЈЕКТА САГРАЂЕНИХ БЕЗ ГРАЂЕВИНСКЕ, ОДНОСНО УПОТРЕБНЕ ДОЗВОЛЕ

Због наглог раста броја притужби грађана на рад надлежних органа јединица локалних самоуправа због продужавања рокова одређених Законом о планирању и изградњи за допуну недостајуће документације у поступцима накнадног издавања грађевинске дозволе, Покрајински омбудсман од надлежних органа управа градова на територији АП Војводине затражио је податке који се односе на те поступке.

Након спроведеног истраживања Покрајински омбудсман је утврдио да надлежни органи ни након више од две године од дана ступања на снагу Закона о планирању и изградњи, нису поступили у роковима који су прописани законом, односно да одуговлаче започете управне поступке. Уочено је да се након истека рока за допуну документације не доносе закључци којим се захтеви одбацују, већ се рокови продужавају. Такође, утврђено је да је веома мали

²⁴ „Службени лист СФРЈ”, бр. 43/65

²⁵ „Службени лист СРЈ”, бр. 33/96

број захтева за накнадно издавање грађевинских дозвола окончан правоснажним појединачним актима и да знатан број подносилаца захтева није ни извештен о неопходности допуне поднетих захтева.

Законом о изменама и допунама Закона о планирању и изградњи²⁶ умањена је накнада за уређивање грађевинског земљишта у поступцима легализације за породичне стамбене објекте и станове у вишестамбеним зградама. Подносиоци захтева који нису предали потпуну документацију, неблаговременим поступањем надлежних органа и изменама закона који имају дискриминаторно дејство, доведени су у повољнији положај у односу на оне који су уз захтев приложили уредну документацију. Имајући у виду актуелни Нацрт закона о посебним условима за упис права својине на објектима, односно деловима објеката који су изграђени без грађевинске дозволе нарушавање принципа правне сигурности се наставља. Доношењем овог закона, подносиоци који нису благовремено допунили своје захтеве, а они им нису одбачени закључцима надлежних органа јединица локалне самоуправе, довешће се у још повољнији положај у односу на оне грађане који су грађевинску, односно употребну дозволу накнадно исходовали у складу са одредбама важећег Законом о планирању и изградњи.

Након спроведених поступака по представкама, Покрајински омбудсман упућивао је надлежним органима препоруке да отклоне утврђене неправилности у раду.

Покрајинском омбудсману се представком обратила К. С. из Нове Пазове, сматрајући да су јој угрожена људска права због нелегално саграђених пословних објеката на парцелама број 3045 и 3046 К.О. Нова Пазова, које се граниче с парцелом у њеном власништву. Подносиатељка представке је истакла да се жали на рад Одељења за урбанизам и грађење Општинске управе Стара Пазова, јер им се више пута обраћала, али није поступљено по њеним притужбама.

Поступајући по представци, Покрајински омбудсман упутио је захтев Одељењу за урбанизам и грађење Општинске управе Стара Пазова да се изјасни о наводима из представке.

Након извршеног увида у изјашњење и у списе предмета, Покрајински омбудсман је утврдио да је В.У. у законом прописаном року поднео Одељењу за урбанизам и грађење захтев за легализацију-изградњу објекта изграђеног, односно реконструисаног без грађевинске дозволе, те да је исти заведен 09.12.2009. године. Надаље је утврђено да је Одељење за урбанизам и грађење Општинске управе Стара Пазова у смислу члана 194 Закона о планирању и изградњи²⁷ затражио да инвеститор у року од тридесет дана од дана пријема дописа достави геодетски снимак и фотографије објекта у четири примерка, који показују изглед са уличне, дворишних и бочних фасада. Након тога 08.04.2010. године, у просторијама Одељења за урбанизам инвеститор је дао изјаву у записник у којој је истакао да није примио допис, те му је том приликом службено лице таксативно навело коју документацију и које доказе треба да достави у року од шездесет дана од дана одржавања усмене расправе. Рок за допуну документације је истекао 07.06.2010. године, те је у складу са чланом 194 Закона о планирању и изградњи, надлежни орган за накнадно издавање грађевинске дозволе био дужан да утврди да у остављеном року није достављена тражена документација и да захтев инвеститора одбаци или, уколико је поднета сва прописана документација у смислу члана 195 став 1 Закона о планирању и изградњи, приступи одлучивању о могућностима легализације. Свако одуговлачење поступка је у супротности основним начелима управног поступка и одредби члана 14 Закона о општем управном поступку. Увидом у документацију Грађевинске инспекције

²⁶ „Службени гласник РС”, бр. 24/2011

²⁷ „Службени гласник РС” бр. 72/09, 81/2009, 64/10-одлука УС и 24/2011

Одељења за стамбено-комуналне послове, заштиту животне средине и инспекцијске послове општине Стара Пазова утврђено је да је након извршеног инспекцијског надзора над градилиштем на парцели 3045 Катастарске општине. Нова Пазова и утврђивања да се објекат гради без грађевинске дозволе, дана 03.02.2010. године донето решење којим је наређено затварање градилишта – пословног објекта (магацина) приземне спратности на парцели број 3045 Катастарске општине Нова Пазова. Тиме је на недвосмислен начин потврђено да предметни пословни објекат није био завршен, односно изграђен у тренутку ступања на снагу Закона о планирању и изградњи²⁸, те да се у смислу одредбе члана 185 наведеног Закона за њега не може накнадно издати грађевинска дозвола. Покрајински омбудсман је у складу са чланом 33 став 1 алинеја 2 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском омбудсману, Одељењу за урбанизам и градњу Општинске управе Стара Пазова, упутио мишљење којим је наложено да након прибављања прописане документације и доказа надлежни орган мора одлучити о могућностима легализације објекта, те да решењем одбије захтев инвеститора уколико утврди да не постоји могућност легализације објекта и да се законом одређени рок за поступање не може мењати вољом службеног лица.

Након пријема мишљења Покрајинског омбудсмана орган јединице локалне самоуправе је у целости поступио по истом и донео Решење којим се одбија захтев В. У. за накнадно издавање грађевинске дозволе.

РАД ДРУГОСТЕПЕНИХ ОРГАНА ПО ИЗЈАВЉЕНИМ ЖАЛБАМА НА РЕШЕЊА

Уочен је проблем у вези с поступањем Покрајинског секретаријата за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, као другостепеног органа у поступцима по изјављеним жалбама против решења надлежних органа јединица локалне самоуправе и по жалбама кад првостепено решење није донето. Решавајући по жалбама покрајински секретаријат не доноси и не доставља странци другостепено решење у року од два месеца од дана предаје жалбе, а који рок је одређен чланом 237 Закона о општем управном поступку. Такође, другостепени орган својим решењем, по правилу због формално-правних неправилности, првостепено решење поништава и предмет враћа на поновни поступак првостепеном органу и поред могућности да, у складу са одредбама Закона о општем управном поступку, у жалбеном поступку сам реши управну ствар. Овакво поступање представља повреду основних начела општег управног поступка, првенствено начела ефикасности и економичности, будући да првостепени органи у поновном поступку исправљају само формалне неправилности и доносе исту одлуку, након чега следи поновна жалба, те управни поступци у великом броју случајева трају годинама.

С обзиром на наведено, Покрајински омбудсман сматра да је потребно да Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине решавајући по жалбама, у сваком случају када је то могуће, сам реши управну ствар.

Такође, уочено је да, када поступа по жалбама изјављеним због недоношења решења у прописаном року, Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине има став да се актом, којим се у складу са чланом 236 Закона о општем управном поступку тражи од првостепеног органа да се изјасни о разлозима због којих решење није донето – не покрене управни поступак. У случају када првостепени орган достави обавештење да је управни акт донет и достављен странци, Покрајински секретаријат не доноси одлуку којом и формалноправно окончава поступак, јер сматра да поступак није ни покренут, већ предмет архивира, што на основу става Покрајинског омбудсмана – представља неправилно и незаконито поступање.

²⁸ „Службени гласник РС” бр.72/09, 81/09, 64/10-одлука УС и 24/2011

Покрајинском омбудсману обратила се Д.М. из Бачке Паланке изражавајући незадовољство радом Покрајинског секретаријата за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, јер јој није достављена одлука по жалби због ћутања управе.

Покрајински омбудсман затражио је изјашњење Покрајинског секретаријата за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине о наводима представке.

У изјашњењу покрајинског секретаријата наводи се да, поступајући по жалбама изјављеним зато што решење није донето, жалбу доставља првостепеном органу и тражи да достави обавештење о учињеном, односно о разлозима због којих решење није донето. Уколико првостепени орган поводом жалбе донесе управни акт, достави га странкама у поступку, те достави покрајинском секретаријату доказе о томе, секретаријат сматра да је достављањем првостепеног решења странци она обавештена о току и исходу поступка пред овим органом, те из аспекта покрајинског секретаријата – поступак се окончава.

У току истраге Покрајински омбудсман је утврдио да је Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине приликом поступања по жалбама због ћутања администрације првостепеног органа заузео став да се акт којим покрајински секретаријат тражи од првостепеног органа да се изјасни у смислу члана 236 ЗУП-а, не сматра покретањем поступка.

Након спроведене истраге Покрајински омбудсман је утврдио да је Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине учинио неправилност у раду, јер је, супротно одредбама Закона о општем управном поступку, пропустио да донесе одлуку којом се окончава поступак по жалби. Ради отклањања утврђених недостатака упућена је препорука надлежном органу:

- да без одлагања донесе одлуку којом се окончава поступак по жалби и достави је првостепеном органу на даље поступање;

- да с циљем доследне примене Закона о општем управном поступку и обезбеђивања правилног и законитог рада органа, у покренутим поступцима по жалбама изјављеним због недоношења првостепеног решења, у складу са утврђеним чињеничним стањем, донесе решења, односно закључке којим се исти окончавају и достави их првостепеном органу на даље поступање.

По препоруци је делимично поступљено с обзиром на то што је акт којим се окончава поступак донет само у конкретном случају, односно у случају подносиоце представке.

| ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

БУКА

У области заштите животне средине у извештајном периоду поднет је већи број притужби које се односе на рад надлежних инспекцијских органа јединица локалне самоуправе у вези с надзором над спровођењем Закона о заштити од буке у животној средини и Закона о санитарном надзору. Уочено је да инспектори за заштиту животне средине, након извршеног инспекцијског надзора по пријавама грађана због буке, утврде да власници, односно корисници извора буке (најчешће су у питању угоститељски објекти) нису на прописан начин обезбедили мерење буке и израду извештаја о мерењу и наређују им отклањање неправилности у одређеном року. Решењем се налаже власницима, односно корисницима објекта да у одређеном року обезбеде, преко овлашћене организације, мерење нивоа буке у животној средини и израду извештаја о мерењу у складу са Уредбом и индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини и Правилником о методама мерења буке, садржини и

обиму извештаја о мерењу буке. Након што власници, односно корисници објекта у којем се налази извор буке поступе по донетим решењима, добијени резултати неретко показују да измерени ниво буке не прелази граничну вредност индикатора буке за дан, као ни граничну вредност индикатора буке за ноћ, те се поступци инспекцијског надзора обустављају. Оваквим исходом поступка грађани често нису задовољни, будући да је, према њиховим наводима, и након спроведеног поступка инспекцијског надзора емисија буке и даље несносна. Имајући у виду наведено, поставља се питање ефикасности законом прописаних мера заштите од буке у животној средини.

Покрајинском омбудсману 18.01.2012. године, путем представке обратила се Скупштина станара зграде из Кикинде, која се жали на угрожавање људских права због несносне буке коју емитују ноћни клубови коришћењем музичких инструмената и других звучних уређаја, а који послују у непосредној близини њиховог стамбеног објекта.

Након прибављања изјашњења од Секретаријата за инспекцијске послове и заштиту животне средине Општинске управе Кикинда утврђено је да је наведени орган јединице локалне самоуправе примио дана 17.01.2012. године петицију Скупштине станара зграде због буке угоститељских објеката и да пре пријема ове петиције није било пријава, односно примедби других грађана на рад угоститељских објеката који се налазе на тој локацији насеља.

Поступајући по представи надлежни орган је упутио позив за усмену расправу власницима угоститељских објеката, ради упознавања с петицијом грађана и ради налагања законом прописаних мера. Након добијања Извештаја о мерењу нивоа буке у животној средини од 11.11.2011. године, сачињеног од стране ДОО „Институт за безбедност и хуманизацију рада” из Новог Сада, у којем је констатовано да меродавни ниво буке за референтни интервал не прелази граничну вредност буке у животној средини, поступак покренут у органу за инспекцијске послове је обустављен, иако су станари и даље били незадовољни јер сматрају да је бука и даље несносна.

САНИТАРНИ НАДЗОР

Приликом обављања санитарног надзора санитарни инспектори поступају у складу са одредбама члана 27 Закона о санитарном надзору²⁹ и доносе појединачне акте којим власницима, односно закупцима пословних објеката забрањују коришћење објекта или дела објекта или пак нареду спровођење мере за уклањање утврђених недостатака уз одређивање рокова за њено извршавање. Након контролног надзора, санитарни инспектори често констатују да наложене мере нису спроведене (на пример: у угоститељским објектима се и поред изречене мере забране коришћења дела објекта он и даље користи), те против одговорних лица подносе захтеве за покретање прекршајног поступка. Подношењем захтева за покретање прекршајног поступка, санитарни инспектори у целости исцрпљују овлашћења из оквира својих надлежности. Сходно изложеном, утврђено је да и поред предузимања свих мера из оквира надлежности санитарног инспектора, власници, односно корисници објеката у којима је вршен инспекцијски надзор, често не извршавају донета решења, што наводи на закључак да су казне прописане законом за учињене прекршаје – благе. Имајући у виду наведено, грађани који се жале на непријатне мирисе који долазе из угоститељских објекта и поред спроведеног поступка инспекцијског надзора, остају и даље незаштићени и морају да трпе ову непријатност.

Покрајинском омбудсману дана 09.03.2012. године, путем представке обратио се В. Д. у име Скупштина станара зграде Т. Н. Ј. број 2, који се жали на угрожавање људских

²⁹ „Службени гласник РС”, бр. 12/04

права као последице непријатних мириса који се шире из угоститељског објекта „Ј” који се налази у оквиру њихове стамбено-пословне зграде.

Након добијања изјашњења утврђено је да је Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију, Сектор за санитарни надзор и превентивномедицинску делатност, након инспекцијског прегледа 29.02.2012. године, донео решење којим је наложено власнику угоститељског објекта да обезбеди уређај за одвод дима, отпадних гасова и паре за термичке уређаје у кухињи, и да обезбеди вентилацију у кухињи и у санитарном чвору за запослено особље.

Након контролног прегледа извршеног 26.04.2012. године, утврђено је да није у целости поступљено по решењу јер нису отклоњени недостаци уочени у раду кухиње, те је 27.04.2012. године донето ново решење којим је забрањено коришћење кухиње, док се не обезбеде потребни уређаји за одвод дима, отпадних гасова и паре за термичке уређаје. Како је контролним прегледом утврђено да се кухиња и даље користи, Покрајински санитарни инспектор је против одговорног лица, односно оснивача предметног угоститељског објекта покренуо прекршајни поступак и тиме исцрпео сва овлашћења из своје надлежности.

ДРЖАЊЕ ДОМАЊИХ ЖИВОТИЊА

Знатан број притужби грађана у области заштите животне средине односи се на поступање приликом надзора над спровођењем одлука којима се уређује и организује обављање послова у вези с држањем и заштитом домаћих и егзотичних животиња. Поступајући по притужбама, Покрајински омбудсман утврдио је да надлежни инспекцијски органи у многим случајевима не обављају инспекцијски надзор по пријавама грађана или да након извршеног надзора, искључиво на основу броја животиња, закључују да са ради о фармама, те пријаве одбацују због ненадлежности и прослеђују на даље поступање Републичкој ветеринарској инспекцији, као надлежном органу. Правилником о ветеринарско-санитарним условима објеката за узгој и држање копитара, папкара, живине и кунића ближе се прописују ветеринарско-санитарни услови које у погледу изградње, односно реконструкције мора да испуњава објекат за узгој и држање копитара, папкара, живине и кунића, односно фарма. Поред броја животиња, газдинство мора да испуњава и друге услове прописане Правилником, да би се могло сматрати фармом. Имајући у виду наведено, одбацивање пријава грађана због ненадлежности, без претходне провере да ли газдинство, осим броја животиња, испуњава и остале услове прописане наведеним Правилником, да би се могло сматрати фармом, представља неправилност у раду инспектора за заштиту животне средине. Након спроведених поступака и утврђивања неправилности у раду, Покрајински омбудсман упућивао је препоруке надлежним органима јединица локалне самоуправе да неправилност отклоне, тако што ће по пријавама грађана извршити инспекцијски надзор над спровођењем одлука којима се уређују и организују послови у погледу држања и заштите домаћих и егзотичних животиња и у складу са утврђеним чињеничним стањем, предузети одговарајуће мере.

Покрајинском омбудсману представком се обратила А.Ђ. из Новог Милошева у којој износи проблем који грађани Новог Милошева имају у вези с држањем крава и свиња у објектима који се налазе у улици у центру овог насељеног места. Због овог проблема грађани су се два пута обраћали инспектору за заштиту животне средине Општинске управе Нови Бечеј, али ништа није предузето.

Покрајински омбудсман тражио је од Општинске управе да се изјасни о наводима из представке.

У достављеном изјашњењу инспектор за заштиту животне средине наводи да је по пријави упућеној телефонским путем 12. марта 2007. године извршен инспекцијски надзор о чему је састављен записник. Будући да питање обављања послова у вези с држањем и заштитом домаћих и егзотичних животиња тада није било уређено, није

било основа за поступање инспекције. По пријему петиције грађана, инспекцијски надзор предметних објеката за смештај домаћих животиња извршен је 24. јуна 2010. године и утврђено је да у погледу квалитета и уређености они испуњавају услове прописане Одлуком о држању и кретању домаћих животиња у општини Нови Бечеј, која је у међувремену донета. Скупштина општине Нови Бечеј 28. децембра 2010. године донела је Одлуку о изменама и допунама наведене одлуке. Одлуком о изменама и допунама Одлуке о држању и кретању домаћих животиња у општини Нови Бечеј прописан је број грла копитара и папкара који могу да се држе у посебно изграђеним објектима. Покрајински омбудсман је заузео став да је након доношења наведене одлуке инспектор за заштиту животне средине требало поново да изврши инспекцијски надзор, будући да је на основу навода из пријаве грађана, као и непосредним чулним опажањем дошао до сазнања да постоји могућност да је број копитара и папкара који се држе у предметним објектима већи од броја прописаног одлуком.

Након завршетка истраге, Покрајински омбудсман упутио је Одсеку за урбанизам, стамбено-комуналне послове, грађевинарство и заштиту животне средине Општинске управе Нови Бечеј препоруку да инспектор за заштиту животне средине изврши инспекцијски надзор објеката за држање животиња и утврди да ли се животиње држе у складу са Одлуком о држању и кретању домаћих животиња у општини Нови Бечеј, те да уколико утврди да постоје недостаци или неправилности, предузме мере у складу с казним одредбама одлуке.

Инспектор за заштиту животне средине обавестио је Покрајинског омбудсмана да је извршен ванредни инспекцијски надзор објеката за држање животиња, да су због утврђених недостатака донета одговарајућа решења, као и да су поднети захтеви за покретање прекршајних поступака.

ОБАВЉАЊЕ ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА

ПРАВА НА УСЛУГЕ ИЗ ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА

Законом о комуналним делатностима утврђен је појам комуналних делатности. Оне представљају делатности пружања комуналних услуга значајних за остварење животних потреба физичких и правних лица, а јединица локалне самоуправе дужна је да створи услове за обезбеђење одговарајућег квалитета, обима, доступности и континуитета, као и надзор над њиховим обављањем. Комуналне делатности у смислу одредби овог закона, јесу делатности од општег интереса.

У највећем броју појединачних случајева притужбе којима су се Покрајинском омбудсману обраћали грађани у 2012. години, односиле су се на неправилно поступање јавних предузећа, односно других привредних друштава и предузетника који, као поверена јавна овлашћења, обављају делатности од општег интереса. У 2012. години Покрајински омбудсман формирао је 264 оваква предмета, што представља 21,15 % од укупног броја поднетих представки.

У смислу законом одређених делатности од општег интереса, грађани су током 2012. године највише примедби имали на остваривање права на услуге из комуналних делатности, као и дистрибуције и снабдевања електричном енергијом и природним гасом. Од комуналних делатности, највише притужби је било у вези с пружањем услуга снабдевања водом за пиће, пречишћавања и одвођења атмосферских и отпадних вода, производње и дистрибуције топлотне енергије и управљања комуналним отпадом. Ове комуналне делатности истовремено представљају и делатности од општег економског интереса у смислу прописа о заштити потрошача. Један број представки односио се и на комуналне услуге управљања јавним паркиралиштима, превоза путника, одржавања улица, путева и друго.

ПОЛОЖАЈ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА КОЈЕМ ЈЕ ПОВЕРЕНО ОБАВЉАЊЕ КОМУНАЛНЕ ДЕЛАТНОСТИ

Поступајући по већем броју притужби грађана, Покрајински омбудсман посебну пажњу посветио је разјашњењу статуса привредних субјеката који нису јавна предузећа, а којима је поверено обављање комуналне делатности. Ту спадају на пример АД „Фабрика шећера ТЕ-ТО” Сента којем је поверено обављање комуналне делатности производње и снабдевања топлотном енергијом и „Брантнер отпадна привреда” ДОО Нови Бечеј, којем је од стране четири општине поверено одржавање чистоће.

АД „Фабрика шећера ТЕ-ТО” Сента у свом изјашњењу изнела је став да као акционарско друштво које у оквиру своје претежне делатности – производња шећера – обавља и услугу производње и испоруке топлотне енергије, што је врста комуналне делатности, на основу уговора са СО Сента, није орган управе и не врши јавна овлашћења, због чега оспорава надлежност Покрајинског омбудсмана.

Покрајински омбудсман је у препоруци том привредном друштву, између осталог, указао и на то да комуналне делатности представљају делатности од општег интереса, те да је Законом о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса прописано да када надлежни орган општине привредним друштвима и другим облицима предузећа, деловима предузећа и предузетницима повери обављање делатности од општег интереса, они ће имати исти положај као и јавна предузећа.

ПРИТУЖБЕ ЗБОГ НЕИЗВРШЕЊА УСЛУГА, ОДНОСНО ОБИМА И КВАЛИТЕТА ПРУЖЕНЕ УСЛУГЕ

Грађани су упућивали притужбе Покрајинском омбудсману на рад јавних предузећа и привредних друштава којима је поверено обављање услуга из области делатности од општег интереса због невршења услуга, односно због незадовољства квалитетом и обимом пружених услуга. Како је обављање делатности од општег интереса утврђено законом, без обзира на то да ли је закључен уговор с корисником, претпоставка је да су услуге и извршене. Међутим, како је одредбом Закона о комуналним делатностима прописано да се сматра да је уговорни однос о пружању комуналне услуге настао започињањем коришћења комуналне услуге, односно почетком пружања комуналне услуге, корисник има право да истиче да друга уговорна страна (јавно предузеће) није извршила своју обавезу, односно комуналну услугу из делатности од општег интереса. Уколико корисник учини основаним ове тврдње, у смислу пружања доказа да је вршиоцу услуге улагао писмене приговоре и рекламације на начин извршења услуге или рекламацију у погледу обима и квалитета пружене услуге, као и да је подносио пријаве надлежним инспекцијским органима који надзиру рад вршиоца услуге, вршилац услуге је тада дужан да докаже да је услугу извршио на уговорени, односно законити начин. У већини случајева ове притужбе односиле су се на комуналне услуге управљања комуналним отпадом, снабдевања водом и топлотном енергијом, за које су грађани тврдили да их јавно предузеће не обавља уопште или се услуге пружају у недовољном обиму и квалитету, те одбијали да за њих плате прописану цену по примљеним рачунима. Како давалац услуга има право да од примаоца услуге наплати накнаду за извршене услуге, како редовним, тако и принудним путем, Покрајински омбудсман скренуо је пажњу грађанима на постојање поменуте законске претпоставке, те им је предочио значај евентуалних рекламација упућених јавном предузећу и пријава поднетих инспекцији, као и најцелисходније радње које могу да предузму ради заштите својих права. У појединим случајевима када је корисник претходно искористио правна средства обраћања вршиоцу услуге (упућивањем рекламација), и надлежном органу управе (подношењем пријава комуналној инспекцији) ради остваривања свог права, Покрајински омбудсман је утврђивао постојање законитости у поступању јавних предузећа.

Одредбама Закона о локалној самоуправи, општи рок за достављање одговора на упућену притужбу и рекламацију на рад јавних предузећа јесте тридесет дана, док су ови рокови утврђени одлукама јединица локалних самоуправа по правилу знатно краћи. Законом о комуналним делатностима прописано је да је комунални инспектор дужан да узме у поступак пријаве правних и физичких лица у вези с пословима из надлежности комуналне инспекције и да у року од осам радних дана, о резултатима поступка обавести подносиоца пријаве. У том смислу, недостављање одговора на притужбу као и достављање након поменутих рокова представља повреду права грађана, али истовремено иде у прилог доказивању тврдње да услуге од општег интереса нису извршене у складу са законом и подзаконским прописима којима су ближе уређене.

Подноситељка представке наводи да Јавно комунално предузеће „Чистоћа” Нови Сад испоставља рачуне за услугу одржавања чистоће на име њене предузетничке радње са седиштем на адреси становања иако ову услугу не врши, док корисник ту услугу редовно плаћа као физичко лице преко рачуна обједињене наплате комуналних услуга. С притужбом због невршења комуналне услуге писмено се обраћала јавном предузећу, као и заступницима предузећа, који су јој одговарали да је ова обавеза утврђена градском одлуком, те је настављена достава месечних рачуна, као и опомена пред тужбу. Покрајински омбудсман упутио је одговор подносиоци да, имајући у виду да јавно предузеће обавља комуналне услуге и да има права да потражује накнаду за извршене услуге, те уколико оно поднесе предлог за извршење њено је право да по пријему решења о извршењу, у законском року од пет радних дана уложи приговор којим ће решење побијати, наводећи разлог да потраживање није ни настало (услуга није обављена), уз достављање потребних доказа (писмена којима се обраћала јавном предузећу). Уколико је основаност навода из приговора вероватна, суд ће решење о извршењу ставити ван снаге и одредити да се даљи поступак води као парнични. У парничном поступку може даље да доказује да услуга није обављена у прописаном минималном обиму и квалитету, те да њу није обавезна да плати, а да је за то одговоран пружалац комуналне услуге који није уредно извршавао своје уговорне обавезе.

У неколицини случајева који су у вези с притужбама због неадекватног обављања комуналних услуга, Покрајински омбудсман се обраћао јавним предузећима и надлежним органима јединица локалних самоуправа тражећи изјашњење о могућности изналажења целисходног решења у погледу обављања комуналне делатности и начина наплате цене, који би био уподобљен специфичним околностима. Наиме, омбудсман сматра оправданим постављање оваквих захтева који, по правилу, долазе из мањих средина које комуналне услуге користе у смањеном обиму, као и оних корисника који својом делатношћу и сами доприносе развоју комуналне делатности. Основ оваквог поступања представља одредба Закона о комуналним делатностима која прописује да јединица локалне самоуправе уређује, у складу са законом, услове обављања комуналних делатности, права и обавезе корисника комуналних услуга, обим и квалитет комуналних услуга, као и начин вршења надзора над обављањем комуналних делатности, обезбеђујући нарочито ефикасно коришћење ресурса и смањење трошкова обављања комуналних делатности успостављањем сарадње две или више јединица локалне самоуправе и другим активностима, када за то постоји могућност.

У представци подносиоци изражава незадовољство обимом извршене услуге и начином наплате цене за одржавање чистоће, коју је општина Кањижа поверила да у Трешњевцу обавља привредно друштво „Брантнер отпадна привреда” д.о.о. Нови Бечеј. Наводи да услуге одношења смећа не користи, односно да самостално одржава чистоћу и одлаже отпад, да је против ње покренут извршни поступак ради намирења дуговања по рачунима за извршену комуналну услугу и донето решење на које је уложила приговор. По спроведеној контроли законитости поверавања обављања комуналне делатности и правног основа њеног обављања, Покрајински омбудсман упутио је надлежном општинском органу захтев за изјашњење о предузетим радњама и мерама поводом обраћања грађана по питању изналажења најцелисходнијег решења

у погледу обављања комуналне делатности и начина наплате цене, прилагођене специфичним потребама сеоске средине. У одговору Општинског већа општине Кањижа наводи се да су, у вези са иницијативом грађана у погледу обављања комуналне делатности одржавања чистоће предузете мере, те је започет дијалог с вршиоцем услуга – „Брантнер отпадна привреда” Нови Бечеј. Иницијатива општине обухвата промену режима пружања услуге и одношења комуналног отпада из сеоских средина и са салаша и формирање „зелених острва” где би грађани одлагали комунални отпад. Овај предлог заснива се на искуствима других општина у којима због тога што поједини становници сеоских средина одбијају коришћење услуга одношења комуналног отпада, као последица настају дивље депоније. Општинска управа општине Кањижа, обавестила је Покрајинског омбудсмана да је у току реализација промене режима пружања услуге и одношења комуналног отпада из сеоских средина општине Кањижа и са салаша, као и утврђивање локација и формирање „зелених острва” где би грађани који живе на салашима и другим местима која нису приступачна за возила вршиоца услуге одлагали комунални отпад. Како се ради о општини са тринаест насељених места, а изградња и формирање „зелених острва” изискују материјална средства из буџета општине, односно јавну расправу на ову тему, очекивани датум увођења ових промена јесте прва половина 2013. године.

Покрајински омбудсман је упућивао грађане на одговарајући поступак ради остваривања заштите права и у случајевима када је вршилац јавних овлашћења упутио одговор којим корисник није био задовољан:

Покрајинском омбудсману обратила се грађанка за савет о могућностима за остваривање заштите права, наводећи да је у стану у којем живи грејање лоше и да температура ваздуха износи 15–16 степени. Због тога се жалила Јавном предузећу „Новосадска топлана”, чији радници су долазили и измерили температуру од деветнаест степени, за која тврди да нису тачна. Покрајински омбудсман је обавестио подносиоца да је јавно предузеће дужно да комуналне делатности које врши, организује и обавља на начин и под условима који обезбеђују редовно, квалитетно и поуздано пружање комуналних услуга. У складу са законом, надзор над радом вршилаца комуналне делатности обавља јединица локалне самоуправе, преко органа комуналне инспекције. Одредбама Одлуке о снабдевању топлотном енергијом из топлификационог система Новог Сада прописано је да када су у објектима корисника температуре ваздуха, или на изливним местима температуре топле потрошне воде ниже од пројектних, корисници имају право да поднесу захтев јавном предузећу и предузећу које је овлашћено да одржава кућне инсталације, ради испитивања узрока некавалитетног загревања. Предузеће је обавезно да по захтеву поступи у оквиру своје надлежности у року од двадесет четири сата од пријема захтева. Обавеза јавног предузећа и предузећа овлашћеног за одржавање кућних инсталација јесте да међусобно сарађују у отклањању евентуалних кварова, односно узрочника нижих температура, свако у делу своје надлежности и обавеза, и да о томе у писаној форми обавесте корисника. Утврђене чињенице уносе се у посебан записник који представља основ за остваривање права корисника на одговарајуће смањење трошкова за испоручену топлотну енергију, ако је узрок некавалитетног загревања на кућној подстаници. У случају да се не постигне сагласност о узроку некавалитетног загревања, меродавно је мишљење за то овлашћене инспекције. У смислу наведених одредби, за мерење температуре ваздуха у стану може се ангажовати и предузеће које је регистровано у складу с прописима да обавља оваква мерења, те налаз стања који утврде у складу с прописаним стандардима, предочити комуналној инспекцији, ради остваривања заштите својих права.

МОГУЋНОСТ ИСКЉУЧИВАЊА СА СИСТЕМА ДАЉИНСКОГ ГРЕЈАЊА

Покрајинском омбудсману су се грађани обраћали у вези са захтевом за искључење са система даљинског грејања. Међу подносиоцима представки било је потрошача којима није омогућено искључење са система даљинског грејања, а с друге стране, Покрајинском

омбудсману обраћали су се потрошачи због тога што је цена грејања за потрошаче у згради повећана, због омогућавања искључења са система даљинског грејања неколицини станара у тој згради.

Поставило се и питање правилности поступања вршиоца услуге приликом решавања о захтеву корисника за престанак вршења услуге. У случајевима у којима је утврдио несумњиву повреду права корисника због одбијања захтева за обуставу пружања комуналне услуге, неправилним поступањем јавног предузећа и прописивањем незаконитих услова, Покрајински омбудсман је реаговао у складу са својим овлашћењима.

Пре подношења представке Покрајинском омбудсману, подносиатељка се обраћала писменим путем Јавном комуналном предузећу „Суботичка топлана” молбом да јој се, због лоше материјалне ситуације, омогући искључење стана са система даљинског грејања, а јавно предузеће то није одобрило са образложењем да нису испуњени прописани услови. По захтеву који је омбудсман упутио јавном предузећу ради изјашњења о правном основу Одлуком о утврђивању услова за привремено искључење купаца са система даљинског грејања прописаних услова које је неопходно испунити ради искључења с дистрибутивног система, а посебно о услову прибављања сагласности свих купаца топлотне енергије у предметној стамбеној згради, јавно предузеће одговорило је да његов основ представља Статут предузећа и уговорни однос с корисником. Имајући у виду утврђено чињенично стање, те сагласно основним правилима облигационог права и одредбама релевантних законских прописа, Покрајински омбудсман утврдио је неправилност у раду јавног предузећа због прописивања незаконитог услова значајног за остваривање права корисника комуналне услуге, те је упутио препоруку Јавном комуналном предузећу „Суботичка топлана” да омогући искључење потрошача са система даљинског грејања, грађанима који такав захтев истакну, уколико је то технички изводљиво, независно од сагласности власника станова и других посебних делова зграде, као и да стави ван снаге спорне одредбе Одлуке.

Корисницима комуналних услуга не може се омогућити искључење на штету других корисника комуналних услуга. Искључење са система даљинског грејања у одређеним случајевима условљено је техничким могућностима и други корисници комуналних услуга не могу због тога трпети штетне последице:

Подносилац представке – власник стана у стамбеној згради из Сенте обратио се Покрајинском омбудсману због проблема који је наступио као последица омогућавања безусловног привременог отказа коришћења услуге дистрибуције топлотне енергије. Последица отказа комуналних услуга једног станара огледала се у увећању рачуна за комуналне услуге за остале станаре у стамбеној згради. Изменама одговарајуће општинске одлуке из 2011. године брисане су одредбе којима су раније регулисани услови искључења станова са система даљинског грејања, те је омогућен безусловни привремени отказ коришћења топлотне енергије. Изменама одлуке није прописано минимално и максимално трајање искључења по захтеву за привремени отказ, нити је искључење условљено техничким могућностима система даљинског грејања у конкретном случају.

Подносилац представке навео је да у згради у којој он станује током грејне сезоне 2011/2012. у два стана отказано је грејање, без знања и сагласности осталих станара – корисника комуналне услуге. По преузимању коначног рачуна за грејну сезону, станари су сазнали да је њихово процентуално учешће у укупној потрошњи увећано два пута током грејне сезоне, јер се потрошња обрачунава процентуалним учешћем у укупној грејној површини, а мерно место, односно уграђени калориметар, региструје само укупну улазну количину топлотне енергије. Покрајински омбудсман Општинској управи Сента предложио је преиспитивање одрживости овог решења и разматрање израде предлога измена поменутог прописа тако да се приликом прихватања отказа комуналне услуге узимају у обзир и техничке могућности, те да се тиме не доводе у неравноправан положај други корисници комуналних услуга.

НАЧИН УТВРЂИВАЊА ПОТРОШЊЕ ВОДЕ И ОДРЕЂИВАЊЕ ЦЕНЕ КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ

У вези са снабдевањем водом за пиће, као комуналном делатности, у поступцима по притужбама се често поставља питање обрачуна потрошње воде и одређивања цене.

Подноситељка представке обратила се Покрајинском омбудсману због погрешног обрачуна утрошка воде у њеном стану површине 50 м². Навела је да тренутни дуг на рачуну износи 30.000,00 динара, јер су за поменути стан због погрешног обрачуна током неколико месеци узастопно 2010. и 2011. године достављени рачуни у износу од 4.000–6.000 динара. Према подацима с једног од рачуна месечна потрошња воде остварена од стране подносиољке представке је била 90 м³. По њеном виђењу узрок проблема био је обрачун потрошње воде, јер се у њеној згради (колективног становања) потрошња утврђивала тако што се читавао главни водомер и контролни водомери у становима, а разлика се обрачунавала по члану домаћинства у становима који нису имали контролне водомере. Од укупно петнаест станова у згради два стана нису имали појединачне водомере, а један од тога био је стан подносиољке представке. Покрајински омбудсман је у мишљењу навео да је ЈКП „Беочин” подносиољку представке довело у неравноправан положај у односу на кориснике комуналних услуга у истој згради чији су станови снабдени контролним водомерима. У препоруци ЈКП „Беочин” указано је на дужност тог предузећа да приликом обрачуна потрошње испоручене и одвођене воде поступа на начин који је прописан општинском Одлуком о водоводу и пречишћавању и одвођењу атмосферских и отпадних вода, односно да потрошњу воде за појединог корисника у згради колективног становања обрачунава тако што се укупна потрошња стамбене зграде подели на власнике, односно кориснике станова сразмерно броју чланова њиховог домаћинства.

У погледу паушалног формирања цене, које се примењује у случајевима када водомери нису постављени или су неисправни, Покрајински омбудсман је у препоруци указао на следеће:

„Паушално формирана цена комуналних услуга, која није сразмерна са трошковима пружања услуга, нити са ценом истих комуналних услуга за домаћинства са истим карактеристикама (иста зграда, исти број чланова домаћинства) произвољно је и није утемељено у прописима.”

Неопходно је указати на то да је ЈКП „Беочин” поступио по свим ставкама препоруке Покрајинског омбудсмана у вези са обрачуном потрошње и одређивањем цене утрошене воде, те је отписао дуг подносиољке представке који је настао због неправилног обрачуна у претходном периоду.

ПОВРЕДА ИМОВИНСКИХ ПРАВА

Једној групи притужби, заједничко је да се све односе на повреде права на мирно уживање својине и других имовинских права неправилним поступањем и радњама јавних предузећа и других носилаца јавних овлашћења који обављају делатности од општег интереса. Начини извршења ових повреда су разноврсни: грађење комуналних и енергетских објеката мимо законом утврђених норматива с последицом настанка штете, односно сметања имовине грађана; насилно искључење и друге радње обављене у објектима корисника комуналних и услуга из делатности од општег интереса, без њиховог одобрења; непоступање по захтеву за откуп стана којим располаже јавно предузеће; противправно присвајање имовине неправилним принудним уклањањем ствари итд.

Подносилац представке обавестио је Покрајинског омбудсмана да је Електродистрибуција Рума започела изградњу енергетског објекта (трафо станица) на удаљености од два метра од његовог објекта у Новој Пазови, без поседовања одговарајуће дозволе. По обраћању омбудсмана електродистрибутеру и надлежном инспекцијском органу Општинске управе Стара Пазова, поменути радови су обустављени, те је утврђена нова локација за изградњу, у складу с прописима.

Покрајински омбудсман је обуставио даљи поступак јер је повреда права отклоњена у току истраге.

У другом примеру подносилац представке жалио се на Општинску управу Озаци којој је 26. августа 2011. године поднео писмени захтев за откуп стана, у складу са Законом о становању. Како по примљеном захтеву општинска управа није одговорила до дана подношења представке 31. маја 2012. године, Покрајински омбудсман упутио је захтев за изјашњење. Као образложење за незаконито трајање поступка, надлежни орган општинске управе навео је нерешене уговорне односе с јавно комуналним предузећем о предмету откупа, те је 03. јула 2012. године закључен нови уговор и предмет је прослеђен јавном предузећу на решавање. По обраћању омбудсмана, јавно предузеће се изјаснило да је израдило текст предлога уговора о откупу стана и извршило обрачун откупне цене стана, који је достављен подносиоцу представке и Покрајинском омбудсману. Како је повреда права отклоњена, Покрајински омбудсман је обуставио поступак и подносиоца представке упутио на одговарајуће одредбе Закона о становању, у случају евентуалне повреде права из уговорног односа и закључивања уговора супротно одредбама овог закона.

КАРТИЦЕ ЗА ПАРКИРАЊЕ ВОЗИЛА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

Почетком 2012. године Покрајинском омбудсману обраћале су се особе са инвалидитетом због немогућности коришћења посебних паркинг места за њихова возила на територији других општина и градова. Повлашћене паркинг карте за возила особа са инвалидитетом важиле су само на територији јединице локалне самоуправе које су их издавале, а у којима лица по правилу имају пребивалиште или боравиште. Имајући у виду овај проблем, Министарство рада и социјалне политике у сарадњи са удружењима особа са инвалидитетом и удружења паркиралишта, спровело је иницијативу, започету у 2011. години, за издавање нових стандардизованих паркинг картица, те омогућило особама са инвалидитетом право на једнаке повластице при паркирању на територији Републике Србије. С циљем реализације, ово министарство је прописало јединствени изглед обрасца картице и јединицама локалних самоуправа проследило упутство о начину њиховог издавања, будући да је у питању комунална делатности из њихове надлежности. Покрајински омбудсман је посебно поздравио доношење овакве мере, усмерене ка унапређивању развоја људских права особа са инвалидитетом, те је подносиоце представке обавештавао о томе, а давањем мишљења и препорука, у случају утврђене повреде права у овом случају, настојао да допринесе доброј пракси.

Подноситељка представке обратила се Покрајинском омбудсману због немогућности да оствари право на паркинг карту за особе са инвалидитетом јер надлежни орган Општинске управе Кула у којој живи, а у којој се паркирање не плаћа, не издаје ове карте, која јој је неопходна како би остварила право на коришћење посебних паркинг места у другим општинама и градовима у којима се паркирање плаћа. Општинска управа на позив омбудсмана изјаснила се да је ради решавања поменутог проблема контактирала Јавно комунално предузеће „Паркинг сервис Сомбор”, које издаје картице за паркирање особама са инвалидитетом с територије општине Сомбор. Због промене општинске структуре, након избора није дошло до договора о поверавању послова издавања инвалидских картица овом јавном предузећу. Покрајински омбудсман је дао мишљење да су особе са инвалидитетом с територије општине Кула доведене у другачији положај у односу на особе са инвалидитетом у другим општинама у којима постоји предузеће које се бави управљањем паркиралиштима које издаје ове картице, због немогућности да добију поменуте картице, а да избори на локалном нивоу и промена владајуће политичке структуре не може да утиче на остваривања права грађана нити да представља разлог неуређивања одређених области живота и занемаривања извршавања надлежности локалне самоуправе. Сходно наведеном, Општинској управи Кула упућена је Препорука да уреди област социјалне заштите, односно остваривања права особа са инвалидитетом и одреди

одговоре органе и институције, ако и да изради предлог акта којим ће се уредити услови, начин и поступак остваривања права на јединствену паркинг карту за особе са инвалидитетом с територије општине Кула, одредити одговорни органи и успоставити сарадња с надлежним министарством.

ЕНЕРГЕТСКЕ ДЕЛАТНОСТИ

У извештају Покрајинског омбудсмана за 2011. годину, због повећаног броја представки грађана, те утврђених неправилности у раду и повреда људских права, посебно је изложен део који се односи на поступање надлежних електродистрибуција које обављају дистрибуцију и снабдевање купаца електричном енергијом на територији АП Војводине, као делатност од општег интереса. У 2012. години број ових представки остао је на приближно истом нивоу, те су грађани истицали исте врсте повреда права и неправилности у раду енергетских субјеката, по којима је омбудсман поступао у складу са овлашћењима.

Током 2012. године, Покрајински омбудсман уочио је одређена побољшања у односу електродистрибуција и потрошача. Након што је у прошлогодишњем извештају Омбудсман утврдио да поједине електродистрибуције доводе у заблуду купце тиме што их упућују да ће ранијом уплатом цене прикључка утврђене у решењу о одобрењу прикључења у краћем року остварити своје право, поступајући по предметима у 2012. години, омбудсман је утврдио да се у дописима који се купцима достављају уз решења о одобрењу прикључења посебно истиче да обавеза плаћања цене прикључка настаје по његовој реализацији, а да је у диспозитиву самих решења утврђено да у случају одустајања од прикључења уплаћена средства се могу вратити умањена за трошкове обраде предмета и стварно настале трошкове прикључка. Закључено је и да је у неким случајевима надлежни енергетски субјект усвојио став, који је омбудсман изнео у прошлогодишњем извештају и поступцима по појединачним представкама, о непостојању законског основа за накнадно искључење објекта због ранијег неовлашћеног коришћења, када је у међувремену мерно место доведено у исправно стање, а када временски период од дана утврђивања неовлашћене потрошње до покретања поступка за искључење објекта представља знатно прекорачење рока дефинисаног у законској одредби као „без одлагања”, а тако и угрожавање правне сигурности купца.

Покрајински омбудсман поздравља и почетак рада надлежних државних органа на доношењу подзаконског акта којим ће се уредити критеријуми, начин заштите, услови, рокови и поступак за утврђивање статуса енергетски заштићеног купца, извор и начин обезбеђивања средстава за испоруку одређених количина електричне енергије или природног гаса под посебним условима и начин вођења евиденције енергетски заштићених купаца, у складу са законом, а на ту преку потребу је Покрајински омбудсман указивао у извештају за 2011. годину. Непосредно пре подношења овог извештаја Скупштини АПВ, Уредба о енергетски заштићеном купцу објављена је у Службеном гласнику Републике Србије број 27 од 22. марта 2013. године. Овим прописом ближе је уређено право на испоруку одређених количина електричне енергије и природног гаса под посебним условима, али је приметно одсуство уређења обуставе испоруке енергената под посебним условима, иако Закон о енергетици³⁰ у истом законском члану који представља основ за доношење Уредбе (члан 149), то изричито прописује као право енергетски заштићеног купца.

³⁰ „Службени гласник РС“, бр. 57/2011, 80/2011 –испр., 93/2012 и 124/2012.

ОБАВЕЗА ПЛАЊАЊА РАДИОТЕЛЕВИЗИЈСКЕ ПРЕТПЛАТЕ

Погрешним саветима који су се током 2012. године појављивали у јавности, а у којима су се обвезници радиотелевизијске претплате позивали да не примају судске пошиљке, те који садрже погрешне наводе о непостојању основа обавезе плаћања претплате, грађани су довођени у заблуду, која може да резултира пропуштањем коришћења права на ефикасно правно средство и другим негативним последицама које из тога произлазе.

Ради заштите грађана и спречавања њиховог довођења у неповољан положај у односима с јавним предузећима и другим субјектима који обављају делатности од општег интереса, Покрајински омбудсман, путем јавног саопштења и наступа у медијима, као и у поступцима по појединачним представкама, информисао је грађане о њиховим правима и обавезама и начину на који могу да заштите свој правни интерес на најцелисходнији начин.

Обавеза плаћања радиотелевизијске претплате, као и висина и начин плаћања и ослобађање од обавезе плаћања претплате, утврђени су Законом о радиодифузији. Насупрот наводима у јавности, Уставни суд није прогласио неуставним одредбе Закона о радиодифузији које се односе на радиотелевизијску претплату, већ је решењем из 2009. године обуставио поступак за оцену уставности и захтеве за обуставу примене појединих одредаба тог закона.

Поверилац обавезе плаћања претплате јесте Радиодифузна установа Радио-телевизија Србије, као носилац јавног радиодифузног сервиса, а дужници – грађани који су власници радио и ТВ пријемника. Законом о радиодифузији прописан је и рок плаћања претплате, те у складу са основним правилима грађанског права дужник долази у доцњу уколико не испуни обавезу у одређеном року, а поверилац стиче право на испуњење захтева.

Поступак остваривања потраживања Радиодифузна установа Радио-телевизија Србије покреће подношењем предлога за извршење на основу веродостојне исправе путем извршитеља, сходно Закону о извршењу и обезбеђењу који се примењује од маја 2012. године. Закључак којим се предлог усваја, извршитељ доставља обвезнику претплате, као извршном дужнику. Извршном дужнику – физичком лицу – достављање се врши на адресу пребивалишта или боравишта, уписану у органу надлежном за вођење евиденције о личним картама. Правила достављања су пооштрена новим законом и неуспело достављање не доводи до немогућности спровођења поступка. Уколико достављање решења на наведену адресу није било могуће извршити у року од пет радних дана од дана упућивања писмена, након 15 дана од дана истека претходног рока покушаће се поновна достава. Ако нова достава не буде успешна, достављање се врши истицањем на огласну таблу суда. Сматра се да је достава извршена протеклом рока од пет радних дана од дана истицања писмена на огласну таблу суда.

По достављању решења о извршењу, извршни дужник може да изјави приговор против решења у року од пет радних дана од дана достављања решења. Уколико извршни дужник пропусти овај рок, решење постаје правноснажно и може се приступити принудном извршењу. У приговору против решења извршни дужник може да оспорава настанак потраживања, као и да је обавеза извршена или да је на други начин престала, те да је потраживање застарело, с обзиром на то што потраживања радио станица и радиотелевизијских станица за употребу радио-пријемника и телевизијског пријемника застаревају за једну годину. Извршни дужник је дужан да у приговору изнесе све разлоге побијања и уз приговор приложи све доказе на којима се приговор заснива, а у случају да то не учини, губи право да накнадно износи чињенице и предлаже доказе.

Имајући у виду горенаведено, Покрајински омбудсман упутио је савет грађанима да не избегавају пријем судских писмена, те да своја права штите у редовном поступку који им омогућава изношење чињеница и доказа, значајних за утврђивање постојања основа обавезе плаћања радиотелевизијске претплате.

ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА

Поступајући по представкама које су усмерене на рад јавних предузећа и предузећа којима је поверено вршење комуналних делатности, Покрајински омбудсман често се сусреће с притужбама грађана на рад органа који не поштују правила облигационог права у вези са застарелошћу потраживања.

Законом о облигационим односима прописано је да поједина потраживања застаревају после годину дана. У таква потраживања сврставају се накнаде за испоручену електричну и топлотну енергију, плин, воду, димничарске услуге и одржавање чистоће, кад је испорука, односно услуга, извршена за потребе домаћинства. Једногодишњи је и рок застарелости потраживања РТВ претплате за употребу радио или телевизијског пријемника.

Наступање застарелости потраживања значи да ће предлог за извршење, односно захтев повериоца за принудну наплату бити одбијен, али само под условом да дужник истакне приговор застарелости у року од пет радних дана од пријема закључка извршитеља. Особеност института застарелости јесте да његова примена захтева пажњу дужника и предузимање одређених радњи (истицање приговора), што значи да сâм дужник мора да води рачуна о роковима застарелости потраживања. Странка у поступку не може да очекује да буде упозорена на застарелост потраживања, јер је на то неће упозорити ни суд, ни извршитељи. Грађани морају знати да наплата застарелог дуга није противзаконита и да само од дужника зависи да ли ће суд такву наплату дозволити принудним путем или не.

НАПЛАТА НАКНАДА ЗА КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ

У погледу наплате накнада за комуналне услуге, Покрајински омбудсман у неколико случајева скренуо је пажњу јавних предузећа и предузећа којима је поверено вршење услуга од општег интереса на ред урачунавања потраживања, који је прописан Законом о облигационим односима. Када између истих лица постоји више истородних обавеза, а оно што дужник испуни није довољно да би се могле намирити све, онда се те обавезе намирују оним редом који је дужник приликом последњег испуњења одредио. Кад нема дужникове изјаве о урачунавању, обавезе се намирују хронолошки, односно редом како је која доспела за испуњење.

Подносиоцима представки Покрајински омбудсман је указивао на то да уколико се уплата не врши путем рачуна који је уједно и уплатница, него попуњавањем налога за уплату, неопходно је да корисник комуналне услуге, приликом измирења рачуна, на налогу недвосмислено означи за који период је уплата намењена. У супротном, уплата ће се обрачунати за најстарији дуг истог дужника. Примера ради, ако корисник услуге на уплатници наведе да је уплата намењена за август 2012. године (сврха уплате: рачун за август 2012), комунално предузеће је обавезно да ту уплату обрачуна за тај месец, а примерак уплатнице јесте доказ о томе да је обавеза корисника услуге за тај месец измирена. Уколико се на уплатници не наведе за који месец је уплата намењена, комунално предузеће ће уплату обрачунавати за дуг корисника који је по његовој евиденцији евидентиран као најстарији.

У вези са обрачуном уплата месечних накнада корисника на име комуналних услуга, Покрајински омбудсман у 2012. године упутио је мишљење и препоруку ЈКП „Беочин” и АД „Фабрика шећера ТЕ-ГО” Сента, којима је поверено вршење делатности од општег интереса, и то снабдевање топлотном енергијом,

„Имајући у виду ред урачунавања потраживања, као и чињеницу да је подносиатељка представке приликом уплата рачуна назначила период на који се уплата односи или пак број рачуна који је измирен – што представља изјаву о реду урачунавања приликом испуњења – неопходно је да ЈКП „Беочин” такве уплате подносиатељке

представке и других корисника комуналних услуга прокњижи за тај период који су корисници комуналних услуга приликом испуњења обавеза назначили.”

ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

Поред активности које Покрајински омбудсман предузима у оквиру Националног превентивног механизма, о којима ћемо говорити у наредном поглављу, Покрајински омбудсман поступа и по представкама лица лишених слободе. У извештајном периоду, Покрајинском омбудсману упућено је 50 представки од стране лица лишених слободе. У наставку ћемо изложити само неколико најосетљивијих питања која су у овој области била предмет разматрања Покрајинског омбудсмана.

ПОСЕБНА ЗАШТИТА МАЛОЛЕТНИКА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

Покрајински омбудсман се током извештајног периода, као и ранијих година, у неколико наврата огласио поводом пренасељености затвора, која сама по себи може довести у питање остваривање права лица лишених слободе. У случају малолетних лица лишених слободе, проблем је још сложенији, имајући у виду посебна права малолетника којима се гарантује њихова заштита приликом лишења слободе и задржавања.

Ученику првог разреда Средње грађевинске школе у Новом Саду, старом 15 година, који је у дворишту те школе ножем нанео тешке повреде опасне по живот двојници старијих младића, крајем 2012. године, одређен је притвор у трајању од тридесет дана, због могућности да утиче на сведоке.

Заменик покрајинског омбудсмана задужен за надзор над притворима и затворима оценио је, без намере да утиче на рад суда и самосталност у одлучивању, да је неопходно указати на права малолетника којима је загарантована њихова посебна заштита када су лишени слободе.

Заменик покрајинског омбудсмана задужен за надзор над притворима и затворима, у новембру 2012. године, посетио је Притворску јединицу Окружног затвора у Новом Саду ради непосредног увида у третман малолетних притвореника. У притворској јединици затечена су три притвореника, од којих су двојица рођени 1995. а један 1997. године. Сва три малолетника била су смештена у засебну просторију која одговара стандардима. Обављен је и разговор с малолетницима који нису имали примедбе на третман и поступање у притворској јединици. Такође, утврђено је да су по налогу поступајућег судије учињени кораци с циљем стручне педагошко-психолошке подршке овим лицима. Током трајања мере притвора, малолетни В.К. је у неколико наврата премештан ради постизања адекватнијих услова у складу с позитивним прописима Републике Србије, те се налазио у истој просторији с пунолетним притвореником.

Покрајински омбудсман указао је на то да притвор представља најрестриктивнију меру за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка. Закоником о кривичном поступку прописано је да се не примењује тежа мера ако се иста сврха може постићи блажом мером, као и да се мера по службеној дужности укида кад престану разлози због којих је одређена или се замењује блажом мером кад за то наступе разлози. Поред тога, малолетни окривљени, сходно важећем законодавству, током кривичног поступка уживају посебну заштиту. Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица прописано је да се притвор у односу на малолетне окривљене, одређује само изузетно, уколико се сврха мере не може постићи привременим смештајем малолетника у прихватилиште, васпитну установу или другу породицу.

Покрајински омбудсман нагласио је да у условима пренасељености затвора, недостатка капацитета и могућности формирања посебних одељења за малолетнике, предузете мере којима би био циљ спровођење законских одредби, не дају очекиване резултате. Сходно

томе, права малолетника којима је одређена мера притвора доводе се у питање у сваком конкретном случају у постојећим околностима.

Хитност поступања у односу на окривљеног који је у притвору, посебно је зајемчена чланом 14 Законика о кривичном поступку. Овом одредбом прописано је да суђење у разумном року подразумева дужност суда да кривични поступак спроведе без одуговлачења и да онемогући сваку злоупотребу права усмерену на одуговлачење поступка.

Сходно томе, Покрајински омбудсман указао је на начело хитног поступања у поступцима у којима је притвор, као нејрестриктивнија мера за обезбеђење присуства окривљеног, одређен малолетним лицима. Приликом одређивања притвора, неопходно је имати у виду услове у притворима, те у свим случајевима када је то могуће примењивати друге могуће мере прописане Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, као што је привремени смештај малолетника у васпитну установу или другу породицу.

ПРЕДСТАВКЕ ОСОБА КОЈЕ СЕ НАЛАЗЕ НА ИЗДРЖАВАЊУ КАЗНЕ ЗАТВОРА

Покрајински омбудсман примио је неколико представки осуђених лица у вези с накнадним разврставањем и доделом посебних права у казнено-поправном заводу. Осуђена лица која су се тим поводом обраћала Покрајинском омбудсману сматрају да им је право на разврставање у групу с већим степеном посебних права повређено, јер упркос томе што испуњавају услове за остваривање тог права, оно им се ускраћује.

Примера ради, подносилац представке, осуђено лице С.Б., навео је да није био дисциплински кажњаван, да је радно ангажован, али да га је – приликом преиспитивања програма поступања – управа Казнено-поправног завода у Сремској Митровици обавестила да ће му посебна права на посету бити додељена када се стекну сви потребни услови, без образложења и навођења који су то услови. Покрајинском омбудсману се истим поводом обратио осуђеник Б.М., наводећи да је приликом преиспитивања програма поступања само информисан да нема промена у његовом третману, а у допису Казнено-поправног завода Покрајинском омбудсману наведено је да, уколико се приликом преиспитивања третмана осуђеном не измени програм поступања, није предвиђено да се он посебно обавештава о разлозима због чега програм није промењен.

Указујући на проблем недостатка транспарентних критеријума у погледу напредовања осуђених лица, тј. накнадног разврставања, Покрајински омбудсман је Казнено-поправном заводу упутио препоруку у којој је наведено да је потребно да Казнено-поправни завод установи механизам, како би се осуђена лица информисала о разлозима због којих не напредују. Потребно је осуђеним лицима омогућити, након што се писмено обрате управнику, да добију образложену одлуку о разлозима изостанка накнадног разврставања. Такође, Покрајински омбудсман је такође навео да сматра да свако обраћање осуђених лица управнику завода, када је реч о остваривању или заштити права, представља притужбу управнику на коју осуђена лица, сходно одредбама Закона о извршењу кривичних санкција, имају право. Управник завода (или лице које он овласти) дужан је да испита притужбу осуђеног и да у законом предвиђеном року донесе образложену одлуку.

ДА ЛИ ЈЕ ЗАДРЖАВАЊЕ ЛИЦА БИЛО ОСНОВАНО: ПРЕСУДИТЕ ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Покрајинском омбудсману, крајем 2010. године, путем адвоката обратило се лице лишено слободе, које се налазило на издржавању казне затвора у Сремској Митровици. Подносилац представке навео је да не постоји правноснажна пресуда која би била призната од стране суда у Републици Србији или суда стране државе, а којом је он осуђен на казну затвора, због

чега је сматрао да је противзаконито лишен слободе и задржан у Казнено-поправном заводу Сремска Митровица.

Током поступка, утврђено је да је подносилац представке осуђен пресудом Окружног суда у Белом Манастиру од 9.5.1994. године, која је потврђена пресудом Врховног суда Српске Крајине у Вуковару Кж. 109/94 од 21.07.1994. године, те му је изречена казна затвора од осам година. Миладин Митровић, дана 20.6.1996. године, по молби Окружног затвора у Белом Манастиру, упућеној Министарству правде Републике Србије, премештен је на даље извршење казне у Казнено-поправни завод у Сремској Митровици, где се налазио до 15.2.1999. године, када је побегао. По потерници Полицијске управе Сремска Митровица, спроведен је у Казнено-поправни завод 7.7.2010. године, где се налазио и у време подношења представке.

Подносиоцу представке издата је потврда Жупанијског суда у Осијеку од 20.9.2010. о томе да увидом у евиденцију Жупанијског суда Осијек и Војног суда Осијек није утврђено да се против њега икада водио казнени поступак, а није постојала ни осуђујућа пресуда против њега донета или призната од стране суда Републике Србије.

Покрајински омбудсман у дописима упућеним Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици и Управи за извршење кривичних санкција скренуо је пажњу на свој став да постоје законске сметње за извршавање казне против подносиоца представке. Наиме, чланом 3 Закона о извршењу кривичних санкција прописано је да се одредбе тог закона примењују и приликом извршења кривичних санкција које изрекну страни судови, кад је то одређено посебним законом и међународним уговором. Не постоји међународни уговор нити посебни закон којим би било прописано да се одредбе Закона о извршењу кривичних санкција примењују на пресуде судова Републике Српске Крајине. Надаље, чланом 4 став 1 Закона о извршењу кривичних санкција прописано је да се извршењу санкције приступа кад одлука којом је санкција изречена постане правноснажна и кад за извршење санкције нема законских сметњи. У случају Миладина Митровића није постојала правноснажна пресуда која би била призната од стране суда у Републици Србији или суда стране државе.

Имајући у виду начело правне сигурности у казненом праву, садржано у члану 34 ставу 3 Устава Републике Србије, којим је прописано да се свако сматра невиним док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком суда, Покрајински омбудсман је затражио разматрање питања основаности даљег задржавања подносиоца представке у Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици.

Подносилац представке поднео је Уставном суду уставну жалбу против радњи Завода за извршење кривичних санкција у Сремској Митровици, која је средином 2012. године одбијена. Уставни суд је у образложењу одлуке, између осталог, навео:

„...Уставни суд сматра да одсуство формалног поступка међународне кривичноправне помоћи у конкретном случају није било несразмерно обавези државе да изврши правноснажну пресуду којом је осуђен подносилац уставне жалбе. У прилог томе се може навести и да је подносилац уставне жалбе имао на располагању делотворне правне механизме уз помоћ којих је могао да захтева преиспитивање свог статуса, што је и учинио подношењем уставне жалбе и молбе за помиловање надлежним државним органима Републике Србије.”

Покрајински омбудсман је обавештен о томе да је подносилац представке покренуо поступак пред Европским судом за људска права у Стразбуру против наведене одлуке Уставног суда. Наведени случај није усамљен, те ће Покрајински омбудсман с посебном пажњом пратити ток овог поступка.

УЧЕШЋЕ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА У РАДУ НАЦИОНАЛНОГ ПРЕВЕНТИВНОГ МЕХАНИЗМА

У претходном извештајном периоду, указали смо на то да је изменама Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака³¹ утврђено да Заштитник грађана обавља послове Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ) у сарадњи с Покрајинским омбудсманом и невладиним организацијама – удружењима, који се залажу за унапређивање и заштиту људских права и слобода. Крајем 2011. године потписан је Меморандум о сарадњи у области обављања НПМ-а између Заштитника грађана Републике Србије и Покрајинског омбудсмана, након чега су уследиле заједничке активности ради утврђивања метода рада и организовања посета институцијама.

Покрајински омбудсман у годишњим извештајима од почетка рада институције, тј. од 2004. године, обавештавао је јавност о посетама које је у оквиру редовних активности обављао у затворима, полицијским станицама, здравственим установама и установама социјалне заштите (као што су домови за старе и установе за смештај лица с менталним инвалидитетом). Ангажовањем заменика покрајинског омбудсмана за општа питања у области заштите људских права лица лишених слободе, 2004. године први пут је у Републици Србији успостављена институционална контрола рада установа и завода у којима по различитим правним основима бораве лица лишена слободе, као и заштита људских права штићеника, пацијената, осуђених и притворених лица – лица лишених слободе.

Набројане институције су управо циљне групе контроле НПМ-а. Опционим протоколом прописана је дужност сваке државе да дозволи посете националном механизму сваком месту под њеном надлежношћу и управом где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, било на основу наредбе издате од стране државног органа или на његов подстицај, било уз њену сагласност или пристанак. Циљ посета јесте да се ојача, уколико је потребно, заштита ових лица од тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.

На територији АП Војводине постоје три специјалне психијатријске болнице, два казнено-поправна завода, три окружна затвора, већи број геронтолошких центара и домовна за старе и полицијских станица.

ПОСЕТЕ ДОМОВИМА ЗА СТАРЕ

Препоруке тима НПМ-а су се у свим посећеним домовима за старе односиле на правила поступка пријема корисника лишених пословне способности. Иако се ни у једној од установа које су обухваћене контролним посетама НПМ-а није појавила сумња да је било ко од корисника задржан противно својој вољи, указано је на то да је приликом пријема и смештаја корисника лишених пословне способности у дом за старе, неопходно прибављање писмене сагласности њиховог старатеља. У случају лица која нису лишена пословне способности и не желе да дају пристанак на смештај у дом, потребно је постављање привременог старатеља за посебан случај од стране центра за социјални рад, који ће бити овлашћен да донесе такву одлуку.

Приликом посета, НПМ је стекао увид у проблеме недостатка особља, непостојања адекватне едукације за особље – пре свега средњег медицинског особља за рад с дементним лицима; да у систему социјалне заштите особље ангажовано на пословима с већим степеном изгарања на послу због услова рада (нпр. рад са дементним особама) није посебно вредновано; да се

³¹ „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 7/11

корисници налазе у неповољнијем положају због смештаја у установи социјалне заштите у односу на пацијенте у здравственим установама, јер у случају идентичне дијагнозе, због смештаја у установи социјалне заштите, немају право на бесплатне лекове који им припадају уколико се налазе у здравственој установи.

Домови за старе, судећи по структури корисника, њиховој дијагнози и природи услуга домова, умногоме су се приближили с једне стране установама за смештај лица с менталним инвалидитетом, а с друге стране здравственим установама, с обзиром на то што је све више корисника који се смештају у домове за старе у случају потребе за палијативном негом (олакшање бола без лечења). Пружање тако сложених услуга, неспецифичних за домове за старе, захтева посебно оспособљавање особља, адекватно вредновање њиховог рада, улагања у објекте који служе специфичним потребама својих корисника, као и у функционално и пријатно окружење за кориснике и особље.

У установама социјалне заштите налази се много корисника којима је неопходна стална медијална терапија и често су корисници у дом смештени након боравка у некој од здравствених установа (примера ради, након лечења у Специјалној психијатријској болници „Свети Врачеви” у Новом Кнежевцу). Корисницима који се налазе у здравственој установи, тј. у болници, у оквиру редовне терапије у тој установи бесплатно се обезбеђују лекови, али након смештаја у установу социјалне заштите – у дом за старе, без обзира на то што су дијагноза и терапија непромењени, лекови се наплаћују. Позитивна листа лекова је све ужа и неким корисницима је потребно издвојити месечно 10.000,00 динара за лекове. Тим НПМ-а ће у вези са овим питањем указати Министарству рада и социјалне политике и Министарству здравља на неопходност доступности терапије корисницима домова за старе, те да терапија не може зависити од врсте установе (установа социјалне заштите или здравствена установа) у којој је пацијент или корисник смештен. Истовремено смо сведоци појаве да су капацитети психијатријских болница попуњени, а одређени број пацијената у тим установама налази се из социјалних разлога (нпр. немају где да оду из болнице или немају средства за лечење), иако би уз адекватну терапију добро функционисали и ван здравствене установе. Изменом позитивноправног оквира, корисницима здравствене заштите неопходно је обезбедити исту терапију под истим условима, без обзира на природу установе у коју су смештени, чиме би се допринело и растеређивању специјализованих болница.

Током посете, директор Дома за старе и пензионере у Мољу указао је НПМ-у на недостатак особља едукованог за рад са измењеним корисницима, те да је пре неколико година уочено да средње медицинско особље не поседује одговарајућу стручност за рад са душевно оболелим корисницима. Тај проблем решен је путем студијских посета иностранству, тако што се дом повезао са установама социјалне заштите из Мађарске, у којима постоје одељења за дементне кориснике. Едукацију средњег кадра за рад с дементним корисницима било би неопходно обезбедити у оквиру званичног програма за лиценцирање здравствених радника. Одговарајући и континуирани рад смирује дементне кориснике, лепше се осећају и лакше је радити с њима, због чега се изгарање медицинског особља на послу умањује. Имајући у виду наведено, НПМ ће указати надлежним министарствима на потребу увођења одговарајуће едукације медицинског особља за рад с дементним лицима.

Дом за старе и пензионере Мол

Прва посета тима НПМ-а обављена је 1. марта 2012. године Дому за старе и пензионере у Мољу. Током посете нису констатоване неправилности у раду. Директор је сам указивао на одређене недостатке у погледу опремљености просторија, који зависе од финансијских могућности. НПМ је препоручио да се свим корисницима обезбеде услови у складу с постојећим стандардима, као и систем позивања сваком кориснику у собама у којима су смештени зависни и полузависни корисници, а с циљем омогућавања доступности особља корисницима Дома.

Напомињемо да је директор дома месец дана након посете упутио допис НПМ-у, у којем је изразио своје задовољство због конструктивних сугестија и препорука које су већином и спроведене, осим оних који су захтевали већа финансијска улагања.

Геронтолошки центар „Бечеј”

Посета Геронтолошком центру „Бечеј“ обављена је 5. марта 2012. године. Приликом посете Геронтолошком центру „Бечеј”, у оквиру којег се налази и прихватилиште, НПМ је указао на то да се слобода кретања корисника не може ограничавати, уколико таква мера није утемељена у судској одлуци. Корисници прихватилишта, иако својим понашањем често доводе себе у опасност, не могу противно сопствене воље и без постојања судске одлуке бити задржавани и лишени слободе ограђивањем, закључавањем и постављањем бодљикаве жице око простора у којем се налазе. У случају дементних покретних корисника дома, који имају потребу за сталним кретањем и шетњом, потребно је пронаћи хумане видове задржавања унутар објекта и дворишта, и у ту сврху непримерено је постављање бодљикаве жице на врху ограде.

Примећено је да се фиксација, тј. везивање корисника, користи с циљем промене положаја код непокретних корисника због немогућности локомоторног апарата да заузме природан положај приликом храњења, као и ради спречавања стварања декубита. Указано је, међутим, на то да је потребно увести евиденцију фиксације корисника, то јест уписивања времена почетка и престанка везивања корисника, те да корисници могу бити везани само онолико колико је у конкретном случају неопходно.

Геронтолошки центар „Нови Сад” – Дом за пензионере и стара лица Футог

Контролна посета обављена је 4. априла 2012. године. Специфичност Дома за пензионере и стара лица у Футогу јесте постојање посебног новог Одељења за дементне кориснике, добро опремљеног објекта у складу с потребама корисника, чији капацитети су од првог дана његовог отварања попуњени. Током посете, директорка је посебно истакла да упркос томе што је рад особља с дементним корисницима посебно захтеван, за запослене нису предвиђене бенефиције, нити је прописима омогућено ангажовање већег броја запослених по броју дементних корисника, што би било неопходно с обзиром на сложеност ових послова и степен изгарања на послу. Старост дементних корисника је од 60 до 90 година.

У вези са смештајем корисника, НПМ је указао на то да је потребно свим корисницима обезбедити услове у складу с постојећим стандардима, те да је ради заштите приватности зависних и полузависних корисника, у собама потребно поставити параване. У вези с фиксацијом корисника (тј. везивањем из различитих разлога) констатовано је да је потребно водити евиденцију о времену и разлозима фиксације корисника.

Дом за старе и пензионере Апатин у Апатину

Посета је обављена 5. априла 2012. године. Највећи број корисника овог дома јесу лица која су живела сама и смештена су у дом зато што нису имали ближих сродника. Капацитет дома је 185 корисника. Попуњеност капацитета дома током године кретао се од 90% до 100%. Према наводима директорке, флукуација корисника је била велика. Много корисника који су били смештени у дому налазили су се у терминалној фази болести. Породице нису могле да им унутар породичног дома обезбеде адекватну и квалитетну медицинску негу и заштиту, па су из тог разлога били смештени у дом. Тамо им је пружена адекватна медицинска нега уз примену терапије како је прописао лекар. Смештај особа са инвалидитетом у овај дом није могућ због неадекватног простора.

Физикална терапија корисника је изузетна, захваљујући тиму стручњака који спроводи вежбе, добро опремљеним просторијама и апаратури. Посебно је важно истаћи да су

запослени веома посвећени корисницима и да се постижу изузетно лепа резултата у поступку рехабилитације.

ДОМ ЗА ЛИЦА ОМЕТЕНА У МЕНТАЛНОМ РАЗВОЈУ „ОТТНОН”, СТАРА МОРАВИЦА

Посета је обављена 17. јула 2012. године. Управница установе нагласила је проблеме при остваривању здравствене заштите корисника односно корисница, и недостатка потребног особља који произлази из неадекватно постављених норматива које нису прилагођене специфичностима сваке установе.

Установа има више корисника (318, на дан посете) од капацитета предвиђеног Мрежом установа социјалне заштите (300). Ово се објашњава тиме што се пријем у дом обавља на захтев центра за социјални рад, уколико постоји упражњено место, а нису ретки ни хитни захтеви породице, када је пријем неопходно реализовати (најчешћи разлог је смрт родитеља).

Приликом пријема корисника обављају се преглед опште праксе, психијатријски, неуролошки, стоматолошки, по потреби и интернистички преглед, обављају се и основне лабораторијске анализе (крвна слика и седиментација). Ови прегледи се одвијају у павиљону где се корисници иначе смештају, јер посебан пријемни блок не постоји.

Током 1987. године почела је изградња и пресељење дома на нову локацију, али посао ни до данас није у потпуности завршен. Зато су корисници смештени у два одвојена дела, „стари” и „нови”. Мушкарци и жене нису одвојени, штавише, према речима запослених, не постоји никакав план смештаја корисника у одређену собу већ се просто нови корисник прима у ону собу у којој је место тренутно упражњено. Битно је нагласити да неколико корисника спава у дневном боравку – особље тврди да је то зато што што ометају друге кориснике док спавају.

У самој установи имају магнетне каишеве за потребе везивања корисника. У установи не постоји посебна процедура за спровођење рестриктивних мера, нико од запослених није прошао обуку за примену ових мера. Евиденција о фиксацији корисника се у самој установи води и то самоиницијативним увођењем књиге и садржи податке о имену корисника и времену фиксације.

У првој половини године забележено је десетак случајева физичких сукоба корисника, док су веома чести случајеви вербалних сукоба. Не постоји евиденција тежине нанетих повреда. Затекли смо корисницу која је имала прелом руке нанет од стране једног корисника, што указује на то да има и тешких повреда међу корисницима. Нема забележених случајева злостављања корисника од стране особља. У разговору с корисницима стиче се утисак поверења и отворености који корисници имају у односу на особље. Када дође до сукоба међу корисницима, санкција за непримерено понашање је углавном забрана изласка, одузимање мобилног телефона на одређени период и сл. Не користи се хемијска фиксација (омамљивање лековима).

Уколико имамо у виду смештајне капацитете дома, као и број запослених у здравственој служби, уочавамо да је по нормативима које прописују ресорна министарства, недовољан број извршилаца у односу на број корисника, па је препорука да се изврши њихова корекција. Процењене потребе установе: неопходно је да у установи буде запослено укупно 140 лица, и то у управи два (заменик директора), у служби за опште послове девет (дипломирани правник), у медицинској служби 75, у неговатељској служби 15, у техничкој служби 39.

СПЕЦИЈАЛНА ПСИХИЈАТРИЈСКА БОЛНИЦА „СВЕТИ ВРАЧЕВИ” НОВИ КНЕЖЕВАЦ

Дводневна најављена посета НПМ-а Специјалној психијатријској болници „Свети врачевци” обављена је 29. и 30. марта 2012. године. У мониторингу су поред представника Заштитника

грађана Републике Србије и Покрајинског омбудсмана учествовали и представници невладине организације „ИАН” – Међународне мреже помоћи. Посета је обухватила пет фаза, и то: разговор с директорком болнице; обилазак установе; утврђивање стања у појединим областима; разговори са затеченим пацијентима; завршни разговор с директорком болнице.

Поједине зграде у оквиру специјалне болнице старе су и неодржаване, те је НПМ дао препоруке за њихову адаптацију. Током посете је констатовано да су собе пацијената, ходници и трпезарија чисти и уредни, а хигијена у тоалетима и купатилима је на високом нивоу.

Током посете је примећено да пацијенти који не могу сами да брину о себи, носе болничке пиџаме уместо дневне одеће, што не доприноси јачању личног идентитета и самопоштовања. Како индивидуализација одеће представља део терапијског процеса, НПМ је препоручио охрабривање пацијената да током дана носе дневну одећу. Такође је препоручено да се у циљу стварања позитивног терапијског окружења болесничке собе и остале просторије у којима бораве пацијенти декоришу ради стварања хуманијег окружења.

Утврђено је да у болици није ангажован довољан број специјалиста психијатрије и окупационих/радних терапеута. Да би се свим пацијентима омогућило пружање здравствене заштите и психосоцијалне рехабилитације у складу с модерним стандардима, НПМ је препоручио сачињавање анализе потребног броја и стручног профила запослених, која ће се доставити Министарству здравља Републике Србије.

У погледу пријема пацијената на лечење, НПМ је указао на то да се задржавање пацијента против његове воље не може спровести на основу изјаве привременог староца пацијента, који решењем центра за социјални рад није изричито овлашћен за давање сагласности за пријем у болницу. Приликом пријема на основу сагласности пацијената, потребно је прибавити и сагласност на предложену медицинску меру (лечење) и сагласност на смештање у болницу (хоспитализацију).

У недостатку прописа који на прецизан начин регулишу физичко спутавање (фиксације) узнемираних пацијената, специјална болница је донела Интерно упутство о физичком спутавању болесника, у складу с документом УН „Принципи заштите особа са менталним обољењима и унапређивања менталног здравља” из 1991. године. У специјалној болници се користе савремена средства за физичко спутавање, и то специјални магнетни каишеви. Препорука НПМ-а у вези с физичким спутавањем – везивањем пацијената јесте да се оно не ради везивањем само једног екстремитета, будући да се тиме не спречава могућност самоповређивања.

НПМ је препоручио специјалној болници израду програма едукације средњег медицинског кадра преко утврђених потреба, плана сарадње са едукативним установама и организацијама и увођења процедура за надгледање едукације.

„ЗЕМЉА ЖИВИХ”, ОРГАНИЗОВАНА ЗАЈЕДНИЦА ЗА ОДВИКАВАЊЕ ОД БОЛЕСТИ ЗАВИСНОСТИ ПОД СТАРАТЕЉСТВОМ МАНАСТИРА КОВИЉ

Посета је обављена 3. септембра 2012. године. „Земља живих” јесте организована заједница по благослову Владике Иринеја–Епископа Бачког, а под старатељством манастира Ковиљ на челу с Владиком Порфиријем.

Годинама уназад оснивају се широм света, па и у нашем окружењу, комуне, тачније заједнице под окриљем католичке и протестантске цркве које прихватају младиће и девојке, решене да се ослободе од болести зависности и помажу им у томе. Искуства неколико момака из Србије, иначе православне вере, који су боравили у некој од оваквих комуна у Хрватској, сведоче о успешности „терапије” одвикавања од дрога. Управо то подстакло је

епископа Порфирија, игумана манастира Ковиљ и новосадског свештеника Бранка Ђурчина да 2005. године, у близини Новог Сада, оснују комуно „Земља живих” за младиће, зависнике од наркотика. Данас постоје комуно „Земље живих” у Крчедину, на Ченеју, Вилову, Брајковцу и Витаковцу за мушкарце и у Бачком Петровом Селу за жене.

У домаћинствима су посебно смештени мушкарци и жене, који су решени да се излече од болести зависности. То су пунолетне особе, које су прихватиле начин и методу одвикавања од болести зависности, а које почивају на принципу хришћанског живота, веома сличном монашком животу у православној цркви. Програм који се предлаже траје од једне до три године, у зависности од личне историје појединаца, навика, способности, као и од тога колико је штићеник прихватио заједницу и нов начин живота. Принцип „рада” са штићеницима исти је на свим локалитетима. Заједница је конципирана по угледу на организована сеоска домаћинства.

Мониторинг посета представника НПМ-а била је на два локалитета. Прва посета обављена је мушком „братству” на Ченеју, које броји око 25 корисника, а друга посета женском „сестринству” у Бачком Петровом Селу, где је смештено двадесет корисника.

Током посете, НПМ је констатовао да је поступак смештаја у „Земљу живих” добровољан. Такође, у сваком моменту штићеници имају слободу да оду из заједнице и да одустану од започетог начина лечења. Не постоји начин да се принудно присиле да остану у домаћинству. Када је корисницима неопходна здравствена заштита, она се пружа у Дому здравља „Нови Сад”.

Имајући у виду чињенично стање, установљено на основу разговора и опажања, Национални механизам за превенцију тортуре препоручио је да се овај вид лечења болести зависности укључи у систем здравствене и социјалне заштите Републике Србије; да се обезбеди ангажовање стручног особља (психолога и психотерапеута) које би на адекватан начин пружило помоћ и учествовало у свим фазама лечења и одвикавања и да се обезбеди боља здравствена заштита штићеника и штићеница у сарадњи са установама примарне заштите у смислу систематских и специјалистичких прегледа (стоматолошка служба).

ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД У ПАРАЋИНУ – ДОМСКО ОДЕЉЕЊЕ ЗА ЖЕНСКА ЛИЦА ТЕЖЕ И ТЕШКО ОМЕТЕНА У РАЗВОЈУ „СВЕТА ПЕТКА” У ИЗВОРУ

Посета је обављена 30. маја 2012. године. Центар за социјални рад у Параћину има посебно Домско одељење за женска лица теже и тешко ометена у развоју, „Света Петка” у селу Извор, удаљено 18 километара од Параћина. У дому су смештене пунолетне женске особе које су теже и тешко ометене у развоју, особе са инвалидитетом и душевним болестима. Ово је јединствен случај сарадње центра за социјални рад и монаштва Српске православне цркве, где је центар само формално носилац делатности. С манастиром Света Петка Изворска склопљен је уговор о пословној сарадњи, а монахиње примају плату с коефицијентом неговатељица.

Основни задаци дома су да својим корисницама обезбеди становање, исхрану, здравствену заштиту, културно-забавне, рекреативне, радно-окупационе и рехабилитационе активности у складу с њиховим психофизичким способностима, жељама и склоностима. Капацитет дома је за 92 кориснице. Попуњеност капацитета дома је 100%. Према врсти инвалидитета, сметњама у развоју, душевним болестима и према старости, трећина корисница, старости од 30 до 60 година, вишеструко је ометена и инвалидна.

Установа се финансира делом средствима из Буџета Републике Србије, Републичког фонда за здравствено осигурање, а делом средствима из Министарства за рад и социјалну политику. О смештају корисница у дом, као и о категорији у коју су кориснице смештене, одлучује комисија центра за социјални рад.

Имајући у виду чињенично стање, које је установљено на основу разговора, опажања и увида у документацију у Домско одељење за женска лица теже и тешко ометена у развоју „Света Петка” у Извору, издвајамо неке од препорука НПМ-а:

- Приликом пријема и смештаја корисница лишених пословне способности у центар, односно домско одељење, потребно је прибавити писмене сагласности (изјаве) њихових старатеља.
- Неопходно је да се приликом пресвлачења корисница у собама и купатилу обезбеде паравани.
- Неопходно је израдити лична документа корисница у договору с МУП РС.
- Потребно је обезбедити физиотерапеута и лекара специјалисту физијатра, јер је половина корисница непокретна и лежи у кревету, а за остале кориснице је то неопходно јер би им се побољшао квалитет живота.
- Потребно је да се реконструише санитарни чвор, поготово делови у којима се налазе каде, и да се оне прилагоде лакшем и једноставнијем купању и одржавању личне хигијене свих корисница.

ПОЛИЦИЈСКЕ СТАНИЦЕ

Задржавање лица без одлуке суда је могуће само у изузетним околностима, уколико су испуњени законом прописани услови. Закоником о кривичном поступку³² прописано је да лице лишено слободе без одлуке суда мора без одлагања, а најкасније у року од 48 сати бити предато надлежном истражном судији, а у противном се пушта на слободу. Задржавање лица затеченог на месту извршења кривичног дела може трајати најдуже шест часова. На основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима,³³ полицијски службеници до 12 часова могу да задрже лица која угрожавају безбедност саобраћаја због тешке алкохолисаности. Истим законом и Законом о прекршајима³⁴ прописано је да задржавање може трајати најдуже 24 часа, као мера обезбеђења присуства возача, односно починиоца прекршаја који је затечен у вршењу прекршаја. Закон о полицији³⁵ прописује да је могуће задржавање лица које ремети или угрожава јавни ред до 24 часа, а у случају лица које су изручили страни органи безбедности и које је потребно предати надлежном органу, задржавање може трајати најдуже 48 часова.

У фебруару 2012. године, обављене су посете Полицијској управи Зрењанин и полицијским станицама Нови Бечеј, Житиште, Нова Црња и Сечањ. Током новембра 2012. године, обављене су посете полицијским станицама на подручју Полицијске управе Нови Сад, и то: Нови Сад, Бач, Бачка Паланка, Бачки Петровац, Бечеј, Беочин, Србобран, Сремски Карловци, Темерин, Тител, Врбас, Жабаљ.

У оквиру посета полицијским управама, станицама и испоставама, обављен је разговор с руководиоцима, након чега је тим НПМ-а обишао просторије за задржавање и извршио увид у релевантну документацију.

У наставку следе неке од препорука НПМ-а, упућене полицијским управама и њиховим организационим јединицама, у вези са задржавањем лица лишених слободе и просторијама у којима се задржавају:

³² „Службени лист СРЈ”, бр.70/2001 и 68/2002 и „Службени гласник РС”, бр. 58/2004...76/2010.

³³ „Службени гласник РС” бр. 41/2009, 53/2010 и 101/2011.

³⁴ „Службени гласник РС”, бр. 101/2005, 116/2008 и 111/2009.

³⁵ „Службени гласник РС”, бр. 101/2005, 63/2009 и 92/2011.

- У просторији за задржавање потребно је обезбедити механизам за позивање полицијских службеника.
- У просторијама за задржавање препоручује се обезбеђивање видео надзора ради заштите безбедности задржаних лица и смањења ризика од насиља. Приликом постављања видео надзора, потребно је водити рачуна о приватности задржаних лица тако да на контролном монитору део око тоалета не буде јасно видљив него замућен, уз задржавање постојећег квалитета видео надзора и очувања безбедности.
- С циљем заштите безбедности лица, из просторија за задржавање потребно је уклонити или заштитити цеви које могу да послуже за самоповређивање лица лишених слободе.
- Потребно је установљивање посебне евиденције о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника, у коју ће се уносити подаци о физичком стању у коме се лице налази као и подаци о доношењу воде и хране.
- Задржаним лицима потребно је обезбедити један оброк хране најкасније у року од шест сати од момента лишења слободе, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три obroка хране дневно (доручак, ручак и вечера). Такође, потребно је обезбедити довољне количине воде за пиће у оригиналној пластичној амбалажи.
- Неке просторије за задржавање лица немају прозоре, те је указано на то да је потребно обезбедити адекватан доток светлости и ваздуха. Такође, потребно је постављање грејних тела у просторијама за задржавање и обезбеђивање њихове примерене загрејаности у зимским условима.
- Потребно је уручити летак са обавештењем о правима свим задржаним лицима, а не само задржаним због сумње на извршење кривичних дела по Законнику о кривичном поступку. Осим на српском и енглеском језику, летак са обавештењем о правима треба да буде доступан и на језицима националних мањина које живе на територији коју покрива одређена полицијска станица. Задржано лице треба да потпише наведено обавештење у два примерка од којих један задржава лице лишено слободе, а други полиција.
- Неопходно је из свих полицијских просторија у којима се могу држати или саслушавати лица одмах уклонити све нестандартне предмете који могу бити подобни за застрашивање и наношење телесних повреда. Сав доказни материјал који се односи на предмете у истрази обавезно мора бити на одговарајући начин обележен, евидентиран и одлаган и чуван у засебном складишном простору.

КАЗНЕНО-ПОПРАВНИ ЗАВОД У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ

НПМ је током мониторинга установа у којима се налазе лица лишена слободе, обавио најављену вишедневну посету Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици (у даљем тексту: КПЗ СМ) од 9. до 11. априла 2012. године. Поред представника Заштитника грађана Републике Србије и Покрајинског омбудсмана, у посети су учествовали и представници Хелсиншког одбора за људска права у Србији и Београдског центра за људска права, као и експерти из области форензике и психијатрије.

Вишедневна посета обављена је у пет фаза; разговор са управником, обилазак установе, утврђивање стања у појединим областима (безбедност и инциденти, мере принуде, посебне и дисциплинске мере, права лица лишених слободе и њихов третман, здравствена заштита и сл.), интервју с лицима лишеним слободе и завршни разговор са управником КПЗ СМ.

У погледу смештаја лица, важно је истаћи проблем пренасељености. Тренутно је у заводу смештено 22% више лица од његовог званичног капацитета. Имајући у виду да се према важећим стандардима за свако осуђено лице предвиђају четири квадратна метра простора у

спаваоници, за постојећи број смештених лица у КПЗ СМ недостаје око 1.600 квадратних метара у спаваоницама.

НПМ је у вези са смештајним капацитетима и условима, поред адаптације већине објеката и мокрих чворова у оквиру КПЗ СМ, препоручио: да се ставе ван употребе троспратни кревети; да се свим осуђеницима смештеним у пријемном одељењу омогући засебан лежај, односно кревет; да се лица којима је одређено полицијско задржавање смештају у посебним просторијама-спаваоницама, одвојено од притворених лица и лица која су на издржавању казне затвора.

У погледу исхране осуђених лица, нису уочени пропусти или неиспуњење законом одређених стандарда, а препоручено је обављање хигијенско-санитарног прегледа кухињских просторија и опреме која се у њој налази.

У вези с предајом писмена осуђених лица раднику писарнице, утврђено је да се сва писмена која осуђена лица шаљу, примају у писарници у три примерка и снабдевају се пријемним печатом. Трећи примерак поднеска се враћа лицу лишеном слободe и служи му као доказ о предаји. НПМ је ради заштите приватности осуђених лица препоручио обуставу такве праксе, те да се осуђеним лицима у моменту предаје писма службеном лицу завода, ради слања препорученом поштом, изда потврда о предаји писма.

Препоручено је предузимање мера ради боље покривености КПЗ СМ системом видеокамера, уз обезбеђивање текућег мониторинга и архивирања забележеног/снимљеног материјала у трајању не краћем од тридесет дана.

Лицу против кога је примењена мера принуде, неопходно је одмах након примене мере принуде омогућити обављање лекарског прегледа и још једном, између 12 часова и 24 часа од примене мере.

Раније смо напоменули да пренасељеност износи 22% у односу на капацитет КПЗ СМ. Ситуацију додатно отежава што је број запослених у Служби за третман лица и Служби за здравствену заштиту на оном нивоу који одговара прописаном капацитету завода. У погледу овог проблема, НПМ ће упутити препоруку Управи за извршење кривичних санкција ради ангажовања додатног броја стручних лица.

У наставку ћемо навести неколико од бројних препорука НПМ-а, упућених Служби за здравствену заштиту КПЗ СМ:

- Потребно је да се у књигама повреда благовремено евидентирају све настале повреде, између осталог и повреде настале самоповређивањем.

- Здравствени прегледи лица лишених слободe у КПЗ СМ вршиће се само у присуству здравствених радника, осим ако здравствени радник другачије не затражи. На спољашњој страни врата лекарских ординација, као и у самим ординацијама, на видном месту ће се за немедицинско особље истаћи забрана да присуствују лекарским прегледима лица лишених слободe.

- Служба за здравствену заштиту КПЗ СМ односно лекар, редовно ће прегледати осуђене у интервалима не дужим од три месеца. Редовни периодични прегледи лица лишених слободe садржаће све елементе првог лекарског прегледа по пријему лица лишеног слободe у завод, а по потреби, у складу са здравственим стањем прегледаног лица и другим посебним потребама, предузеће се и друге медицинске мере. Ако се током редовних периодичних прегледа лица лишених слободe уочи било који знак или дође до индикација да се са одређеним лицем лишеним слободe у заводу поступа насилно као и када се установи да је његово физичко или душевно стање нарушено или угрожено због начина издржавања казне, без одлагања ће о томе у писменој форми бити обавештен управник завода, уз препоруку мера за поступање с тим лицем.

-КПЗ СМ ће све осуђене с тешким менталним поремећајима без одлагања упутити у специјалну затворску болницу или у другу одговарајућу здравствену установу. Особе с тешким менталним поремећајима ће се убудуће смештати у КПЗ СМ искључиво ако се у заводу накнадно створе услови за њихово одговарајуће лечење и третман.

-КПЗ СМ ће у медицинској документацији уписивати наводе повређеног о настанку повреде као и мишљење лекара о повезаности навода повређеног о настанку повреде и насталих повреда, а у случају индиција да се са осуђеним посупа насилно, лекар ће одмах писаним путем о томе обавестити управника завода.

ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Ниво остваривања права националних мањина у 2012. години на територији АП Војводине исти је као и претходних година. Постојећи институционални и правни оквир за остваривање ових права и даље су задовољавајући, али је примена прописа у пракси из различитих разлога неуједначена и селективна.

Препоруке Покрајинског омбудсмана у овој области могу се поделити на системске препоруке које су упућене с циљем отклањања повреда људских права и неправилног поступања органа, уочених у већем броју случајева, те на појединачне препоруке, упућене у случајевима утврђивања неправилног поступања надлежног органа у једном конкретном случају.

Покрајински омбудсман у поступцима у области заштите права националних мањина остварује добру сарадњу са органима којима се обраћа. Органи управе редовно достављају изјашњења и документацију, неопходну за заузимање става Покрајинског омбудсмана. Такође, органи којима су упућене препоруке у највећем броју случајева поступају у складу с мишљењем, предлогом или препоруком и обавештавају Покрајинског омбудсмана о предузетим мерама за отклањање повреде.

Системске препоруке у току прошле године упућене су ради отклањања проблема који су се јавили у примени Закона о националним саветима националних мањина³⁶ у вези са утврђивањем установа културе као оних које су од посебног значаја за очување, унапређивање и развој културне посебности и очување националног идентитета националне мањине, остваривањем управљачких права у тим установама, као и одлучивањем о иницијативи националних савета за пренос оснивачких права над тим установама на национални савет националне мањине. У пракси су се јавили проблеми приликом остваривања ових права услед недовољне прецизности законских одредби, позивања органа на неусаглашеност неколико различитих закона којима се регулише ово питање и непостојања прецизнијих критеријума за проглашење установа културе за установе од посебног значаја.

Иако поступање надлежних органа по системским препорукама иде врло споро, у последње време су приметни помаци. Град Панчево и Општина Сента поступили су по препорукама Покрајинског омбудсмана и изменили оснивачке акте установа културе чији су оснивачи, омогућили су да у њима заинтересовани национални савет националне мањине учествује у управљању установом и делимично су пренели оснивачка права на национални савет.

ИСТРАЖИВАЊА У 2012. ГОДИНИ

ДВЕ ГОДИНЕ ПРИМЕНЕ ЗАКОНА О НАЦИОНАЛНИМ САВЕТИМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Покрајински омбудсман је након протекла две године од почетка примене Закона о националним саветима националних мањина проценио да је потребно урадити анализу примене тог закона. Заузело се становиште да ће се информације прибавити у две фазе, прво од јединица локалних самоуправа на територији АП Војводине, а да ће након обраде тих

³⁶ „Службени гласник РС”, бр. 72/2009.

информација, у другом кругу бити прикупљене информације и од националних савета. Први део истраживања спроведен је у току 2011. године и његови резултати су представљени како у посебном извештају тако и у годишњем извештају Покрајинског омбудсмана за 2011. годину. Друга фаза истраживања примене Закона о националним саветима националних мањина завршена је 2012. године године, а добијени подаци су обрађени и објављени у посебном извештају (Две године националних савета националних мањина – II део), јуна 2012. године.

Друга фаза истраживања реализована је обраћањем националним саветима, с циљем да се утврди у којој мери је започета примена закона, да ли су национални савети препознали своје надлежности, да ли су упознати са својим правима и обавезама, у којим областима су најактивнији, с којим проблемима се сусрећу при вршењу надлежности, као и да се идентификују узроци тих проблема. За потребе истраживања конструисан је, на основу Закона о националним саветима националних мањина, упитник од 68 питања затвореног типа. Упитник је прослеђен на адресе 19 националних савета који су били регистровани при тадашњем Министарству за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу. Истраживачки узорак чинили су само они национални савети који су Покрајинском омбудсману доставили тражене податке, а то су национални савети бугарске, буњевачке, грчке, египатске, мађарске, македонске, немачке, румунске, русинске, словачке, украјинске, хрватске и чешке националне мањине. Национални савети ашкалијске, албанске, бошњачке, влашке, ромске и словеначке националне мањине нису доставили попуњен упитник, па зато нису били обухваћени истраживањем.

Законом је прописано више од осамдесет различитих надлежности, односно овлашћења националних савета у области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма. Неки национални савети, међутим, нису у могућности да врше значајан број надлежности због тога што образовање није организовано на језику националне мањине, зато што језик националне мањине није у службеној употреби или, пак, због тога што не постоје медији на језику одређене националне мањине. Имајући у виду да неки национални савети не могу, због објективних околности, вршити одређене надлежности, након извршене анализе података појавило се питање да ли је концепт постављен Законом о националним саветима заиста потребан, односно да ли је примењив на све националне савете који у овом тренутку постоје или је потребно променити приступ.

На основу анализе добијених података из истраживања, Покрајински омбудсман је заузео став да:

- поједине одредбе и решења у Закону о националним саветима треба детаљније разрадити и прецизирати;
- национални савети нису у пуној мери користили надлежности/овлашћења прописана законом – једни зато што нису довољно упознати са својим надлежностима, правима и обавезама, као и поступцима пред надлежним органима, а чије је покретање предуслов за остваривање појединих надлежности; други зато што не познају значење појединих (законских) појмова, а што им отежава вршење прописаних надлежности/овлашћења у пуној мери; трећи зато што су сувише „пасивни” и не предузимају иницијативу, већ чекају да иницијатива потекне од надлежних органа локалне, покрајинске или државне управе;
- надлежни органи појединих јединица локалне самоуправе, на различите начине, спречавају националне савете да врше своје надлежности/овлашћења, образлажући то неусаглашеношћу Закона о националним саветима националних мањина са другим законима у области културе, јавног информисања и образовања.

У вези с резултатима истраживања, Покрајински омбудсман је дао низ препорука, како начелних (општих) тако и конкретних, као и препоруке за измену и допуну прописа у

области остваривања и заштите права и слобода националних мањина које би требало да допринесу остваривању и заштити права и слобода припадника националних мањина.

Посебан извештај „Две године националних савета националних мањина – II” доступан је на званичној интернет презентацији Покрајинског омбудсмана, то јест на електронској адреси:

http://www.ombudsmanapv.org/ombjo/attachments/article/741/Dve%20godine%20nac.saveta%20II%20deo_2012_.pdf

ИСТРАЖИВАЊЕ „ВОЈВОЂАНСКИ УЧЕНИЦИ О ДИСКРИМИНАЦИЈИ”

Истраживање „Војвођански ученици о дискриминацији” Покрајински омбудсман спровео је с циљем да се прикупе релевантни подаци о томе како средњошколци у АП Војводини схватају дискриминацију, какви су им ставови у вези с дискриминацијом и да се утврди да ли међу ученицима постоји изражена дискриминација на националној, односно етничкој основи.

Иако је дискриминација често у фокусу пажње јавности и медија, готово све расправе о дискриминацији завршавају се искључиво на податку о томе да ли је она присутна или не у оквиру једног друштва и према којим појединцима, односно друштвеним групама је она најизраженија. О узроцима појаве дискриминаторних ставова, односно последицама које дискриминација може имати, ретко се говори.

Предмет истраживања је било утврђивање присуства, односно одсуства дискриминаторних ставова међу испитаницима, као и потенцијалног осећаја дискриминисаности међу средњошколцима у Војводини. Секундарни предмет истраживања био је утврђивање евентуалних разлика у исказивању дискриминаторних ставова међу испитаницима различите националне припадности као и варијабли које утичу на појављивање дискриминаторних ставова.

Циљеви истраживања односили су се на испитивање ставова ученика у вези с дискриминацијом, утврђивање осећаја дискриминисаности, као и фактора који утичу на евентуално појављивање дискриминаторних ставова. Један од циљева био је и испитивање дискриминације из аспекта националне припадности испитаника.

Истраживањем су постављене две хипотезе. Према првој, већина испитаника исказује дискриминаторне ставове и осећа се дискриминисано на националној/етничкој основи, док према другој, постоји значајна разлика у ставовима испитаника различите националне/етничке припадности.

Истраживање је спроведено крајем 2011. године у дванаест средњих школа на територији АП Војводине. Узимајући у обзир да је један од циљева истраживања било утврђивање постојања дискриминације у контексту националне/етничке припадности, истраживањем је било потребно обухватити ученике различите националне припадности. Сходно наведеном, у узорак су уврштене четири школе у којима се настава (поред српског језика) изводи и на мађарском језику, две школе у којима се настава изводи и на румунском језику, две школе у којима се настава изводи и на словачком језику, две школе у којима се настава изводи и на српском језику, једна школа у којој се настава изводи и на хрватском језику, једна школа у којој се настава изводи и на русинском језику и једна школа у којој се настава изводи искључиво на српском језику.

Процедуре мерења извршене су анкетирањем испитаника путем писменог упитника. Упитник је садржао питања затвореног и отвореног типа и био је структурисан у три дела. Непосредно пре дистрибуције упитника, испитаницима су подељени релевантни чланови Устава Републике Србије који се односе на изјашњавање о националној припадности, односно вероисповести. Узорком је обухваћено 488 ученика – 266 ученика мушког и 222 ученика женског пола. Узорком је обухваћено највише испитаника српске, мађарске,

словачке и румунске националности – са знатно мањим уделом ученика хрватске, русинске, црногорске, буњевачке, бошњачке, ромске, македонске и украјинске националности. Највише ученика је врло доброг (37,5%) и одличног (32,6%) успеха. О националној припадности изјаснило се 96,9% испитаника, док 81,3% испитаника себе сматра религиозном особом. О вероисповести није желело да се изјасни 14,5% испитаника, а 20,3% на ово питање није одговорило. Највећи број испитаника је православне (175), римокатоличке (73) и евангелистичке (36) вероисповести. Верску наставу похађа 51%, а грађанско васпитање 49% испитаника.

Испитаници су оценили да је у Србији најизраженија дискриминација на основу сексуалне оријентације и дискриминација на националној/етничкој основи. Дискриминацију на основу расе, социјалног статуса, пола, старости и инвалидитета испитаници оценили су као ретко изражену.

Дискриминисаним се осећало 24,1% испитаника, 49,1% испитаника се није осећао дискриминисано, док 26,7% испитаника не зна да ли се осећао дискриминисано.

Највећи број испитаника се осећао дискриминисано због језика и нагласка којим говори, затим због националне припадности, а у мањем броју због старосне доби, говора доминантног језика средине и религије.

Дискриминација се најчешће манифестовала психички – исмевањем, застрашивањем и сл. (67,2%), и социјално – игнорисањем или искључивањем из групе и сл. (46,5%). Знатно мање физички или сексуално.

Више од половине испитаника (51,1%) сведочио је дискриминацији друге особе – те особе су биле дискриминисане због националне припадности (47,7%), због језика (29,8%) и због сексуалне оријентације (28%).

Од 488 испитаника, њих 235 тврди да нема предрасуде, док њих 105 тврди да има предрасуде према сексуалним мањинама.

Испитаници сматрају да друштвена средина (66%) и породица (62,1%) чине кључне факторе који утичу на појаву нетолеранције, мржње, национализма и сл. Као мање утицајне, виде вршњаке, политику и медије. Најмањи утицај према испитаницима имају школа и црква.

Велика већина испитаника је истакла да им се свиђа што иду у исту школу са ученицима другачије националности (80,8%).

Дискриминацију у школи запажа 38,4% испитаника, док је ван школе запажа 42,9% испитаника.

Већина испитаника сматра да је потребно казнити ученике који исказују дискриминаторске ставове – 63,7%, а супротно сматра 17,5% испитаника.

Више од половине испитаника – 60,8% истиче да постоји привилегованост ученика друге националности, док 14,2% испитаника истиче супротно.

Трећина испитаника – 34% није задовољна стањем у школи у погледу дискриминације, док 41,8% испитаника истиче да је таквим стањем у школи задовољна.

Прихваћеним у друштву се осећа 69,3% испитаника, насупрот 13,7% који се тако не осећају.

Велика већина испитаника – 81,6% тврди да јој национална/етничка припадност не представља препреку у укључивању у различите активности.

Велика већина испитаника – 68,6% истиче да се не осећа непријатно у друштву људи другачије националности, културе или језика.

Петина испитаника – 20,3% сматра да би било боље да постоје одвојене школе за ученике различите националности.

Агресивно понашање према ученицима другачије националности испољава 8,4% испитаника.

На одморима, секцијама, ваншколским активностима са испитаницима другачије националности не дружи се 28,5% испитаника, док 39,2% испитаника тврди да се ученици исте националности у школи групишу и изолују.

Већина испитаника – 77,8% истакла је да пријатеље не треба бирати на основу националне припадности, док супротно истиче 8,7% испитаника.³⁷

Због националне/етничке припадности дискриминисано се не осећа 73% испитаника, док се дискриминисано осећа 9,6%.

Скоро половина испитаника – 48,3% тврди да наставници не праве разлику између ученика на националној основи, међутим скоро трећина испитаника тврди супротно – 30,1%.

Трећина испитаника – 30,8% тврди да школовање неће наставити у Републици Србији.

Нешто више од половине испитаника – 55,1% слаже се с тврдњом да наставници који нису исте националности као и они, а знају њихов матерњи језик, хоће да им помогну када им нешто није јасно, док се 27,8% с том тврдњом не слаже.

Чак 63,9% испитаника сматра да су наставници који нису исте националности као они према њима строжији, док супротно мисли веома мало испитаника –12,8%.

Испитаници сматрају да наставници не онемогућавају учествовање ученика других националности у активностима и приредбама школе – 63,8%.

Више од половине испитаника – 60,7% сматра да професори поштују осећања ученика припадника других нација.

Велика већина испитаника – 71,8% се не слаже са ставом да због своје етничке припадности не добија оцене које заслужује.

Начином предавања српског језика није задовољио 27,2% испитаника, док 68,2% испитаника сматра да им знање српског језика омогућава наставак школовања у Србији – супротно тврди 18,4% испитаника.

Сумирање резултата овог истраживања наметнуло је неколико сегмената које је потребно образложити. Последњих година у јавности је створена слика о томе да међу средњошколцима постоји изражена национална нетрпељивост, да ученици дискриминишу једни друге на националној основи, као и да готово сви инциденти имају предзнак националног. Један од мотива за спровођење овог истраживања био је и да се њиме дубље испитају наведени догађаји и да се, уколико је то потребно, предложи иновативна и креативна решења како би се дистанца између ученика различите националности смањила.

Резултати су несумњиво указали на то да велики број ученика није склон исказивању дискриминаторних ставова, а још мање је склон да према тим ставовима поступа. Већина ученика исказује веома толерантне, друштвено прихватљиве вредности, с јасном перцепцијом тога шта је друштвено пожељно и прихватљиво, а шта не. Посебно треба нагласити чињеницу да се велика већина испитаника не осећа дискриминисано, а у контексту хипотезе овог истраживања такође се не осећа дискриминисано ни на националној/етничкој основи. Резултати из овог сегмента истраживања, дакле, нису потврдили хипотезу

³⁷ Важно је навести и да 391 испитаник (81,8%) истиче да има пријатеље друге националности, 75 наводи да нема пријатеље друге националности (15,7%), док 12 њих (2,5%) истиче да нема пријатеље друге националности и не жели да их има.

истраживања да већина испитаника исказује дискриминаторне ставове и да се осећа дискриминисано по националној/етничкој основи.

Друга хипотеза истраживања, која се заснивала на постојању значајне разлике у ставовима испитаника различите националне припадности, такође се није показала као тачна. Наиме, о већини питања испитаници су имали слична мишљења, а о ставовима су се слично изјашњавали. Може се закључити да, без обзира на националну припадност ученика, разлике у већини ставова нема.

Оно што, међутим, може бити разлог за бригу, али уједно и разлог за размишљање и промену концепта образовања у национално мешовитим школама, јесу **два кључна проблема идентификована овим истраживањем:**

- Изражена социјална дистанца између ученика различите националне/етничке припадности.
- Непознавање језика (службеног и/или доминантног језика средине).

Иако су резултати указали на то да међусобна дискриминација није доминантан облик друштвеног односа међу ученицима, као и да исказивање дискриминаторних ставова међу ученицима не преовлађује, уочљиво је да не постоји квалитетан друштвени однос између ученика различите националности, ни унутар школе, нити ван ње. Ставови којима се испитивао овај аспект, показали су да се вршњачке групе међусобно одвајају углавном због језика којим говоре, а на тај начин и према националној/етничкој припадности. Четвртина испитаника која се изјаснила да је лично била дискриминисана, сматра да се то догодило управо због језика и националне припадности.

Образовни систем, као и образовна политика, обезбеђују учење српског језика за ученике припаднике мањинских националних заједница. Међутим, чини се да је учење српског језика недовољно квалитетно и што је још важније – недовољно употребљиво у свакодневnoj комуникацији. Под овим последњим подразумева се недовољно знање српског језика и за основну комуникацију међу ученицима, чак и после десет и више година учења српског језика. С друге стране, ученици српске националности у срединама где чине бројчано мању националну заједницу немају ни могућност учења доминантног језика средине, те се тако уместо упознавања и комуникације јављају потпуно супротни процеси.

Иако би језик требало да буде основни механизам комуникације између припадника различитих националних заједница, резултати овог истраживања указују на то да је концепт мултикултурализма у АП Војводини више на сцени као политичка идеја, политички циљ или идеал, а мање као стварни концепт сарадње, упознавања и суживота. Решење овог проблема треба тражити у промени методике наставе српског језика као нематерњег, али и у разматрању могућности да се ученицима српске националности понуди могућност учења доминантног језика средине као изборног предмета. Парадоксално звучи чињеница да је у АП Војводини протеклих година започета припрема за упис ученика у билингвална одељења на енглеском, француском и немачком језику, а да не постоје таква одељења, на пример, на мађарском, словачком, румунском, русинском, хрватском или неком другом језику који је у службеној употреби на територији одређене јединице локалне самоуправе.

Комплетан извештај о истраживању је доступан на линку:

<http://www.ombudsmanapv.org/ombjo/index.php/dokumenti-istrazivanja/804-vojvodanski-ucenici-o-diskriminaciji-2012>

| ОБЛАСТ КУЛТУРЕ

У извештајном периоду, представке из области културе односиле су се на недостатак материјалних средстава за рад удружења која се баве очувањем традиције и културе националних мањина и на неправилности приликом расподеле средстава из буџета АП

Војводине по расписаним конкурсима. Током 2012. године, Покрајински омбудсман је посебну пажњу посветио и питању измене оснивачких аката установа културе за који су национални савети утврдили да су установе од посебног значаја за очување, унапређивање и развој културне посебности и очување националног идентитета националне мањине, као и питању преноса оснивачких права на националне савете. Уочени су значајни проблеми у пракси у вези с преносом оснивачких права над установама културе које су од посебног значаја за националну мањину и права националних савета да учествују у управљању. Као оснивачи установа културе, јединице локалних самоуправа нису спремне да, у складу са законом, измене оснивачке акте установа културе које су проглашене за установе од посебног значаја за националну мањину, да омогуће националним саветима да учествују у њиховом управљању, нити да одлучују о иницијативама националних савета за пренос оснивачких права над њима на национални савет.

ПРИМЕРИ ПРЕДСТАВКИ

*Покрајинском омбудсману обратио се Национални савет хрватске националне мањине притужбом на рад Покрајинског секретаријата за културу и јавно информисање, јер тај секретаријат није тражио мишљење од Националног савета хрватске националне мањине у вези с расподелом средстава из буџета АП Војводине установама, манифестацијама и удружењима националне мањине у области културе, а што није у складу са чланом 18 став 1 тачка 10 Закона о националним саветима националних мањина.

Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање је у изјашњењу навео да је у потпуности поступио по закону с обзиром на то што су установе културе хрватске националне мањине по конкурсима у 2012. години поднеле (приближно) исте предлоге пројеката и програма из културе као и у 2011. години, те да се Национални савет хрватске националне мањине претходне године већ изјаснио о тим предлозима.

Покрајински омбудсман је утврдио да постоји неправилност у раду Покрајинског секретаријата за културу и јавно информисање, јер је секретаријат пропустио да се обрати Националном савету хрватске националне мањине за давање мишљења за расподелу средстава која су по јавним конкурсима из буџета АП Војводине у 2012. години додељена установама, манифестацијама и удружењима хрватске националне мањине у области културе, у складу са одредбама Закона о националним саветима националних мањина. Покрајинском секретаријату за културу и јавно информисање упућена је препорука да приликом расписивања и спровођења јавних конкурса за доделу средстава установама, манифестацијама и удружењима националних мањина затражи мишљење за њихову расподелу од националних савета националних мањина чија су удружења и установе конкурисале за доделу средстава. Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање у потпуности је усвојио препоруку Покрајинског омбудсмана.

*Национални савет мађарске националне мањине обратио се Покрајинском омбудсману представком у којој се изражава незадовољство незаконитим радом једног броја оснивача установа у области културе на територији АП Војводине. Наиме, оснивачи установа културе за које је национални савет утврдио да су од посебног значаја за очување, унапређивање и развој културне посебности и очување националног идентитета мађарске националне мањине, ни по протеклу скоро две године, изменама њихових оснивачких аката нису утврдили да су те установе од посебног значаја за мађарску националну мањину. Такође, оснивачи ових установа културе нису одлучили ни о иницијативама које је поднео национални савет за делимичан пренос оснивачких права. Граду Новом Саду, Суботици, Зрењанину, Сомбору, Панчеву и општинама Сента, Бечеј, Кикинда и Вршац као оснивачима установа културе упућени су захтеви да се изјасне о наводима представке. С обзиром на то што је по завршетку истраге утврђено да већина установа културе није изменила оснивачке акте тих установа, односно нису усклађени са одлуком националног савета

и да се није ни одлучивало о иницијативи националног савета, Покрајински омбудсман је упутио мишљење Граду Новом Саду, Суботици, Зрењанину, Сомбору и Општини Сента и Бечеј да је пропуштањем надлежних органа јединица локалних самоуправа Национални савет мађарске националне мањине онемогућен да остварује право на учешће у управљању установама културе од посебног значаја за очување идентитета националне мањине, односно да врши оснивачка права у тим као и другим установама које су од посебног значаја за мађарску националну мањину, а која права (надлежности) Националног савета мађарске националне мањине јесу утврђена Законом о националним саветима националних мањина. Ради остваривања наведених права потребно је да надлежни органи јединица локалне самоуправе без одлагања предузму све неопходне активности да се измене оснивачки акти наведених установа културе, односно донесе одлука о иницијативи за делимичан пренос оснивачких права на национални савет.

Мишљење су уважили Град Сомбор и Општина Бечеј.

С обзиром на то што поједине јединице локалне самоуправе нису уважиле мишљење Покрајинског омбудсмана, упућена је препорука Граду Новом Саду, Зрењанину, Суботици и Панчеву и Општини Сента да предузму радње на припреми нацрта одлуке за делимичан пренос оснивачких права над установама културе за које постоји таква иницијатива те да се оне упуте надлежним органима на даље разматрање и одлучивање, као и да припреме и упуте надлежним органима нацрте одлука за измену оснивачких аката установа културе, а којима се исти усклађују са одлуком Националног савета мађарске националне мањине о утврђивању тих установа културе за установе од посебног значаја за очување, унапређивање и развој културне посебности и очување националног идентитета мађарске националне мањине.

По препорукама су поступили Општина Сента и Град Панчево.

*Покрајинском омбудсману представку је поднео Национални савет чешке националне мањине, незадовољан поступањем Покрајинског секретаријата за културу и јавно информисање. Подносилац представке изнео је примедбе због начина доделе средстава из буџета АП Војводине за суфинансирање пројеката у области културе по три расписана конкурса у току 2012. године. Покрајински секретаријат приликом доношења одлуке о додели средстава није затражио предлог Националног савета чешке националне мањине, супротно одредбама Закона о националним саветима националних мањина. Примедбе су се односиле и на то да поступак поменутог покрајинског секретаријата није био довољно транспарентан, јер допис којим се учесници конкурса обавештавају да им нису одобрена средства не садржи образложење, те да се на одлуку о додели средстава не могу улагати правни лекови.

Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање у изјашњењу је навео да није тражио предлог подносиоца представке зато што је само једно удружење у области културе чешке националне мањине конкурисало и то са истим пројектом као и 2011. године, а за који конкурс је тражен предлог националног савета. На наводе представке који се односе на нетранспарентност поступка расподеле средстава из буџета АП Војводине за суфинансирање пројеката у области културе, секретаријат се није изјаснио.

Покрајински омбудсман, након спроведеног поступка, заузео је став да постоји простор за предузимање мера којима би се обезбедила пуна транспарентност поступка доделе средстава. Покрајинском секретаријату за културу и јавно информисање упућена је препорука да је потребно да се општим актом уреди поступак доделе средстава из буџета АП Војводине по конкурсима у области културе и јавног информисања у 2013. години, којим ће се предвидети могућност да учесници конкурса улажу правне лекове на одлуку о додели средстава као и да се учесницима конкурса доставља образложена одлука о додели средстава из буџета АП Војводине по расписаним конкурсима. У вези са обавезом секретаријата да од националног савета тражи предлог расподеле средстава путем јавног конкурса, Покрајински омбудсман

упутио је претходно препоруку секретаријату по представи Националног савета хрватске националне мањине, а која треба да се примени и на овај случај.

ОБЛАСТ ОБРАЗОВАЊА

Током 2012. године Покрајински омбудсман је примио свега неколико представки које су се односиле на област образовања на језицима националних мањина. Покрајински омбудсман сматра да мали број представки из ове области не указује на то да су проблеми у овој области решени. Наиме, Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије још увек није решило питање статуса наставног предмета „Матерњи језик са елементима националне културе”, а уочени су одређени проблеми и у вези с формирањем мањинских одељења као последице рационализације мреже школа и трошкова образовања.

ПРИМЕРИ ПРЕСТАВКИ

*Покрајинском омбудсману се представком обратио А.С. из К., у којој наводи да се у ОШ „С. М.” из К. настава из предмета Ромски језик са елементима националне културе у школској 2012/2013. години не изводи и поред тога што се по његовој тврдњи деветнаесторо деце изјаснило да жели да изучава тај предмет. У изјашњењу директора школе наводи се да број ученика који су се изјаснили да желе да похађају овај изборни предмет није деветнаест већ једанаест и након што су ученици престајали да долазе на часове, А.С. је изводио наставу и за децу из других основних школа у објекту ове школе.

Покрајински омбудсман се обратио Школској управи Нови Сад и Покрајинском секретаријату за образовање, управу и националне заједнице с молбом за давање мишљења о томе да ли постоји могућност да се у оквиру овог изборног предмета у истој школи изучава више језика; колико ученика је потребно да би се формирала група, тј. да ли број ученика за изборни предмет може бити мањи од 15 ученика по групи или важе општа правила за формирање одељења. Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице обавестио је Покрајинског омбудсмана да је поводом првог питања упутио Министарству просвете, науке и технолошког развоја захтев за давање мишљења. Поводом другог питања у изјашњењу надлежног секретаријата се истиче да број ученика за изборни предмет не може бити мањи од 15 ученика по групи. За групу с мањим бројем од 15 ученика потребна је сагласност министра просвете. У допуни изјашњења, уз који је достављена и фотокопија мишљења Министарства, наводи се да школски одбор, у сарадњи са општином, саветом родитеља и ученичким парламентом одлучује о броју и врсти изборних предмета.

Покрајински омбудсман је по завршетку истраге утврдио да нема повреде права, нити неправилног поступања органа, имајући у виду да је утврђено да за изучавање предмета није било довољно заинтересованих ученика, те је надлежни орган школе (школски одбор у сарадњи са саветом родитеља и ученичким парламентом) одлучио да се као изборни предмет школске године 2012/2013 изучава Мађарски језик са елементима националне културе. Сходно наведеном, поступак је обустављен.

*Покрајински омбудсман је примио представку С.Т. у којој се наводи да су студенти и студенткиње приликом уписа на Високу школу струковних студија информисани да је могућ упис и студирање на мађарском језику, али да су после уписа сазнали да се само неки предмети похађају и полажу на мађарском језику, док се настава за остале одвија на српском језику. Током истраге је утврђено да Висока школа изводи наставу у складу са студијским програмом основних струковних студија за образовање васпитача предшколске деце који је акредитован за извођење наставе на српском и на мађарском језику. На мађарском језику се организује настава за једну групу предмета, односно настава се делимично изводи на мађарском, делимично на српском језику. Покрајински омбудсман је указао представницима школе на то да је потребно да у

поступцима запошљавања наставног особља посебно води рачуна о одговарајућој заступљености припадника националних мањина и познавању стручне терминологије на језику националне мањине. Такође, потребно је да се повећа транспарентност рада и садржаја свих наставних програма како би се осигурала адекватна информисаност студената и будућих студената и студенткиња.

ОБЛАСТ СЛУЖБЕНЕ УПОТРЕБЕ ЈЕЗИКА И ПИСАМА

У извештајном периоду највећи број представки Покрајинском омбудсману у области заштите права националних мањина се односио на област службене употребе језика и писама националних мањина. Представке су подносили како национални савети националних мањина, тако и грађани. Проблеми у овој области се најчешће појављују у поступцима који се воде пред републичким органима, али су изражени и на локалном нивоу. Поступајући органи не примењују прописе или их неправилно тумаче, а ни грађани нису у довољној мери упознати са својим правима што све доводи до отежаног остваривања права на службену употребу језика и писама припадника националних мањина у пракси. Важно је напоменути да је управо у овој области највиши степен прихваћених и спроведених препорука Покрајинског омбудсмана.

ПРИМЕРИ ПРЕДСТАВКИ

*Национални савет русинске националне мањине обавестио је Покрајинског омбудсмана да је упутио захтев ЈП ПТТ саобраћаја „Србија” да се због лакше комуникације са грађанима у пошти у Руском Крстуру обезбеди да запослени који раде на шалтерима поште, поштари и достављачи ПТТ пошиљака познају и користе русински језик и писмо, посебно имајући у виду да су у Руском Крстуру у службеној употреби и русински језик и писмо.

У изјашњењу ЈП ПТТ саобраћаја „Србија” наводи се да су примедбе Националног савета русинске националне мањине неосноване и неаргументоване, те да Правилником о организацији и систематизацији послова у ЈП ПТТ саобраћаја „Србија” није могуће предвидети познавање русинског језика као услов за заснивање радног односа на одређеном радном месту или било којег другог језика националне мањине који је у употреби на територији једне или неколико јединица поштанске мреже (у даљем тексту ЈПМ) с обзиром на то што се правилник доноси за територију целе државе. У изјашњењу се посебно истиче да су у конкретном случају од четири стално запослена лица у ЈПМ Руски Крстур, троје припадници русинске националне мањине који говоре русински језик, управо због лакше комуникације са грађанима.

Покрајински омбудсман је упутио мишљење ЈП ПТТ саобраћаја „Србија” да предузме мере и активности усмерене на одржавање постојећег стања у погледу националне структуре запослених у Јединици поштанске мреже Руски Крстур, јер су два запослена у међувремену пензионисана. ЈП ПТТ саобраћаја „Србија” је у одговору на упућено мишљење Покрајинског омбудсмана навело да су два тренутно запослена лица русинске националности и да се у потпуности служе русинским језиком, док од друга два лица која су прераспоређена у ту ЈПМ једно разуме русински језик, те становници Руског Крстура приликом коришћења услуга ЈП ПТТ саобраћаја „Србија” у ЈПМ Руски Крстур, неће имати проблема у комуникацији.

*Покрајинском омбудсману се обратила В.Л. представком у којој изражава незадовољство јер се матичар матичног подручја Ђурђево не служи русинским језиком и писмом иако су, поред српског језика, и русински језик и писмо у службеној употреби на територији општине Жабаљ.

У изјашњењу Општинске управе Општине Жабаљ наводи се да у Месној канцеларији Ђурђево није упражњено радно место матичара, као и да кадровским планом за 2012. годину није предвиђен пријем запосленог на то радно место. У изјашњењу се наводи

да ће се приликом заснивања радног односа, када се за то укаже потреба, водити рачуна о одговарајућој заступљености припадника националних мањина. С обзиром на то што радно место матичара у Месној канцеларији Ђурђево није упражњено, те да није било могућности за предузимање других активности, Покрајински омбудсман је обуставио овај поступак.

Овај пример указује на проблеме у примени одредби Устава Републике Србије³⁸ и Закона о заштити права и слобода националних мањина које се односе на одговарајућу заступљеност припадника националних мањина. Чланом 77 Устава Републике Србије прописано је да се при запошљавању у државним органима, јавним службама, органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе води рачуна о националном саставу становништва и одговарајућој заступљености припадника националних мањина. Чланом 21 Закона о заштити права и слобода националних мањина³⁹ прописано је да се, приликом запошљавања у јавним службама, укључујући полицију, води рачуна о националном саставу становништва, одговарајућој заступљености и о познавању језика који се говори на подручју органа или службе. Проблем приликом примене ових одредби у пракси огледа се у њиховој уопштеној и необавезујућој формулацији. Обавеза да се „води рачуна” може да се тумачи и поштује на различите начине, а недостатак ближег уређивања овог питања (непостојање критеријума –који орган одлучује, у ком поступку, којим документима се доказује знање језика, који ниво знања језика је услов за рад на одређеном радном месту итд.) указује на декларативан карактер ових норми. Поред тога, није санкционисано пропуштање послодавца да „води рачуна” о одговарајућој заступљености припадника националних мањина приликом заснивања радног односа.

Проблем представља и чињеница да у већини правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у државним органима, јавним службама, органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе као услов за рад на одређеном радном месту није предвиђено и познавање језика националне мањине, то јест језика који се говори у тој средини. С обзиром на то што конкурсом за попуњавање радног места могу да се предвиде само они услови за рад на одређеном радном месту који су уређени правилником о унутрашњој организацији и систематизацији, лице које говори и језик средине формално-правно не може имати предност у односу на лице које не говори тај језик. С друге стране, када би се у правилнику о унутрашњој организацији и систематизацији радних места као један од услова за радно место предвидело и познавање језика националне мањине, то би довело до ситуације да лица која већ раде на тим местима не испуњавају услове за рад. Поред наведеног, одредбе Устава и Закона се односе на заснивање (новог) радног односа и дискутабилно је да ли се могу и на који начин применити на затечено стање.⁴⁰

Покрајинском омбудсману обратио се Н.И. представком у којој је изразио незадовољство поступањем Одсека за грађанска стања Општине Бачка Паланка.

³⁸ „Службени гласник РС”, бр. 98/2006.

³⁹ „Службени лист СРЈ”, бр. 11/2002, „Службени лист СЦГ”, бр. 1/2003 – Уставна повеља и „Службени гласник РС”, 72/2009 – др. закон.

⁴⁰ Питање одговарајуће заступљености припадника националних мањина је на идентичан начин уређено и другим прописима, нпр: Законом о судијама („Службени гласник РС”, бр. 116/2008, 58/2009 – одлука УС, 104/2009, 101/2010, 8/2012 – одлука УС, 121/2012 и 124/2012 – одлука УС), члан 46: При избору и предлагању за избор судија води се рачуна о националном саставу становништва, одговарајућој заступљености припадника националних мањина и познавању стручне правне терминологије на језику националне мањине, који је у службеној употреби у суду. Чланом 29 Закона о јавном бележничтву („Службени гласник РС”, бр. 31/2011 и 85/2012) прописано је да се, при избору јавних бележника, нарочито води рачуна о националном саставу становништва, одговарајућој заступљености припадника националних мањина и познавању правне терминологије на језику националне мањине, који је у службеној употреби на подручју јединице локалне самоуправе за коју се именују јавни бележници.

Подносилац представке је поднео захтев за издавање двојезичког извода из матичне књиге рођених за свог оца Н. И., али је обавештен да извод може добити само на српском језику, због тога што на територији општине није у службеној употреби мађарски језик. Н.И. је пристао да се извод изда на српском језику, али је очекивао да ће лично име бити уписано на мађарском језику, сагласно са изворником матичне књиге рођених.

Покрајински омбудсман указао је Одељењу за општу управу и заједничке послове Општине Бачка Паланка да извод из матичне књиге рођених мора да се изда у свему сагласно са изворником матичне књиге. У изјашњењу надлежног органа се наводи да се извод из матичне књиге рођених не може издати на двојезичком обрасцу, јер мађарски језик није у службеној употреби на територији општине, али да је он издат на српском језику, с тим што је име и презиме лица за које се извод из матичне књиге рођених тражи исписано на мађарском језику и писму, сагласно упису у изворнику матичне књиге рођених.

*Покрајинском омбудсману представком се обратио Национални савет хрватске националне мањине у којој изражава незадовољство због новопостављених табли на подручју Града Суботице и околних места на којима су туристичке информације исписане искључиво на српском језику и ћириличком писму и енглеском језику, иако су на територији града Суботице у службеној употреби, поред српског језика, и мађарски и хрватски језик и писмо. Национални савет хрватске националне мањине је затражио да се неправилности и пропусти у погледу исписивања туристичких информација отклоне.

Након спроведеног поступка, Покрајински омбудсман упутио је препоруку Туристичкој организацији Града Суботице да обезбеди исписивање назива на знаковима туристичке саобраћајне сигнализације на језицима и по правопису националних мањина чији су језици у службеној употреби на територији града. Туристичка организација Града Суботице је усвојила препоруку и упутила овлашћеној пројектној кући захтев за понуду израде (допуне) Пројекта за постављање туристичке саобраћајне сигнализације на улазним туристичким правцима на подручју града, како би стекао увид у неопходна финансијска средства за израду (допуну) пројекта. Такође, туристичка организација је писменим путем обавестила члана Градског већа задуженог за туризам и омладину у оквиру Градске управе Града Суботице о препоруци Покрајинског омбудсмана и предузетим корацима. Тиме је Туристичка организација Града Суботице предузела радње неопходне за спровођење препоруке Покрајинског омбудсмана и отклањање уочених неправилности у раду.

*Покрајински омбудсман је примио представку Ј.Р. из Старе Пазове, у којој изражава незадовољство због тога што на појединим таблама које означавају назив насељеног места Стара Пазова, а које се налазе на улазу и излазу из Старе Пазове, назив места није исписан и на словачком језику и писму већ само на српском језику и ћириличком писму иако су и словачки језик и писмо у службеној употреби на територији насељеног места Стара Пазова.

Начелник Општинске управе Општине Стара Пазова обавестио је Покрајинског омбудсмана да се приступило спровођењу припремних активности у вези с набавком саобраћајне сигнализације и табли са двојезичким натписом назива насељеног места Стара Пазова, у циљу отклањања уочених недостатака, те поштовања законских и статутарних одредби.

*Покрајинском омбудсману се обратио већи број грађана, истичући своје незадовољство због немогућности подношења захтева за повраћај одузете имовине и обештећење на свом матерњем језику. Представку по истом питању поднео је и Национални савет мађарске националне мањине. Подносиоци представки су захтевали да им се приликом подношења захтева омогући коришћење двојезичких образаца.

Национални савет мађарске националне мањине притужбом се обратио Покрајинском омбудсману и поводом питања образаца пореских пријава на језицима националних мањина. У овој представи је било наведено да се у организационим јединицама

Пореске управе у јединицама локалне самоуправе у којима је језик мађарске националне мањине у службеној употреби, управни поступци не воде на том језику и да супротно закону, нису обезбеђени обрасци пореских пријава на језицима националних мањина који су у службеној употреби.

Поводом представки Покрајински омбудсман се обраћао у неколико наврата Министарству финансија, Агенцији за реституцију и Пореској управи, али ови органи нису дали конкретан одговор на питање да ли ће Пореска управа прихватити преведене обрасце пореских пријава на језицима који су у службеној употреби у јединицама локалних самоуправа, као и да ли ће припадницима националних мањина бити омогућено подношење захтева за повраћај одузете имовине и обештећење на њиховом матерњем језику.

С обзиром на то што је Покрајински омбудсман предузео све из оквира своје надлежности, Националном савету мађарске националне мањине је упућен предлог да се директно обрати Влади Републике Србије, како би се припадницима мађарске националне мањине омогућило остваривање права на службену употребу језика и писма у овим поступцима.

ОПШТА ПИТАЊА У ВЕЗИ С РАДОМ НАЦИОНАЛНИХ САВЕТА

Од доношења Закона о националним саветима националних мањина Покрајинском омбудсману су се у више наврата обраћали национални савети у вези са општим питањима која се односе на рад и функционисање националних савета. У највећем броју случајева, повод за обраћање јесте то што прописима нису регулисана или су нејасно регулисана поједина питања која су значајна за функционисање и рад националних савета.

ПРИМЕРИ ПРЕДСТАВКИ

*Национални савет словачке националне мањине затражио је од Покрајинског омбудсмана мишљење да ли је национални савет обавезан да спроведе поступак јавне набавке како би изабрао извођача радова на реконструкцији Музеја војвођанских Словака у Бачком Петровцу.

Након увида у одредбе Закона о јавним набавкама, Закона о буџетском систему и Закона о буџету Републике Србије за 2012. годину, Покрајински омбудсман је заузео став да се национални савети националних мањина не могу подвести ни под једну дефиницију „наручиоца” за које је законом утврђена обавеза спровођења поступка јавне набавке. Такође, национални савети немају статус индиректних буџетских корисника, већ им се новчана средства из буџета дотирају с буџетског раздела „дотације невладиним организацијама”, те је Покрајински омбудсман мишљења да не постоји обавеза националних савета националних мањина да у свом раду примењују Закон о јавним набавкама.

*Покрајинском омбудсману представком се обратио Национални савет словачке националне мањине у којој изражава незадовољство поступањем Републичког геодетског завода, Службе за катастар непокретности Ковачица. Приликом подношења захтева за упис права својине у корист Националног савета словачке националне мањине службеник Службе за катастар непокретности Ковачица указао је подносиоцу захтева да постоји могућност да се непокретност упише у корист Републике Србије с правом коришћења Националног савета словачке националне мањине. У суштини, поставило се питање да ли национални савет националне мањине може бити носилац права својине на непокретностима.

Законом о националним саветима националних мањина прописано је да министарство надлежно за послове људских и мањинских права води регистар националних савета националних мањина у који се они уписују, те да уписом у регистар национални савет стиче својство правног лица, као и да национални савет националне мањине може да

стиче и отуђује покретну и непокретну имовину. Имајући у виду наведено, Покрајински омбудсман је покренуо поступак.

У току трајања поступка, Служба за катастар непокретности Ковачица обавестила је Покрајинског омбудсмана да је, након допуне захтева Националног савета словачке националне мањине, решењем надлежног министарства о упису Националног савета словачке националне мањине у регистар националних савета, донела решење којим се дозвољава упис права својине на објектима и права коришћења у корист Националног савета словачке националне мањине. Покрајински омбудсман је обуставио поступак, јер је орган на који се представка односила још у току поступка отклонио неправилност у раду.

ЗАСТУПЉЕНОСТ ПРИПАДНИКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА, ОРГАНИЗАЦИЈАМА, СЛУЖБАМА, ДИРЕКЦИЈИ И ФОНДОВИМА

Информацију о националној структури запослених у покрајинским органима, организацијама, службама, дирекцији и фондовима за 2012. годину доставила је Служба за управљање људским ресурсима у покрајинским органима.

Према добијеним подацима, национална структура запослених у органима наведеним у наслову следи у наставку. Ради информације, у загради су приказани подаци о националној структури запослених из 2011. године.

Национална припадност	Број
Српска	774 (893)
Црногорска	23 (25)
Југословенска	4 (4)
Бошњачка	2 (2)
Буњевачка	3 (3)
Мађарска	77 (87)
Македонска	1 (2)
Херцеговачка	1 (1)
Муслиманска	1 (1)
Немачка	1 (2)
Ромска	3 (3)
Румунска	13 (18)
Русинска	10 (13)
Словачка	16 (19)
Украјинска	4 (4)
Хрватска	20 (24)
Чешка	1 (1)
Јеврејска	1 (1)
Српско-црногорска	1 (1)
Војвођанска	4 (6)
Неизјашњени	227 (218)
Укупно	1187 (1328)

Детаљан табеларни преглед наведених података можете погледати на линку:

http://www.ombudsmanapv.org/Dokumenti/2012/NM/Nacionalna_struktura_zaposlenih.rar

На основу наведених података, може се закључити да удео припадника појединих националних мањина међу запосленима у покрајинским органима, организацијама, службама, дирекцији и фондовима не одговара уделу тих националних мањина у укупном броју становника на територији АП Војводине. Мада се последњих година бележи позитиван помак у структури запослених, националне мањине су и даље у мањем проценту заступљене у покрајинским органима, организацијама, службама, дирекцијама и фондовима у односу на њихову заступљеност у укупном броју становништва. Примера ради, по резултатима пописа становништва према националној структури из октобра 2011. године, припадници мађарске националне мањине заступљени су са 13% у укупном броју становника на територији АП Војводине, а њихов удео у покрајинским органима и институцијама је знатно нижи (6,48% од 1.187 запослених у наведеним органима). Однос запослених у покрајинским органима према проценту других мањина у укупној популацији такође је неповољан, што се види из примера Румуна, који су у покрајинским органима заступљени са 1,09%, док су према попису из 2011. године чинили 1,32 % становништва АП Војводине. Сличан однос као и код Мађара, може се уочити и у случају Словака, што значи да је њихово процентуално учешће у покрајинским органима власти упола мањи од онога колико чине у укупном броју становника АП Војводине (1,34% у односу на 2,60%). Приликом изјашњавања о националној припадности, смањило се број оних који се опредељују за војвођанску националност: док се 2011. године шесторо запослених изјаснило на тај начин, 2012. године тај број је четири. Процентуално гледано, најгора је ситуација у случају ромске националне мањине, која у укупном броју становника чини 2,19 %, а запослено их је свега троје (0,25%) у наведеним органима. Интересантан је и податак који указује на то да се поново повећава број оних који нису желели да се изјасне о својој националној припадности: у 2010. години тај број је износио 226 (од 1291 запосленог), у 2011. години од укупно 1328 запослених, њих 218 се определило за неизјашњене, док се у 2012. години од укупно 1187 запослених, њих 227 изјаснило у том правцу.

Покрајински омбудсман је више пута указивао на то да је осим националне припадности важан услов за квалитетан рад покрајинских органа и познавање језика мањинских националних заједница који су у службеној употреби у АП Војводини. Покрајински омбудсман сматра да је приликом заснивања радног односа потребно водити рачуна о запошљавању припадника мањинских националних заједница, али је неопходно да се правилницима о унутрашњој организацији и систематизацији радних места пропише познавање језика мањинских националних заједница као услов за радна места у оквиру којих се комуникација с грађанима/грађанкама обавља као редован посао.

ПРАВА ДЕТЕТА

У оквиру надлежности прописаних Покрајинском скупштинском одлуком о Покрајинском омбудсману, заменица омбудсмана задужена за заштиту права детета заједно са сарадницама, поред рада по представкама и покретања поступака по сопственој иницијативи, континуирано је пратила примену међународних стандарда и закона који уређују права детета, прикупљала информације о примени закона и других прописа о правима детета, пратила процес доношења нових прописа и измене важећих прописа у свим областима које су у вези са остваривањем права детета, како би била у могућности да пружи целовиту оцену стања у области заштите и унапређивања права детета.

У извештајној години настављен је пад животног стандарда становништва и пораст сиромаштва, а међу најсиромашнијима су и даље деца до 14 година живота. Најугроженија су деца која живе на селу, ромска деца, деца самохраних родитеља, деца са сметњама у развоју, деца избеглих или интерно расељених особа.

О повећању броја сиромашних говоре и подаци Црвеног крста Војводине, према којима услуге 22 (прошле године 20) постојеће народне кухиње користи око 1.858 деце, а овај број би био и већи да нема додатне препреке због ограничених људских и техничких капацитета и свих материјалних ресурса. Међу неразвијеним општинама у Републици Србији јесу и три војвођанске: Пландиште, Житиште и Нова Црња. Сиромашни окрузи сеобом становништва и кадрова постају још сиромашнији, јер млади људи одлазе у веће центре, што доводи до депопулације, не само села, него и самих општина и градова.

Према извештајима центара за социјални рад за 2012. годину, на територији АП Војводине повећао се значајно број корисника, те је 130.029 чланова породица користило новчану социјалну помоћ, а укупан број корисника који су остварили право на додатак за помоћ и негу другог лица и право на увећани додатак за помоћ и негу другог лица износи 11.175.

Повећан број представки упућених Покрајинском омбудсману у односу на претходну годину указује на раст неповерења грађана у рад институција. Такође, уочава се и пораст анонимних представки. Ове представке су често такве природе да, уколико би се сачували идентитет и подаци о личности притужитеља, немогуће је утврдити чињенично стање и евентуалне неправилности у раду надлежних органа. У већини случајева, након што Покрајински омбудсман о томе обавести подносиоца представке, многи одустају од покретања поступка.

У Републици Србији, узимајући у обзир да је претходна година била изборна, смањен је интензитет легислативне активности. У области социјалне заштите уприличена је широка јавна расправа поводом доношења **правилника о лиценцирању организација социјалне заштите**. Тим правилником се уређује поступак лиценцирања. То је поступак у коме се испитује да ли установа социјалне заштите, односно пружалац услуга социјалне заштите испуњава критеријуме и стандарде за пружање услуга у области социјалне заштите. Циљ увођења система лиценцирања организација социјалне заштите и стручних радника јесте унапређивање и стандардизовање квалитета у социјалној заштити у Републици Србији.

Један од битних докумената, усвојених у 2012. години у области образовања, јесте:

Стратегија развоја образовања до 2020. године (усвојена на седници Владе Републике Србије, октобра 2012. године), која садржи главне смернице и циљеве нове образовне политике. Стратегија се односи на побољшање квалитета и услова образовања, наставног процеса, квалитет наставника и постигнућа ученика, као и квалитет школе као институције. Стратегија предвиђа промене на свим нивоима образовања. У стратегији се посебно издваја циљ повећања броја факултетски образованог кадра, распоређивање средњошколаца више у гимназије, а мање у стручне школе, потом у старијим разредима профилисање четири типа

наставних програма (зависно од интересовања ђака), а осмишљен је и модел гимназијског образовања у коме би се део наставе реализовао путем интернета. Стратегија садржи и предвиђања о проценатуалном повећању броја деце која се уписују у основну школу, као и процентуалном смањењу броја оних који одустају од школовања.

Новим изменама и допунама **Закона о здравственој заштити** проширен је круг лица која имају право на здравствену заштиту. То су лица којима се обезбеђује обавезна имунизација у складу с прописима којима се уређује здравствена заштита становништва од заразних болести. Лица којима се обезбеђују циљани превентивни прегледи, то јест скрининг, према одговарајућим републичким програмима јесу самохрани родитељи са децом до седам година живота чији су месечни приходи испод прихода утврђених у складу са овим законом. О проблемима у остваривању здравствене заштите, јер ове измене нису допринеле решењу пружања здравствене заштите свој деци, биће више речи у наставку извештаја.

ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ

Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице, у складу са својим законским овлашћењима, врши непосредан надзор над радом општинске просветне инспекције, прати благовремено, стручно, савесно и законито обављање послова просветног инспектора и одлучује у другом степену у поступку по правним средствима против аката локалног просветног инспектора. Вршећи надзор над радом општинских и градских инспектора, покрајински инспектори дошли су до сазнања да у области образовања постоје проблеми у предшколским установама, основним и средњим школама.

Насупрот бројним обраћањима родитеља Покрајинском омбудсману због насиља у школама, овај секретаријат као другостепени орган, у току 2012. године није поступао поводом насиља, злостављања и занемаривања ни у једној образовној установи (предшколским установама, основним и средњим школама). У претходној години другостепена инспекција контролисала је само поступање просветног инспектора општине Ковин, по пријави родитеља ученика Основне школе „Бора Радић” у Баваништу, због вербалног вређања ученика.

Надзор над законитошћу рада у установама ученичког стандарда вршен је само у Дому ученика у Сомбору, заједно с републичким инспектором, а поводом избора вршиоца дужности директора и управног одбора.

У складу са својим овлашћењима, Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице, у току 2012. године, решавао је о 27 захтева за заштиту права ученика, који су се односили на закључну оцену, од којих је само пет захтева решено у корист ученика.

Током извештајне године и даље није урађена рационализација мреже школа, а према подацима Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице у претходној школској години уписано је мање деце на свим нивоима образовања. Припремним предшколским програмом за децу у години пред полазак у основну школу у школској 2012/13. години обухваћено је 18.810 деце (међу којима је 771 дете са сметњама у развоју) или 378 деце мање него претходне године.

У први разред државних основних школа уписано је 19.093 детета (међу којима је 218 са сметњама у развоју, обухваћених индивидуалним образовним планом) што је 527 ученика мање него претходне године (најмање у поређењу с претходне четири године), распоређених у 896 некомбинованих одељења и 139 комбинованих (шест мање). Мање деце уписано је и у први разред посебних школа за децу са сметњама у развоју, њих 101 (двадесет мање у односу на претходну), што је делом последица смањења броја деце уопште, а делом примене модела инклузивног образовања у типичним школама. Из наведеног произлази да је уочен пораст

броја деце укључене у образовни систем, без обзира на смањење укупног броја деце уписане у школу. Ово указује на то да и деца са сметњама у развоју, која су раније често била ван система образовања, сада похађају како специјалне, тако и типичне школе.

Уочава се и пад броја уписаних ученика у први разред средњих школа, њих 19.961, што је 33 ученика мање него у претходној школској години. У 75 војвођанских средњих школа уписано је 3.240 ученика у први разред трогодишњег образовања за образовне профиле 11 подручја рада, а из године у годину запажа се све мања заинтересованост ученика за школовање за занимања за које образовање траје три године.

Домови ученика средњих школа на територији АП Војводине имају значајну улогу у пружању подршке породицама с децом, јер поред тога што пружају услуге смештаја и исхране ученицима, обезбеђују и право на образовање и васпитање путем различитих активности. Од укупног броја ученика (71522) који похађају средњу школу на територији АП Војводине, школске 2012/13. у домове ученика смештено је 2.676 ученика. Примљено је чак 60,54% ученика са одличним успехом и 32,25% с врло добрим успехом. Ученици су углавном са села. У Панчеву, као великом средњошколском центру, и даље нема ученичког дома. Иако је Покрајински омбудсман упутио препоруку с тим у вези, а јединица локалне самоуправе разматрала могућности, нови дом ученика није отворен.

ПРЕДШКОЛСКО ОБРАЗОВАЊЕ

Покрајински омбудсман примио је већи број представки родитеља који се жале на немогућност одлагања поласка њиховог детета у школу. Разлог је садржан у одредби члана 98 Закона о основама система образовања и васпитања, којом је прописано да у школу мора да се упише свако дете које до почетка школске године има најмање шест и по, а највише седам и по година. Овим законом није предвиђена могућност одлагања уписа, будући да је прописано да у поступку испитивања детета уписаног у школу сама школа може да утврди потребу доношења индивидуалног образовног плана или пружања додатне образовне, социјалне или здравствене подршке.

Најчешће су притужбе родитеља будућих првака који су рођени у јануару и фебруару, а који на почетку школске године представљају узрасно најмлађу групу деце. Упркос томе што васпитачи, педијатри, педагози или психолози сматрају да поједина деца интелектуално, емотивно и социјално нису зрела за полазак у школу, при њиховом упису школска управа овакве налазе и мишљења стручњака не цени као евентуални основ за одлагање дететовог поласка у школу.

Проблем се јавља и када дете из оправданих разлога није похађало предшколски припремни програм или га је похађало у трајању краћем од половине предвиђеног трајања. У том случају постоји законска неусаглашеност која може значајно да угрози припреме детета за школску средину и учење, односно учини је неадекватном. Законом о предшколском васпитању и образовању прописано је да је похађање предшколског припремног програма у трајању од девет месеци по четири сата дневно обавезно, а родитељи који дете не упишу у предшколски припремни програм могу због тога и да одговарају за прекршај. С друге стране, примењујући одредбе Закона о основама система образовања и васпитања, школе децу уписују у први разред без обзира на то у ком обиму су похађала овај програм и да ли су га уопште похађала. Уверење предшколских установа о томе да је дете похађало одговарајући припремни програм издаје се за свако дете, али и у случајевима када се њиме потврђује да се припремна настава похађала неуредно, оно не може да послужи као основ за одлагање уписа детета у први разред.

Деца из осетљивих друштвених група, деца са инвалидитетом, као и деца са сметњама у развоју која се у оваквим ситуацијама у основношколски образовни систем укључују недовољно или потпуно неприпремљена, самим тим су у још специфичнијем положају. У

сличној ситуацији су и деца која су у години пред полазак у школу током дужег периода била болесна или на болничком лечењу. Упркос томе што закон предвиђа могућност да се у тим случајевима припремни предшколски програм реализује у породици, путем путујућих вртића или у здравственим установама, такве активности се у пракси спроводе ретко или се уопште не спроводе.

Основни аргумент школских управа и Министарства просвете, науке и технолошког развоја, којим се образлаже немогућност одлагања уписа деце у школу заснива се на законским одредбама у којима се наводи да ће се деци којој је потребна образовна, здравствена или социјална подршка она обезбедити у школи. Међутим, искуство је показало да је такав вид подршке понекад недовољан, неефикасан и неблаговремен, првенствено због недостатка финансијских средстава, проблема у ангажовању одговарајућих стручњака или кашњења приликом спровођења одговарајућих административних поступака. Примера ради, одлучујући у једном предмету у једној војвођанској јединици локалне самоуправе, надлежна интересорна комисија каснила је више од годину дана, а разлози застоја били су бројни захтеви, недовољно чланова комисије и нерегулисани начини исплате накнаде члановима комисије.

Имајући у виду значај адекватне припремљености детета за школску средину и неусаглашеност законских одредби које се тичу обавезности похађања припремног предшколског програма у години пред упис у школу, као и остваривања принципа најбољег интереса детета у сваком конкретном случају, Покрајински омбудсман је мишљења да би Министарство просвете, науке и технолошког развоја и школске управе требало да предузму све потребне активности ради допуне прописа одредбама којима би се уредили изузеци, тако да – у случајевима када за то постоје оправдани разлози – предвиде могућност одлагања уписа детета у школу. Такође, потребно је и ускладити два наведена закона.

ОСНОВНА ШКОЛА

Тимови за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања

Покрајински омбудсман је због пораста броја представки упућених у вези с проблемом насиља у војвођанским школама, током 2011. године спровео истраживање „Спречавање и заштита деце од злостављања и занемаривања у основним школама у АП Војводини”, а које се првенствено односило на примену Правилника о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање у основним школама АП Војводине у 2011. години.

На основу прикупљених резултата, који су обрађени у 2012. години, Покрајински омбудсман закључио је да се основне школе генерално придржавају одредби Правилника о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање. Школе су готово у потпуности упознате са одредбама које су њиме дефинисане и корацима који треба да се спроводе у поступцима заштите ученика односно ученица у школама. Тимови за заштиту ученика од насиља формиран су у скоро свим школама и ученици имају коме да се обрате када доживе насиље или се нађу у оваквим ситуацијама. Поред тога, школе су у великом броју припремљене, имају утврђен програм заштите, али у тек нешто више од половине информишу запослене, ученике и родитеље о одговарајућим правима, обавезама и одговорностима предвиђених прописима. Активности које се примењују с циљем спречавања насиља у школама у већини школа постале су део свакодневне праксе.

Поступањем по представкама које су се односиле на појаву различитих видова насиља у школама, Покрајински омбудсман уочио је извесна одступања у поступању школа, а у односу на податке који су добијени истраживањем. Иако је у свакој школи оформљен тим за заштиту од насиља, злостављања и занемаривања, утврђено је да ти тимови реагују тек након

што се насиље деси, те је неопходно радити на унапређивању њихових компетенција за превентивни рад, благовремено уочавање, препознавање и реаговање на насиље, злостављање и занемаривање.

Покрајински омбудсман је посебно уочио појаву да исти родитељи више пута (из године у годину) понављају обраћање, па се тако идентичне притужбе које су имали у вези с различитим облицима насиља, психичким или физичким, а којима су била изложена њихова старија деца, сада односе на млађу децу подносилаца представки.

На пример, родитељи који су изражавали незадовољство због пристрасног оцењивања и указивали на некоректан и непрофесионалан однос појединих наставника према старијем детету, поново се јављају са истим проблемом када је млађе дете у питању.

Слична је ситуација и када је реч о појави вршњачког насиља које се према тврдњама родитеља трансгенерацијски преноси.

Будући да надлежни у школи у оваквим случајевима најчешће веома благо реагују, чувајући на тај начин углед школе, реакција родитеља издваја се као кључна при одлучивању о начину решавања конкретних проблема. Због таквог односа према проблему насиља, по правилу се одлука родитеља да упишу дете у другу школу намеће као најисправније решење с циљем њихове заштите и безбедности током боравка у школи.

Просветни инспектори

Покрајински омбудсман примио је неколико представки у којима се грађани жале на рад просветних инспектора који ни не поступају по пријави грађана, нити предузимају законом прописане мере у оквиру надлежности. Уочено је да постоји проблем неблагоприятног реаговања на неправилности у раду, утврђивања одговорности и санкционисања одговорних лица од стране органа који контролишу рад просветних инспектора, те се поставља питање и недовољне контроле рада инспектора.

Покрајинском омбудсману представком се обратио грађанин, указујући на непоступање просветног општинског инспектора по пријави, у којој је навео да постоје неправилности у поступку заснивања радног односа наставника за немачки језик у основној школи у Чоки. Како Покрајински омбудсман није добио образложен одговор просветног инспектора о непредузимању одговарајућих мера, обратио се другим органима ради потпуног утврђивања чињеничног стања. Након спроведеног поступка утврђено је да у основној школи у Чоки наставу немачког језика у другом циклусу основног образовања и васпитања изводе лица која према Правилнику о степену и врсти образовања наставника и стручних сарадника у основној школи⁴¹, немају прописану стручну квалификацију, будући да имају диплому о завршеном учитељском, односно педагошком факултету и стручни назив – професор разредне наставе. Достављена документација није садржала ни доказ о знању језика, најмање нивоа Б2 Заједничког оквира, у случају да поменута лица изводе наставу и у првом циклусу основног образовања. У току је поступак испитивања начина поступања просветног инспектора, чињенице да у предметној школи наставу немачког језика предају неквалификована лица, као и сагледавање оправданости и неопходности расписивања конкурса за пријем наставника немачког језика у складу с највишим интересима ученика предметне школе.

⁴¹ „Службени гласник РС – Просветни гласник”, бр. 11/2012.

Промена смена

Поводом вишегодишњег организационог проблема у општини Рума у вези с проблемом промене смена у основним школама, Друштво учитеља Руме обратило се Покрајинском омбудсману, изражавајући незадовољство због постојећег стања.

У представци износе да ученици нижих разреда основне школе током целе школске године похађају наставу у поподневној смени, те да су оваквом одлуком, по њиховом мишљењу, угрожена права деце и сматрају да би у њиховом интересу било неопходно обезбедити недељно мењање школске смене, како би на тај начин и ученици нижих и ученици виших разреда остварили једнака права на образовање, здравље, безбедност и родитељску пажњу.

Након спроведеног поступка, Покрајински омбудсман је утврдио да је договор о промени смена од школске 2012/13. године с надлежном општинском управом постигнут, али да се још увек није реализовао. Упућен је и захтев Школској управи Нови Сад да се изјасне о стручно-педагошком надзору који су вршили у основним школама на територији општине Рума, односно да обавесте Покрајинског омбудсмана да ли ће у оквиру својих овлашћења пружити подршку овим школама како би се актуелни проблем решио и обезбедили услови за квалитетно образовање свих ученика, а што би било у њиховом најбољем интересу.

СРЕДЊА ШКОЛА

Насиље

Насиље је веома чест разлог обраћања Покрајинском омбудсману и када су средњошколци у питању.

Према Општем протоколу за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања, под насиљем и злостављањем подразумева се сваки облик једанпут учињеног, односно понављаног вербалног или невербалног понашања, а последице тога могу бити стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства личности детета и ученика или запосленог.

Насиље и злостављање може да се јави од стране: запосленог према детету, ученику, другом запосленом, родитељу, односно старатељу или другом лицу које је преузело бригу о детету и ученику; детета и ученика према другом детету и ученику или запосленом; родитеља према свом детету, другом детету и ученику и према запосленом.

Насиље и злостављање може да се јави као физичко, психичко (емоционално) и социјално. Осим наведених облика, насиље и злостављање препознаје се и кроз: злоупотребу, сексуално насиље, експлоатацију детета и ученика, електронско насиље и др.

Појавом нових технологија, то јест порастом употребе интернета и мобилних телефона, расте и проценат случајева електронског насиља. Одговорност за предузимање мера и примену адекватних механизма превенције ширења електронског насиља, а ради пружања најбоље заштите деци и младима, припада како родитељима, тако и школи, центрима за социјални рад, полицији и другим надлежним институцијама. Покрајински омбудсман спроводи истраживање на тему електронског насиља, које ће детаљније бити изложено у делу извештаја под насловом Пројекат „Превенција економске експлоатације деце југоисточне Европе – Експлоатација деце на интернету”.

Електронско насиље и злостављање јесте злоупотреба информационих технологија, која може да проузрокује повреду друге личности и угрожавање достојанства, а остварује се слањем порука електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта (*web site*), четовањем, укључивањем у форуму, социјалне мреже и сл.

Покрајинском омбудсману се лично обратила мајка ученице гимназије у Новом Саду, указујући на чињеницу да је непознато лице злоупотребило њене податке, подношењем притужбе на рад једне професорке. Увидом у предмет, утврђено је да је Покрајински омбудсман имејл поруком примио представку у којој се указује на непрофесионалан и некоректан приступ поменутој професорке према ученицима којима предаје. Након спроведеног поступка и на основу изјашњења школе, Покрајински омбудсман одбацио је представку и о томе обавестио подносиоца представке. Будући да је Покрајински омбудсман на основу непосредног разговора стекао уверење да су лични подаци подносиоца представке злоупотребљени, то јест да имејл адреса са које је притужба упућена није њена, упућена је да се обрати интернет провајдеру ради откривања лица које је злоупотребило податке и спречавања могућих нових злоупотреба. Психолошко-педагошкој служби школе и разредним старешинама указано је на неопходност рада са ученицима на тему злоупотребе деце путем информационих технологија, посебно имајући у виду да је лице које је послало имејл поруку имало непосредна сазнања о проблемима и ученицима овог одељења.

Недовољни капацитети и неусловни објекти

Један од проблема с којим се образовне установе и даље суочавају јесте немогућност извођења васпитно-образовног рада услед мањка просторног капацитета, који се не обезбеђује јер су неопходна додатна финансијска средства. Има случајева да су две школе организоване да користе заједнички простор који онемогућава потпуно искоришћавање свих расположивих ресурса на најбољи начин. Проблем је још израженији када се основно и средње образовање наизменично изводи у истим просторијама.

Покрајинском омбудсману представком се обратила директорка Гимназије и економске школе у Ковину, у којој је организована настава тако што заједнички простор користе обе школе. Директорка је изразила забринутост у погледу тога да може бити доведено у питање добијање задовољавајуће оцене о квалитету рада установе од стране министарства приликом екстерног вредновања школе, јер је након извршеног редовног инспекцијског надзора наложено предузимање мера које је неопходно спровести како би се обезбедили основни услови за извођење васпитно-образовног рада. Те мере, пре свега, подразумевају обезбеђивање простора за сваку школу појединачно. Покрајински омбудсман упутио је директора школе да се обрати ресорном министарству, Покрајинском секретаријату за образовање, управу и националне заједнице, па и локалној самоуправи, с предлогом за доделу финансијских средстава ради евентуалног решења конкретног проблема.

Поступци против наставника (ванредни лекарски преглед)

Некоректни односи међу колегама у школи, лоша комуникација наставника са управом школе и са ученицима умногоме утичу на квалитет образовања. Начин решавања оваквог вида проблема јесте поступак утврђивања дисциплинске одговорности наставника, удаљавање с рада наставника и упућивање на ванредни лекарски преглед ради провере психофизичке способности наставника (за који се управе школа нерадо и тешко одлучују).

Покрајинском омбудсману представком се обратио директор Пољопривредне школе у Футогу, у којој тражи помоћ у решавању проблема с наставником школе, која према тврдњама директора непрофесионално обавља образовно-васпитни рад. Након спроведеног поступка, утврђено је да је директор школе у складу са законом правилно поступао и покренуо дисциплински поступак ради утврђивања одговорности наставнице. Како дисциплински поступак није био окончан, директору школе је указано на одредбе закона и овлашћења директора школе по спроведеном дисциплинском поступку. Покрајински омбудсман је саветовао директора школе да се упоредо с вођењем дисциплинског поступка, као законског заштитног механизма утврђивања одговорности и санкционисања одговорног лица за повреде радне обавезе, у сваком случају сумње да постоје околности које указују на незаконит рад наставника

у школи који је супротан циљевима и стандардима образовања и васпитања, увек може обратити институцијама које врше инспекцијски и стручно-педагошки надзор.

Коначно, начин провере психофизичке способности наставника јесте упућивање на ванредни лекарски преглед.

Доступност образовања

Када је реч о образовању, односно доступности и приступачности образовања, свакако је важно обезбедити деци која живе на селу или ван седишта општине где постоји изабрана средња школа, помоћ у регресирању путних трошкова. Изузетно је важно да локалне самоуправе размотре, у складу са својим надлежностима у новим одлукама о регресирању превоза ученика, најбољи начин обезбеђивања квалитетног образовања.⁴²

У вези са овим проблемом, Покрајински омбудсман поступао је по представи директора Пословног удружења друмског транспорта „Пантранспорт” који је био незадовољан поступањем и Одлукама органа општина Кула, Озаци и Апатин, сматрајући да су одређене категорије путника (ученика, студената), али и превозници путника, дискриминисани приликом избора превозника на међумесним релацијама. На основу детаљног изјашњења органа општинских управа, Покрајински омбудсман је утврдио да није дошло до неправилности у поступању општина Апатин, Озаци и Кула. Наиме, у све три општине изабрани су превозници који су дали најповољније понуде и превозним линијама покривају целу територију општине и по поступку у складу са законом. Општина Апатин регресира трошкове превоза ученицима само на територији своје општине у износу од 50% и 100% а превоз ученика је поверила превознику „Апатинтранс” а.д. На територији општине Озаци превозник је „Саобраћај Озаци” а.д., а право на регресирање трошкова превоза утврђено је ученицима средњих школа у међуградском и међумесном саобраћају у висини разлике између износа средстава пренетих из буџета АП Војводине и 100% цене месечне карте с попустом превозника у међуградском и међумесном саобраћају. Регресирање путних трошкова утврђено је и свим ученицима средњих школа који имају пребивалиште на територији општине Кула. За превозника је изабран „Кулатранс” а.д. који једини превози из насељених места Липар, Р. Крстур, Крушчић и Нова Црвенка.

Огледна одељења

Покрајински омбудсман, поступајући по представи родитеља ученика завршног разреда огледног одељења Средње економске школе у Сомбору, а у вези с лошим

⁴² Влада АП Војводине, под бројем 451-15/2013, од 23. јануара 2013. године, донела је Одлуку о условима регресирања превоза ученика средњих школа („Службени лист АПВ”, бр. 1/2013). Корисници средстава за регресирање превоза ученика средњих школа у међуградском саобраћају јесу општине и градови у АП Војводини. Средства се преносе као наменски трансфери нижим нивоима власти, а крајњи корисници су ученици-путници средњих школа у АП Војводини који свакодневно путују од места становања до школе. Средства се јединицама локалне самоуправе деле на основу 1) броја ученика средњих школа са подручја општине или града који свакодневно путују од места становања до школе и 2) степена развијености општине или града у АП Војводини, утврђеног актом Владе АП Војводине или актом Владе Републике Србије. Ближи услови о расподели средстава за наведене намене регулисани су Правилником о начину примене утврђених критеријума за регресирање превоза ученика средњих школа, број 128-451-87/2013-02 од 28. јануара 2013. године. На основу ових докумената расписује се Конкурс за регресирање превоза ученика средњих школа у АПВ за 2013. годину.

Покрајинском скупштинском одлуком о буџету АП Војводине за 2013. годину за регресирање превоза ученика средњих школа планирана су средства у износу од 130.000.000,00 динара. С обзиром на број ученика – путника средњих школа у АП Војводини, који се креће око 25.000 у току школске године (на основу података из општина односно градова), планирана буџетска средства су изузетно мала у односу на потребе. Због тога пре свега родитељи, а и општинске/градске службе, често изражавају незадовољство.

резултатом ових ученика на матурском испиту школске 2010/2011. године, водио је поступак о начину спровођења испита (од 23 ученика завршног разреда огледног одељења за занимање комерцијалиста, теоријски део матурског испита није положило њих 14). Главни разлог је био пропуст у припреми ученика, одсуство с наставе, те несарадња с родитељима. Након тога, с циљем праћења стања у школској 2011/12. години у два наврата затражио је од школе изјашњења о мерама и активностима које је предузела на припреми и спровођењу матурског испита и о постигнутим резултатима ученика завршних разреда огледних одељења. Из одговора се могло закључити да је школа извршила правремене и темељне припреме у спровођењу матурског испита и да су ученици завршних разреда огледних одељења постигли значајно боље резултате. Сви ученици огледних одељења су са успехом завршили четврти разред, матурском испиту приступило је 88 ученика, само два ученика образовног профила – пословни администратор, нису положили тест за проверу стручно-теоријских знања, а у образовном профили – финансијски администратор, један ученик није положио практичан рад. Будући да је овај случај пример добре праксе и успешне сарадње Покрајинског омбудсмана и Средње економске школе у Сомбору, која је имала као резултат бољи успех ученика на завршном испиту, указујемо на значај боље сарадње родитеља са школом, правременом и квалитетном припремом, већим ангажовањем наставника и управе школе, а намера Покрајинског омбудсмана је да и даље прати показатеље и резултате и постигнућа у овој школи.

ДЕЦА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ

Персонални и педагошки асистент

Институција Покрајинског омбудсмана примила је и одређени број жалби родитеља деце са сметњама у развоју у вези са ангажовањем асистената у настави. Проблем су ограничена средства у буџету јединица локалне самоуправе, која се издвајају за финансирање потребних асистената, те иако интерресорна комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене и социјалне подршке детету и ученику предложи подршку асистента у настави, дете не остварује то право.

Покрајинском омбудсману представком се обратио родитељ, указујући на дугогодишњи проблем вршњачког насиља у једној сеоској основној школи, чије дете је било жртва насиља, али и проблем у вези са ангажовањем персоналног асистента и прихватања персоналног асистента од стране родитеља друге деце, који је одређен његовом детету као облик подршке у школи. Након спроведеног поступка Покрајинског омбудсмана, утврђено је да је током школовања постојао проблем прилагођавања детета подносиоца представке према школском програму и окружењу, због његовог специфичног стања и понашања, али да су се проблеми превазилазили уз напор и залагање запослених у школи и ученика. Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања школе предузео је све мере које су прописане Посебним протоколом за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама, тако што је пружио подршку ученику и родитељима. Отпор родитеља остале деце према одређивању персоналног асистента огледао се у виду бојкота наставе, тако што су родитељи одлучили да њихова деца до даљњег не похађају наставу, сматрајући да деци неће бити омогућен квалитетан васпитно-образовни рад уколико на часу свакодневно буде присутан персонални асистент. Уз напоре запослених у школи, постигнут је договор с родитељима и бојкот наставе је обустављен после четири дана. Како у буџету локалне самоуправе нису постојала средства за финансирање персоналног асистента, проблем је привремено решен тако што ће улогу персоналног асистента обављати волонтер. Према мишљењу наставника, резултати увођења персоналног асистента су видљиви, ситуација на часу је боља, а син подносиоца представке лакше савладава градиво и боље остварује комуникацију са другим ученицима.

Насиље

Насилно понашање, односно вршњачко насиље, свакодневно је изражено и у школама за децу са сметњама у развоју. Мајка ученице ШОСО „Милан Петровић” у Новом Саду у представи изражава незадовољство радом школе, а због одсуства реакције на вршњачко насиље које трпи њена ћерка. Након спроведеног поступка, Покрајински омбудсман је утврдио да је школа у конкретном случају потврдила испољавање насиља и предузела све неопходне мере и активности ради решавања проблема. Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања одржао је састанак где је на основу изјава дежурних наставника закључено да су реаговали благовремено и зауставили испољавање насиља од стране две ученице школе према ћерки притужитељице. Према процени тима, дежурни наставници су и родитеље благовремено обавестили о инциденту. Тим је је донео одлуку о мерама које је неопходно предузети у конкретном случају, а које подразумевају да ће стручна служба школе у сарадњи са одељенским старешином израдити план заштите за све актере спорног догађаја, да ће директор школе покренути васпитно-дисциплински поступак према ученицама које су вршиле насиље, те да ће о свим предузетим мерама бити обавештен тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања. Реализација плана започела је када су се са садржајем плана упознали и сагласили родитељи свих учесника поменутог инцидента. Планом заштите, сачињеном за ученице које су вршиле насиље, предвиђен је појачан васпитни рад, односно активности с циљем превенције свих нежељених облика насилног понашања, док би активности предвиђене планом за ћерку притужитељице, над којом је вршено насиље, имале за сврху успешно превазилажење последица насиља, нормализовање емоционалног стања и успостављање осећаја сигурности. Решењем о изрицању васпитно-дисциплинских мера, директор школе је ученицама које су вршиле насиље изрекао меру – укор директора. С циљем генералне превенције насиља и пружања адекватне заштите свим ученицима, школа ће наставити да спроводи превентивне активности у оквиру програма „Школа без насиља” и пројекта „Старији брат/сестра”, који су до сада, уз веома добру прихваћеност, довели и до позитивних ефеката у понашању ученика ове школе. Након спроведеног поступка, Покрајински омбудсман је проценио да је школа поступала у складу са својим надлежностима, а подносиоци предствке указано је на то да уколико сматра да постоје одступања у поступању школе у конкретном случају, обавести о томе Покрајинског омбудсмана.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Покрајински омбудсман је у складу с надлежностима да прати примену међународних стандарда и закона који уређују права детета, прикупљао и информације о примени закона и других прописа о правима детета и надгледао праксу и континуирано пратио остваривање права детета и у области социјалне заштите.

Област социјалне заштите, правне заштите породице и старатељства, као и друштвене бриге о деци, обавља Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију, у складу са Законом о утврђивању надлежности АП Војводине, односно 41 центар за социјални рад, у смислу Породичног закона, као орган старатељства на територији АП Војводине.

Управо у овој области има највише обраћања Покрајинском омбудсману, а иста лица се често истовремено обраћају и Покрајинском секретаријату за здравство, социјалну политику и демографију. Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију је током 2012. године, поступајући по притужбама на рад органа старатељства, у 169 случајева спровео надзор над стручним радом, наложио мере и пратио реализацију наложених мера. Из наведеног произлази да се број предмета готово удвостручио, будући да их је у претходној години било 95. Надзор над радом и стручним радом органа старатељства, спроведен је у десет случајева по иницијативама Покрајинског омбудсмана. Притужбе су се углавном

односиле на заштиту права деце, насиље у породици, давање налаза и стручног мишљења суду органа старатељства, ради доношења одлуке о заштити права детета или о вршењу односно лишењу родитељског права.

У другостепеном управном поступку по жалбама на решења центара за социјални рад у предметима усвојења, хранитељства, надзора над вршењем родитељског права, предузимања неодложних мера заштите, привременог старатељства, старатељства, издавања уверења о чињеницама о којима се не води службена евиденција, промене презимена детета, у 2012. донета су само 42 решења, што као и претходне указује на мали број притужби грађана.

Смештај у другу породицу (хранитељство) јесте услуга центра за социјални рад која се финансира из буџета Републике Србије. Породични смештај деце се прати путем годишњег извештавања центара, а у секретаријату периодично прикупљају податке о броју деце и хранитеља. Стандарди заштите детета у хранитељској породици прописани су Правилником о хранитељству, а праћење и увид у остваривање сврхе хранитељства и подршку детету и хранитељској породици током одвијања хранитељства јесте задатак центара за породични смештај. Пошто они још нису основани, то и даље раде центри за социјални рад. Надлежни секретаријат је у прошлој години, поступајући по притужбама, у шест случајева захтевао да центри за социјални рад изврше поновни преглед у оквиру редовног праћења тока породичног смештаја и старатељства.

Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију утврдио је да су центри за социјални рад поступали у складу с Породичним законом и другим прописима, а у случајевима надзора благовремено поступали по мерама које су им наложене и отклањали пропусте. Међутим, из случајева у којима је постојала притужба на одређени центар за социјални рад и овај секретаријат, извели смо супротан закључак у погледу ажурности, јер је Покрајински омбудсман у већини случајева првенствено морао да ургира у погледу решавања, у складу са законским роковима.

Уочено је да су најчешћи проблеми у примени прописа и током 2012. године били недостатак институционалних смештајних капацитета за збрињавање деце и омладине с мешовитим поремећајима понашања и емоција и у другостепеном управном поступку по жалбама на решења центара за социјални рад о праву на додатак за помоћ и негу другог лица и увећани додатак за помоћ и негу другог лица у којима се веома дуго чека на налаз, мишљење и оцену другостепеног органа вештачења, те примена члана 270 Породичног закона, када суд у поступцима заштите права детета, вршењу или лишењу родитељског права, захтева од органа старатељства стручно мишљење. У случајевима лишења родитељског права и одлуке о старатељству, уочено је неблаговремено и неадекватно реаговање органа старатељства у превенцији и санкционисању неодговарајућег понашања родитеља према деци и обезбеђивање старатељске заштите.

Запажена је и улога секретаријата у подстицању развоја мреже саветовалишта за младе. Кадар саветовалишта за младе чине најчешће специјалисти педијатрије, гинекологије и акушерства, струковне медицинске сестре, а у већим домовима здравља психолог, педагог, а у Дому здравља Нови Сад и специјалиста социјалне медицине. Најчешће активности саветовалишта за младе су из области превенције алкохолизма, наркоманије и пушења код младих, правилне исхране и адекватне физичке активности код младих, заштите репродуктивног здравља младих и превенције полно преносивих болести, проблеми злостављања и занемаривања младих, педагошко-психолошко саветовање младих с проблемима одрастања и учења.

Проблеми у функционисању рада саветовалишта изражени су код домова здравља где је мањи број деце од броја прописаног за рад саветовалишта за младе (Правилник о ближим условима за обављање здравствене делатности у здравственим установама и другим облицима здравствене службе⁴³), али та саветовалишта имају традицију и раде. Проблем је што их не препознаје Републички фонд за здравствено осигурање (РФЗО), те се услуге саветовалишта не могу фактурисати осим услуга индивидуалног и групног здравствено-васпитног рада, а чији је број прописан на месечном нивоу. Као проблем наводи се немотивисаност педијатара да раде у саветовалишту, јер увођењем капитације, лекари се труде да радно време искористе тако да у капитацији добију што бољу оцену, док рад у саветовалишту није препознат у капитацији. Такође, последњих година изостају донације и новчана средства, па се средства потребна за обележавање датума из календара здравља и других активности саветовалишта обезбеђују из средстава дома здравља. Као чест проблем наводи се недовољан просторни капацитет (ДЗ Рума), недостатак опреме и застарела опрема коју је потребно обновити (ДЗ Суботица), а већина саветовалишта наводи и недостатак кадра.

У складу са Одлуком о мрежи установа социјалне заштите за смештај корисника, настављено је усклађивање делатности установа и њихових капацитета. У шест установа социјалне заштите за смештај корисника на територији АП Војводине (четири институције су за децу без родитељског старања и две за смештај деце са сметњама у развоју) током 2012. године промењен је број деце без родитељског старања на смештају у односу на претходну годину (209 у односу на 239) и то: у Сремској Каменици са 120 на 93, у Белој Цркви са 54 на 43, у Сомбору је број деце повећан са 38 на 45 деце, као и у Панчеву са 27 на 28. У Ветернику је сада њих 97 (прошле године 115) до 18 година, а у суботичком Дому за децу ометену у развоју „Колевка” било их је 174, а сада 177, углавном теже и тешко ментално недовољно развијено.

Развој породичног смештаја деце без одговарајућег родитељског старања, као и повећање броја хранитељских породица, довео је до смањења искоришћености смештајних капацитета, али и промене карактеристика и потреба деце на смештају. Ове промене нужно захтевају прилагођавање постојећег броја и структуре запослених који раде непосредно с децом, али и њихово додатно стручно усавршавање.

Законом о социјалној заштити⁴⁴ уређено је пружање социјалне заштите како би пружање услуга и материјална подршка обухватили што више корисника. Истим законом је био утврђен рок од шест месеци од дана ступања на снагу Закона за доношење подзаконских аката, али они до данас нису сви донети, што додатно отежава примену закона, а Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију укључен је у израду Правилника за област инспекције и лиценцирања установа социјалне заштите. Од новембра 2012. године Министарство рада, запошљавања и социјалне политике убрзало је рад на доношењу Правилника о лиценцирању организација социјалне заштите и Правилника о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити.

⁴³ „Службени гласник РС”, бр. 43/2006

⁴⁴ „Службени гласник РС”, бр. 24/11, ступио на снагу 12. априла 2011. године. Донети су само следећи правилници: Правилник о обрасцу и садржају службене легитимације стручних радника центра за социјални рад („Службени гласник РС”, бр. 1/12); Правилник о обрасцу и садржини службене легитимације инспектора социјалне заштите („Службени гласник РС”, бр. 1/12); Правилник о стручним пословима у социјалној заштити („Службени гласник РС”, бр. 1/12); Правилник о минимуму процеса рада за време штрајка у установама социјалне заштите чији је оснивач Република Србија („Службени гласник РС”, бр. 2/12); Правилник о забрањеним поступањима запослених у социјалној заштити („Службени гласник РС”, бр. 8/12).

Уредбом о мрежи установа социјалне заштите⁴⁵, предвиђено је формирање центара за породични смештај и усвојење на територији АП Војводине, у Белој Цркви, Суботици и Новом Саду, а рок за формирање центара одложен је за 30. јун 2013. године.⁴⁶

Материјалну подршку корисници остварују путем новчане социјалне помоћи, додатка за помоћ и негу другог лица, увећаног додатка за помоћ и негу другог лица, помоћи за оспособљавање за рад, једнократне новчане помоћи, помоћи у натури и других врста материјалне подршке. У току 2012. године знатно се повећао број корисника који су остварили право на новчану социјалну помоћ. То се може објаснити променом Закона о социјалној заштити, који је својом применом увео већи број породица у право на новчану социјалну помоћ, нарочито на неодређено време.

У прошлој години, Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију је као другостепени орган одлучивао о 1.152 жалбе на првостепена решења центара за социјални рад о праву на новчану социјалну помоћ, праву на туђу негу и помоћ и увећану туђу негу и помоћ.

КОРЕКТИВНИ НАДЗОР

Поступајући по представкама, Покрајински омбудсман је на основу већег броја притужби уочио да се након конфликтног развода брака проблеми међу бившим супружницима из године у годину продубљују. Овакви интерперсонални односи често се преносе и на сферу родитељства, те су узрок емоционалних тешкоћа код деце, а што свакако није у њиховом најбољем интересу.

Како Породични закон предвиђа могућност заједничког и самосталног вршења родитељског права, чланом 77 тачка 5 одређује се да један родитељ сам врши родитељско право на основу одлуке суда када родитељи не воде заједнички живот, ако закључе споразум о самосталном вршењу родитељског права и ако суд процени да је тај споразум у најбољем интересу детета. Предлог за склапање споразума о самосталном вршењу родитељског права подносе родитељи детета надлежном суду. Према члану 78 Породичног закона, споразум о самосталном вршењу родитељског права обухвата споразум родитеља о поверавању заједничког детета једном родитељу, споразум о висини доприноса за издржавање детета од другог родитеља и споразум о начину одржавања личних односа детета са другим родитељем. Споразумом о самосталном вршењу родитељског права преноси се вршење родитељског права на оног родитеља коме је дете поверено. Према истом члану, родитељ који не врши родитељско право има право и дужност да издржава дете, да са дететом одржава личне односе и да о питањима која битно утичу на живот детета одлучује заједнички и споразумно с родитељем који врши родитељско право. Овим питањима се, у смислу породичног закона, сматрају: образовање детета, предузимање већих медицинских захвата над дететом, промена пребивалишта детета и располагање имовином детета велике вредности. У складу са чланом 270 Породичног закона, суд је дужан да, пре него што донесе одлуку о заштити права детета или о вршењу односно лишењу родитељског права, затражи налаз и стручно мишљење од органа старатељства, породичног саветовалишта или друге установе специјализоване за посредовање у породичним односима.

Велик број подносилаца представки указује на проблем, јер им бивши партнер ускраћује виђање са заједничким дететом, иако је оно регулисано судском пресудом. Учили смо да се

⁴⁵ „Службени гласник РС”, бр. 16/2012

⁴⁶ Уредбом о изменама и допунама Уредбе о мрежи установа социјалне заштите („Службени гласник РС”, бр. 12/2013)

орган старатељства ретко одлучује за примену мере корективног надзора, истичући позитивнији ефекат новчане казне у оваквим случајевима.

Према члану 80 Породичног закона, корективни надзор над вршењем родитељског права обавља орган старатељства када доноси одлуке којима исправља родитеље у вршењу родитељског права, док члан 81 истог закона одређује да родитељ који злоупотребљава права или грубо занемарује дужности из садржине родитељског права може бити потпуно лишен родитељског права. Грубо занемаривање дужности из садржине родитељског права подразумева избегавање издржавања детета или одржавања личних односа са дететом с којим родитељ не живи, односно спречавање одржавања личних односа детета и родитеља с којим дете не живи.

Покрајински омбудсман је у случајевима где је постојао очигледан основ за поступање, указао надлежним центрима за социјални рад на неопходност спровођења мера корективног надзора, а све с циљем да се заштити интерес деце и оствари њихово право да имају контакте и с родитељем са којим не живе, у складу с правоснажним судским пресудама. У већем броју случајева упућена је препорука Покрајинском секретаријату за здравство, социјалну политику и демографију, да у складу са овлашћењима изврши надзор над радом и стручним радом центара за социјални рад, што је он у свим случајевима и учинио.

ХРАНИТЕЉСТВО

Покрајински омбудсман је поступао у неколико случајева смештаја деце у другу породицу (хранитељску), а у вези с поступањем надлежних центара за социјални рад.

Чланом 21 Правилника о хранитељству⁴⁷ прописано је да општу подобност хранитеља утврђује центар за социјални рад, надлежан за хранитеље на основу синтетизованог извештаја – налаза и стручног мишљења о општој подобности будућих хранитеља, а када процену врши центар за породични смештај или друга специјализована установа, на основу синтетизованог извештаја тих установа.

Стручни радници у поступку процене опште подобности хранитеља руководе се проценом способности будућих хранитеља да стичу и развијају знања и вештине за заштиту деце без родитељског старања. То подразумева очување идентитета детета кроз подржавање веза између детета и његове породице, као и других важних особа из његове прошлости, као и прихватање подељене одговорности и успостављање сарадничког односа с родитељима деце и стручним радницима центра за социјални рад.

На основу обраћања грађана, Покрајински омбудсман је уочио постојање проблема код хранитеља који нису у потпуности схватили сврху остваривања улоге коју су прихватили. Пример је случај где поступак повратка детета у сродничку породицу непримерено дуго траје, јер хранитељи и након процене центра да су се за то стекли адекватни услови одбијају да предају дете сродничкој породици, иако је донето и решење о укидању опште подобности хранитељице за бављење хранитељством, као и решење о престанку смештаја за дете. Тим поводом реаговао је и Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију, а поступак је још увек у току.

Други пример односи се на притужбу на рад центра за социјални рад због одлуке о раскиду породичног смештаја притужиоачеве ћерке у хранитељској породици. Покрајински омбудсман је на основу навода из изјашњења центра и увидом у приложену документацију, утврдио да стручни тим центра за социјални рад остаје при закључку да није сврсисходно

⁴⁷ „Службени гласник РС”, бр. 36/2008

организовати даљу заштиту детета путем породичног смештаја, те да отац има потенцијала да се стара о детету. Будући да отац у представи Покрајинском омбудсману, а и приликом свакодневног обраћања телефонским путем, негира да поседује капацитете да самостално води бригу о ћерки, односно да није у могућности да задовољи све њене узрасно-развојне потребе на адекватан начин, закључено је (супротно закључку центра) да није пронађено адекватно решење смештаја детета, а што би било у њеном најбољем интересу. Због тога је упућен захтев Покрајинском секретаријату за здравство, социјалну заштиту и демографију да спроведе надзор над радом и стручним радом спорног центра за социјални рад, како би се проблем решио у најбољем интересу детета.

ДОМОВИ ЗА ДЕЦУ

У оквиру редовних активности у области заштите права детета, институција Покрајинског омбудсмана посетила је Дом за децу и омладину „Мирослав Мика Антић” у Сомбору и Дом за децу и омладину „Вера Радивојевић” у Белој Цркви, како би на непосредан начин стекао увид у услове живота деце и омладине смештене у установама социјалне заштите.

Објекти сомборског дома су недавно реновирани, као и његово непосредно спољашње окружење. Тренутно у дому борави нешто више деце од прописаног броја, али ова чињеница не утиче на квалитет његових услуга и смештаја, а што су у разговору потврдили и сами штићеници и штићенице. Говорећи о сарадњи дома с другим институцијама, наглашено је да је она одлична с полицијом, али да у сарадњи са установама социјалне и здравствене заштите постоје извесни проблеми, који се, у зависности од конкретног питања, најчешће правовремено и успешно решавају. Највећи проблем тренутно је то што у Сомбору нема дечјег психијатра, а међу децом у домовима, нарочито оном која су уз тешку социјалну ситуацију у породици доживела и насиље у породици, појава поремећаја у понашању је у порасту. Сличан проблем имају и други домови у АП Војводини, из којих се деца и млади такође упућују на лечење у Нови Сад.

Установа у Белој Цркви се састоји из више објеката, а величина и организација простора у потпуности задовољава потребе деце и даје могућност да свака васпитна група има своју засебну стамбену јединицу. Тренутно у дому борави 44 деце, што је мање од предвиђеног капацитета установе. Рад је усмерен на припрему деце за полазак у школу, редовно похађање наставе и постизање што бољег успеха у школи, стручно-саветодавни третман и слободне активности. Смештај деце је привремен, до отклањања разлога смештаја и стицања услова за повратак у природну сродничку или хранитељску породицу. Ако до тога не дође, деца бораве у дому до пунолетства и почетка самосталног живота. Установа такође пружа услугу дневног боравка за социјално угрожену децу с територије општине. Корисници су деца из социјално и економски угрожених породица од првог до четвртог разреда основне школе, који имају сигурно место са организованим активностима, редовну исхрану, помоћ у учењу и сарадњу са школама. У оквиру дома функционише Прихватна станица за жене и децу, капацитета 15 корисника. У физички одвојеном делу дома, функционише услуга дечјег и омладинског одмаралишта, капацитета двадесет корисника. Један од проблема у дому јесте недостатак новчаних средстава за функционисање дома, јер трећина предвиђеног буџета одлази на трошкове грејања, а остатак који је недовољан – за све остале потребе. Према тврдњама запослених, сарадња дома са установама социјалне заштите, није одговарајућа.

ПРЕБИВАЛИШТЕ

Покрајински омбудсман је током 2012. године више пута поступао по представкама грађана који због проблема у вези с пријавом пребивалишта нису испуњавали услове за остваривање права на различите врсте новчане помоћи. Битно је напоменути да је овај проблем најизраженији у социјално угроженим породицама којима је материјална подршка

најнеопходнија, те да су надлежни органи реаговали тек након ургенције Покрајинског омбудсмана.

- остваривање права на бесплатан градски и приградски превоз за породице с троје и више деце

Подноситељка представке обратила се Покрајинском омбудсману незадовољна проценом Градске управе за социјалну и дечју заштиту Града Новог Сада да не испуњава услов за остваривање права на бесплатан градски и приградски превоз, то јест да није утврђено да породица спада у категорију „породице са троје и више деце”, због чега јој је захтев упућен управи одбијен. Ф.Г. је указала да не постоји начин да изврши пријаву пребивалишта за све чланове породице на истој адреси због специфичног положаја становника насеља у којем живе. Покрајински омбудсман је препоручио градској управи да у сарадњи с надлежним центром за социјални рад, непосредно утврди место пребивалишта за породицу подносиољке представке. Поводом препоруке, Градска управа се обратила Центру за социјални рад Нови Сад и Одсеку за избегла, прогнана и расељена лица у оквиру Градске управе за социјалну и дечију заштиту. Након увида у евиденцију, одсек је градској управи доставио информацију да је према подацима којима располажу, утврђено да подносиољка представке живи са своје троје деце, да имају пребивалиште на истој адреси, чиме испуњавају услов за остваривање права на бесплатан градски и приградски превоз, а надлежна управа накнадно је признала тражено право.

У другом случају, подносилац представке је навео да је поднео захтев за остваривање права на бесплатну карту за треће дете Градској управи за опште послове у Новом Саду, а да је на шалтер Јавног градског саобраћајног предузећа „Нови Сад” када је дошла да преузме карту, његова ћерка обавештена да није на списку лица која су остварила право на бесплатну карту у наредној школској години, иако је већ била корисница овог права, а у међувремену није дошло до промењених околности које би биле разлог да она не оствари и убудуће ово право. Градска управа за социјалну и дечију заштиту је након нашег обраћања дописом затражила да се захтев допуни потврдом о пријави пребивалишта за његову старију ћерку. Подносилац представке посебно је истакао да га приликом предаје захтева на шалтеру службено лице није информисало о постојању било каквих препрека за остваривање овог права, односно непотпуној документацији. Након спроведеног поступка, Покрајински омбудсман је добио обавештење да је ћерка подносиоца након допуне документације – пријаве пребивалишта старије ћерке уврштена у списак лица која остварују право на бесплатан превоз у школској 2012/13. години.

- дечији додаток

З.Б. се обратио Покрајинском омбудсману указујући на проблем с којим се суочава, јер према процени Градске управе Града Панчева не испуњава услов за остваривање права на дечји додаток. Породица подносиоца представке је пријављена на адреси на којој се налазила кућа у којој су живели све док није изгорела у пожару, да тренутно живе на другој адреси, али да не постоји могућност да на фактичкој адреси пријави пребивалиште, а што је и главни разлог за одбијање захтева за остваривање права на дечји додаток. Надлежни центар за социјални рад је обавестио Покрајинског омбудсмана да због недостатка одговарајућих подзаконских аката није могуће да на основу члана 11 Закона о пребивалишту и боравишту грађана („Службени гласник РС”, бр. 87/2011) изврши пријаву пребивалишта породице Б. на адреси центра, а сходно предлогу Покрајинског омбудсмана.

Након што је Министар унутрашњих послова, уз сагласност министра рада, запошљавања и социјалне политике у међувремену донео Правилник о обрасцу пријаве пребивалишта на адреси установе, то јест центра за социјални рад („Службени гласник РС”, број 113 од 30. новембра 2012), надлежни центар за социјални рад је и даље одговарао на ургенције Покрајинског омбудсмана тврдњама да и након доношења правилника имају бројне недоумице у његовом спровођењу у вези с поступком пријављивања на адресу установе. Тек након што је Министарство

рада, запошљавања и социјалне политике донело Упутство за поступање којим је регулисано спровођење поступка, Центар за социјални рад у Панчеву поступио је по захтеву З.Б. и о томе обавестио Покрајинског омбудсмана.

ПРАВО НА ДОДАТАК ЗА ПОМОЋ И НЕГУ ДРУГОГ ЛИЦА И УВЕЋАНИ ДОДАТАК ЗА ПОМОЋ И НЕГУ ДРУГОГ ЛИЦА

Покрајински омбудсман је и ове, као и претходних година, примио неколико представки родитеља у вези са остваривањем права на додатак за помоћ и негу другог лица и увећан додатак за помоћ и негу другог лица.

У представци родитеља Ж.Х. изразили су незадовољство, јер је на основу одлука Центра за социјални рад у Шиду њиховој ћерки одбијен захтев за остваривање права на увећан додатак за помоћ и негу другог лица, али и ускраћено раније признато право на додатак за помоћ и негу другог лица. Центар је, на основу мишљења првостепеног органа вештачења да код ње не постоји потреба за помоћи и негом од стране другог лица, донео решење којим се одбија захтев за признавање права на увећан додатак за помоћ и негу другог лица, али је по службеној дужности утврђен и престанак права на додатак за помоћ и негу другог лица. Имајући у виду одредбу члана 92 Закона о социјалној заштити, али и утврђење првостепеног орган вештачења да код Ж. постоји телесно оштећење од 70% по једном, 40% по другом основу, а укупно 80%, да је разврстана као умерено ментално недовољно развијена особа, да је корисник права на додатак за помоћ и негу другог лица од 2005. године, те коначно да нема образложења о побољшању њеног стања, Покрајински омбудсман упутио је центру за социјални рад препоруку да без одлагања упуте ургенцију другостепеном органу вештачења да својим налазом поново утврди и образложи степен телесног оштећења Ж.Х. на основу којег би се утврдио евентуални основ за коришћење права на додатак или увећани додатак за помоћ и негу другог лица.

У другом случају мајка је поднела представку с притужбом на рад Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију који није донео одлуку по жалби у законом прописаном року. Секретаријат је у изјашњењу навео да је жалбу подносиољке представке вратио поступајућем центру за социјални рад, да жалбу са списима предмета прво хитно доставе другостепеном органу вештачења, те ће по пријему овог вештачења бити услова за поступање секретаријата. Покрајински омбудсман је указао секретаријату на то да је ова институција већ поступала поводом већег броја притужби грађана због дуготрајног поступка одлучивања органа по жалби на решење центара за социјални рад с територије АП Војводине, у поступцима остваривања права на увећани додатак за помоћ и негу другог лица. Тада је упућено и мишљење надлежним органима да је потребно учинити напоре да се отклоне неправилности у поступању повећањем броја лекара вештака, или прописивањем посебног рока за решавање по жалбама у овим поступцима, јер околности које надлежне институције наводе не могу бити оправдање за перманентно кршење законских одредаби. Мишљење је прослеђено секретаријату и у конкретном случају.

БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОЋ

Покрајински омбудсман је примио у више наврата представке грађанки које су се жалиле на неизвршавање судском одлуком утврђене обавезе плаћања издржавања за децу од стране њихових очева и немогућности принудног извршења. Иако је Законом о извршењу и обезбеђењу прописано да је поступак извршења и обезбеђења хитан и да одлагање није дозвољено, осим ако законом није изричито прописано другачије, судови решења о принудном извршењу судских одлука не доносе у законом предвиђеним роковима, а када их и донесу са закашњењем, све чешће су неизвршава према дужнику. Родитељ, најчешће је то мајка, у таквим случајевима подноси кривичну пријаву против бивших супруга због кривичног дела недавања издржавања. Већи број подносиољки представки указао је на то да

прође и више месеци, а да не добију ни једну информацију о току поступка. Посебно забрињава да због досуђеног издржавања, и поред тога што га не остварују (примају), не могу да остваре право на различита социјална давања. Притом, већина притужитељица је слабог имовног стања и несигурних новчаних прихода, а у најбољем интересу деце је да се што пре реализује наплата доспелих потраживања на име доприноса за издржавање. Покрајински омбудсман је у оваквим случајевима подносио предстванки упутио на службе за бесплатну правну помоћ, у оквиру општинских управа које пружају правну помоћ у виду састављања писмена или заступања на суду.

Покрајинском омбудсману представком се обратила мајка малолетне девојчице, којој је након развода брака поверено вршење родитељског права, указујући на то да је отац детета обавезан да доприноси издржавању њихове заједничке малолетне ћерке, почев од фебруара 2007. године, али до дана подношења представке није извршио ниједну исплату доспеле рате. Отац детета је у време доношења пресуде био стално запослен и остваривао је редовне и сталне новчане приходе. Због тога што бивши супруг није поступао по судској одлуци, грађанка се обратила Основном суду у Суботици, као и Основном суду у Подгорици, октобра 2008. подносећи предлог за извршење, али није донето решење о извршењу. Будући да Покрајински омбудсман нема надлежност да врши надзор над радом суда, а да грађанка према Правилнику о раду Службе бесплатног правног заступања од стране адвоката Адвокатске коморе Војводине испуњава опште услове за подношење захтева за бесплатну правну помоћ, подносиоца представке упућена је да се обрати Служби за бесплатну правну помоћ у Суботици. Имајући у виду најбољи интерес детета, Покрајински омбудсман је упутио препоруку Служби за бесплатну правну помоћ у Суботици да се при узимању захтева у разматрање, њен предмет третира као нарочити приоритет.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА ДЕЦЕ

Према закону о здравственој заштити и здравственом осигурању, обавезно су осигурана сва деца до навршених 18 година живота.

Основна сврха система здравствене заштите деце јесте пружање здравствених услуга у складу с највишим могућим стандардом здравствене заштите, а с циљем најбољег интереса детета. Покрајински омбудсман је поступао по више представки грађана који су указивали на пропусте у раду здравствених установа приликом пружања здравствених услуга деци.

Један од уочених проблема у области здравствене заштите деце јесте и немогућност овере здравствених књижица деци, у својству члана породице осигураника, јер је обавезно здравствено осигурање деце условљено уплатом доприноса носиоцу осигурања, што је противно позитивном законодавству. Да би се пропуст отклонио, приступило се изради Правилника о изменама и допунама Правилника о исправи о здравственом осигурању и посебној исправи за коришћење здравствене заштите, којим је поново учињен пропуст, јер њиме није предвиђено да сва деца до 18 година живота остварују право на потврде за коришћење здравствене заштите, већ само она која су чланови породице осигураника за које послодавац није редовно измиривао допринос за обавезно здравствено осигурање **до 9.8.2011. године**. За период после 9.8.2011. године, не постоји правни основ на основу којег би Републички фонд за здравствено осигурање издавао потврде за ову категорију лица и проблем се поново разматра, а деци нису оверене књижице.

Поступајући по представци грађана, као и по сопственој иницијативи на основу сазнања из других извора о могућој повреди права детета на здравствену заштиту, Покрајински омбудсман је покренуо поступак контроле законитости, целисходности и ефикасности поступања здравствених установа на територији Аутономне Покрајине Војводине. Домовима здравља и другим здравственим установама на територији Аутономне Покрајине Војводине, министарство здравља је доставило допис од 28. децембра 2011. године, којим је наложена

обавеза истицања обавештења на видним местима у здравственим установама, у којем ће се навести да се пријем деце узраста до 15 година може вршити искључиво уз присуство родитеља, усвојитеља или старатеља. Покрајинском омбудсману обраћали су се како родитељи, тако и здравствени радници, с обзиром на свакодневне проблеме с којима се и једни и други сусрећу због примене наведеног упутства од стране здравствених установа. Проблеми су бројни, а примера ради, односе се на обавезу родитеља да одсуствују с посла да би водили дете код лекара и у случајевима најједноставнијих облика пружања здравствене заштите, поступање приликом организације и спровођења систематских прегледа ученика, чак и у случајевима када се амбуланта налази у школској згради, обезбеђивање здравствене заштите најугроженијим категоријама деце („деца улице”, у свратиштима и сл.). Након спроведеног поступка и добијених одговора Министарства здравља и Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију, Покрајински омбудсман је утврдио да изричито условљавање остваривања права деце узраста до 15 година живота на пружање здравствене заштите (осим у хитним случајевима), обавезним присуством њихових родитеља, усвојитеља или старатеља, нема основ у важећим правним прописима. Министарство здравља није узело у обзир специфичност здравствених потреба деце различитог развојног узраста, врсту и дужину трајања здравствене услуге, могућност давања обавештења и обезбеђивања пристанка родитеља, старатеља или усвојитеља на други начин сем њиховог личног присуства. Од нарочито штетног утицаја на здравствену заштиту деце јесте и чињеница да Министарство здравља у обавештењу није предвидело изузетке од овог правила и могућност да се, у циљу најбољег интереса детета, под посебним околностима сагласност исходује од стране другог одраслог лица. Покрајински омбудсман је свој став и мишљење упутио надлежним органима и позвао здравствене установе, као и све надлежне органе с обзиром на њихове законске надлежности у погледу друштвене бриге за здравље становништва, да коришћењем целисходних решења којима ће се обезбедити обавештење и пристанак законског заступника детета, у складу са законом, унапреде ефикасно остваривање здравствене заштите деце узраста до 15 година живота.

Покрајински омбудсман је примио и представку родитеља тромесечне бебе у којој износи примедбе на рад Института за здравствену заштиту деце и омладине Војводине, а посебно због процедуралних и организационих пропуста у заказивању прегледа пацијентима, непрофесионалног рада лекара, те немогућности да се обрати управи установе, која би размотрила притужбе родитеља пацијената. Притужбом се указивало на пропусте установе у поштовању процедуре заказивања, па и самог термина прегледа, због којих је снимање ултразвуком тромесечне бебе, уместо у заказаних 10 часова ујутро, обављено тек након два сата чекања. Такву судбину доживело је још десетак беба тог дана. Поред овог пропуста, незадовољни родитељ је указао да ординирајући лекар није био обучен да користи опрему за снимање ултразвуком. На захтев Покрајинског омбудсмана, Институт је у свом одговору образложио спорни догађај и разлоге чекања на преглед. Он се огледа у томе да је у време заказаних специјалистичко-консултативних прегледа било неодложно потребно да се ултразвучни апарат премести у Одељење интензивне неге и терапије. На овом одељењу лече се најтежи, углавном витално угрожени пацијенти, који имају приоритет приликом свих неопходних медицинских процедура у складу са светским стандардом медицинске праксе, доктрине и етике, што чини кашњење амбулантних прегледа пацијената оправданим. Установа је потврдила да јој се приговором нико није обратио због овог догађаја, а то је било могуће учинити заштитнику пацијентових права Института и о томе постоје обавештења на огласним таблама и на свим етажама Поликлинике. Поводом притужбе на стручност лекара наведено је да се бави ултрасонографијом мозга 23 године, да ју је увео као нову здравствену технологију у Институт, те да се у току раду стално едуковао у познатим здравственим центрима. Поводом настале ситуације, директор и запослени у Институту изразили су жаљење и извињење због осећаја повређености подоносица представке, наводећи да ће Институт радити на организационим унапређивањима у пружању здравствене заштите и одржавању високог квалитета стручног рада и хуманости према пацијентима. Након

спроведеног поступка, Покрајински омбудсман је утврдио да је Институт за здравствену заштиту деце и омладине Војводине, образложио разлоге поступања, увидео пропуст и предвидео начин унапређивања рада у складу са својим надлежностима и правилима струке, а поступио је по и предлогу Покрајинског омбудсмана и лично одговорио подносиоцу представке.

У следећем случају Покрајински омбудсман је поступао по представци грађанина које је навео да на дечјем одељењу Дома здравља у Кули, које се налази у приземљу дома, не постоји тоалет за децу пацијенте, већ само тоалети који се користе за потребе запослених. Из тог разлога, деца се упућују да користе тоалет на спрату који је намењен одраслим пацијентима. У образложењу Дома здравља у Кули наведено је да на дечјем одељењу постоји тоалет за децу, али да постоји пропуст дома, који се састоји у томе да на вратима тоалета не постоји ознака да је намењен деци која су пацијенти и да је често закључан. Стога је в.д. директора дома здравља предузео одговарајуће мере и наложио да се отклони тај пропуст и да се на вратима тоалета напише да је намењен искључиво за потребе деце. Након спроведеног поступка Покрајински омбудсман је утврдио да је Дом здравља у Кули увидео пропуст и отклонио неправилности у раду у складу са својим надлежностима, а да је предвидео и даље унапређивање и опремање простора.

Покрајинском омбудсману се обратила представком мајка два дечака, указујући на непрофесионалан, груб и непримерен однос стоматолошкиње и стоматолошке сестре према њеним малолетним синовима, у ординацији при основној школи. Из одговора заштитнице права пацијената Дома здравља у Новом Саду, којој се Покрајински омбудсман обратио овим поводом, произлази да стоматолошкиња не сматра да је њено опхођење према дечацима било грубо и неумесно, те да су све примедбе на њен рад неосноване. Ипак, она није негирала да је коментарисала да ли су зуби дечака добро опрани или не, да је викала на њих, те да су дечаци уплакани истрчали из ординације. У изјашњењу је наведено и да је увидом у евиденцију Дома здравља Нови Сад, односно заштитнице пацијентових права, утврђено да је ово једини случај притужбе на рад стоматолошкиње. Због оваквог понашања, Покрајински омбудсман је упутио мишљење да би медицинске раднице, а посебно у раду с децом пацијентима, требало да одликују сензибилност и хуманост, те да би било неопходно да приликом пружања здравствене заштите имају квалитетан и правилан приступ према сваком пацијенту, како би охрабрили своје пацијенте и стекли њихово поверење. Према члану 24 Конвенције о правима детета, свако дете има право на највиши могући стандард здравствене заштите и приступ здравственим и медицинским услугама, а то право је потврђено и Законом о здравственој заштити. У конкретном случају, непримереним понашањем стоматолога код малолетних пацијената може се усадити страх и отпор према одласку на преглед, чиме би њихова основна права на адекватну здравствену заштиту била угрожена. Покрајински омбудсман је, на основу свега наведеног, Дому здравља Нови Сад упутио препоруку да је потребно да у вези с конкретним проблемом прате ситуацију и утврде да ли постоји оправдан разлог за незадовољство пацијената радом поменуте стоматолошкиње. У том смислу, требало би да предузму све мере из своје надлежности како би се постојећи проблем решио (евентуално да спроведу поступак нове обуке прилагођавања рада са децом), а што би било у најбољем интересу свих малолетних пацијената. Неопходно је и да, у сарадњи с начелницом службе, остваре контакт с мајком дечака и понуде јој могућност избора другог стоматолога за њене синове.

Покрајински омбудсман је примио и представку мајке која је, како наводи, позвана у дечји диспансер, где су је обавестили о анонимној пријави, према којој је њена једанаестогодишња ћерка више пута дрогирана и силована током последњих неколико месеци. Случај су надлежни у дому здравља по службеној дужности пријавили и полицијској станици, где је девојчица саслушана у присуству мајке и стручне раднице центра за социјални рад. Изабрана лекарка је поучила мајку да је у обавези да ћерку подвргне прегледима код гинеколога и неуропсихијатра, издала је упуте и прегледи су обављени у Новом Саду. Након спроведеног поступка, Покрајински омбудсман је утврдио да је надлежни дом здравља поступао благовремено по пријави, али и да је

поступао исхитрено и преурањено без претходне потврде оправданости наведених сумњи и адекватне процене ризика од злостављања детета и секундарне виктимизације. Озбиљности навода и проблема доприноси чињеница да је у питању девојчица узраста 11 година, која је према наводима мајке претрпела трауму и нарушавање физичког и психичког интегритета због лажне анонимне пријаве. Будући да је детаљнијом проценом утврђено да лекари дечјег диспанзера у свом раду примењују одредбе „Посебног протокола система здравствене заштите за заштиту деце од злостављања и занемаривања”, а који је објавило Министарство здравља Републике Србије, 2009. године у Београду, као и да имају формиран стручни тим за рад на заштити деце од свих облика злостављања и занемаривања, Покрајински омбудсман је закључио да је овај дом здравља поступао у складу с надлежностима и поступак је обустављен, али је указано на потребу бољег тимског рада.

МЕДИЈИ И ПРАВА ДЕТЕТА

Представници Покрајинског омбудсмана посетили су једну основну школу у Новом Саду, где су разговарали са ученицима, члановима школског парламента, о дечјим правима, инструментима заштите и надлежностима Покрајинског омбудсмана у овој области. Снимљена је и емисија „Кад зазвони” о теми „Моја права, а обавезе?”, која је емитована на првом програму РТВ Војводине. Имајући у виду чињеницу да електронски медији деци као активним саговорницима, не дају довољно простора да се изјасне о темама које их се тичу, Покрајински омбудсман посебно је *похвалио* и подржао иницијативу новинара и новинарки РТВ Војводине да децу активно укључе у школске образовне и информативне емисије. Овакав приступ несумњиво доприноси подизању стандарда поштовања права деце у Војводини, као и повећању степена заступљености деце у медијима, посебно када говоримо о јавном сервису. Међутим, оно на шта је Покрајински омбудсман хтео да укаже уредништву овог програма, јесте да је на основу ове емисије, али и праћењем начина информисања о деци и дечјим правима у информативним, документарним и образовним емисијама РТВ Војводине, уочено да су поједини појмови и контекст информација о правима детета у неким сегментима програма били неадекватно представљени јавности. То се посебно односило на изношење става и мишљења да деца уз права имају и *обавезе*, што није у складу са суштином остваривања, заштите и унапређивања права детета коју налаже међународноправно регулисана обавеза државе и њених институција. Насупрот оваквом закључку емисије, који се појављује и у самом њеном називу, деца стичу права рођењем и остварују их у складу с њиховим посебним статусом у друштву. Њихово остваривање, за разлику од права која уживају одрасли, није условљено испуњењем обавезе, а гарантовано је Уставом, законима и међународно признатим ратификованим документима. Због тога су права деце, само изузетно, у законом одређеним случајевима ограничена. Код деце се као противтежа уживању права инсистира на развијању *одговорности* у односу на њих саме, односно права других, а све у складу с њиховим развојним могућностима. Имајући у виду чињеницу да је ученицима односно ученицама током снимања посебно указано на значење поменутих појмова, а да објашњење није емитовано, те да концепт телевизијске емисије у овом сегменту није у складу с правилним информисањем гледалаца о суштини дечјих права, могло би се закључити да је разлог томе неразумевање новинара/новинарки и уредника/уредница ове телевизије. Интереси грађана и грађанки АП Војводине јесу оно што повезује РТВ Војводине и Покрајинског омбудсмана у њиховом раду, те се очекује да ће будуће праћење остваривања права детета бити у складу са овом сугестијом.

ИЗВЕШТАЈ О РЕЗУЛТАТИМА ИСТРАЖИВАЊА У ОБЛАСТИ ДИГИТАЛНОГ НАСИЉА

ПРОЈЕКАТ „ПРЕВЕНЦИЈА ЕКОНОМСКЕ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ ДЕЦЕ ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ – ЕКСПЛОАТАЦИЈА ДЕЦЕ НА ИНТЕРНЕТУ”

Злоупотреба и злостављање деце и младих путем информационих и комуникационих технологија (ИКТ) у АП Војводини и Републици Србији још увек је споредна тема у односу на вршњачко насиље, или насиље у породици. Међутим, прелиминарни резултати спроведеног истраживања указују на висок степен заступљености такозваног дигиталног насиља међу децом и младима. Узрасна граница овладавања вештином коришћења рачунара, мобилних телефона и интернета међу децом је сваким даном све нижа, а дигиталне технологије су деци и младима све приступачније. С друге стране, родитељи и наставници најчешће нису довољно информисани о начинима на који деца могу доћи у опасност од злоупотребе путем ИКТ, нити су довољно вешти у сналажењу на друштвеним мрежама, односно у садржајима којима се њихова деца баве на интернету.

Експлоатација деце на интернету, односно ИКТ подразумева насиље, искоришћавање, злоупотребу и/или злостављање деце од стране одраслих или вршњака. Експлоатација укључује показивање непристојног садржаја деци, регрутовање деце за илегалне активности, *груминг*, *секстинг*, *сајбер-булинг* и друге врсте насилног понашања које угрожавају права детета.

Пројекат „Превенција економске експлоатације деце југоисточне Европе – Експлоатација деце на интернету” током 2012. заједнички су започели Покрајински омбудсман и међународна организација „Спасимо децу” (*Save the Children International*). Општи циљеви овог пројекта су идентификовање специфичних питања дечјих права у вези са експлоатацијом деце и младих путем злоупотребе ИКТ, као и боље разумевање законског оквира заштите деце од експлоатације путем злоупотребе ИКТ у АП Војводини, односно Републици Србији.

Истраживање у које су укључена деца и млади у АП Војводини, њихови родитељи и наставници, као и стручњаци има за циљ да сагледа актуелне размере појаве и могућности заштите деце и младих од њихове стварне и потенцијалне експлоатације путем ИКТ. По објављивању резултата овог истраживања, Покрајински омбудсман ће у априлу 2013. године спровести информативну кампању о потреби да се ова област заштите права деце и младих унапреди на територији АП Војводине, односно у Републици Србији, првенствено усмерену на информисање деце и родитеља ради предупређивања и сузбијања појаве експлоатације деце и младих путем злоупотребе ИКТ.

РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА

УВОД

У протеклој години дошло је до значајног повећања броја жена на местима одлучивања захваљујући посебним мерама у изборном законодавству, тачније квотама за мање заступљени пол, која је појачана изменама у изборном законодавству.⁴⁸ У Народној скупштини Републике Србије сада су 82 посланице⁴⁹, а трећина одборница у скупштинама јединица локалних самоуправа. Међутим, због комбинованог изборног система у Скупштини АП Војводине није испуњена квота, него је тек 15 одсто посланица, због чега се намеће закључак да су потребна другачија решења која ће допринети равномерној заступљености жена у покрајинској Скупштини, односно обезбедити да посланичку функцију обавља бар трећина жена.

Успостављање институционалног оквира за постизање равноправности полова и једнаких могућности за жене и мушкарце, као и стварање претпоставки за примену Закона о равноправности полова јесте споро.⁵⁰ Нажалост, ни после три године, чак четвртина локалних самоуправа у Војводини није испунила законску обавезу да организује стално радно тело или запосленог задуженог за родну равноправност, али готово половина општина има и стално тело и запослену особу задужену за овај сектор.⁵¹ Помаци у увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и друге активности, као и прикупљање и разврставање података о корисницима/корисницама програма по полу јесу спори, што потврђује податак да само 40-так одсто јединица локалне самоуправе тврди да у процесу усвајања развојних планова и других аката разматрају мере и активности које су у функцији равноправности полова, а трећина да исказује статистичке податке према полу.

Покрајинска скупштинска одлука о равноправности полова се, нажалост, не спроводи с подједнаком пажњом у свим покрајинским органима, што потврђује запажање да успостављање нормативног оквира не доводи само по себи до унапређивања родне равноправности него је потребно обезбеђивање капацитета, пре свега кадровских, али и финансијских за примену прописа и неопходних мера које доприносе родној равноправности и стварању једнаких могућности за жене и мушкарце.

Онеспостојава и то што се одржава неповољнији положај жена у односу на мушкарце у готово свим областима од значаја за свакодневни живот. Економска криза траје, а њено дејство различито погађа жене и мушкарце, пре свега на тржишту рада. Много је послодаваца који не поштују обавезу да пријављују запослене на осигурање, уплаћују доприносе и исплаћују зараде. Није мали број оних послодаваца који исплаћују само део зараде преко текућег рачуна, а остатак у готовини и то нередовно, што доводи до мање уплате доприноса за обавезно социјално осигурање, мање година пензијског стажа, али и штетних последица у остваривању права из здравственог осигурања и осигурања за случај незапослености. Због страха да ће трпети негативне последице, запослени/запослене се ретко

⁴⁸ Закон о изменама и допунама Закона о избору народних посланика („Службени гласник РС”, бр. 36/2011), Закон о изменама и допунама Закона о локалним изборима („Службени гласник РС”, бр. 54/2011) и Покрајинска скупштинска одлука о избору посланика у Скупштину АПВ („Службени лист АПВ” бр. 3/2012-пречишћен текст).

⁴⁹ Народне посланице сада чине 32,8% укупног броја народних посланика.

⁵⁰ „Службени гласник РС”, бр. 104/09

⁵¹ Закон о равноправности полова, члан 39 и 40.

одлуче за подношење пријаве инспекцији рада. Посебан проблем представља кршење права жена које су на боловању због одржавања трудноће или породилском одсуству и одсуству са рада ради неге детета. Права се крше, било тако што их послодавци отпуштају са посла, било што им закидају на заради или их уопште не исплаћују, односно захтевају да врате средства која су уплаћена на рачун запослене.

Као и сваке године и у овом извештају велика пажња је посвећена насиљу над женама у породици, пошто су размере овог проблема велике. Иако је, барем кад је реч о нормативном оквиру, уочен напредак, поступање запослених у институцијама није примерено тежини проблема с којима се суочавају жртве насиља. Процесуирање случајева насиља је споро, казнена политика блага, а недовољна је сарадња институција које често делују неусклађено.

Чланом 17 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском омбудсману прописано је да заменик/заменица за равноправност полова прати примену међународних стандарда о равноправности полова и закона о забрани дискриминације/закон о равноправности полова, прикупља информације о примени закона о примени закона и других прописа, надгледа праксу и континуирано прати остваривање принципа равноправности полова у различитим областима друштвеног живота. Између осталог, саветује надлежне органе у вези са доношењем, изменама и допунама прописа који се односе на равноправност полова и у вези с њиховом применом, обавештава надлежне органе и ширу јавност о кршењу равноправности полова, прима и испитује представке које се односе на непосредну и посредну дискриминацију с обзиром на пол, посредује у мирном решавању спорова у вези са дискриминацијом и организује, учествује и подстиче образовање за поштовање равноправности полова у свим областима друштвеног живота. Део Годишњег извештаја о остваривању равноправности полова приказује случајеве кршења принципа равноправности полова и активности које су предузимане у оквиру надлежности заменице за равноправност полова.

ОПШТИ ПОКАЗАТЕЉИ (СТРУКТУРА ПРЕДСТАВКИ)

У овом извештајном периоду настављена је вишегодишња пракса да се жене више него мушкарци жале због проблема у вези с радним односима, социјалном заштитом, економским проблемима и родитељством, односно због угрожавања права трудница и породилја. Иако се неколико година уназад примећује повећање броја представки у којима се указује на кршење женских људских права, у стварности се још недовољно препознаје кршење права на основу пола (и родне припадности), брачног и породичног статуса и дискриминација по тим основама у поступању органа управе, што утиче на то да број представки мањи, односно није сразмеран у односу на стање и проблеме на које често указују подаци.⁵² Осим тога,

⁵² Повреде права на равноправност полова односе се на различите области, али је дискриминација и кршење начела равноправности полова најчешће у подручју запошљавања и радних односа. Насиље у породици је широко распрострањено, а тако и кршење права на живот, душевно здравље, слободу кретања и достојанство личности. У породичним односима, неравноправност полова огледа се и у неравноправном уделу родитеља у бризи и васпитању деце што утиче и на одлуке о поверавању деце, а стереотипи о родним улогама утичу и на то да институције и саме подстичу њихово обнављање јер доносе одлуке које несразмерно више погађају жене него мушкарце; на пример, тако што послодавци са женама закључују уговоре о раду на одређено време које, у случају трудноће, не продужавају; одлуке утичу на мушкарце тако што их стављају у неравноправан положај (у смислу одредби о финансијској подршци породици са децом, везујући ту помоћ искључиво за мајке). У области родне равноправности углавном се суочавамо са структуралном дискриминацијом, која се најчешће не препознаје, него се различито поступање схвата као природно стање ствари. Због дубоке уграђености у темеље друштва такве појаве се називају структуралним и на њих углавном указују статистички подаци.

вишеструки проблеми на које жене често указују у својим представкама не уочавају се увек као дискриминација на основу пола, брачног или породичног статуса или вишеструка дискриминација жена, него као кршење права из радног односа, или права из социјалног, односно пензијског осигурања, тако да се у институцијама проблем не сагледава из родног угла, нити уочавају сви његови елементи, иако број жена који се жали указује да за то можда има разлога.

Од укупно 1.209 представки, жене су поднеле 448 (37,06%), а у сектору равноправности полова поступано је у 178 случајева, од којих су 53 евидентирани у области равноправности полова. Представке које нису означене као „равноправност полова” односиле су се на проблеме у образовању, на пензијско и инвалидско осигурање, поступање центара за социјални рад, права по основу рада и незапослености.

Број и структура притужби које су означене као повреда права у области родне равноправности релативно је мали и чини 4,25% укупног броја представки, незнатно више него 2011. године. Највише представки је у вези с дискриминацијом, радним правима, односно дискриминацијом у области рада и запошљавања, узнемиравања и злостављања на раду, због насиља у породици (притужбе на центар за социјални рад, полицију, дом здравља) и у области социјалних права (материјална социјална помоћ, додатак за негу и помоћ, једнократна помоћ). Од 53 представке у вези с родном равноправношћу, мушкарци су поднели седам представки, а чак 15 су представке удружења жена, што је знак да су почела да препознају своје потенцијале и улогу омбудсмана у заштити људских права жена. То је уједно и резултат интензивних разговора с представницама сеоских удружења о њиховој улози у заступању жена ради превазилажења проблема с којима су суочене.

У следећој табели дат је преглед означен као равноправност полова, по областима и подносиоцима представки.

Област	Мушкарци		Жене		Удружења		Укупно	
Дискриминација	3	13,64%	9	60,00%	4	14,29%	16	24,62%
Мобинг	1	4,55%	4	26,67%	0	0,00%	5	7,69%
Насиље у породици	0	0,00%	7	46,67%	7	25,00%	14	21,54%
Социјална питања	1	4,55%	4	26,67%	1	3,57%	6	9,23%
Разно	2	9,09%	7	46,67%	3	10,71%	12	18,46%
УКУПНО	7	10,77%	31	47,69%	15	23,08%	53	81,54%

Упућена су четири мишљења и препоруке општинским/градским и покрајинским органима управе, која су се односила на поступање органа у случајевима насиља у породици (препорукe и мишљења су упућени центрима за социјални рад), примену Посебног протокола Министарства здравља Републике Србије за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу, у домовима здравља на територији АП Војводине, као и препорука свим локалним самоуправама у вези с применом Закона о равноправности полова.

Током 2012. године, заменица за равноправност полова јавно је иступала и упозоравала на кршење права и дискриминацију на основу пола.⁵³ Обишла је десетак локалних самоуправа, учествовала на 38 скупова, дала више од 50 изјава, интервјуа и гостовала у телевизијским и радио-емисијама. Осим тога, заменица је активно учествовала у спровођењу пројекта „Омбудсман ближи грађанкама и грађанима”, уз подршку Агенције Уједињених нација за

⁵³ На основу члана 17 Покрајинске скупштинске одлуке о покрајинском омбудсману, заменица за равноправност полова – између осталог – обавештава надлежне органе и ширу јавност, даје изјаве и саопштења о кршењу равноправности полова.

родну равноправност и оснаживање жена, с циљем оснаживања институције Покрајинског омбудсмана у области родне равноправности, као и ради повећања њене препознатљивости у јавности.

НАСИЉЕ НАД ЖЕНАМА И У ПОРОДИЦИ

Према истраживању спроведеном у оквиру пројекта *Ка свеобухватном систему сузбијања насиља над женама у Војводини*,⁵⁴ насиље над женама у породици веома је распрострањено, а само четвртина злостављених жена је последњи случај насиља пријавила полицији. Истраживање *Кривично-правни одговор на насиље у породици: Правосудна пракса у Војводини*⁵⁵ показује да међу жртвама преовлађују особе женског пола (84,5%), просечне старости између 33 године и 48 година (35%). У време извршења дела, 39% њих било је у браку, а преовлађују жртве с двоје деце или једним дететом. У 70% случајева постојало је раније злостављање од стране учиниоца, најчешће физичко насиље. Насилник је често или најчешће (79% случајева) био садашњи или бивши муж, односно партнер. Међу онима којима је изречена казна преовлађују мушкарци (94%), старости између 33 године и 48 година, углавном у брачној или ванбрачној заједници, већином родитељи двоје деце или једног детета. Преовлађују они који раније нису осуђивани (60%). Ово истраживање је показало да је велики проценат одбацивања кривичне пријаве (у 66,7% предмета), најчешће због недостатка доказа, те да тужилац у готово 80% случајева није разговарао ни са оштећеном/оштећеним, нити с лицем против којег је поднета кривична пријава, као и да процесуирање траје релативно дуго (судска одлука донета најчешће у року од шест до дванаест месеци од подношења кривичне пријаве), док међу изреченим санкцијама преовлађују мере упозорења, односно условна осуда. Казна је изречена сваком петом учиниоцу, а суд је олакшавајуће околности нашао у 90,1% случајева, међу којима преовлађују – ранија неосуђиваност (23,7%) и родитељство (21,4%).

У истраживању се констатује, а до сличних закључака дошао је и Покрајински омбудсман, да жртве од надлежних служби очекују веће ангажовање, разумевање проблема и њихових потреба, пружање подршке, помоћ, заштиту и информације о могућностима заштите. Због тога је изузетно важна примена Општег протокола о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и партнерским односима, који посебно истиче обавезу службених лица да помажу жртви и да јој пружају подршку из своје надлежности. Протокол, између осталог, предвиђа сазивање конференције случаја, ради планирања услуга и мера заштите жене жртве насиља и других чланова породице изложених насиљу. План заштите мора да осигура безбедност жртве, да заустави насиље и да спречи да се дело понови, да заштити права жртве, да омогући да слободно донесе одлуке у свом најбољем интересу, да добије услуге које служе њеном опоравку, оснаживању и осамостаљивању.⁵⁶

Прошла година била је завршна у спровођењу Стратегије за заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период 2008. до 2012. године,⁵⁷ чије је носилац био Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност

⁵⁴ Истраживање је 2009. године спровело Виктимолошко друштво Србије у четрдесет села и седам градова (167 сеоских и 349 градских насеља), на узорку од 516 жена, а показало је да је више од половине њих након пунолетства преживело неки облик насиља у породици.

⁵⁵ Истраживање је реализовао Аутономни женски центар 2010. године, у оквиру пројекта *Ка свеобухватном систему сузбијања насиља над женама у Војводини*.

⁵⁶ Видети на сајту Покрајинског омбудсмана: <http://rp.ombudsmanapv.org>

⁵⁷ „Службени лист АПВ”, бр. 20/2008

полова. Током трајања пројекта, одржано је више од две стотине тренинга о насиљу над женама, обучено је више од 1.200 професионалца/професионалки за спровођење координиране акције против родно заснованог насиља, док је више стотина њих обучено за специјализоване услуге женама жртвама насиља и др.⁵⁸ Имајући на уму постигнуте резултате, веома је добро што се планира наставак активности и израда стратегије за наредни четворогодишњи период.

ПОДАЦИ О НАСИЉУ⁵⁹

Већ седму годину, Покрајински омбудсман у надлежним институцијама на годишњем нивоу прикупља податке који могу да укажу на поступање институција и тако помогну да се усвоје и примењују одговарајуће мере. Нажалост, није довољно учињено у побољшању приступа институција прикупљању, евидентирању и ширењу података, што би допринело бољем праћењу и потпуном разумевању ове појаве. Ипак, прикупљени подаци показују да су у огромном проценту жртве породичног насиља жене – супруге или ванбрачне партнерке починиоца, док су починиоци породичног насиља мушкарци. Из године у годину расте број пријављених случајева насиља у породици, али се уочава склоност свих институција да примењују махом блаже мере и казне, док охрабрује то што институције извештавају да је њихова међусобна сарадња из године у годину све боља.

У 2012. години, забележено је 3.427 захтева за пружање *полицијске интервенције* ради заштите од насиља у породици, што је двоструко мање него прошле године. Претпостављамо да је реалан број много већи, пошто Полицијска управа у Панчеву уопште није доставила податке, док Полицијска управа у Новом Саду није доставила укупан број захтева, јер евиденцију не води на такав начин. Прошле године у Полицијској управи Нови Сад забележен је 4.221 случај од укупно 7.327 захтева евидентираних у шест полицијских управа на територији АП Војводине (податке за 2011. није доставила Полицијска управа Сомбор). Полицијски службеници 2012. године интервенисали су у 3.381 случају, а највише су користили упозорење – као и претходних година (2.461). Поднели су 1.102 прекршајне пријаве и 861 кривичну пријаву.

Подаци осталих институција такође нису потпуни, али су корисни јер показују да су много чешће интервенисали него претходних година. *Прекршајни судови*⁶⁰ забележили су 488 захтева за покретање прекршајног поступка и изrekli 441 пресуду, највише осуђујућих, међу којима преовлађују новчане казне (297), а изречено је 15 мера безбедности. *Тужилаштва*⁶¹ су евидентирала 1.143 кривичне пријаве (у 2011. години – 1.041), а покренула 868 поступака. Кад је реч о *кривичним поступцима*, било је 358 оптужница, али је претпоставка да је број већи с обзиром на то да више од половине судова није доставило податке.⁶² Од 372 пресуде, 317 је осуђујућих, углавном са условном осудом – 231. Према одговорима добијеним од судова, од запрамања кривичне пријаве до првог рочишта прође у просеку 39 дана, а највише 180, док судски поступци просечно трају два и по месеца.⁶³ Изречено је 138 пресуда, од којих 122 осуђујуће пресуде и то 85 условних пресуда. У *парничном поступку*, евидентирано је 89

⁵⁸ Видети на: www.hocudaznas.org

⁵⁹ Извештај „Подаци о породичном насиљу за 2012. годину”, видети на сајту Покрајинског омбудсмана <http://rp.ombudsmanapv.org>

⁶⁰ Податке је доставило десет од дванаест прекршајних судова на територији АП Војводине.

⁶¹ Податке је доставило осам од девет основних јавних тужилаштва.

⁶² Само четири основна суда су доставила податке.

⁶³ Према истраживању *Кривично-правни одговор на насиље у породици: Правосудна пракса у Војводини*, период је много дужи – судска одлука донета је најчешће у року од шест до дванаест месеци од подношења кривичне пријаве.

поднетих тужби у вези са насиљем у породици. Изречено је 95 мера заштите, од којих је половина забрана даљег узнемиравања члана породице.

Према подацима, 31 од 45 *центра за социјални рад*, забележено је 1.166 обраћања због насиља у породици, знатно више него што је евидентирало 36 центара који су доставили податке 2011. године (927). Насиље су пријављивале саме жртве (410) и њихови сродници (196). У 596 случајева затражена је психолошка, а у 350 случајева правна помоћ. Полицији је пријављен 701 случај – не зна се због чега нису пријављени свих 1.166 – од тога, по Породичном закону процесуирано је 117, у кривичном 108, а 39 у прекршајном поступку. Само четири центра навела су да на територији за коју су надлежни не постоји локални тим институција, који ради на решавању проблема насиља у породици, што је велики напредак у односу на раније године, па и на претходну када у 12 локалних самоуправа није постојао такав тим. Охрабрује то што институције више сарађују, упознате су и наводе да у свакодневном раду примењују Општи протокол о сарадњи установа, органа и организација у области насиља над женама у породици и партнерским односима. У прошлогодишњем извештају представљени су резултати истраживања о примени Посебног протокола Министарства здравља Републике Србије за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу, које је показало да здравствени радници сматрају насиље над женама значајним здравственим проблемом, али и да више од трећине испитаника није упознато са овим документом, а од 63% оних који јесу, више од половине не попуњава образац за евидентирање и документовање насиља.⁶⁴ Покрајински омбудсман је због тога домовима здравља указао на значај примене поменутог протокола и обавезе које здравствене установе имају у области заштите од насиља над женама и у породици.

ЖЕНЕ УБИЈЕНЕ У ПОРОДИЧНОМ НАСИЉУ

Према подацима мреже „Жене против насиља” а на основу писања медија, на територији АП Војводине током 2011. и 2012. године убијено је 16 жена у породичном, односно партнерском окружењу.⁶⁵ У случајевима у којима се зна да је насиље пријављивано пре него што се десило убиство, скоро све жене обратиле су се за помоћ и заштиту (полицији или центру за социјални рад). До трагичних последица најчешће је дошло после вишегодишњег насиља у породици. Већина убијених жена потиче са села – чак десет, а њих шест живело је у градској средини. Најстарија убијена жена имала је 81 годину, а најмлађа 25 година.

Старосна доб	Број жена
19-29 година	1
30-39 година	5
40-49 година	6
50-59 година	1
Старије од 60 година	3

⁶⁴ Извештај о истраживању на сајту Покрајинског омбудсмана: <http://tr.ombudsmanapv.org>

⁶⁵ Фемид је „убиство жена од стране мушкарца које је мотивисано мржњом, презиром, задовољством или осећајем власништва над женама. Појам фемид укључује и убиства у тзв. интимним партнерским односима, али је шири од тога и односи се и на убиства жена од стране мушкараца који им нису партнери, уколико је за убиство релевантан пол жртве”.

На основу ових података, види се да је највише жртава, чак 11, било у старосној доби од 30 до 49 година живота, а потом оне старије од 60 година – њих три. Ови подаци могу да наведу на закључак да су то жене које су трпеле дугогодишње насиље својих супруга/партнера (брачних/ванбрачних партнера) о којем се највероватније знало, које је можда у неком тренутку и пријављено институцијама, али о томе нема поузданих података, нити има података о томе како су институције поступале уколико су добиле пријаву жртве, или неког другог ко је знао за насиље.

Покрајински омбудсман, у настојању да дође до одговора да ли су жене убијене у породичном насиљу пријављивале насиље и шта су институције предузимале, затражио је податке у полицијским управама и центрима за социјални рад. Од полицијских управа тражено је да наведу како су убијене, да ли је нека од жртава пре убиства пријављивала насиље и да ли је постојала процена опасности насиља по живот жене, а од центара за социјални рад да ли знају за случајеве убистава жена у породичном насиљу, да ли су жртве раније пријављивале, како је центар реаговао и да ли их је полиција обавештавала о пријављеним случајевима насиља.

На основу података добијених у шест од седам полицијских управа, у 2011. и 2012. години (до новембра) било је 19 убистава у породичном насиљу – 18 жена убили су њихови мужеви или партнери, а једна жена убила је свог супруга. Само четири жене су раније пријављивале насиље (једна жртва је чак шест пута пријавила насиље полицијској станици), а полиција је након тога поднела кривичну пријаву само у једном случају, док у осталим случајевима није познато како је полиција поступала, јер у одговорима то није наведено. Начин убистава: у три случаја коришћено је ватрено оружје; хладно оружје, најчешће нож, коришћено је у девет случајева; остала убистава била су последица употребе физичке снаге и премлаћивања.

Пошто су добијени подаци релативно штури, Покрајински омбудсман наставио је истрагу и од полицијских управа у којима је постојало сазнање о насиљу над женама, односно где су га жртве пријављивале, затражене су додатне информације.

Покрајинском омбудсману је од дванаест одговорило десет центара за социјални рад.⁶⁶ Само једна жртва раније је центру пријавила насиље у породици. На основу добијених одговора, произлази то да центрима није пријављивано насиље, нити су имали сазнања да су убијене жртве пријављивале насиље, односно да су биле жртве породичног насиља, због чега нису ни предузимали радње ради подршке женама у подношењу тужби и процесу изласка из насилних веза. Судаћи према одговорима центара, полицијске управе немају обичај да центрима пријављују случајеве убистава. Наиме, само један центар за социјални рад навео је да их полицијска станица није обавестила о околностима убистава, док остали центри то у свом одговору нису ни поменули.

Закључци

Уочава се напредак у сарадњи институција и поступању у случајевима насиља. Међутим, неопходно је наставити развијање те сарадње, како би информације о сваком појединачном случају биле познате свакој институцији, што би утицало на њихово ефикасније поступање. На основу искустава у поступању по појединачним представкама, стручњаци и стручњакиње у институцијама често поступају под утицајем сопствених предрасуда и не користе у потпуности надлежности институције у којој раде (центри за социјални рад ретко поступају

⁶⁶ Одговорили су центри за социјални рад: Нови Сад, Суботица, Бачка Топола, Зрењанин, Ковин, Сечањ, Бачка Паланка, Инђија, Шид, Пећинци, а нису Сомбор и Ковачица.

по службеној дужности), те не примењују знање и вештине које су стекли током обука које је организовао Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова.

Нажалост, уочава се блага казнена политика и релативно споро процесуирање случајева насиља.

Покрајински омбудсман сматра да је потребно посветити већу пажњу раду са женама са села, имајући у виду да је највише убијених управо са села, на основу чега можемо закључити да је доступност информација и механизма заштите на нижем нивоу него у већим местима и градовима.

НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ – ПРИМЕРИ ПРЕДСТАВКИ

Покрајинском омбудсману се жене које трпе или су трпеле насиље у породици, а насилник је бивши или садашњи супруг, већином обраћају када покрену неки од поступака пред надлежним институцијама и када наиђу на неразумевање службеника/службеница, односно стручних радника/радница. У свим предметима затражено је изјашњење и извештај о предузетим мерама од центра за социјални рад и од полиције, док је у неким случајевима остварена сарадња и са надлежним судом или тужилаштвом. Поступање центара за социјални рад се разликује и често зависи од осетљивости запослених за положај, потребе и могућности жртве – жене која је преживела насиље, од разумевања прилика и односа у породици у којој постоји насиље и од познавања прописа и овлашћења за предузимање одређених радњи.

1. Покрајински омбудсман у случајевима насиља у породици и над женама сарађује са свим институцијама које су надлежне да поступају, али и са невладиним организацијама и СОС телефонима. Волонтерке невладине организације су се поводом случаја Д.Д. из Б. обратиле за помоћ Покрајинском омбудсману и другим покрајинским институцијама. После спроведене истраге, закључено је да је потребно да се одржи конференција случаја ради размене информација међу институцијама и утврђивања плана подршке особама које су преживеле насиље. Центар за социјални рад водио је конференцију, а учествовали су представници/представнице полицијске управе, сигурне женске куће и покрајинских органа. Након представљања случаја, учесници/це конференције сачинили су план мера са временским оквиром и одговорним особама за његово спровођење. Иако је конференција случаја признат метод који даје добре резултате, а предвиђена је и Општим протоколом о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и партнерским односима, представници/це појединих институција су тек по окончању састанка изразили сумње у могућност извршења и делотворност одређених мера, што је довело до неуспешног исхода у поступању надлежног центра за социјални рад.

Покрајински омбудсман упутио је мишљење Центру за социјални рад Бач поводом поступања и рада с породицом Х.Д. У мишљењу је наведено да поменути центар у раду с породицом није испунио у потпуности своју основну делатност – социјалну заштиту, јер није довољно размотрио преживљено насиље и његов утицај на психичко стање Д. Д. Током две године поступања и рада с породицом, метод рада није прилагођаван променама које су настајале, новим информацијама и односима међу члановима породице, а задржана је пасивност уз појачане предрасуде према жени која је преживела насиље. Након спроведене истраге, Покрајински омбудсман упутио је мишљење да поједини запослени/запослене у Центру за социјални рад Бач не разумеју довољно насиље у породици и не пружају одговарајућу психосоцијалну подршку жртви насиља и осталим члановима породице. Указано је на законску обавезу центара за социјални рад да при сваком сазнању о насиљу у породици покрене поступак за остваривање права евентуалне жртве насиља у породици и омогући јој пуно коришћење услуга социјалне заштите, без дискриминације и уз пуно уважавање права и достојанства. Директорка Центра за социјални рад Бач у усменом разговору са

заменицом Покрајинског омбудсмана напоменула је да су сви запослени/запослене прошли обуке које се односе на поступање у случајевима насиља у породици и према женама, као и друге обуке, те да су веома стручни за рад у оваквим ситуацијама. Међутим, није уочена потреба да се спроводи континуирана обука и да се рад усавршава. Ово потврђује и чињеница да Центар за социјални рад Бач није прихватио позив Покрајинског секретаријата за привреду, запошљавање и равноправност полова да учествује у активностима које ће се спроводити наредне две године, уз образложење да су сви запослени прошли обуке.

Наиме, спремност институција да предузимају конкретне мере – које превазилазе оквире свакодневног рутинског рада и уобичајених стратегија и тактика – на веома је ниском нивоу, што доводи до тога да се не пружа довољна заштита жртвама насиља. Мишљења смо да је неопходно да све институције у потпуности користе своје надлежности, а да приликом рада са женама жртвама насиља имају у виду образац и последице насиља. Институција Покрајинског омбудсмана је координатор мреже „Живот без насиља” и наставиће да ради на поновном успостављању покрајинског координационог тима, како би активности свих институција у АП Војводини биле усклађеније, ефикасније и ефектније.

2. Покрајинском омбудсману обратила се Ђ.Ш. због проблема с мужем од кога је трпела психичко и физичко насиље. Покренула је поступак развода брака и повере деце, покренут је кривични поступак за кривично дело насиља у породици, а Центар за социјални рад је активно радио са жртвом. Деца се налазе код оца од како је жена побегла од починиоца насиља. Суд је донео привремену меру да се малолетна деца поверавају мајци до окончања поступка, али она није извршена. Пасивност правосудних органа, односно спорост кривичног поступка и поступка извршења додатно су оснажили насилника, обесхрабрили жену и узроковали одовојеност деце од мајке, док је отац код њих развио негативан став према мајци и подстакао неразумеваше, што је онемогућило комуникацију мајке са децом. Након више интервенција Покрајинског омбудсмана и појашњавања ситуације насиља свим институцијама, развила се мрежа на локалном нивоу, али је изостала реакција када је била потребна. Без обзира на то што су социјалне и образовне институције биле делимично активне, изостало је одговарајуће поступање суда. Нажалост, овај случај је поново потврдио да је за окончање насиља и излазак из насилне везе, са јасним ставом да је насилник крив за насиље које чини, неопходно да све институције (полиција, центар за социјални рад, дом здравља, школа, суд, тужилаштво) поступају у складу са прописима, али и да разумеју насиље, његове последице и обрасце понашања, како оних који/е су преживели/е насиље, тако и починилаца/тељки. Покрајински омбудсман је активан, пре свега, у комуникацији са центром за социјални рад, како би на најбољи могући начин подржао жртву насиља и њену децу које су секундарне жртве, а угрожено им је право на породични живот. Поступак је у току.

| ПОРОДИЦА И ПОРОДИЧНИ ОДНОСИ

Жене се Покрајинском омбудсману веома често жале у вези с породичним односима, што је донекле разумљиво, имајући у виду то да сnose велики део терета породичних и родитељских обавеза и да обављају и више сати неплаћеног кућног рада⁶⁷ него мушкарци, због чега су и њихови изгледи да се запосле умањени. Нека истраживања показују да су економска криза и веома ниске зараде условиле то да жене одустају од тражења посла пошто рачунице показују да је трошак обављања ниско плаћеног посла ван куће велик, с обзиром на

⁶⁷ Положај жене на тржишту рада у Србији, Савет за равноправност полова и УНДП, 2007. стр.15

њихове породичне обавезе.⁶⁸ То се нарочито односи на самохране мајке, односно оне у једнородитељским породицама,⁶⁹ које немају довољну подршку друштва, иако им је животни стандард испод просека породица са оба родитеља и имају већи ризик сиромаштва. Иначе, мајке чине више од три четвртине једнородитељских породица.⁷⁰

У протеклих неколико година, уведено је пуно подстицајних мера за побољшање материјалног положаја породица са децом, пре свега на основу Закона о финансијској подршци породици са децом,⁷¹ затим мере које је увела АП Војводина, као и општине и градови. Већина јединица локалне самоуправе на територији АП Војводине увела је додатне мере у области социјалне заштите и подршке породицама са децом, као што су додатак за прво дете, плаћање трошкова превоза ученика или стипендије ученицима и студентима за постигнут успех током школовања, док је неколико општина увело посебне мере подршке породицама са децом, незапослене породиље, самохране мајке и друге.⁷² Међутим, ове мере, као и постојећа популациона политика, нису у потпуности испуниле свој циљ (повећање стопе наталитета и ублажавање економске и психолошке цене родитељства), те је потребно покренути додатне иницијативе и увести нове мере финансијске подршке породицама са децом.

ИСПЛАТА НАКНАДЕ ЗА ПРВО ДЕТЕ, БЛИЗАНЦЕ, ТРОЈКЕ И ЧЕТВОРКЕ

У АП Војводини се спроводи Програм демографског развоја и донете су одлуке којима се утврђују права на: регресирање дела трошкова боравка трећег детета у предшколској установи, новчану помоћ породицама у којима се роде близанци, тројке или четворке, родитељски додаток за прво дете. Међутим, ове мере требало би да буду део политике која ће промовисати рађање и право породице на одређену подршку, као и посебну помоћ и подршку женама у репродуктивном периоду која ће обухватати и забрану дискриминације од стране свих нивоа органа управе, институција и послодаваца на основу брачног и породичног статуса.

У 2012. години дошло је до застоја у решавању поднетих захтева за накнаде у области социјалне заштите породице и деце због одлуке Уставног суда којом је члан 53 став 1 Закона о утврђивању надлежности АП Војводине проглашен неуставним. Након тога, Влада АП Војводине донела је закључак којим одлуке о накнадама престају да важе, у складу са одлуком Уставног суда.⁷³ Чланом 53 став 1 Закона прописано је да АП Војводина преко својих органа, у области социјалне заштите уређује, у складу са материјалним могућностима, повољније услове за остваривање социјалне заштите, ако је претходно у свом буџету за то обезбедила средства, а чланом 58 истог закона прописана је посебна заштита мајке и детета.

Уставни суд, иако је у својој одлуци од 13. јула 2012. године изнео став да АП Војводина не може установљавати додатна и допунска права у области социјалне заштите мимо оних права која су Законом о социјалној заштити предвиђена за све грађане у Републици,

⁶⁸ Јаз у зарадама између жена и мушкараца: налази из Србије, Македоније и Црне Горе, Фондација за развој економске науке, 2013.

⁶⁹ У случајевима развода супружника који имају издржавану децу, она се у 80,9% случајева додељују жени. Покрајински секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова, Жене и мушкарци у Војводини, 2007. г. стр. 9

⁷⁰ Жене чине 77% свих лица која живе ван брака са најмлађим дететом млађим од 17 година. Укупно 7% жена и 2% мушкараца сврставају се у ову категорију. Жене и мушкарци у Србији, 2010.

⁷¹ „Службени гласник РС”, бр. 16/2002, 115/2005, 107/2009

⁷² Покрајински омбудсман је податке о мерама које су уведене у локалним самоуправама на територији АП Војводине објавио у годишњем извештају/равноправност полова у 2011. години на стр. 92-93

⁷³ „Службени гласник РС”, бр. 67/2012

саопштењем је обавестио јавност да донета одлука Уставног суда ни на који начин не дотиче могућност органа АП Војводине да наставе са исплатом ове врсте новчане помоћи, указујући на то да се оваквом одлуком АП Војводина не спречава да пропише примену виших стандарда и повољније услове за остваривање законских права. То конкретно значи да нема правних сметњи за то да АП Војводина у целокупној области социјалне заштите, па и у области заштите породице и деце, у складу са својим материјалним могућностима, предвиди и настави исплату новчане помоћи за рођење првог детета, близанаца и тројки/четворки, као вид вишег стандарда и повољнијих услова за остваривање права гарантованих Законом о социјалној заштити и Законом о финансијској подршци са децом. Због тога је Покрајински омбудсман предложио Влади АП Војводине да размотри могућност и пронађе решење за исплату новчане накнаде, како би наставила позитивну праксу материјалне подршке породицама са децом.

Пошто је Уставни суд и званично обавестио Владу АП Војводине да Одлука о неуставности дела одредбе члана 53 тачка 1 Закона о утврђивању надлежности АП Војводине не ускраћује могућност органима АП Војводине да наставе са исплатом новчане помоћи за рођење првог детета, близанаца, тројки и четворки, Влада АП Војводине обезбедила је недостајућа средства за исплату накнаде овим породицама у 2012. години, закључно са 31. децембром 2012.

Међутим, Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију обавестио је Покрајинског омбудсмана да је од 01. јануара 2013. године на снази нова мера која подразумева подршку породици у којој се роди треће дете у трајању од две године, што значи да ће то бити једина мера подстицања рађања коју спроводи АП Војводина. Покрајински омбудсман је Покрајинском секретаријату за здравство, социјалну политику и демографију указао на то да је неопходно водити рачуна о целисходности увођења мере која се односи на подстицај рађања трећег детета, односно оправданости укидања мера које су постојале до сада. Укинуте мере примењивале су се кратко (од 2005. године) да би се показали резултати, то јест повећао наталитет, што је могуће само применом дугорочних стратешких мера. Програм демографског развоја АП Војводине из 2005. године у делу „Могућа решења недовољног рађања” наводи треће дете као решење проблема недовољне репродукције, а да АП Војводини годишње за просто обнављање становништва недостаје око осам хиљада живорођене деце. Према подацима из тог програма, значајни је недостатак лица у узрасту од 20 година до 34 године и мере планирања величине породице морају се концентрисати на тај део репродуктивног периода. Међутим, највећа разлика између стварног и потребног броја живорођене деце који доводи до обнављања становништва јесте у старосној групи од 25 до 29 година и у старосној групи од 30 година до 34 године и износи око 30%, па је претпоставка да је потребно посветити посебну пажњу тим старосним групама. Стога, не можемо рећи да се мером за подстицај рађања трећег детета на одговарајући начин утиче на старосну групу од 25 до 29 година, када се има у виду податак да се старосна граница рађања првог детета помера навише. Треба имати у виду и чињеницу да је стопа рађања у транзиционим земљама веома ниска иако је жељени број деце и даље висок, те је потребно детаљно истражити препреке за рађање и комбиновањем различитих мера – финансијском подршком и стварањем подстицајног породичног окружења – утицати на наталитет у дужем периоду, што потврђују искуства земаља које су на тај начин пришле решавању проблема недовољног рађања.

ПРИМЕР ОБРАЋАЊА

Покрајинском омбудсамну се грађанке/грађани свакодневно обраћају питањима у погледу остваривања утврђених права на накнаду, односно питањима о разлозима због којих накнаде нису исплаћене. Такође, приметно је незадовољство оних којима право још није утврђено – жена које се нису породиле. Оне углавном сматрају да су мере

новчане помоћи породицама у којима се роде близанци, тројке или четворке, а посебно родитељски додатак за прво дете подстицајне и добре.

ТРУДНИЦЕ И ПОРОДИЉЕ

У последњих неколико година, усвојено је више прописа и мера у области радних права и здравствене заштите за труднице и породиље које су запослене или су биле запослене. Првенствено у погледу остваривања права на накнаду зараде за време породиљског и одсуства ради неге детета, као и посебне неге детета.⁷⁴ Упркос томе, труднице и породиље представљају најугроженије групе на тржишту рада. Приликом запошљавања, послодавци младим женама постављају питања у вези с трудноћом и планирањем породице. Жене у репродуктивном добу углавном раде на одређено време, па приликом истека уговора о раду, у случају да су затруднеле, губе посао и остају без надокнаде зараде. Очеви веома ретко користе одсуство ради неге детета, а разлози за то леже највише у традиционалној подели улога у породици. Према прописима, отац може да преузме коришћење права на накнаду зараде за време одсуства с рада ради неге детета и тада је потребно да поднесе захтев са потребном документацијом. Значајно је да се постигнути договор између родитеља може мењати у току коришћења права, али је због оскудног коришћења ове могућности непозната пракса и поступање органа са оваквим захтевима.

Стереотипи о улогама жена и мушкараца у вези с негом и бригом за децу су још снажни у Србији, због чега је веома мало случајева да очеви користе одсуство с рада ради неге детета. Према подацима Покрајинског омбудсмана, прикупљеним у општинским управама на територији АП Војводине, то право 2011. године користило је свега 17 мушкараца.⁷⁵ Искуства неких земаља показују да је слика у погледу равноправне поделе бриге о деци између жена и мушкараца почела да се мења тек када је уведено обавезно одсуство за очеве након рођења детета, тачније када је очевима омогућено да након рођења детета користе плаћено одсуство у трајању од петнаест дана до месец дана. Томе доприносе и други видови подршке, пре свега, стварање окружења које је наклоњено породицама са децом. Позитивне резултате дају и различити видови подстицања очева да више брину о деци и породичним обавезама – различите едукативне кампање, акције за подизање свести јавности, родно осетљиво образовање од предшколске установе до факултета. Нажалост, наставни садржаји и уџбеници обилују примерима који жене и мушкарце приказују у њиховим традиционалним улогама, према којима је женина најважнија улога – улога мајке, те да она искључиво треба да се стара о деци.

Већ годинама указујемо на још један проблем који погађа жене у репродуктивном периоду. Наиме, накнада зараде за време коришћења боловања (привремене спречености за рад) због болести и компликација за време трудноће износи 65 одсто од пуне зараде,⁷⁶ због чега многе будуће мајке не користе боловање, чак и када лекари на томе инсистирају. Иако је реч о остваривању права на здравствену заштиту, односно накнади зараде за време боловања које је исто за све запослене који користе право на одсуство због привремене спречености за рад, накнаду за време ткз. одржавања трудноће требало би посматрати у склопу популационе политике и пронаћи решење да се таквим трудницама исплаћује накнада зараде у већем или

⁷⁴ У 28 локалних самоуправа у 2011. години, 3.708 жена користило је новчану накнаду за време породиљског и одсуства с рада ради неге детета, док је само 17 мушкараца искористило право и могућност на одсуство с рада ради неге детета.

⁷⁵ Годишњи извештај Покрајинског омбудсмана за 2011. годину, стр. 94.

⁷⁶ Закон о здравственом осигурању („Службени гласник РС”, бр. 107/2005, 109/2005-испр., 57/2011, 110/2012 и 119/2012)

потпуном износу. Сада само неколико локалних самоуправа исплаћује разлику до пуне зараде трудницама које користе боловање због ткз. одржавања трудноће.⁷⁷

ПРАВА ЛГБТ ОСОБА

Дискриминација на основу сексуалне оријентације⁷⁸ јесте веома раширена појава и у јавним и у приватним просторима, првенствено због изразито негативног односа према ЛГБТИК особама⁷⁹ и високог нивоа хомофобије.⁸⁰ ЛГБТ популација сврстава се у најрањивије друштвене групе и свакодневно се суочава с маргинализацијом, дискриминацијом, говором мржње, шиканирањем, претњама и хомофобичним насиљем које се повећава с повећањем њихове видљивости.

Србија је прихватањем међународних конвенција о људским правима прихватила и обавезе не само доношења закона који забрањују дискриминацију, него и примене усвојених прописа. Међу њима је свакако најважнији Закон о забрани дискриминације којим је уведена општа забрана дискриминације и на основу пола, родног идентитета и сексуалне оријентације. Још четири закона имају одредбе којима се забрањује дискриминација на основу сексуалне оријентације: Закон о раду, Закон о радиодифузији, Закон о јавном информисању, Закон о високом образовању. Међутим, то што су у законодавство уграђене одредбе које забрањују дискриминацију на основу сексуалне оријентације, не значи да ЛГБТИК особе у потпуности уживају људска права. Напротив, општи друштвени став, предрасуде и стереотипи толико су снажни, да већина њих мора да крије свој идентитет. Веома су ретке пријаве случајева дискриминације на основу сексуалне оријентације, као што је то случај и с другим облицима дискриминације, јер се у току поступка за заштиту најчешће жртве окривљују да су саме одговорне за положај у којем су и додатно изложене нападима и насиљу. Због изразито снажних негативних ставова јавности, ни државни органи не реагују на говор мржње, претње, па ни на акте насиља према ЛГБТ особама, а насилници остају некажњени.

Случајеви дискриминације, говора мржње и насиља према ЛГБТ особама углавном се не процесуирају на одговарајући начин. Притом, полиција, тужилаштво и судови показују изразиту спорост и неефикасност у раду на случајевима насиља према ЛГБТ особама које су често изложене дискриминацији и узнемиравању на радном месту, где послодавци не предузимају мере ради њихове заштите и спречавања дискриминације, а специфичност положаја ЛГБТ популације огледа се и у чињеници да је то једина друштвена група којој се оспорава право на јавно окупљање упркос уставне гаранције слободе окупљања.

ПРИМЕР ПРЕДСТАВКЕ

Покрајинском омбудсману се обратио М. М. који је од високошколске установе на којој је дипломирао затражио издавање нове дипломе због промене података у

⁷⁷ Од 45 локалних самоуправа, само у Новом Саду се запосленим трудницама које су на тзв. одржавању трудноће исплаћује разлика до пуне зараде коју би имале да раде.

⁷⁸ Сексуална оријентација је емоционална или физичка привлачност/наклоност која може бити према особама истог и/или различитог пола.

⁷⁹ ЛГБТ је скраћеница за лезбејке, геј мушкарце, бисексуалне и трансродне особе, а ЛГБТИК скраћеница за лезбејке, геј мушкарце, бисексуалне, трансродне, транссексуалне, интерсексуалне и квир особе.

⁸⁰ Хомофобија је осећај мржње, страха и неподношљивости према хомосексуалним и особама за које се претпоставља (најчешће на основу изгледа) да су хомосексуалне, а представља неоправдан страх и најчешће је последица недовољне обавештености.

матичним књигама. Подносилац представке променио је пол и извршио – у складу с тим – промене у матичним књигама и осталим евиденцијама. Прва промена у матичним књигама односила се на промену јединственог матичног броја грађана, након чега је затражио издавање нове дипломе, а захтеву је удовољено. Услед административних потешкоћа, подносилац представке је тек стицањем имена М. М. завршио поступак прилагођавања пола осталим променама. Након промене имена, поднео је други захтев за издавање дупликата дипломе, који је одбијен уз образложење да факултет нема законску обавезу да два пута изда дупликат дипломе и да се промена имена може доказивати прилагањем извода из матичне књиге рођених. Покрајински омбудсман је високошколској установи и надлежном покрајинском секретаријату указао на то да би медицински поступак и физичко прилагођавање пола морали бити праћени променама грађанског статуса, како би се трансформација окончала и прилагођавање пола било праћено променама правног идентитета и статуса. Иако прописима није посебно регулисан начин поступања факултета у случајевима када особа жели да добије нову диплому због промене пола и имена, Покрајински омбудсман сматра да је важно имати у виду друштвени положај трансполних особа и то да је за њих изузетно важно да након промене пола имају могућност да промене и свој правни и социјални статус и ускладе га са својим родним идентитетом. Према препоруци Поверенице за заштиту равноправности упућене Универзитету у Београду, једнак третман особа које су промениле име због промене пола и особа које су промениле име из других разлога није допуштен, а одбијање факултета да изда нову диплому у којој ће бити наведено ново име особе која је променила пол и име након стицања дипломе, представља акт посредне дискриминације на основу пола.

Након појашњења разлога због којих је потребно издати нову диплому, Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице прихватио је аргументе и интервенисао, те је високошколска установа издала дупликат дипломе са подацима који одговарају променама у осталим евиденцијама.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Показатељи о стању репродуктивног здравља жена упућују на закључак да здравствена заштита жена не одговара савременим стандардима и потребама жена. Забрињавајући подаци о броју намерних прекида трудноће, некоришћењу контрацептивних средстава и о броју оболелих жена од рака грлића материце, свакако су последица запостављања превентивне заштите у прошлости, недовољне доступности гинеколошке, иначе, примарне здравствене заштите, као и чињенице да су лекари преоптерећени и да немају довољно времена да се посвете пацијенткињама. Службе за здравствену заштиту жена постоје у свим окрузима у АП Војводини, али је недовољно лекара. Гинеколога има укупно 120, док је број жена старијих од петнаест година – 856924.⁸¹ Просечно, у АП Војводини један гинеколог обезбеђује здравствену заштиту за 7.141 жену (препоручује се 6.500 жена на једног гинеколога), а најтежа ситуација је у западnobачком округу, где је однос лекара према броју пацијенткиња један према 9.470 и у средњebанатском округу, где има 9.226 пацијенткиња на једног лекара, док је стање у појединим домовима здравља алармантно (у Бачкој Паланци – 24740 жена на једног гинеколога).⁸² Посебно су погођене жене које живе у мањим местима и на селу, јер морају да путују до лекара, а лабораторијске узорке шаљу у веће градове на обраду, што умногоме отежава коришћење доступних услуга и смањује тачност резултата анализе. Иако се последњих година уочава повећавање броја превентивних прегледа жена, потребни су

⁸¹ Податак о броју жена потиче из процене становништва Републичког завода за статистику за 2011. годину.

⁸² Подаци Института за јавно здравље Војводине

додатни механизми и непрекидно спровођење мера за унапређивање доступности здравствене заштите, пре свега, повећањем броја гинеколога, како би се побољшало стање репродуктивног здравља жена.⁸³ Покрајински омбудсман спроводио је истраживања у службама за здравствену заштиту жена (диспансерима за жене) при домовима здравља у АП Војводини и више пута у извештајима скренуо пажњу на пробелеме с којима се суочавају.⁸⁴ Мамографија је женама и даље слабо доступна. Превентивни програми и систематски прегледи организују се у свим домовима здравља обухваћеним истраживањем, а гинеколошки прегледи женама с телесним инвалидитетом нису свуда доступни. Најчешће навођен проблем у раду диспансера за жене је недостатак финансијских средстава, недостатак опреме (27%) и њена застарелост (33%) као и недостатак кадра (34%). Међу осталим проблемима наводе се слаба сарадња с локалном самоуправом и недовољна подршка Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију (првенствено се мисли на едукације и повећање броја запослених) слаба сарадња с пословним организацијама, недостатак простора и „затрпаност” административним пословима и „папирологијом”.

ПРИМЕР ПОСТУПАЊА ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ – ПРЕВЕНТИВНИ ГИНЕКОЛОШКИ ПРЕГЛЕДИ

Покрајински омбудсман, на основу упита појединих грађанки и писања медија, закључио је да постоји различито тумачење одредби Правилника о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о партиципацији,⁸⁵ односно о обиму превентивних мера у области примарне здравствене заштите у гинекологији и од Министарства здравља затражио појашњење. Одредбе овог правилника предвиђају да жене од 15 и више година могу обавити превентивни гинеколошки преглед једном у три године. Жене старости од 25 до 69 година само једном у три године могу да остваре право на циљани преглед ради откривања рака грлића материце, а од 45 до 69 година могу једном у две године урадити циљани преглед ради откривања рака дојке. У појединим домовима здравља наведене одредбе протумачене су тако да пацијенткиње не могу да обаве превентивни преглед чешће (једном годишње) него што је поменути правилником прописано.

Министарство здравља отклонило је ову недоумицу, а став је да жене могу чешће, а најмање једном у три, односно две године да обављају превентивне гинеколошке прегледе. Наиме, Министарство је обавестило Покрајинског омбудсмана да су прописани превентивни гинеколошки прегледи жена од 15 и више година једанпут у три године, а такође и жена од 19 година до 21 године. Жене у генеративном добу (од 15 до 49 година) једном у две године могу обавити превентивни преглед, који садржи и гинеколошки преглед, у вези с планирањем породице. Правилником су прописани и други прегледи жена који имају превентивни карактер.⁸⁶ Покрајински омбудсман је такође обавештен да Министарство здравља припрема правилник о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и партиципацији за 2013. годину, којим ће бити отклоњене нејасноће, а биће настављена пракса превентивних прегледа жена и уведени програми скрининга рака грлића материце и рака дојке у складу са стандардима у Републици Србији, као и у земљама у окружењу и у свету.

⁸³ Опширније на www.rp.ombudsmanapv.org

⁸⁴ Истраживање, види сајт www.rp.ombudsmanapv.org

⁸⁵ „Службени гласник РС”, бр. 12/2012

⁸⁶ То су палпаторни преглед дојки (жене од 19 година до 34 године – једном у пет година), циљани преглед ради раног откривања рака грлића материце (жене од 25 до 69 година – једанпут у три године), као и циљани преглед ради раног откривања рака дојке (жене од 45 до 69 година – једном у две године).

ЗАПОШЉАВАЊЕ ЖЕНА И ДИСКРИМИНАЦИЈА НА ТРЖИШТУ РАДА

Најчешћи појавни облици дискриминације на подручју рада и запошљавања јесу узнемиравање на радном месту и дискриминација приликом запошљавања. Ипак, та дискриминација још увек се ретко пријављује из страха за радно место, због могућег погоршања услова на послу, али и због непознавања могућности заштите. Покрајински омбудсман се у случају притужби о кршењу одредби Закона о раду обраћа инспекцији рада, с предлогом да спроведе надзор, а у случајевима притужби на злостављање на раду, подносиоци/подносиоци бивају упућене/и на покретање законом прописаног поступка.

Покрајински омбудсман је током рада по представкама – посредно и непосредно – дошао до сазнања да приватни послодавци углавном не поштују обавезе које се односе на пријаву запослених на осигурање, уплату доприноса и исплату зарада. Највише су угрожене жене које раде у малопродајним објектима, а које послодавци у великом броју случајева одјављују са осигурања иако им није престао радни однос, те им преко текућег рачуна исплаћују само део зараде, док им остатак дају у готовини и то нередовно. Запосленима дају вредносне потврде које послодавци не приказују ни као приход, нити као расход, него у оквиру отписа робе. Резултат тога јесу мање уплате доприноса за обавезно социјално осигурање, мање година пензијског стажа, али и штетне последице у остављању права из здравственог осигурања и осигурања за случај незапослености.

У појединим случајевима, запослене жене дужи период раде без пријаве и осигурања, месецима или годинама ишчекују обећану пријаву на осигурање од послодавца и не обраћају се инспекцији рада, у страху да ће добити отказ ако послодавац сазна за њихову пријаву. Покрајински омбудсман у таквим случајевима грађанке/грађане светује да се обрате инспекцији, али упркос уверавањима да због тога неће трпети негативне последице, запослени/запослене се ретко одлуче за подношење пријаве.

Посебан проблем представља кршење права жена које су на боловању због одржавања трудноће или на породилском одсуству и одсуству с рада ради неге детета, па су бројни случајеви да се жене, под претњом отказа, приморавају да потпишу да су примиле зараду која им и није исплаћена или да врате средства која су уплаћена на рачун запослене. Указујући на овакве појаве, а с циљем поштовања права запослених, спречавања учестале појаве непријављивања запослених на осигурање и развијања културе поштовања људских права, Покрајински омбудсман је од инспекције рада затражио да изврши ненајављен надзор рада приватних послодаваца и да извести о резултатима. Овим случајевима и проблемима Покрајински омбудсман ће се подробније бавити и у 2013. години.

Као и у претходном извештајном раздобљу, у овом је такође било притужби у погледу повреде права на заштиту материнства. Уочава се да послодавци најчешће крше права запослених жена тако што им не нуде нове уговоре о раду на одређено време кад сазнају за њихову трудноћу, незаконито отказују уговоре о раду на неодређено време и, уопште, дискриминаторски поступају према запосленим женама које се после родитељског одсуства враћају на посао, тако што их премештају на друго радно место.

ПРИМЕРИ ПРЕДСТАВКИ

1. Покрајинском омбудсману се обратила С.А. која је била запослена код приватног послодавца у оквиру програма Националне службе за запошљавање „Прва шанса”, према којем је послодавац у обавези да по истеку стручног оспособљавања од 12 месеци задржи приправника/приправницу у радном односу најмање још 12 месеци у истом степену стручне спреме. Послодавац је са лицима ангажованим по овом програму закључио уговор о раду на одређено време у трајању од годину дана, то јест док траје стручно оспособљавање, а с подносиоцем представке радни однос

прекинуо је пошто је отишла на трудничко боловање, односно када јој је истекао рок на који је радни однос био закључен, уз образложење да је предузећу потребан радник на њеном радном месту ради несметаног одвијања производње, те да ју је због тога заменио другим радником/другом радницом.

Према мишљењу Националне службе за запошљавање, послодавац није прекршио њихов уговор прекидом радног односа, јер је то дозвољено Законом о раду. Осим тога, послодавац је извршио замену лица на стручном оспособљавању и тиме испунио уговорну обавезу, а уговором између послодавца и Националне службе за запошљавање није дефинисано да послодавац мора да продужи уговор са истим лицем.

Покрајински омбудсман је током истраге подсетио Националну службу за запошљавање на то да дискриминација на основу пола, брачног и породичног живота почиње већ приликом запошљавања и да је она, као национална агенција за запошљавање са статусом организације за обавезно социјално осигурање, дужна да послодавце упозори на одредбе Закона о забрани дискриминације, као и Закона о равноправности полова који забрањују дискриминацију на основу пола, брачног и породичног живота.

Покрајински омбудсман сматра да је сврха програма „Прва шанса” стручно оспособљавање незапослених лица које се остварује путем програма оспособљавања у трајању од 12 месеци и рада код истог послодавца на истим пословима у трајању од још 12 месеци. Отказивање уговора о раду по истеку првих 12 месеци и промена приправника не доводе до остварења циља програма, а промена особе која је укључена у програм требало би да буде изузетак. Отказ уговора о раду због чињенице да је запослена жена затруднела јесте незаконит и представља акт дискриминације, а Национална служба за запошљавање не сме да подржава такве радње послодавца. Закон о раду дозвољава прекид радног односа на одређено време труднице или породиље истеком рока на који је заснован, али оваквим поступањем послодавац који је закључио уговор с Националном службом за запошљавање у оквиру програма „Прва шанса” доводи у питање сврху програма, те уговор о раду који послодавац закључује с приправником на одређено време у трајању од 12 месеци не би требало прихватити као ваљан доказ о испуњености обавеза послодавца.

Упућена је препорука Националној служби за запошљавање да убудуће проверава да ли послодавци који су укључени у програме запошљавања приправника испуњавају одредбе закључених уговора. Национална служба за запошљавање мора да поштује све прописе Републике Србије и да тумачење одредби буде у складу са сврхом сваког прописа и с циљем поштовања људских права. Национална служба за запошљавање не сме да подстиче дискриминацију и дужна је да штити права теже запошљивих група, посебно трудница и породиља које су укључене у неки од програма запошљавања.

2. У току 2012. године повећан је број притужби жена које су запослене на одређено време, а којима, када затрудне и обавесте послодавца о томе, уговор не буде продужен. Иако је јасно да је заштита жена запослених код приватних послодавца на нижем нивоу, а да су кршења права учесталија, у протеклом периоду се показало да ни жене запослене у јавном сектору не уживају потпуну заштиту. Посебно су честа кршења права жена које су запослене у здравству, секторима образовања и социјалне заштите, где је број запослених одређен и нормиран подзаконским актима, а директори заснивају с њима радни однос на одређено време или неку другу врсту радног односа који се може лакше прекинути, а заштита није одговарајућа. Пошто су у овим областима запослене углавном жене, кршења права од стране послодавца најчешће се односе на дискриминацију на основу породичног статуса, тако да погађају жене с породичним обавезама. Као што је напоменуто, иако Закон о раду дозвољава престанак радног односа по истеку рока за који је заснован за време трудноће, породилског одсуства, одсуства с рада ради неге детета и одсуства с рада ради посебне неге детета, послодавци би, посебно када је реч о јавном сектору, морали да имају у виду да држава различитим мерама подстиче рађање, а да је финансијски губитак због рађања за послодавца минималан. Покрајински омбудсман у оваквим

ситуацијама указује послодавцима на забрану дискриминације на основу трудноће и родитељства, на потребу подстицања рађања и смисао одредби радног законодавства које штите права трудница, породиља и родитељство.

ОБРАЗОВАЊЕ

У погледу основног образовања, не постоје значајније разлике између броја дечака и девојчица уписаних у први разред. Међутим, подаци показују да је образовни успех девојчица много већи него образовни успех дечака и то у току целог основног и средњег образовања.⁸⁷ Дечаци више од девојчица придају важност стицању материјалног богатства у животу, док девојчице више теже остваривању успеха у пословној каријери и у већој мери имају позитиван однос према школовању као средству успеха у животу.⁸⁸ На нивоу средњег образовања, девојчице чине незнатну већину, а родна неједнакост у образовању више се огледа у сегрегацији према образовним профилима, која указује на одржавање патријархалних образаца о женским и мушким занимањима. Међу ученицима и ученицама који су завршили средњу школу 2010. године, најзаступљенији образовни профили код девојчица су гимназија, економија, право и администрација, као и здравство и социјална заштита, а код дечака машинство и обрада метала, електротехника и гимназија.⁸⁹ Нажалост, овакве податке за АП Војводину није могуће пронаћи, пошто се не води родно осетљива статистика. Подаци објављени у Информацији о упису ученика у први разред основне и средње школе за школску годину 2012/13. годину у АП Војводини нису родно осетљиви, то јест нису разврстани према полу, па ће једна од препорука бити да се убудуће укупан број ученика, подаци по школама и према образовним профилима разврставају по полу.

Према последњим расположивим подацима, не само што се на високе школе и факултете уписује више жена (55%), него је и више жена међу свим дипломираним студентима (61%). Међу дипломираним студентима, мушкарци чине више од половине у подручјима природних наука, математике и информатике (61%), као и технике, производње и грађевинарства (56%), а жене чине већину свих дипломираних у подручјима образовања (чак 91%), здравства и социјалне заштите (77%), уметности и хуманистичких наука (65%), као и друштвених наука, пословања и права (62%), док је број студената и студенткиња који дипломирају у подручјима услуга, пољопривреде и ветерине уједначен.⁹⁰ У 2009. години први пут се изједначио број жена и мушкараца који су докторирали, а жене чине 44% свих доктора наука, магистара и специјалиста међу наставницима и сарадницима на високим школама и факултетима. Нажалост, статистика показује да мушкарци у већем броју користе рачунаре и интернет него што то чине жене, чак и међу младима, што је забрињавајући податак који треба имати на уму приликом припреме и спровођења стратегије образовања, односно увођења мера за подстицање девојчица да се опредељују за занимања која се сада сматрају типично мушким, као и да више користе информационе технологије у образовању и у свакодневном професионалном и личном животу, чиме би се повећала њихова конкурентност на тржишту рада. Несумњиво је да је образовање и избор образовног профила од пресудног утицаја на каснију професионалну каријеру, чак и могућност запошљавања о чему сведоче подаци о броју незапослених.

⁸⁷ „Образовни успех ученика у средњим школама у Војводини”, Радош Радивојевић, Педагошки завод Војводине, 2012.

⁸⁸ Исто

⁸⁹ Жене и мушкарци у Србији, РЗЗС, 2011

⁹⁰ Исто

У последњих неколико година, приметно је повећање броја обраћања студената и студенткиња Покрајинском омбудсману с притужбама на рад факултета и однос професора и руководства установе према њиховим захтевима. Иако притужбе подносе и студенти и студенткиње, а ни у једној није било изричито наглашено да је основ обраћања дискриминација на основу пола, ипак је нешто више притужби студенткиња, најчешће оних које похађају високошколске установе које по правилу у већем броју похађају девојке (нпр. педагошки факултет, филозофски факултет). Проблеми на које наилазе у вези су са остваривањем права на студирање из средстава буџета, добијањем одређених уверења и докумената, оцењивањем и друго. Имајући у виду аутономију универзитета и високошколских установа, као и надлежности Покрајинског омбудсмана, уколико током истраге уочи неправилност у раду установе, омбудсман упућује мишљење и предлаже исправљање неправилног поступања. Током 2012. године, неколико представки односило се на неусаглашеност звања која су уписана у дипломе и оних која су прописана правилницима о врсти стручне спреме коју је потребно да имају запослени у васпитно-образовним установама. Покрајински омбудсман указао је надлежном покрајинском секретаријату и министартсву на проблем и скренуо пажњу на важност целовитог решавања ситуације и усаглашавања правилника са стварним стањем, као и на усаглашавање правилника међусобно. Представке због овог проблема подносе махом оне/они који су завршили/и неки од смерова на Филозофском факултету у Новом Саду (педагогија, енглески језик), имајући у виду да се особе које завршавају тај факултет најчешће запошљавају у установама образовања. Посебно указујемо на то да наведене смерове углавном похађа више жена и да неуређени правни систем у овој области додатно отежава њихов положај на тржишту рада.

МАТЕРИЈАЛНА ПОДРШКА ЛОКАЛНИХ САМОУПРАВА

Скоро све општине и градови предвидели су неки вид помоћи за децу која похађају предшколску установу или школу и за младе који се школују и студирају. Деца предшколског узраста најчешће могу да користе попуст (регрес) за трошкове обданишта, а ученици/ученице – бесплатне уџбенике и помоћ за куповину уџбеника и школског прибора, као и накнаду трошкова превоза до школе. Најређи облик помоћи јесу стипендије локалне самоуправе за средњошколце и студенте. На основу представки, примећује се да ученици и студенти нису на најбољи начин обавештени о условима за коришћење постојећих видова материјалне подршке, односно о процедурама за остваривање тих права.

Искуство Покрајинског омбудсмана у поступању према органима управе заиста показује да су управо процедуре најслабија карика због које се грађани/грађанке често жале након спроведених конкурса, пре свега у случајевима доделе стипендија. Шта показују истраге поводом појединачних обраћања Покрајинском омбудсману у вези с доделом помоћи у виду стипендија? Најчешће нису дефинисани, или нису јасни критеријуми, односно услови које кандидати/кандидаткиње треба да испуне како би остварили право на помоћ. Такође, често критеријуми нису довољно јасни и доступни потенцијалним корисницима/корисницама. Понекад недостају процедуре, то јест јасно одређен начин доношења одлука о изабраним кандидатима и додели средстава. У правилницима и конкурсном материјалу није наведено да ли се утврђује ранг-листа (прелиминарни распоред кандидата/кандидаткиња) која се објављује и онима који су конкурисали омогућује увид у конкурсни материјал и донешене одлуке, а изостаје и обавештавање о могућностима подношења приговора. Органи управе понекад сматрају да је довољно то што објаве списак оних који су добили материјалну помоћ, а да притом о томе не обавесте све учеснике/це конкурса, те им тако ускрате могућност подношења приговора.

У сваком од наведених случајева можемо да говоримо о лошој управи коју карактерише свако чињење или нечињење органа управе, неразумно или неправедно поступање, пристрасност, занемаривање, непажљивост, закашњење, нестручност, неспособност,

неморалност, арбитрерност, нељубазност, упућивање грађана/грађанки од једног до другог органа, претерани формализам, или неефикасност у раду.

Подносиоцима/подносиатељкама представки, као и органима управе у којима је Покрајински омбудсман утврдио неправилности у поступку расписивања и спровођења конкурса, или непостојање јасних услова и процедура, скренута је пажња на законске одредбе, али и неопходност утврђивања и придржавања јасних критеријума, стављања на увид свих података у вези са спровођењем поступка по расписаном конкурс, јер се тиме могућност грешака и пропуста своди на најмању могућу меру, а избегавају се и евентуалне недоумице.

ПРИМЕР ПРЕДСТАВКЕ

Покрајински омбудсман поступао је по представци С.Б. из Р, која се жалила због огласа за доделу новчаних накнада – подстицај за студенте који се школују на високошколским установама. У изјашњењу Општине Оџаци наведено је да је Општинско веће донело закључак о утврђивању критеријума за доделу новчаних накнада и то студентима основних студија, што је наведено и у огласу. Из достављене документације се види да се подносиатељка представке налази на листи студената који не испуњавају услове конкурса због тога што се налази на мастер, а не на основним студијама. Међутим, није јој достављена одлука о резултатима конкурса, нити дата могућност улагања приговора. Имајући у виду наведено, Покрајински омбудсман је Општини Оџаци упутио мишљење о томе да је неопходно да сви учесници јавних конкурса буду на одговарајући начин обавештени о исходу поступка, а морају имати и могућност приговарања на поступак и одлуку, посебно када је реч о располагању буџетским средствима, о чему сви грађани и грађанке имају право да знају, нарочито они који су непосредно заинтересовани. Општина Оџаци прихватила је мишљење Покрајинског омбудсмана.

УЧЕШЋЕ ЖЕНА У ОДЛУЧИВАЊУ

Покрајински омбудсман у свим досадашњим извештајима пратио је промене у вези са учешћем жена у одлучивању.⁹¹ Парламентарним, покрајинским и локалним изборима који су одржани прошле године претходиле су измене законских одредби којима су учињени додатни кораци у отклањању неравноправности жена и мушкараца на местима одлучивања тако што су унапређене раније уведене посебне мере у изборном законодавству. Одредбе три прописа⁹² обавезују да на изборној листи, међу свака три кандидата по редоследу на листи, мора бити најмање по један кандидат мање заступљеног пола, што је обезбедило већу заступљеност жена. Ако се томе дода и новина према којој су предлагачи листе морали да поштују редослед кандидата и кандидаткиња на листи и после избора, добијена је чврста гаранција да ће жене бити заступљене с бар 30%, са изузетком Скупштине АП Војводине, где је овај принцип нарушен због комбинованог система избора – већинског и пропорционалног и непостојања ове обавезе за предлагање кандидата на већинској листи.⁹³

⁹¹ Учешће жена у одлучивању изузетно је значајно, не само за њих, него и целокупно друштво и показује степен његове демократичности, односно степен свести о потребама свих грађана и грађанки да одлучују равноправно о питањима од животне важности за све и добробити које друштво може имати од тога.

⁹² Закон о избору народних посланика, члан 40, Закон о локалним изборима, члан 20 став 3 и Покрајинска скупштинска одлука о избору посланика у Скупштину АП Војводине

⁹³ Половина од 120 посланика/ца за покрајинску скупштину бира се према пропорционалном, а половина према већинском систему. Већински систем почива на начелу већине, а победу остварује онај кандидат који освоји апсолутну већину гласова у својој изборној јединици у којој се кандидовао, односно организује се други круг

Према већинском систему од 60 посланика изабране су само три посланице, иако је, за разлику од претходних година, на већинским листама било много више жена. У првом кругу избора на листама је било 447 мушкараца и 75 жена, а у другом кругу 107 мушкараца и 13 жена. У Скупштини АП Војводине сада је 20 посланица (15%) и 100 посланика. Овакав резултат требало би да буде разлог за тражење другачијих решења као што су посебне изборне јединице у којима су кандидаткиње различитих политичких партија.⁹⁴ У садашњем сазиву покрајинског парламента председник је мушкарац, а потпредседници су две жене и четворица мушкараца, док су у Влади АП Војводине премијер и четворица потпредседника, а од 11 чланова, три су жене – покрајинске секретарке. Функцију заменика секретара обављају тројица мушкараца и једна жена, а равномернија је заступљеност међу подсекретарима и помоћницима. Наиме, функцију подсекретара обављају четворица мушкараца и три жене, а на помоћничким местима је 19 мушкараца и 18 жена.⁹⁵ Резултати прошлогодишњих избора потврдили су да су неопходне квоте као прелазно решење до равноправне заступљености мушкараца и жена на местима одлучивања. Најбољи резултати остварени су на локалном нивоу. У скупштинама 43 локалне самоуправе у АП Војводини⁹⁶ сада је 1.003 одборнице и 527 одборника, има 10 жена и 32 мушкарца на местима председника скупштине општине, али су само три жене градоначелнице, а 40 градоначелника.⁹⁷

ПРИМЕНА ЗАКОНА О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА И ПОКРАЈИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

У складу с надежностима заменице/заменика за равноправност полова, у јединицама локалне самоуправе на територији АП Војводине спроведено је истраживање о примени принципа родне равноправности и одредби Закона о равноправности полова које се односе на обавезе јединица локалне самоуправе, а као и претходних година од покрајинских органа управе тражено је да се изјасне о примени Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова.

ПРИМЕНА ЗАКОНА О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У ЈЕДИНИЦАМА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

Принципи равноправности жена и мушкараца и забрана свих видова дискриминације саставни су део законодавног система Републике Србије.⁹⁸ Будући да се у локалној заједници најнепосредније остварују права и задовољавају потребе и интереси грађанки и грађана, неопходно је посветити пажњу стварању услова за пуну равноправност жена и мушкараца на локалном нивоу и укључивању принципа родне равноправности у све политике, планове и

уколико ниједан кандидат у првом кругу не освоји захтевани број гласова, с тим што је у другом кругу довољна релативна већина за победу.

⁹⁴ „... квоте се неоправдано везују само за пропорционални изборни систем, уз образложење да ову меру није могуће спровести у већинском изборном систему. Нетачно. Постоје могућности да се и у већинском изборном систему, мерама позитивне дискриминације обезбеди најмање 30% представника мање заступљеног пола у представничком телу. На пример, посебне изборне јединице у којима би се на изборима надметале кандидаткиње из различитих политичких странака.”

Пајванчић, М, *Правни оквир равноправности полова*, Н. Сад, 2008, стр. 69

⁹⁵ www.vojvodina.gov.rs (20.12.2012.)

⁹⁶ Покрајински омбудсман је податке прикупио у оквиру истраживања о примени принципа родне равноправности у јединицама локалне самоуправе, а од 45 општина/градава, на упитник је одговорило 43 општине/града.

⁹⁷ Опширније видети на: www.gr.ombudsmanapv.org

⁹⁸ Устав Републике Србије, Закон о забрани дискриминације, Закон о равноправности полова

активности општине/града у складу са Законом о равноправности полова који у члану 39 обавезује органе јединица локалне самоуправе да, у оквиру својих надлежности, обезбеђују равноправност полова и остваривање једнаких могућности, подстичу и унапређују равноправност полова, а приликом усвајања развојних планова и других аката, разматрају мере и активности у погледу равноправности полова и остваривања једнаких могућности. У органима јединица локалне самоуправе, у оквиру постојеће организације и акта о унутрашњем уређењу и систематизацији, организује се стално радно тело или се одређује запослени за родну равноправност и обављање послова остваривања једнаких могућности.

Заменица за равноправност полова током посета локалним самоуправама и у разговорима с њиховим представницима дошла је до података о томе да су тела за родну равноправност, ако су и оформљена, углавном неактивна. То је био повод за истраживање у свим јединицама локалне самоуправе о постојању/непостојању тела за постизање равноправности полова. Резултати су потврдили да локалне самоуправе или нису испуниле законску обавезу, или су то учиниле само формално, што је последица недовољног разумевања њихове улоге у постизању родне равноправности, односно занемаривања те улоге и одговорности, те њеног потискивања у други план, уз изговор да има пуно пречих послова, а да стање у области равноправности полова није алармантно. У зависности од степена остварења законских обавеза, свим локалним самоуправама у АП Војводини упућене су препоруке за испуњавање обавеза из Закона о равноправности полова.

Пошто се током 2012. године, након избора, променила структура скупштина општина, јединицама локалних самоуправа упућен је нови упитник у вези са обавезама органа јединица локалне самоуправе у примени чланова 37, 38 и 39 Закона о равноправности полова, као и питања у вези са учешћем жена/мушкараца у органима градске/општинске власти. Одговорило је 43 локалне самоуправе, од којих 42% наводи да надлежни органи при усвајању развојних планова и других аката разматрају мере и активности у погледу равноправности полова и остваривања једнаких могућности. У постојећој организацији и актима о унутрашњем уређењу и систематизацији, у 65% локалних самоуправа организовано је стално радно тело; већином су то комисије за родну равноправност. У 49% општина/градова одређен/а је и запослени/а за родну равноправност, док је одлуку о равноправности полова усвојила само четвртина локалних самоуправа, док њено усвајање планира њих 44%. Да исказује статистичке податке по полу које прикупљају и евидентирају органи управе, установе и организације које обављају јавна овлашћења, одговорило је потврдно 32% општина/градова. Ови налази биће полазиште за нову препоруку Покрајинског омбудсмана свакој јединици локалне самоуправе и за указивање на принципе родне равноправности и кључне тачке важне за успостављање услова за остваривање политике родне равноправности и једнаких могућности на локалном нивоу.

ПРИМЕНА ПРИНЦИПА РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА

Покрајински омбудсман прати примену Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова⁹⁹ и сваке године прикупља о томе податке у покрајинским органима управе, а од 2010. године и о примени Закључка Владе АП Војводине о увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и активности покрајинских органа управе.¹⁰⁰

⁹⁹ „Службени лист АПВ”, бр.14/04, 18/09

¹⁰⁰ Закључком од 19.08.2009. године, Влада АП Војводине задужила је покрајинске органе да предузму активности на увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и друге активности које спроводе, затим да све податке о корисницима/цама својих програма разврставају према полу, а

Досадашње искуство показује да постоји јаз између нормативног и стварног стања. Принципи родне равноправности споро се уводе у стратегије, програме, пројекте и друге активности, а прикупљање и разврставање података о корисницима/корисницама програма према полу несистематично је и недоследно, што показује да постоји неразумевање ових обавеза, као и недостатак знања запослених у управи за примену принципа у свакодневном раду, планирању и реализацији стратегија, програма и пројеката који се финансирају из буџета АП Војводине.

Ни Покрајинска скупштинска одлука о равноправности полова не спроводи се с подједнаком пажњом у свим покрајинским органима, што само потврђује да нормативни оквир није довољан, те да су стратегије за унапређивање родне равноправности потребне, као и капацитети, пре свега кадровски, али и финансијски, за примену прописа и неопходних мера у области родне равноправности и стварања једнаких могућности за жене и мушкарце.

ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова надлежан је за надзор над спровођењем Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова због чега је затражено да достави информацију о томе како се та одлука спроводи у свим покрајинским органима, као и у делу надлежности поменутог секретаријата. У одговору је наведено да Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова спроводи своје обавезе из члана 10 и да сваке треће године подноси Влади АП Војводине извештај о равноправности полова у покрајинским органима. Обавеза из члана 14 у вези са израдом програма за подстицање запошљавања и samozapoшљавања жена остварује се планирањем и применом програма у којима су жене препознате као посебно угрожена категорија. У 2012. години, у оквиру програма који су реализовани у сарадњи с филијалама Националне службе за запошљавање, међу samozaposленима било је 168 жена и 219 мушкараца, а међу новозапосленима – 800 жена и 671 мушкарац. Подржано је и 40 женских удружења бесповратним средствима за пројекте у области рада, запошљавања и равноправности полова, као и 39 пројеката намењених програмима и активностима удружења жена на селу, с циљем њиховог економског оснаживања. Осим тога, припремљен је Нацрт Стратегије за унапређивање економског положаја жена са села од 2013 до 2016. године, а предвиђена је реализација програма „Органска храна – шанса за све”, чији је циљ промовисање улоге жена и њихово укључивање у органску производњу хране као начин за њихово економско оснаживање.

Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице не прикупља и не обрађује податке у вези са обавезама образовних установа у области равноправности полова. Први пут од усвајања Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова, овај секретаријат је доставио Покрајинском секретаријату за привреду, запошљавање и равноправност полова, на основу члана 6 предлоге правилника о наставним плановима и програмима на мишљење, али се из одговора не види какво је мишљење дао Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, нити да ли је мишљење прихваћено.

Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој води Базу података научних радника у АП Војводини, у којој има 1.889 жена (48,65%). У 651 пројекту од значаја за науку и технолошки развој АП Војводине учествује 49,77% жена, а највећи проценат њих је

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова да изради стратегију за увођење принципа родне равноправности у делатности покрајинских органа, како би овај приступ постао њихова редовна пракса, те да им обезбеди неопходну стручну помоћ и подршку.

ангажован у пројектима у области друштвено-хуманистичких наука (66,10%), док је најмањи у техничко-технолошким наукама (34,62%), што је, највероватније, последица сегрегације у образовању.¹⁰¹ У 156 краткорочних пројеката од посебног интереса за одрживи развој АП Војводине, које суфинансира АП Војводина, учествује 61% жена, а у том проценту (60%) жене учествују у програмима суфинансирања учешћа на научним скуповима и усавршавању у иностранству. У свим пројектима и програмима већ неколико година примењује се повећање броја жена, а веома је важно и то што су жене заинтересоване и за стручно усавршавање и за учешће у пројектима, што показују подаци овог секретаријата. Подаци такође указују на то да, иако је проценат жена ангажованих у науци висок, њихово учешће у одлучивању на високошколским институцијама је мање.¹⁰² Тако је међу члановима савета универзитета и факултета у саставу Универзитета у Новом Саду 23% жена, а 40,75% међу члановима савета високих школа струковних студија, али је зато у управним одборима научних институција, чији је оснивач АП Војводина, 50% жена и 50% мушкараца. Овај пример показује колико је значајна родно осетљива статистика, не само ради бележења стварног стања, него и због увођења мера које би утицале на уклањање неравноправности жена и мушкараца у свим областима.

У Покрајинском секретаријату за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу запослено је 64,5% жена, а од укупног броја запослених на руководећим местима је 9,7% жена и 9,7% мушкараца. У делегацијама које представљају овај секретаријат у иностранству је 30% представника мање заступљеног пола, а ова сразмера примењује се и у стратегијама, пројектима и програмима које спроводи. Секретаријат планира доношење програма о равноправној заступљености жена и мушкараца, а биће размотрена могућност обезбеђивања средстава за побољшање материјалног положаја самохраних родитеља с децом до три године.

У Покрајинском секретаријату за енергетику и минералне сировине запослено је 15 мушкараца и 10 жена, на руководећим местима су четири мушкарца и две жене, а обезбеђено је равноправно учешће запослених оба пола у стручном образовању и обуци.

На основу извештаја покрајинских органа, може се закључити да је однос према Покрајинској скупштинској одлуци о равноправности полова различит. На основу извештавања самих секретаријата уочава се формално прихватање обавеза, али не и доследност у поштовању тих обавеза. Покрајински органи морају установити праксу прикупљања, евидентирања и обрађивања података на основу пола. Такође, неопходна је доследна примена принципа родне равноправности, а предуслов за то јесте анализа постојећих стратегија, програма и пројеката из родног угла и установљавање показатеља родне равноправности, како би могли да буду вредновани резултати који су остварени у примени принципа родне равноправности.

На крају, указујемо на још један покрајински пропис који се недоследно спроводи. Члан 2 Покрајинске скупштинске одлуке о покрајинској управи који предвиђа родно осетљиву употребу језика, односно употребу именица за означавање функција и позиција које изражавају пол лица, у оквиру званичне комуникације с другим органима и организацијама

¹⁰¹ Највеће учешће жена је у пројектима у области друштвено-хуманистичких наука – 66,10%, затим у области природно-математичких – 56,88%, медицинских наука – 55%, у области заштите животне средине – 53,55%, у биотехничким наукама – 40,21%, правно-економским – 40% и у области техничко-технолошких наука – 36,62% жена.

¹⁰² Члан 7 Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова предвиђа да је у поступку именовања чланова управних и надзорних одбора у научним установама и установама културе чији је оснивач АП Војводина предлагач дужан да обезбеди да међу именованим члановима буде најмање 30% представника мање заступљеног пола.

примењује три секретаријата, а исто толико их не примењује, док је један секретаријат одговорио да делимично примењује ову одредбу чији је смисао да и на симболичком, језичком нивоу допринесе уклањању дискриминације жена у органима покрајинске управе. Због тога је потребно посветити дужну пажњу и доследно примењивати ову одредбу, евентуално организовати додатну обуку покрајинских службеника за родно осетљиву употребу језика,¹⁰³ али и направити каталог назива за функције и звања у женском роду, уколико је то потребно ради лакше примене.

ИЗВЕШТАЈИ ПОКРАЈИНСКИХ СЕКРЕТАРИЈАТА О СПРОВОЂЕЊУ ЗАКЉУЧКА ВЛАДЕ АП ВОЈВОДИНЕ О УВОЂЕЊУ ПРИНЦИПА РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ У СВЕ СТРАТЕГИЈЕ, ПРОГРАМЕ, ПРОЈЕКТЕ И АКТИВНОСТИ

Спровођење Закључка Владе АП Војводине о увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и активности није на задовољавајућем нивоу, с обзиром на то што је од његовог доношења протекло три године. Ипак, очекују се промене, што наговештавају извештаји покрајинских органа, пре свих *Покрајинског секретаријата за привреду, запошљавање и равноправност полова* који најављује припрему стратешког оквира за увођење родне равноправности у све аспекте рада покрајинских органа након што Влада АП Војводине усвоји Информацију о спровођењу друге фазе пројекта „Ка политици родног буџетирања у АП Војводини”. Стратешко креирање и спровођење покрајинских политика и програма у складу је са Стратегијом реформе и развоја покрајинске управе. Обавеза Покрајинског секретаријата за привреду, запошљавање и равноправност полова да пружи стручну помоћ и подршку осталим покрајинским органима у увођењу принципа родне равноправности у свој рад огледала се до сада у пружању података, на основу њихових захтева, о положају жена и мушкараца у различитим областима, за израду информација и других докумената. Подаци о корисницима/корисницама програма и пројеката Покрајинског секретаријата за привреду, запошљавање и равноправност полова воде се према полу, а осим програма намењених искључиво женама, у свим програмима жене су препознате као рањива друштвена група.

У *Покрајинском секретаријату за финансије* предузимају све активности на увођењу принципа родне равноправности, па је Упутством за припрему буџета АП Војводине за 2013, као и претходних година, омогућено буџетским корисницима да приликом планирања финансијских средстава у образложењима захтева за финансирање наведу родни аспект поднетог захтева. Међутим, овај секретаријат из тог угла не прати стратегије, програме и пројекте и није у могућности да на њих утиче и да их мења зато што буџет обједињује све програме и пројекте директних и индиректних корисника, мада они имају обавезу да воде рачуна о принципима родне равноправности.

У *Покрајинском секретаријату за здравство, социјалну политику и демографију* реализовано је пет програма здравствене заштите, у вези са обезбеђивањем средстава здравственим установама за њихово спровођење, између осталих, Институту за онкологију у Сремској Каменици за програм раног откривања рака грлића материце. У области социјалне политике, спроведена су два јавна конкурса за доделу средстава из буџета, тако да су суфинансирани, односно финансирани различити програми и пројекти у области социјалне заштите, мере и активности установа које пружају услуге домског смештаја, за унапређивање квалитета постојећих и развој нових услуга. Обезбеђена су средства за 26 центара за

¹⁰³ Покрајински омбудсман је 2009. године организовао три једнодневна семинара за представнике/представнице покрајинских органа управе о родној равноправности и могућностима за увођење родно осетљивог језика у покрајинске прописе и службену комуникацију.

социјални рад за пројекте усмерене на пружање помоћи различитим циљним групама, али и за превенцију насиља у породици, подршку хранитељима и самохраним родитељима и рад брачних и породичних саветовалишта. Обезбеђена су и средства за 11 установа социјалне заштите за смештај корисника/корисница, а са 2.450.000 динара суфинансирани односно финансирани су програми и пројекти удружења грађана у области социјалне заштите и демографије, као и девет пројеката установа социјалне заштите и удружења грађана усмерених на заштиту од насиља у породици. Нажалост, из извештаја се не види да ли се подаци о корисницима разврставају према полу, а наведени подаци не указују на то колико су програми и пројекти утицали на жене, односно на мушкарце, пошто нема података ни о броју, ни о полу корисника, нити о томе да ли је пре доделе новца урађена родна анализа, односно да ли је од установа и удружења тражено да се процени утицај пројектних активности и резултата на жене и мушкарце, односно на родне улоге. Зато би било добро и да пројектни предлози садрже индикаторе који ће мерити утицај програма, а да извештаји о реализацији садрже податке о броју корисника/корисница сваког програма и пројекта, као и извештај о утрошеним средствима по кориснику, што би допринело јаснијој слици о примени принципа родне равноправности у програмима које спроводи овај секретаријат. Исти закључак намеће се и у случају *Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице* који на основу конкурса додељује средства удружењима, организацијама и другим асоцијацијама припадника етничких заједница за очување и неговање националног и културног идентитета и међунационалне толеранције, односно остваривања права националних мањинских заједница, те, према мишљењу тог секретаријата, није могуће разврстати кориснике према полу, што важи и за дотације црквама и верским заједницама, као и за доделу буџетских средстава органима и организацијама у чијем раду су у службеној употреби језици и писма мањинских националних заједница. Овога пута од Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице није изричито тражено да одговори на питање да ли се подаци разврставају према полу, па не знамо каква је пракса, али Информација о упису у први разред основних и средњих школа није родно осетљива, тј. подаци нису разврстани према полу, што би од наредне школске године требало чинити. *Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине* сматра да у стратегијама и програмима које спроводи није могуће применити принципе родне равноправности, јер се доносе на нивоу Републике Србије и нису намењени појединцима. Такође, ни у случају програма овог секретаријата, који се односе на доделу средстава на конкурсима јединицама локалне самоуправе или социјалним, здравственим, образовним и другим установама, није било могућности за примену принципа о равноправности полова, па се намеће закључак да је неопходна обука о принципима родне равноправности и могућностима њихове примене у свим политикама, тј. стратегијама, програмима, пројектима и активностима.

Закључци

На основу извештаја који су Покрајинском омбудсману доставили покрајински органи, види се да се принципи родне равноправности схватају и примењују на различите начине, те да је потребна едукација како би органи управе били у стању да препознају родне елементе у својим стратегијама, програмима, пројектима и активностима и да установе циљеве који ће утицати на постизање родне равноправности и стварање једнаких могућности за оба пола. Несумњиво да је неопходно веће разумевање потребе да се сви програми посматрају из родног угла, а не само они пројекти који су, како је наведено у неколико извештаја, намењени појединцима. Све стратегије, политике, програми и активности морају узимати у обзир родне разлике и потребе жена и мушкараца – и као појединаца/појединки и као друштвених група.

Покрајински омбудсман сматра да сви покрајински органи управе имају обавезу да раде на примени поменутог закључака Владе АП Војводине из 2009. године и предузимају

активности на увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и друге активности које спроводе, јер је то начин за постизање равноправности полова и стварање једнаких могућности и за жене и за мушкарце да допринесу развоју и уживају све користи од развоја заједнице. Осим тога, неопходно је да све податке о корисницима/корисницама својих програма разврставају према полу, како би и у статистичким подацима могло да се прати остваривање равноправности полова, односно стварање једнаких могућности за жене и мушкарце. Такође, Покрајинска скупштинска одлука о равноправности требало би да у потпуности буде примењена, а праћење и оцењивање њене примене редовно.

Препоруке:

1. Потребно је да сви покрајински органи предузму активности на примени Закључка Владе АП Војводине о увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и активности;
2. Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова организоваће обуку запослених у свим секретаријатима у области родне равноправности што треба да допринесе родно осетљивим политикама, програмима, пројектима и активностима;
3. Неопходна је родна анализа постојећих стратегија, програма, пројеката и активности;
4. Неопходна је доследна примена Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова;
5. Потребно је да Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова активније сарађује са осталим покрајинским секретаријатима с циљем примене Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова, те да прати примену и остварује надзор над применом те одлуке.

АКТИВНОСТИ НА ПОДСТИЦАЊУ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

Велики део надлежности заменице/заменика за равноправност полова¹⁰⁴ односи се на организовање и учествовање у различитим видовима образовања, обукама и кампањама о остваривању и поштовању равноправности полова. У складу с тим, ове године је такође реализовано више пројеката и семинара, а заменица за равноправност полова учествовала је у раду више десетина скупова (38) о темама родне равноправности, дискриминације жена и улози институције Покрајинског омбудсмана у области родне равноправности и насиља, у породици у својству предавачице или учеснице.

ПРОЈЕКАТ „ПОКРАЈИНСКИ ОМБУДСМАН БЛИЖИ ГРАЂАНКАМА И ГРАЂАНИМА”

Искуство Покрајинског омбудсмана показало је да жене и мушкарци у АП Војводини у изузетном малом броју случајева препознају кршења права на основу родне равноправности, дискриминацију на основу пола, брачног и породичног живота и родног идентитета. Истраживања Покрајинског омбудсмана у области родне равноправности такође указују на то да је број оних који се обраћају постојећим механизмима за заштиту људских права, односно оних који се одлуче да покрену поступке с циљем њиховог остваривања и заштите, такође занемарљив у односу на учесталост проблема с којима се свакодневно сусрећу. Грађани и грађанке су недовољно упознати са својим правима и могућностима њихове

¹⁰⁴ Члан 17 Покрајинске скупштинске одлуке о покрајинском омбудсману

заштите, а независне институције не препознају као кључне у сопственом оснаживању у односу на органе управе, установе и јавна предузећа на свим нивоима. Пројекат који се од 2011. године реализује у сарадњи са Агенцијом Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (*UN Women*) уз подршку Краљевине Норвешке треба да допринесе оснаживању институције Покрајинског омбудсмана у области родне равноправности, проширивању знања запослених за поступање по представкама грађана/грађанки, као и повећању њене препознатљивости у јавности, односно оснаживању жена у АП Војводини, како би препознале кршење људских права и затражиле заштиту.

Ради развоја капацитета запослених у Покрајинском омбудсману за рад по представкама грађана и грађанки у области родне равноправности и препознавања дискриминације жена, одржан је семинар за запослене, припремљен Стратешки план сектора за равноправност полова и приручник о родној равноправности и дискриминацији, намењен запосленима у омбудсману, али који могу користити и запослени у покрајинским органима управе. Ради повећања видљивости институције и доступности информација о равноправности полова, на интернет сајту покрајинског омбудсмана постављена је страница о родној равноправности (www.rp.ombudsmanrp.org).

Доступност институције Покрајинског омбудсмана женама из малих, односно сеоских средина, удаљених од регионалних административних центара у АП Војводини (други циљ пројекта), повећана је посетама локалним самоуправама, женским организацијама и групама у 37 места на територији 15 војвођанских општина.¹⁰⁵ У свим општинама одржане су јавне трибине о Покрајинском омбудсману и родној равноправности, разговори с грађанима/грађанкама и пријем притужби, а такође и састанак са женама из локалних женских актива и група, на којем се разговарало о условима живота и могућностима остваривања, заштите и унапређивања људских права жена и других рањивих група на локалном нивоу.

У разговорима са женама, закључено је да су активности жена са села односно из мањих средина веома значајне за локалну заједницу, те да се њихови капацитети недовољно, неефикасно и нерационално користе, а да су чланице женских актива и удружења изузетно мотивисане да раде на економском оснаживању тих жена, развоју женског предузетништва и стварању могућности за стицање прихода. Сарадња жена са села и њихових удружења с локалним самоуправама није довољно добра, а највећи животни проблеми у малим, односно забаченим локалним заједницама јесу тешко доступне услуге установа здравствене заштите, лоше организован или недоступан јавни превоз, сиромаштво, недостатак културних и спортских садржаја, те неразумевање суграђана и суграђанки за потребе и активности жена које су изван оквира оних у вези с браком и одгојем деце, домаћинством и обезбеђивањем редовних прихода.

Веома је важно то што се са женама које живе на селу разговарало о људским правима и могућностима заштите. Изузетно је значајно то што су препознале проблем насиља у породици, који се на селу не пријављује из страха и стида жртава, али и због односа околине, па и полиције која не излази увек на позиве и не препознаје тај проблем, што показују и наши подаци о великом броју убијених жена са села у пратнерском насиљу.

Семинар за 21 чланицу актива/удружења о теми „Развој ресурса женских организација за заступање женских људских права” одржан је у октобру 2012. године, да би се стекла практична знања и вештине о равноправности полова, дискриминацији, активизму, сарадњи са локалним самоуправама, али и да би се међусобно разменила искуства о активностима. Током 2013. године планира се одржавање још два семинара за ову групу жена.

¹⁰⁵ Пећинци, Кула, Ковин, Шид, Нови Кнежевац, Сечањ, Бач, Мали Иђош, Апатин, Сента, Бела Црква, Стара Пазова, Алибунар, Тител, Бачка Паланка.

Посебан део пројектних активности усмерен је ка три јавна предузећа у АП Војводини, ради боље примене Закона о равноправности полова и упознавања с Принципима оснаживања жена.¹⁰⁶ У те активности су се активно укључили „Електровојводина”, ЈР „Војводинашуме” и ЈКП „Водовод и канализација” у Суботици.

КАМПАЊА „16 ДАНА АКТИВИЗМА ПРОТИВ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ”

Покрајински омбудсман подстиче рад мреже „Живот без насиља”,¹⁰⁷ тако да је размена искуства и заједничка едукација постала уобичајена, као и прикупљање података о насиљу од свих институција – полиције, судова, тужилаштва и центара за социјални рад. У све активности укључују се надлежни покрајински органи, комисије за равноправност полова и организације цивилног друштва. Успостављено је партнерство институција, међусобно поверење и значајан степен обједињеног деловања и тимског рада на локалном нивоу, као и различити облици заједничких активности и кампања, а нарочито током спровођења Стратегије против насиља у породици и свих облика родно заснованог насиља. Као координатор ове мреже, институција Покрајинског омбудсмана организовала је састанак покрајинског координативног тима, а поводом светске кампање „16 дана активизма против насиља над женама”¹⁰⁸ организовала је 6. децембра конференцију о теми *Обједињено деловање институција у заштити од насиља у породици и над женама – пракса у Војводини*, на којој су говорили председник Скупштине АП Војводине Иштван Пастор, покрајинска омбудсманка Анико Мушкиња Хајнрих и покрајински секретар за привреду, запошљавање и равноправност полова Мирослав Васин. У радном делу конференције указано је на значај сарадње институција у спречавању насиља над женама и у породици, представљен је војвођански модел сарадње институција промовисан у Стратегији за спречавање насиља у породици и свих облика родно заснованог насиља 2008–2012, затим општи протокол за поступање у случајевима насиља у породици, конференција случаја као метод рада и решавања случајева насиља у породици и локалне иницијативе – пример економске подршке жртвама насиља

МЕДИЈАЦИЈА – ПУТ КА РАЗУМЕВАЊУ И ТОЛЕРАНЦИЈИ

Институција Покрајинског омбудсмана настоји да својим радом свакодневно доприноси бољем разумевању и унапређивању комуникације између грађана и органа управе у АП Војводини. Медијацију¹⁰⁹ или посредовање оцењује као делотворан начин мирног решавања спорова у заједници и конструктивног разговора о потребама, интересима и правима грађана. Тако је крајем 2011. и почетком 2012. године Покрајински омбудсман у више наврата реаговао поводом инцидената у Темерину, у којима су учествовале млађе особе, међу којима и средњошколци. Након разговора с представницима општине, закључено је да би дугорочно требало радити на смањењу напетости и јаза који се ствара међу младима мађарске и српске националности.

¹⁰⁶ Принципе оснаживања жена установили су Глобални пакт и Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (*UN Women*)

¹⁰⁷ Мрежа „Живот без насиља” окупља институције које се баве насиљем у породици, а настала је на иницијативу Покрајинског омбудсмана који усклађује и настоји да одржава комуникацију и подстиче унапређивање рада институција и општинских тимова (има их 27), организовањем састанака за размену искуства и едукацију.

¹⁰⁸ Глобална кампања коју обележава 1.700 организација у више од 100 држава света. Почиње 25. новембра на Међународни дан борбе против насиља над женама и завршава се 10. децембра – на Дан људских права.

¹⁰⁹ Медијација је неформалан, добровољан и поверљив поступак у коме се две стране договоре да је потребно да им трећа особа – медијатор – помогне да они сами реше свој спор, без наметања решења самог медијатора.

Покрајински омбудсман, оцењујући да у оквиру својих надлежности, ради брзе и ефикасне заштите људских права, може да посредује у мирном решавању спорова у погледу кршења људских права, осмислио је активности чији је главни циљ подизање свести јавности о значају толеранције, поштовања различитости и решавања спорова мирним путем. Следствено томе, у сарадњи са Средњом школом „Лукијан Мушицки” и немачким друштвом за међународну сарадњу GIZ, које је радило на увођењу вршњачке медијације¹¹⁰ у Републици Србији, организовано је представљање медијације за наставнике и ученике ове школе, а присуствовали су и представници Општине Темерин. Осим тога, Покрајински омбудсман је у сарадњи с Канцеларијом за младе Општине Темерин и невладином организацијом Новосадски хуманитарни центар, у Дому културе организовао Форум театар¹¹¹ за средњошколце из Темерина под називом *Да ли ти желиш? Ја желим*, који је реализовала група младих из Бечеја у оквиру пројекта Иницијатива за образовање ромских девојчица.

Имајући у виду специфичности локалне ситуације у Темерину, али и других локалних самоуправа, сматрамо да би медијација у заједници¹¹² могла понудити нови начин сагледавања заједничких интереса грађанки и грађана у решавању свих проблема што би допринело квалитету живота и поштовању људских права, Скупштини општине Темерин предложено је да подржи увођење обуке за вршњачке медијаторе у средњој школи у Темерину, будући да је Министарство просвете Републике Србије акредитовало такав програм.

Покрајински омбудсман, подстакнут практичним искуством из Темерина, обратио се Покрајинском секретаријату за образовање, управу и националне заједнице, Покрајинском секретаријату за омладину и спорт и Покрајинском секретаријату за културу и информисање да размотре могућност подршке увођењу вршњачке медијације у средње школе на територији АП Војводине, као и обуке младих за ангажовање у представама Форум театра, што се показало као добар начин рада с младима у превладавању конфликтних ситуација.

На основу члана 17 Покрајинске скупштинске одлуке о покрајинском омбудсману, заменик/заменица за равноправност полова посредује у мирном решавању спорова у вези с непосредном и посредном дискриминацијом с обзиром на пол. Досадашње искуство потврђује да грађани и грађанке нису довољно упознати с могућностима медијације у решавању међусобних или спорова у комуникацији са органима управе, али и да немају довољно поверења у сопствене способности да решавају спорове, него прибегавају тражењу решења од других, којима по правилу нису задовољни. Имајући у виду да је примена медијације на ниском нивоу и да је потребно развијати свест грађана и грађанки о постојећим методама решавања конфликта и спорова, желимо да повећамо предуслове за коришћење медијације, тако што ћемо мрежу медијатора насталу у оквиру пројекта „Омбудсман као медијатор” обновити током наредног периода.

¹¹⁰ Вршњачка медијација представља облик медијације у којем сами ученици узимају улогу медијатора, и посредују у сукобима који се јављају у њиховој, како школској, тако и широј средини – између њихових вршњака, али и на релацији ученик-наставник или ученик-родитељ.

¹¹¹ Форум театар је облик позоришног рада у коме публика учествује, не само предлозима и коментарима, него и уласком на сцену, мењајући ток представе, чиме се публици пружа прилика да промени представу, али и да она промени публику, отварајући могућност да сагледа један исход или више могућих исхода једне конфликтне ситуације.

¹¹² Медијација у заједници омогућава сукобљеним групама, најчешће подређеним, да се уз помоћ помагача, међусобно чују, реше своје несугласице и сукобе и развију задовољавајући ниво толеранције и жеље за суживотом на истом простору.

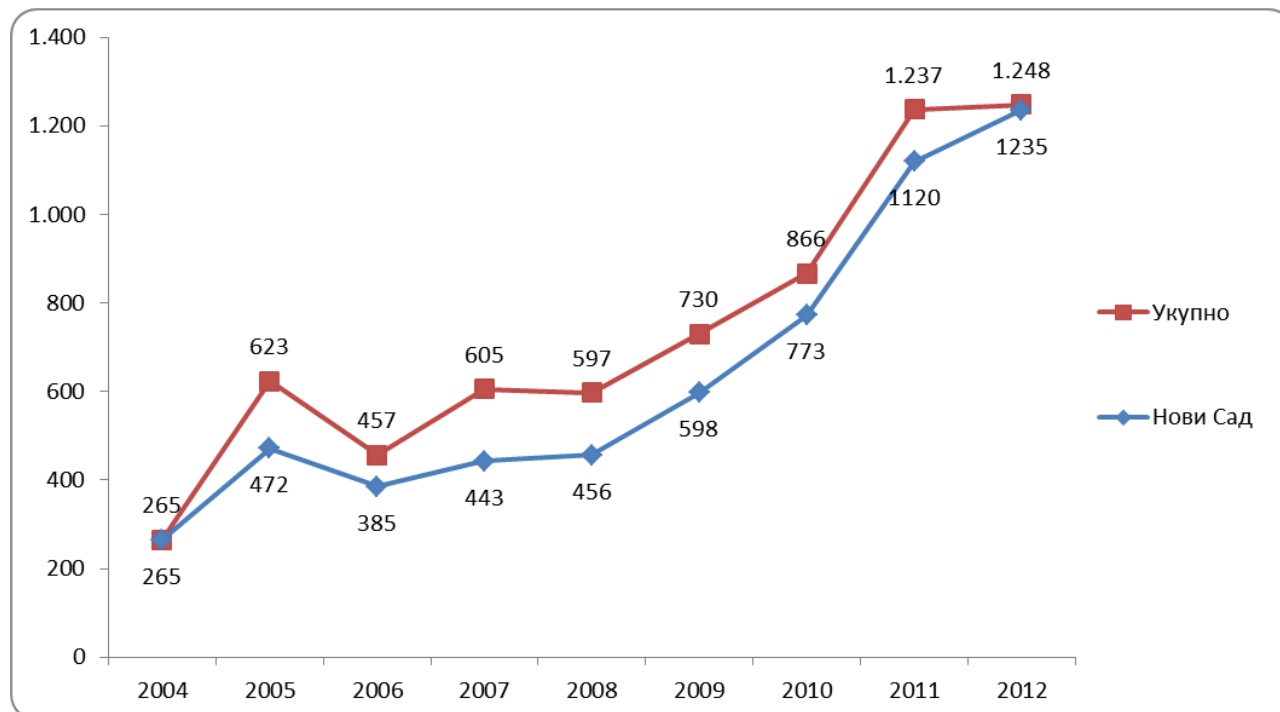
ПРЕГЛЕД ПРЕДСТАВКИ – СТАТИСТИКА

Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском омбудсману у члану 13 став 1 алинеја 4 предвиђа да Омбудсман прима и испитује представке које се односе на повреду људских права. Поступак по представкама уређен је члановима од 19 до 36 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском омбудсману и Пословником о раду Покрајинског омбудсмана. Грађани и грађанке се Покрајинском омбудсману обраћају писмено, лично доласком у службене просторије, телефоном и путем интернета. За сваку представку која се прими у писменој форми, било попуњавањем формулара, било неформално написаном представком, изјављеној на записник или пак попуњеним електронским формуларом, отвара се предмет.

Поред поступања по представкама грађана који сматрају да су им актом или радњом органа управе повређена људска права, Покрајински омбудсман може изузетно поступити и по сопственој иницијативи, на основу сазнања и других извора, ако оцени да је вероватно да постоји или да је постојала повреда људских права од стране органа управе.

Покрајински омбудсман је од јануара до децембра 2012. године формирао 1.248 предмета, на основу 1.209 поднетих представки грађана и 39 предмета по сопственој иницијативи.

Број формираних предмета током 2012. године скоро је идентичан броју предмета у 2011. години. Један од разлога за то јесте и чињеница да су током 2012. године престале с радом канцеларије Покрајинског омбудсмана у Суботици и Панчеву. Приметно је знатно повећање броја поднетих представки у Новом Саду. У односу на претходну годину (1.120 представки), број представки у Новом Саду повећан је за 115 или 10,26%.

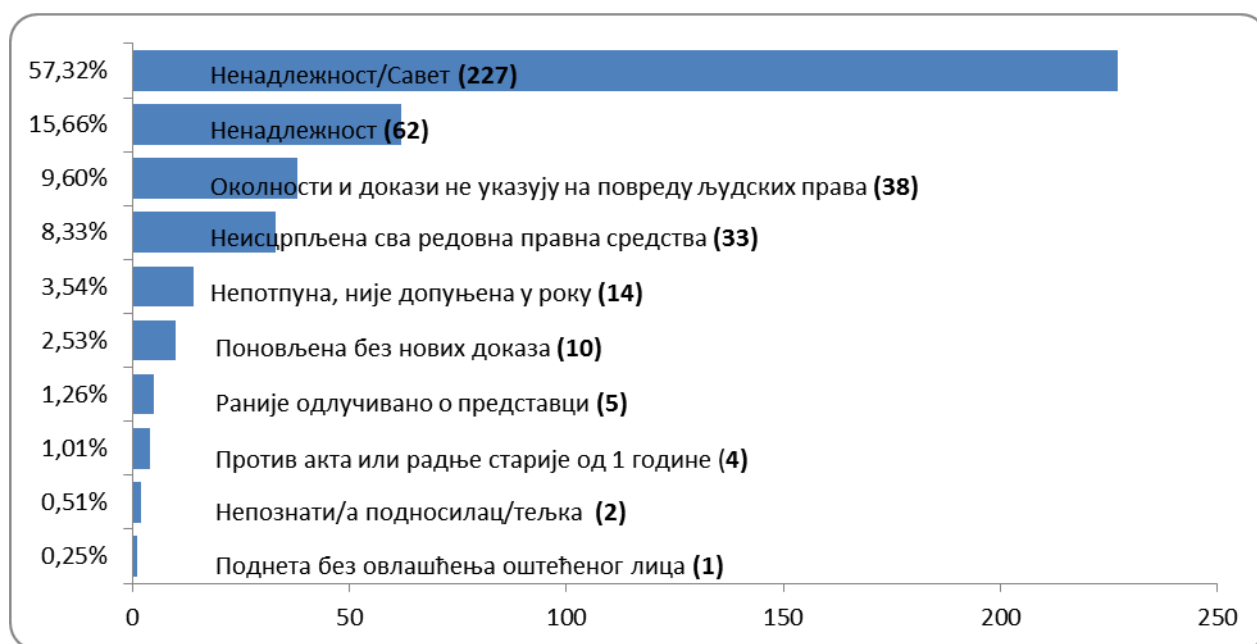
Статус представки у 2012. години	
Укупан број формираних предмета	1.248
Број предмета по сопственој иницијативи Покрајинског омбудсмана	39
Укупан број представки	1.209
Број одбачених представки	396
Број решених представки	481
Број представки у раду	371

Од 1.209 поднетих представки у 2012. години, 396 представки је одбачено после првог увида у предмет.

У поређењу с претходном годином када је проценат одбачених представки био 35,08%, у 2012. години одбачено је мање представки – 32,75% од укупног броја поднетих.

Покрајински омбудсман је од укупног броја одбачених представки (396) у 289 (73%) случајева одбацио представку због ненадлежности. У 227 случајева подносиоцима представки дат је писани савет о могућностима остваривања њихових права.

Од 289 представки које су одбачене због ненадлежности, највише њих одбачено је јер су се грађани жалили на правосудне органе – 71 представка (24,57%) и на недржавне субјекте (приватна предузећа, организације и удружења) – 53 представке (18,34%), а део представки одбачен је због ненадлежности у случајевима, када грађани нису могли да одреде орган на који се жале (најчешће је то била држава или сви државни органи) – 56 случајева (19,38%).

СТРУКТУРА ОРГАНА НА КОЈЕ СЕ ГРАЂАНИ ЖАЛЕ

Тип органа	Мушкарци		Жене		Удружења		Анонимно		Укупно	
Органи јединица локалне самоуправе	122	18,63%	78	17,41%	22	22,68%	3	33,33%	225	18,61%
Јавна предузећа, установе и организације - локални ниво	98	14,96%	66	14,73%	13	13,40%	3	33,33%	180	14,89%
Републичка управа	58	8,85%	38	8,48%	14	14,43%	0	0,00%	110	9,10%
Центри за социјални рад	45	6,87%	47	10,49%	8	8,25%	0	0,00%	100	8,27%
Правосуђе	49	7,48%	36	8,04%	6	6,19%	0	0,00%	91	7,53%
Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање	42	6,41%	30	6,70%	0	0,00%	1	11,11%	73	6,04%
Недржавни субјекти	37	5,65%	27	6,03%	6	6,19%	0	0,00%	70	5,79%
Јавна предузећа, установе и организације - републички ниво	39	5,95%	22	4,91%	2	2,06%	0	0,00%	63	5,21%
Јавна предузећа, установе и организације - покрајински ниво	28	4,27%	21	4,69%	6	6,19%	0	0,00%	55	4,55%
Затвори	49	7,48%	2	0,45%	0	0,00%	0	0,00%	51	4,22%
Покрајинска управа	22	3,36%	12	2,68%	8	8,25%	0	0,00%	42	3,47%
Установа образовања	13	1,98%	15	3,35%	4	4,12%	0	0,00%	32	2,65%
Републички фонд за здравствено осигурање	12	1,83%	13	2,90%	1	1,03%	0	0,00%	26	2,15%
Високошколске установе	6	0,92%	7	1,56%	0	0,00%	0	0,00%	13	1,08%

Здравствене установе	3	0,46%	6	1,34%	2	2,06%	0	0,00%	11	0,91%
Институције затвореног типа ¹¹³	5	0,76%	3	0,67%	0	0,00%	0	0,00%	8	0,66%
Национална служба за запошљавање	2	0,31%	5	1,12%	0	0,00%	0	0,00%	7	0,58%
Органи других држава	4	0,61%	3	0,67%	0	0,00%	0	0,00%	7	0,58%
Национални савети	2	0,31%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	2	0,17%
Невладине организације	0	0,00%	1	0,22%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,08%
Разно ¹¹⁴	19	2,90%	16	3,57%	5	5,15%	2	22,22%	42	3,47%
УКУПНО	655	54,18%	448	37,06%	97	8,02%	9	0,74%	1209	100,00%

Табела: Структура одговорних органа у представкама примљеним 2012. године

Највећи број представки односи се на рад општинске/градске управе, јавних предузећа, установа и организација на локалном нивоу, затим на рад органа републичке управе, а најмање притужби има на рад покрајинских органа.

Када су у питању типови органа на чији се рад притужбе односе, на локалном нивоу, притужбе се понајвише односе на рад општинске, односно градске управе, установа и јавних предузећа чији је оснивач општина, односно град. Значајан је и број притужби на рад центара за социјални рад. На републичком нивоу – као и ранијих година – још увек је велик број притужби на рад органа у области правосуђа. Грађани се жале на рад републичке управе (министарстава), Републичког фонда ПИО, Фонда за здравствено осигурање, Националне службе за запошљавање, Пореске управе и других јавних служби и јавних предузећа који представљају републичке органе. Много је притужби и на рад затвора и институција затвореног типа. На покрајинском нивоу, притужбе су на рад покрајинске управе (покрајинских секретаријата) и јавних служби и предузећа чији је оснивач АП Војводина.

На основу органа на које се жале подносиоци представки, у следећем графикону приказани су нивои власти на које се те представке односе.

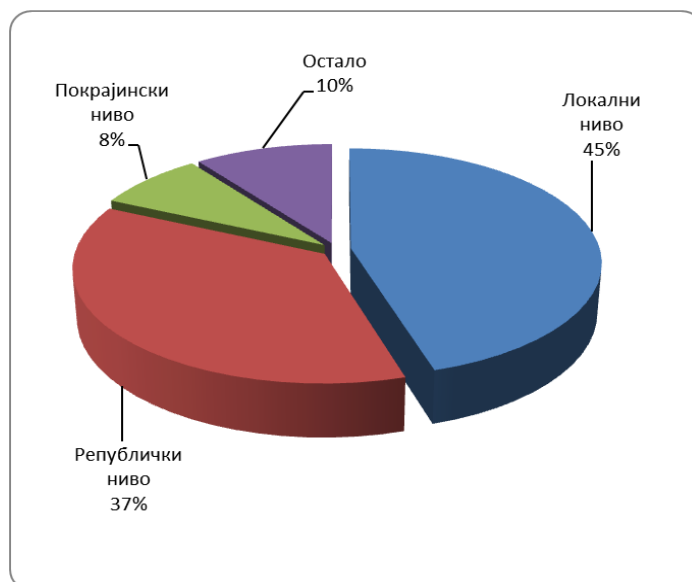
Ниво власти	Број представки	Процент
Локални ниво	548	45,33%
Републички ниво	442	36,56%
Покрајински ниво	97	8,02%
Остало ¹¹⁵	122	10,09%
УКУПНО	1.209	100,00%

Табела: Ниво власти на који се односе поднете представке

¹¹³ Под институцијама затвореног типа подразумевају се домови за старе и пензионере, васпитно-поправни домови и домови за децу и омладину.

¹¹⁴ Разно представљају представке у којима се грађани жале на државу и све државне институције или на опште стање у држави, без дефинисања одређеног органа.

¹¹⁵ У остало се сврставају представке које се односе на недржавне субјекте или органе других држава и представке у којима се грађани жале на државу и све државне институције или на опште стање у држави, без дефинисања одређеног органа.

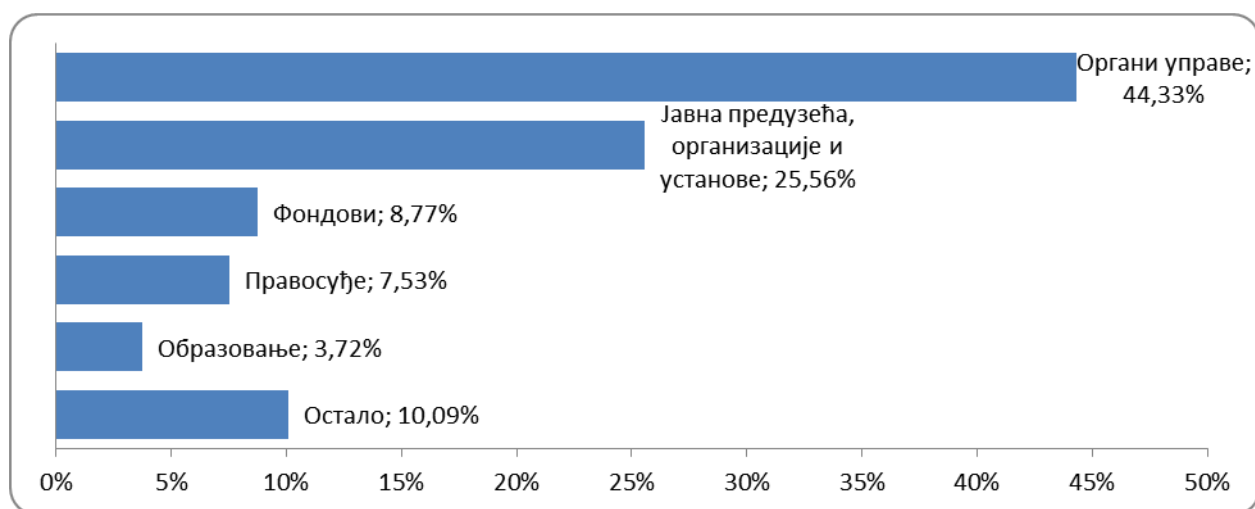

На основу поделе органа на органе управе (органи јединица локалне самоуправе, покрајинска управа, републичка управа, затвори, центри за социјални рад и институције затвореног типа), правосуђе, универзитет, фондове (фонд ПИО, фонд за здравствено осигурање и национална служба за запошљавање) јавна предузећа, установе и организације (на локалном, покрајинском и републичком нивоу), добићемо табелу и графикон који показује број представки у односу на ту поделу.

Органи	Број представки	Процент
Органи управе	536	44,33%
Јавне предузећа, установе и организације	309	25,56%
Фондови	106	8,77%
Правосуђе	91	7,53%
Образовање	45	3,72%
Остало ¹¹⁶	122	10,09%
УКУПНО	1.248	100,00%

Табела: Тип органа и институција на који се односе поднете представке

¹¹⁶ У остало спадају представке које се односе на недржавне субјекте или органе других држава и представке у којима се грађани жале на државу и све државне институције или на опште стање у држави без дефинисања одређеног органа.

ТЕРИТОРИЈАЛНА СТРУКТУРА

Следеће две табеле приказују преглед представки по општинама/градовима, према пребивалишту подносиоца представки и према седишту органа управе на чији рад се притужба односи.

Пребивалиште подносиоца	Број представки	Седиште органа	Број представки
Нови Сад	375	Нови Сад	478
Непознато	97	Сремска Митровица	78
Сремска Митровица	74	Није Војводина	69
Суботица	58	Сомбор	62
Сомбор	52	Суботица	59
Панчево	37	Непозната	50
Бачка Паланка	36	Панчево	36
Кикинда	35	Кикинда	30
Инђија	32	Бачка Паланка	28
Стара Пазова	29	Стара Пазова	25
Оџаци	29	Сента	22
Сента	25	Вршац	21
Вршац	24	Оџаци	20
Петроварадин	23	Зрењанин	19
Кула	22	Кула	18
Није Војводина	22	Бач	16
Рума	16	Инђија	17
Врбас	15	Ада	12
Зрењанин	15	Врбас	13
Ада	14	Нови Бечеј	11
Темерин	14	Бечеј	10
Жабалъ	14	Рума	9

Пребивалиште подносиоца	Број представки	Седиште органа	Број представки
Беочин	12	Жабалъ	9
Бела Црква	11	Ковин	8
Нови Бечеј	11	Бела Црква	7
Бач	10	Темерин	7
Тител	10	Житиште	7
Ковин	9	Беочин	6
Житиште	9	Сремски Карловци	6
Сремски Карловци	8	Шид	6
Србобран	7	Ириг	4
Шид	7	Мали Иђош	5
Бачка Топола	6	Тител	5
Бечеј	6	Апатин	4
Ириг	6	Бачки Петровац	4
Кањижа	6	Ковачица	4
Мали Иђош	5	Нова Црња	3
Ковачица	4	Петроварадин	4
Пландиште	4	Чока	4
Апатин	3	Кањижа	3
Нова Црња	3	Сечањ	3
Сечањ	3	Бачка Топола	2
Чока	3	Нови Кнежевац	1
Бачки Петровац	2	Пландиште	2
Нови Кнежевац	2	Алибунар	1
Пећинци	2	Опово	1
Алибунар	1		
Опово	1		
УКУПНО	1.209	УКУПНО	1.209

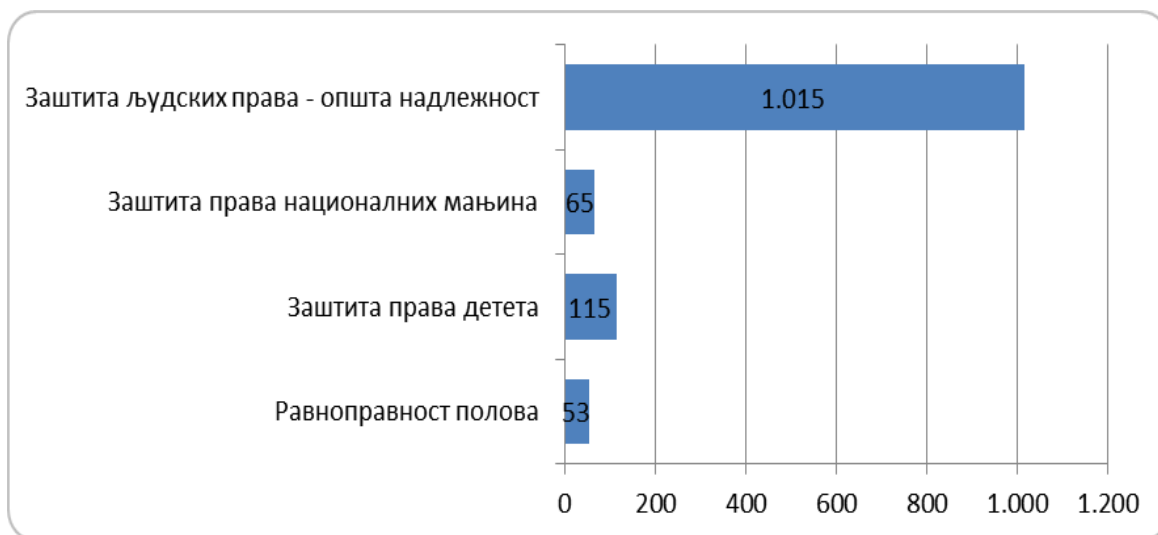
Табела: Територијална структура подносилаца и територијална структура органа на које су се грађани жалили

ОБЛАСТИ

На основу члана 6. Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском омбудсману, покрајински омбудсман има пет заменика. По један заменик изабран је за област права националних мањина, права детета и равноправност полова, а покрајински омбудсман и два заменика се баве заштитом људских права која нису у надлежности набројаних специјализованих заменика (општа права).

Представке грађана и предмети формирани на сопствену иницијативу Покрајинског омбудсмана могу се поделити у четири области: заштита права националних мањина, равноправност полова, заштита права детета и општа права.

Област	Број представки	Процент
Заштита људских права – општа надлежност	1015	81,33%
Заштита права детета	115	9,21%
Заштита права националних мањина	65	5,21%
Равноправност полова	53	4,25%
УКУПНО	1.248	100,00%

ОПШТА НАДЛЕЖНОСТ

Област	Мушкарци		Жене		Удружења		Анонимна		Укупно	
	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент
Комунални послови	115	19,59%	67	18,26%	9	24,32%	2	18,18%	193	19,26%
Имовинско правни односи	66	11,24%	39	10,63%	1	2,70%	2	18,18%	108	10,78%
Пензијско и инвалидско осигурање	58	9,88%	48	13,08%	0	0,00%	0	0,00%	106	10,58%
Радни односи	48	8,18%	47	12,81%	8	21,62%	1	9,09%	104	10,38%
Урбанизам и стамбени послови	54	9,20%	35	9,54%	4	10,81%	1	9,09%	94	9,38%
Третман у инст. затвореног типа	75	12,78%	3	0,82%	0	0,00%	0	0,00%	78	7,78%
Здравство	30	5,11%	25	6,81%	1	2,70%	0	0,00%	56	5,59%
Социјална заштита	24	4,09%	23	6,27%	2	5,41%	0	0,00%	49	4,89%
Административна питања	26	4,43%	9	2,45%	0	0,00%	0	0,00%	35	3,49%
Дискриминација и људска права	17	2,90%	14	3,81%	1	2,70%	1	9,09%	33	3,29%
Заштита животне средине	8	1,36%	10	2,72%	3	8,11%	0	0,00%	21	2,10%
Мобинг	6	1,02%	8	2,18%	1	2,70%	0	0,00%	15	1,50%
Дискриминација особа са инвалидитетом	3	0,51%	3	0,82%	2	5,41%	0	0,00%	8	0,80%
Статусна питања	1	0,17%	5	1,36%	1	2,70%	0	0,00%	7	0,70%

Стручни кадар	0	0,00%	1	0,27%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,10%
Разно ¹¹⁷	56	9,54%	30	8,17%	4	10,81%	4	36,36%	94	9,38%
УКУПНО	587	58,58%	367	36,63%	37	3,69%	11	1,10%	1.002	100,00%

Табела: Области на које су се односиле представке током 2012. године из опште надлежности

Укупан број представки и предмета формираних на сопствену иницијативу Покрајинског омбудсмана током 2012. године из области опште надлежности износи 1.015, што представља 81,33% укупног броја предмета. Од укупног броја поднетих представки грађана/ки, мушкарци су поднели 587 представки или 58,58%, жене 367 представки или 36,63%, удружења 37 представки или 3,69%; 11 представки или 1,10% било је анонимно; 13 предмета или 1,3% формирано је на иницијативу Покрајинског омбудсмана.

ЗАШТИТА ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Област	Мушкарци		Жене		Удружења		Укупно	
Дискриминација на националној основи	11	50,00%	7	46,67%	4	14,29%	22	40,00%
Делотворно учешће нац. мањина у јавном животу	2	9,09%	3	20,00%	7	25,00%	12	21,82%
Службена употреба језика	3	13,64%	1	6,67%	5	17,86%	9	16,36%
Образовање на језицима нац. мањина	2	9,09%	2	13,33%	2	7,14%	6	10,91%
Говор мржње	1	4,55%	1	6,67%	0	0,00%	2	3,64%
Разно ¹¹⁸	3	13,64%	1	6,67%	0	0,00%	4	7,27%
УКУПНО	22	40,00%	15	27,27%	18	32,73%	55	100,00%

Табела: Области на које су се односиле представке током 2012. године у области заштите права националних мањина

Укупан број представки и предмета формираних на сопствену иницијативу Покрајинског омбудсмана током 2012. године у области заштите права националних мањина износи 65, што представља 5,21% укупног броја предмета. Од укупног броја поднетих представки грађана/ки, мушкарци су поднели 22 представке или 40,00%, жене 15 представки или 27,27% и удружења 18 представки или 32,73%; десет предмета или 15,38% формирано је на иницијативу Покрајинског омбудсмана.

ЗАШТИТА ПРАВА ДЕТЕТА

Област	Мушкарци		Жене		Удружења		Укупно	
Материјална подршка	7	16,28%	7	12,73%	0	0,00%	14	12,96%
Поверавање детета	7	16,28%	3	5,45%	0	0,00%	10	9,26%
Регулисање виђања детета	4	9,30%	5	9,09%	0	0,00%	9	8,33%
Институционално насиље	4	9,30%	2	3,64%	2	20,00%	8	7,41%
Вршњачко насиље	3	6,98%	4	7,27%	0	0,00%	7	6,48%
Хранитељство	3	6,98%	4	7,27%	0	0,00%	7	6,48%
Административна питања	2	4,65%	3	5,45%	0	0,00%	5	4,63%

¹¹⁷ Предмети и представке који нису могли да се сврстају ни под једну понуђену област и предмети који се односе истовремено на две или више области.

¹¹⁸ Предмети и представке који нису могли да се сврстају ни под једну понуђену област и предмети који се односе истовремено на две или више области.

Изддржавање детета	2	4,65%	2	3,64%	0	0,00%	4	3,70%
Злостављање	1	2,33%	3	5,45%	0	0,00%	4	3,70%
Стручни кадар	0	0,00%	3	5,45%	0	0,00%	3	2,78%
Третман лечења	2	4,65%	1	1,82%	0	0,00%	3	2,78%
Инспекција	1	2,33%	1	1,82%	0	0,00%	2	1,85%
Дисциплинска одговорност	0	0,00%	0	0,00%	1	10,00%	1	0,93%
Пропусти у лечењу	0	0,00%	1	1,82%	0	0,00%	1	0,93%
Установе и домови за смештај	1	2,33%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,93%
Усвојење	0	0,00%	1	1,82%	0	0,00%	1	0,93%
Разно ¹¹⁹	6	13,95%	15	27,27%	7	70,00%	28	25,93%
УКУПНО	43	39,81%	55	50,93%	10	9,26%	108	100,00%

Табела: Области на које су се односиле представке у 2012. години у области заштите права детета

Укупан број представки и предмета формираних на иницијативу Покрајинског омбудсмана у области заштите права детета износи 115, што представља 9,21% укупног броја предмета. Од тога, мушкарци су поднели 43 представке или 39,81%, жене 55 представки или 50,93% и удружења 10 представки или 9,26%; седам предмета или 6,09% формирано је на иницијативу Покрајинског омбудсмана.

РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА

Област	Мушкарци		Жене		Удружења		Укупно	
Дискриминација	3	13,64%	9	60,00%	2	7,14%	14	31,82%
Насилје у породици	0	0,00%	7	46,67%	3	10,71%	10	22,73%
Социјална питања	1	4,55%	4	26,67%	0	0,00%	5	11,36%
Мобинг	1	4,55%	4	26,67%	0	0,00%	5	11,36%
Разно ¹²⁰	2	9,09%	7	46,67%	1	3,57%	10	22,73%
УКУПНО	7	15,91%	31	70,45%	6	13,64%	44	100,00%

Табела: Области на које су се односиле представке током 2012. године у области равноправности полова

Укупан број представки и предмета формираних на иницијативу Покрајинског омбудсмана у области равноправности полова износи 53, што представља 4,25% укупног броја предмета. Од тога, мушкарци су поднели седам представки или 15,91%, а жене 31 представку или 70,45% и удружења су поднела шест представки или 13,64% од укупног броја представки из области равноправности полова; девет предмета или 16,98% формирано је на иницијативу Покрајинског омбудсмана.

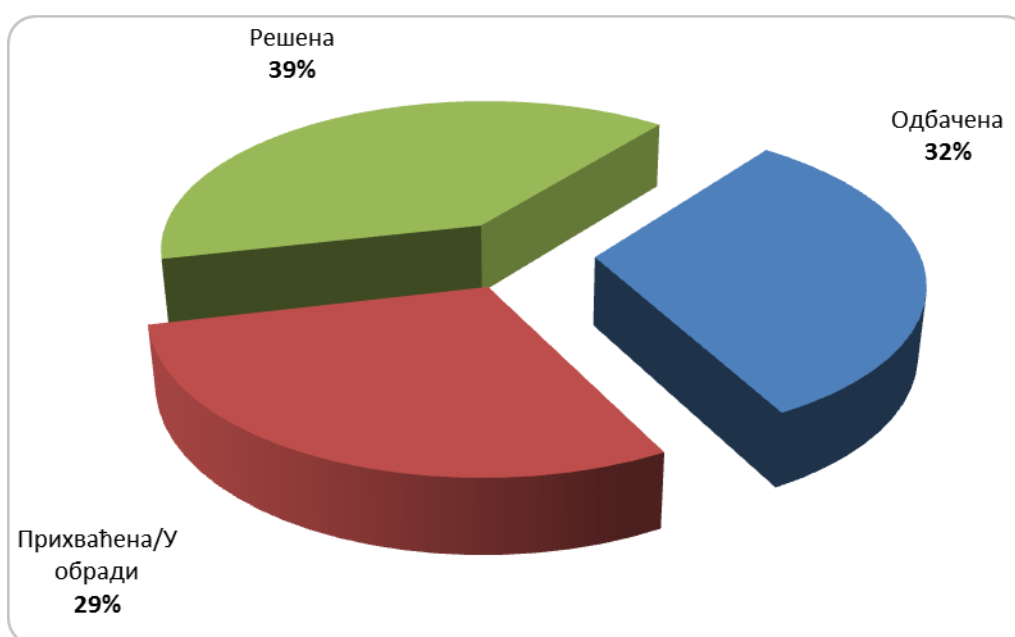
¹¹⁹ Предмети и представке који нису могли да се сврстају ни под једну понуђену област и предмети који се односе истовремено на две или више области.

¹²⁰ Предмети и представке који нису могли да се сврстају ни под једну понуђену област и предмети који се односе истовремено на две или више области.

ОКОНЧАЊЕ ПРЕДМЕТА

Статус представки	Број представки	Процент
Одбачене	396*	31,73%
Прихваћене/У обради	363	29,09%
Решене	489	39,18%
УКУПНО	1.248	100,00%

*Покрајински омбудсман је од укупног броја одбачених представки (396) у 289 (73%) случајева одбацио представку због ненадлежности; од тог броја, у 227 случајева странкама је дат савет о могућностима остваривања њихових права.

Одбачено је 396 представки (31,73%), 363 (29,09%) представки је у раду, а 489 представки (39,18%) јесте решено. Решене представке окончане су на следећи начин:

- Подносилац је повукао представку у 20 (4,08% у односу на укупан број решених представки) случајева.
- Уступљене су четири представке (0,82%) на решавање другим органима (Заштитник грађана Републике Србије, секретаријати АП Војводине).
- У истрази Покрајинског омбудсмана, за 222 случаја (45,40%) утврђено је да нису повређена људска права, односно да нема неправилности у раду органа управе.
- Упућивањем препоруке, мишљења, предлога и осталим видовима комуникације с надлежним органима, како би предузели мере за отклањање повреде људских права или неправилности у раду, окончан је 231 предмет или 47,24% случајева.
- У 222 случаја (45,40%) надлежни орган поступио је по препоруци, мишљењу, предлогу или је након активности Покрајинског омбудсмана странка успела да оствари свој захтев.

- У 17 случајева (3,48%) надлежни орган није поступио, или није одговорио на препоруку, мишљење, предлог или неки други вид упућеног дописа.
- На други начин окончано је 70 случајева (24,22%). Истрагом није установљена повреда људских права, али је након активности Покрајинског омбудсмана странка успела да оствари свој захтев.
- Повреда је отклоњена у току истраге у 139 случаја (28,43%).
- Медијацијом је решено 12 предмета (2,45%).

ПРЕПОРУКЕ, ПРЕДЛОЗИ И МИШЉЕЊА

У 2012. години, упућено је шездесет четири препорука, предлога и мишљења различитим органима, институцијама и јавним службама. Преглед послатих препорука, мишљења и предлога по областима и по заменицима покрајинског омбудсмана дат је у табелама.

2012	Националне мањине	Равноправност полова	Заштита детета	Општи надлежност	УКУПНО
Број препорука, мишљења и предлога	9	4	6	45	64

2012	Заменица за националне мањине	Заменица за равноправност полова	Заменица за права детета	Заменик за опште надлежности (1)	Заменик за опште надлежности (2)	Покрајинским омбудсман	УКУПНО
Број препорука, мишљења и предлога	27	6	8	7	8	8	64

Од шездесет четири препоруке, предлога и мишљења, извршено је 27 (42,19% од издатих), делимично је усвојено или извршено 15 (23,44%), није извршено 11 (17,19%) препорука, мишљења и предлога, извршења су у току у шест (9,38%) случајева, а о пет (7,81%) Покрајински омбудсман нема повратну информацију.

Препорука, мишљење или предлог	Број	Процент
Извршена	27	42,19%
Није извршена	11	17,19%
Делимично извршена	15	23,44%
Извршење у току	6	9,38%
Нема повратне информације	5	7,81%
УКУПНО	64	100,00%

МЕДИЈСКА ПРИСУТНОСТ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА

Примарни извори анализе медијске присутности институције Покрајинског омбудсмана били су архива вести сајта институције Покрајинског омбудсмана (<http://www.ombudsmanapv.org>), евиденција медијске присутности, која се води у институцији Покрајинског омбудсмана и прес-клипинг архива вести.

Извештај о медијској присутности састоји се из три дела:

1. ДЕО – Садржи податке о укупним објавама активности Покрајинског омбудсмана за период извештавања, а класификован је по следећим критеријумима:

а. број издатих **саопштења** према областима рада (критеријум класификације чини садржина саопштења према областима рада);

б. учешће покрајинског омбудсмана и заменика/заменица омбудсмана на **радним састанцима** (критеријум класификације чини садржина вести – *радни састанак*);

в. учешће покрајинског омбудсмана и заменика/заменица омбудсмана **на конференцијама, конференцијама за штампу** (одвојене категорије због класификације *конференције* као скупа стручњака и актера из одређене области и „класичне” *конференције за медије*) и **округлим столовима** (критеријум одређивања садржина вести – *округли сто*);

г. рад покрајинског омбудсмана и заменика/заменица омбудсмана **на терену** (у виду пријема странака нпр.) као и **посета одређеним институцијама**;

д. учешће покрајинског омбудсмана и заменика/заменица омбудсмана на **трибинама, семинарима, обукама и предавањима**.

2. ДЕО – Приказ података о датим изјавама, интервјуима, гостовањима и сл.

3. ДЕО – Приказ (листа) медија који извештавају о активностима Покрајинског омбудсмана са бројем медијских извода, као и број објављених, евидентираних и архивираних чланака о активностима Покрајинском омбудсману.

НАПОМЕНА:

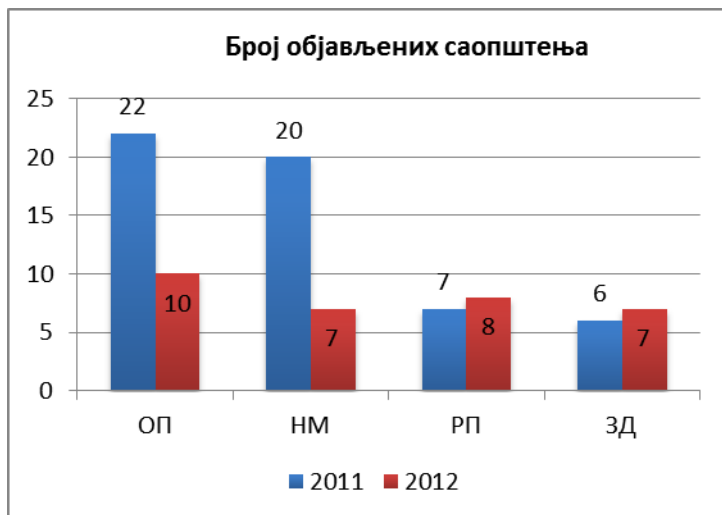
У овом делу извештаја користе се следеће скраћенице:

Област	Скраћеница	Име и презиме
Покрајински омбудсман	ПО	Анико Мушкиња Хајнрих
Заштита права националних мањина	НМ	Ева Вукашиновић
Заштита права детета	ЗД	Марија Кордић
Равноправност полова	РП	Даница Годоров
Општа надлежност	ОП	Стеван Арамбашић Драгомир Секулић

РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ

1. ДЕО – ОБЈАВЕ О АКТИВНОСТИМА ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА

а. Број објављених саопштења према областима рада

На основу евидентираних саопштења и њихове садржине подаци показују да је у 2012. години највише саопштења објављено из области опште надлежности (ОП) – 10 и равноправности полова (РП) – 10. Из области заштите права детета (ЗД) објављено је 8 саопштења, док је најмање саопштења објављено из области заштите права националних мањина (НМ) – 7.

Уколико се резултати пореде с 2011. годином, приметан је пад издатих саопштења у области опште надлежности (-12) и из области заштите права националних мањина (-13), док је више објављених саопштења у области равноправности полова (+3) и у области заштите права детета (+2).

б. Учешће покрајинског омбудсмана и заменика/заменица омбудсмана на радним састанцима

У овој области, подаци показују да је највећи број објављених радних састанака у 2012. години имала Анико Мушкиња Хајрић – 5, Ева Вукашиновић (НМ) – 3, затим Даница Тодоров (РП) – 3 и Стеван Арамбашевић (ОП) – 2.

Према анализи у поређењу са 2011. годином, тенденцију раста забележили су Даница Тодоров (+1), Стеван Арамбашевић (+1). Тенденцију пада забележили су Анико Мушкиња Хајрић (-7), Ева Вукашиновић (-7) и Марија Кордић (-2).

в. Учешће на конференцијама, конференцијама за штампу и округлим столовима

Према евидентираним подацима, највећи број активности: учешћа на конференцијама, конференцијама за штампу и округлим столовима имали су **Анико Мушкиња Хајнрих – 12**, **Даница Тодоров (РП) – 6**, затим **Ева Вукашиновић (НМ) – 6**, и **Стеван Арамбашић (ОП) – 4**.

Упоредни подаци са 2011. годином показују да су највећи раст ових активности забележили Анико Мушкиња Хајнрих (+2), Ева Вукашиновић (+2) и Стеван Арамбашић (+1). Мање ових активности забележили су Даница Тодоров (-1), Марија Кордић (-5) и Драгомир Секулић (-1).

г. Рад на терену и посете

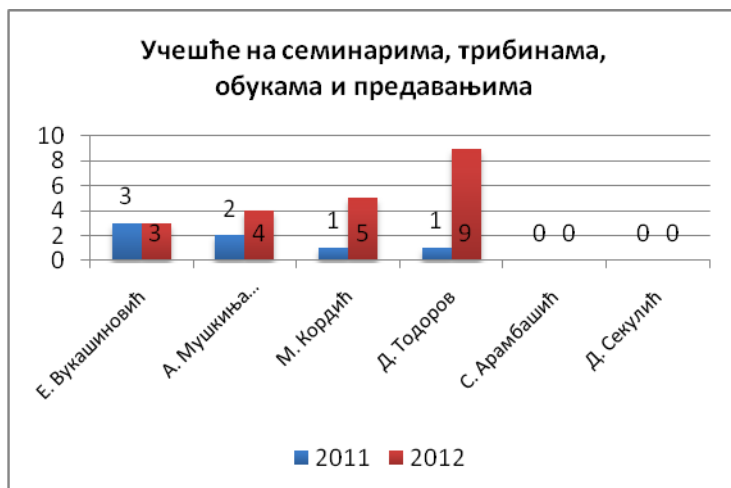

У области рада на терену и посета институцијама, највећи број активности имали су **Даница Тодоров (РП) – 17**, затим **Ева Вукашиновић (НМ) – 12** и **Стеван Арамбашић (ОП) – 12**.

Нешто мањи број оваквих активности забележили су Драгомир Секулић (ОП) – 6, Анико М. Хајнрих – 4 и Марија Кордић (ЗД) – 4.

Упоредни подаци са 2011. годином показују да је у овој области забележена тенденција раста код Данице Тодоров (+9), Стевана Арамбашића (+6) и Драгомира Секулића (+5). Тенденцију пада забележили су Анико Мушкиња Хајнрих (-2) и Ева Вукашиновић (-1). Марија Кордић је забележила једнак број активности овог типа у односу на претходну годину (4).

д. Учешће на семинарима, трибинама, обукама и предавањима

У овој области пораст активности у односу на 2011. годину забележили су Даница Тодоров (РП) – 9, Марија Кордић (ЗД) – 5, Анико М. Хајнрих – 4 и Ева Вукашиновић (НМ) – 3.

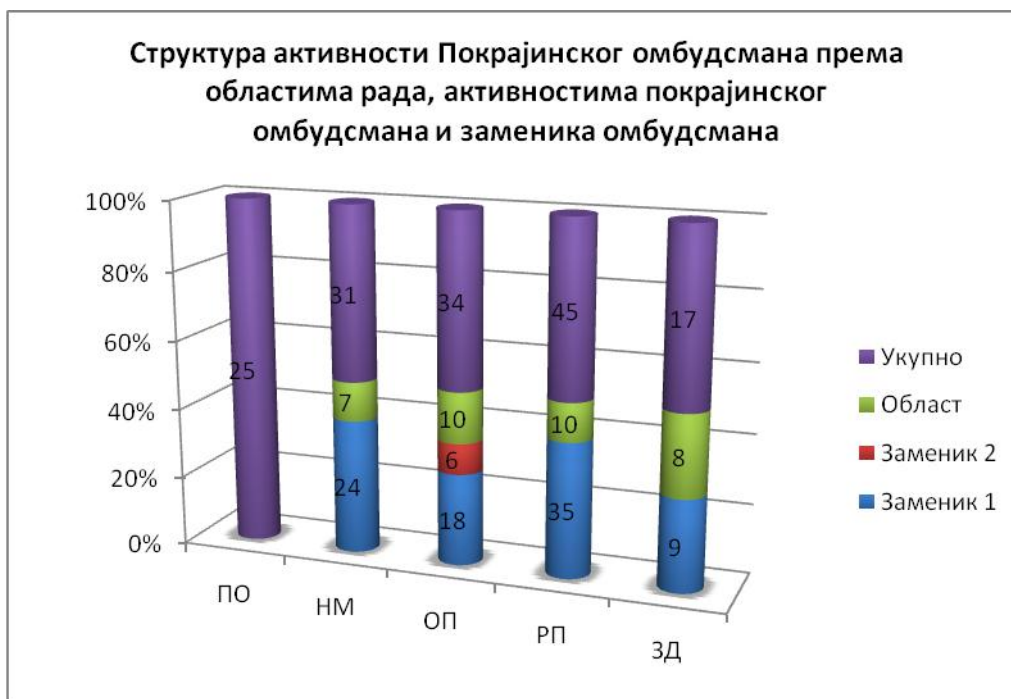
Највећи раст у овој области у односу на претходну годину имале су Даница Тодоров (+8) и Марија Кордић (+4). Нешто мањи раст активности имала је Анико М. Хајнрих (+2), док је Ева Вукашиновић забележила исти број активности као и претходне године (3).

Укупна активност институције Покрајинског омбудсмана према областима рада

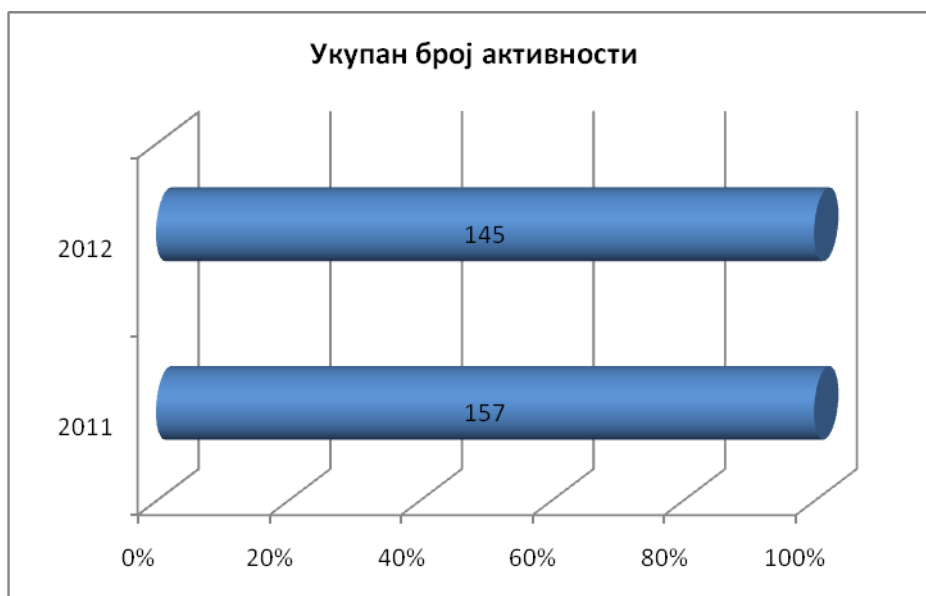

Посматрајући укупне активности, резултати показују да је највећа активност у 2012. години забележена у области **равноправности полова** – 45 објава, затим у области **опште надлежности** – 34 објаве и у области **заштите права националних мањина** – 31 објава. Најмање објава забележено је у области **заштите права детета** - 17.

Када је реч о поређењу података са 2011. годином, резултати показују да је највећи раст забележила област **равноправности полова** (+20), док је у области **опште надлежности** забележен идентичан број активности као и претходне године (34). У области **права националних мањина** приметан је пад активности (-19), као и у области **права детета**, у којој је забележен минимални пад активности (-1).

Приказ на горњем графикону сачињен је због чињенице да су обласћу **опште надлежности**, поред **покрајинског омбудсмана**, задужена два заменика – **Стеван Арамбашић** (на графикону означен као *заменик 1*) и **Драгомир Секулић** (на графикону означен као *заменик 2*). Посебан приказ *област* и *заменик* сачињен је због разлике у *објави саопштења* у односу на остале активности као што су: *учеиће на радним састанцима; конференцијама, конференцијама за штампу и округлим столовима; рад на терену, посете, учеиће на трибинама, семинарима, обукама и предавањима.*

Посматрајући упоредне податке за 2011. и 2012. годину, у 2012. години забележен је благи пад укупне активности од 7.64% – дванаест активности/објава.

2. ДЕО - ЕВИДЕНЦИЈА ДАТИХ ИЗЈАВА, ИНТЕРВЈУА И ГОСТОВАЊА

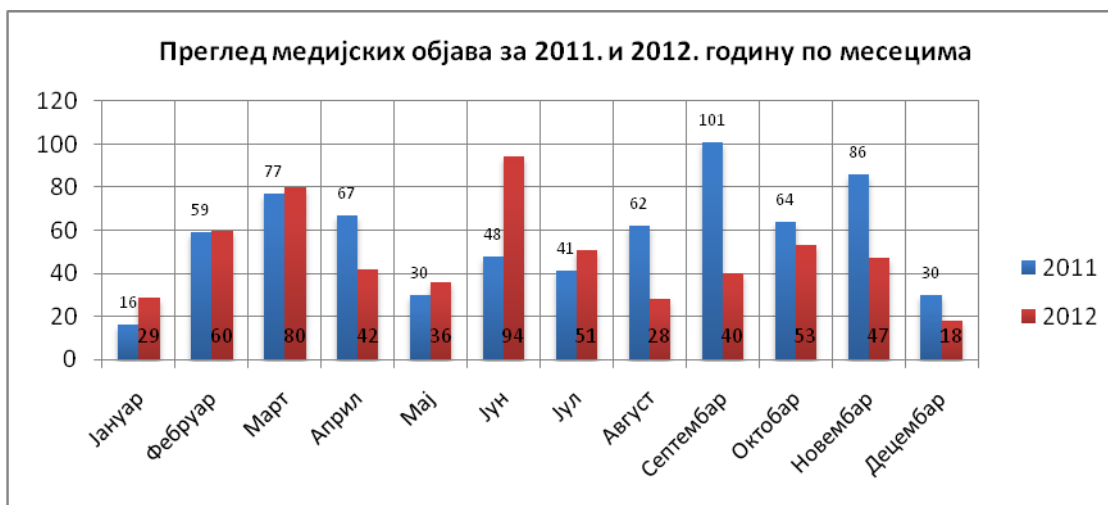
а. Према евиденцији медија којима су покрајински омбудсман и заменици омбудсмана имали прилике да дају изјаве, интервјуе односно где су гостовали, евидентирано је 120 таквих активности. Највећу активност овог типа забележила је РТВ Војводине, с готово једнаким бројем присуства на телевизијском (Нови Сад – 33 активности), односно радијском систему (31). На трећем месту налази се дневни лист *Блиц* (Београд – 8), а након тих медија, следе Новосадска ТВ (Нови Сад – 5) и портал Аутономија.инфо (Нови Сад – 4). *Детаљније видети графикон.*

б. Према евиденцији о датим изјавама, интервјуима, гостовањима и сличном у 2012. години, навише тих активности имале су Даница Тодоров – 103 и Анико Мушкиња Хајнрих – 61.

Након њих, следе Ева Вукашиновић (44), Марија Кордић (14) и Стеван Арамбасић (13).

3. ДЕО - ПРЕС КЛИПИНГ (ИЗВОДИ ИЗ МЕДИЈА)

У овом делу извештаја анализиран је број објављених медијских извода о Покрајинском омбудсману, као и области и теме које су у медијима најзаступљеније.

Према прегледу броја медијских објава, уочљиво је да је нешто мање медијских објава него претходне године. Најмање медијских објава забележено је у првом и последњем месецу 2012. године; у децембру је било **18**, док је у јануару било нешто више – **29 медијских објава**.

Највише медијских објава забележено је у **јуну – 94 медијске објаве**, док је нешто већи број забележен и у **марту (80)**.

Као што се у графикону може уочити, када је реч о медијима који су извештавали о раду Покрајинског омбудсмана, најактивнија је **РТВ Војводине [81 објава]**, након тога следе **Блиц [58]**, **Дневник [50]** и новинска агенција **Бета [30]**.

Графиконом су приказани медији који су имали **десет и више медијских објава** о Покрајинском омбудсману, док је укупно о овој институцији извештавало **96 медија националне, регионалне и локалне покривености**.

СТАТИСТИКА МЕДИЈСКИХ АКТИВНОСТИ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА У 2012. ГОДИНИ

Током 2012. године, Покрајински омбудсман је медијима послао укупно 135 званичне објаве (саопштење за јавност, најаву догађаја, вест или информацију за медије), од којих су се неке односиле на серије догађаја у одређеном периоду (нпр. у случају најаве посета Покрајинског омбудсмана терену). На месечном нивоу, у просеку је било више од једанаест повода за оглашавање у медијима.

ЗАСТУПЉЕНОСТ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА У МЕДИЈИМА ТОКОМ 2012. ГОДИНЕ

Током 2012. године, евидентирано је **578** написа/прилога о раду Покрајинског омбудсмана у штампаним и електронским медијима.

У Покрајинском омбудсману прати се 307 штампаних и 42 електронска медија. **О раду институције Покрајинског омбудсмана у овим медијима, током 2012.** године, објављено је укупно 499 чланака, односно прилога, а у медијима на интернету још 79 чланака, што укупно чини **578 медијских прилога.**

Области остваривања, заштите и кршења људских права о којима су медији најчешће писали током 2012. године јесу следеће:

Најзаступљеније теме у 2012. по областима рада Покрајинског омбудсмана

Најзаступљеније теме	Општа питања	Права националних мањина	Заштита права детета	Родна равноправност
1. тема	Синдикати	Права Рома	Дечја права	Насиље у породици
2. тема	Особе са инвалидитетом	Националне заједнице/права националних мањина	Образовање	Равноправност полова
3. тема	Људска права	Дискриминација	Вртићи, предшколске установе	Права ЛГБТ популације

РЕДОВНА ТЕМАТСКА ГОСТОВАЊА У ЕЛЕКТРОНСКИМ МЕДИЈИМА

Од пролећа 2005. године, Покрајински омбудсман, заменици/це омбудсмана и сарадници/це редовно једном месечно, прве среде учествују у једночасовној емисији Радио Новог Сада/Радио Војводине, програма на српском језику, током које се повремено јављају и слушаоци/тељке с коментарима или питањима. Представници/це Покрајинског омбудсмана у овом програму промовишу људска права, саму институцију Покрајинског омбудсмана и њене надлежности, а говори се и о редовним активностима и пројектима Покрајинског омбудсмана, као и о самим типовима представки грађана/ки и поступању Покрајинског омбудсмана. Од 2011. године редовно гостовање премештено је са сваке прве среде на први четвртак у месецу, те су ова гостовања настављена и током 2012. године.

ЗАПОСЛЕНИ ЗАДУЖЕНИ ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ

Од фебруара 2004. године, Покрајински омбудсман има стално запослену особу на месту извршиоца за односе са јавношћу (назив радног места по систематизацији: саветник за односе са јавношћу и програме сарадње). У марту 2010. институција је на радно место сарадника за односе с јавношћу распоредила још једног извршиоца.

Поред горепомнутих активности, које обухватају и учешће у тематским пројектима и истраживањима Покрајинског омбудсмана, као и делимично послове протокола и планирања, задаци ових особа јесу да организују наступе институције у јавности, да одржавају контакте с представницима медија, да им обезбеђују потребне информације о раду институције, као и да с њима договарају сусрете са представницима Покрајинског омбудсмана различитим поводима који нису непосредно повезани с неким догађајем у организацији саме институције (нпр. утврђивање датума, тема, динамике и дужине посебних интервјуа о одређеним темама, уговарање гостовања на радију или ТВ-у, снимања у самој канцеларији). Извршиоци за односе с јавношћу такође се баве општим питањима промовисања рада Покрајинског омбудсмана у јавности, а према потреби, и на основу овлашћења Покрајинског омбудсмана, могу обављати и улогу портпарола институције.

ШТАМПАНИ МАТЕРИЈАЛ И ПУБЛИКАЦИЈЕ

У 2012. години, одштампано је три стотине примерака истраживања „Војвођански ученици о дискриминацији” (у оквиру пројекта који је финансирала Фондација за отворено друштво из Београда), три стотине примерака публикације „Жене и дискриминација” (у оквиру пројекта „Унапређење економских и социјалних права жена у Србији и Црној Гори”, уз подршку Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (*UN Women*) и финансијску подршку Краљевине Норвешке. У оквиру другог дела истраживања „Две године националних савета националних мањина”, одштампано је четрдесет примерака истраживања „Две године националних савета – 2. део”.

ИСТРАЖИВАЊА

Покрајински омбудсман, у оквиру својих редовних активности у 2012. години, спровео је пет истраживања и објавио их у форми извештаја, а на основу анализе стања људских права у специфичним областима њихове заштите и унапређивања на територији АП Војводине:

- „Две године националних савета – 2. део”;
- „Војвођански ученици о дискриминацији”;
- „Жене и дискриминација”;
- „Спречавање и заштита деце од злостављања и занемаривања у основним школама у АП Војводини”;
- „Насиље над женама у породици” (годишњи извештај на основу података из 2011. године).

Појединости о садржају сваког објављеног истраживања, односно извештаја налазе се у поглављима овог извештаја, која се односе на појединачне области рада Покрајинског омбудсмана, као и на веб-сајту институције.

У оквиру редовних активности институције Покрајинског омбудсмана, осмишљена су и започета два истраживања, односно извештаја с циљем да се анализира стање људских права у специфичним областима њихове заштите и унапређивања на територији АП Војводине, а њихов завршетак предвиђен је у току 2013. године:

- Примена принципа родне равноправности одредби Закона о равноправности полова у јединицама локалне самоуправе;
- Експлоатација деце на интернету.

ДОСТУПНОСТ ИНСТИТУЦИЈЕ НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА

Институција Покрајинског омбудсмана је 2011. године, пратећи савремене трендове у области комуникације путем друштвених мрежа, међу првима од институција оваквог типа отворила званичне налоге на друштвеним мрежама Фејсбук и Твитер. На тај начин, институција је постала још доступнија грађанима и грађанкама, представницима медија и свима који су заинтересовани за њен рад. Управљањем профила и иницијалном комуникацијом руководи сарадник за истраживачки рад и односе с јавношћу.

ВЕБ-САЈТ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА

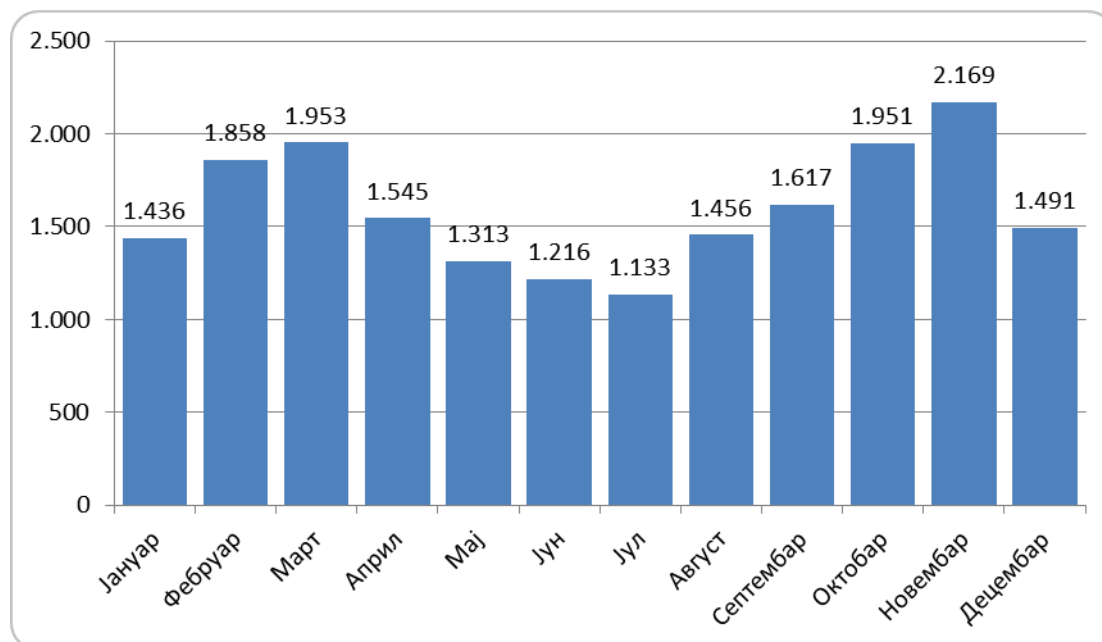
На интернет презентацији Покрајинског омбудсмана (www.ombudsmanapv.org) корисници могу да нађу основне информације о институцији, преузети релевантна документа, могу да поднесу представку (на свих пет језика и оба писма у службеној употреби у АП Војводини) и да се информишу о текућим догађајима и актуелностима у институцији Покрајинског омбудсмана. Интернет презентација се свакодневно ажурира новим вестима, најавама и саопштењима институције, новим примерима представки, као и новим документима, као што су извештаји, информатори, истраживања и упитници.

У току 2012. године, интернет презентација Покрајинског омбудсмана (на адреси www.ombudsmanapv.org) посећена је 19.138 пута и укупно је погледано 60.449 страница презентације. Тих 19.138 посета остварило је 11.975 различитих посетилаца који су се у просеку задржавали три минуте и двадесет једну секунду на интернет презентацији.

Интернет презентацији најчешће се приступало с претраживача Гугл (*Google*) – 13.993 посете или 73,12 %, непосредним укуцавањем адресе сајта у интернет претраживачу (2.494 посете или 13,03%) и путем линкова с других сајтова (2.651 посета или 13,85%). Путем линкова с других интернет презентација, највише посетилаца било је путем Фејсбука (909 посета), затима путем твитера (135 посета) и путем сајта Б92 (105 посета)

Сајт је забележио троструко већи број посета него прошле године, а приметно је повећање обраћања грађана управо путем сајта, преко он-лајн форме за попуњавање представки. Док је 2011. године путем сајта поднета 281 представка, ове године се на тај начин Покрајинском омбудсману обратило 423 грађана/ке.

Број посета по месецима за 2012. годину

Највише посетилаца сајта било је из Републике Србије, док је посетилаца из осталих земаља било мање, и то у случајевима претраге у неком од интернет претраживача.

Посетиоци који су сајт проналазили путем претраживача, попут Гугла, најчешће су укуцавали следеће у претраживач: *покрајински омбудсман, омбудсман нови сад, омбудсман или омбудсман војводине.*

ФИНАНСИРАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ОМБУДСМАНА

СРЕДСТВА ИЗ БУЏЕТА

Финансијска средства за рад Покрајинског омбудсмана обезбеђена су Покрајинском скупштинском одлуком о буџету Аутономне Покрајине Војводине за 2012. годину („Службени лист АПВ”, број 23/11 и 3/12 – ребаланс).

Раздео	Глава	Функ.	Екон. клас.	ОПИС	Планирано средства из буџета 2012.	Извршење 2012.	% Извршења 2012.
26		113	462	Дотације међ. организацијама	40.000,00	37.458,44	93,65%
26		330	411	Плате, додаци и накнаде запослених	33.900.000,00	33.347.183,00	98,37%
			412	Социјални доприн. на терет послодавца	6.070.000,00	5.969.147,00	98,34%
			413	Накнаде у натури	300.000,00	284.778,85	94,93%
			414	Социјална давања запосленима	1.131.000,00	622.507,00	55,04%
			415	Накнаде трошкова за запослене	1.000.000,00	767.919,00	76,79%
			416	Награде запосленима	1.000,00	0,00	0,00%
			421	Стални трошкови	666.000,00	414.287,17	62,21%
			422	Трошкови путовања	350.000,00	201.790,49	57,65%
			423	Услуге по уговору	1.230.000,00	408.056,00	33,18%
			426	Материјал	385.000,00	332.232,88	86,29%
			444	Пратећи трошк. задуживања	1.000,00	225,40	22,54%
			482	Порези, обавезне таксе и казне	23.000,00	880,00	3,83%
26		412	465	Остале дотације и трансфери	500.000,00	281.401,50	56,28%
				Укупно:	45.597.000,00	42.667.872,73	93,58%

СРЕДСТВА ИЗ ОСТАЛИХ ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА

ИЗВОР ФИНАНСИРАЊА 06 00 – ДОНАЦИЈЕ ОД МЕЂУНАРОДНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

Према Покрајинској скупштинској одлуци о буџету АП Војводине за 2012. годину („Службени лист АПВ”, број 23/11 и 3/12 – ребаланс), по основу текућих донација од међународних организација, планирани су приходи у износу од **670.000,00** динара, а остварено је **402.000,00** динара, и то као део дозначених средстава из пројекта „Покрајински омбудсман ближи грађанима и грађанкама” реализованог у сарадњи са *UN Women* (Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена).

Од примљених средстава, утрошено је **398.175,40** динара или **99,05%** и то: на трошкове платног промета **3.827,00** динара, за службена путовања у земљи **90.000,00** динара, на стручне услуге **290.000,00** динара, за административни материјал **4.388,40** динара и за канцеларијску опрему **9.960,00** динара.

ИЗВОР ФИНАНСИРАЊА 08 00 – ДОБРОВОЉНИ ТРАНСФЕРИ ОД ФИЗИЧКИХ И ПРАВНИХ ЛИЦА

Покрајински омбудсман је с Фондацијом за отворено друштво, дана 17.07.2012. године, склопио Уговор бр. IV-ОМ-R-58/2012 о реализацији пројекта „Војвођански ученици о дискриминацији – Истраживање”. Уговором је предвиђено да се дозначи износ од **140.400,00** динара. У четвртном кварталу 2012. године, дозначено је и утрошено, **140.292,00** динара, и то на штампање публикације – брошуре „Војвођански ученици о дискриминацији”.

ИЗВОР ФИНАНСИРАЊА 15 00 – НЕУТРОШЕНА СРЕДСТВА ДОНАЦИЈА ИЗ РАНИЈИХ ГОДИНА

При реализацији пројекта *Покрајински омбудсман ближи грађанима и грађанкама*, реализованог у сарадњи са *UN Women* (Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена) из 2011. године преостало је **223.181,55** динара. Од наведеног износа, у четвртном кварталу 2012. године утрошено је укупно **223.116,55** динара, односно **99,97%**, и то на трошкове службених путовања у земљи **28.565,55** динара и на репрезентацију **194.551,00** динара за реализацију семинара „Развој ресурса женских организација за заступање женских људских права”.